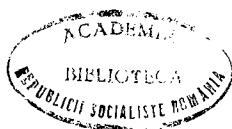

FĂNUȘ NEAGU

ÎNGERUL A STRIGAT

ROMAN

1963

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

I540274

I

IN MARGINEA DUNĂRII SE LEGĂNAU ANCORATE douăsprezece luntre. Pe botul lor se uscau vîrșii, prostovoale și plăși ude. Un băiat cu șapcă ponosită, cu flaneaua veche înverzită în coate — avea obiceiul să se tîrască prin ierburi după ouă de pasăre — și cu pantalonii suflecați pe fluierul piciorului, întinsese o scîndură ca un podeț pe marginea a două luntre și se lungise cu fața la soare, țînînd sub braț două păpuși de lut, coapte în foc, pietrificate, ca niște mici monștri. De dincolo de Dunăre, din baltă, unde se bălăceau turme de porci, luptîndu-se să găsească rizomul stufului în apele murdare, vîntul aducea miros de nămol.

Băiatul părea adormit, dar nemișcarea lui era ca a sălbăticiunilor ieșite la pradă, toate simțurile-i ședeau la pîndă. Deasupra peretelui de piatră, în fața casei lemnarului, taică-su și încă vreo douăzeci de oameni se certau, strigau să fie lăsați să intre într-o remiză de căruțe vechi. Cînd gălăgia creștea, acoperind plescăitul valurilor, băiatul se ridica, se frîngea de trunchi, scotea din luntrea de la picioare, vîrîndu-i două degete în urechi, un pește și-l arunca fulgerător în luntrea lui taică-său. Patru crapi cu burți aurii, lungi ca pe picior, atîrnau cu gurile prinse într-un covrig de sîrmă din vîrfurile catargului de la prora bărcii din care fura băiatul. Atent, cu mișcări iuți, el desfăcu bri-

ceagul de la curea, încăleacă sprinten catargul alunecos, trase peste gura unui crap și, cu el în brațe, străbătu scîndura de-a-ndaratelea, cu ochii ațintiți spre mal, intră în luntrea lui taică-su și-l ascunse în tureatca unei cizme de cauciuc.

Peste ani, povestindu-și viața învățătorului Eugen Fulga, băiatul avea să spună :

— Fața mea are culoarea albă, nesănătoasă. Semăn cu tata. Nenorocirea lu tata i s-a tras, oricît v-ar părea de ciudat, de la culoarea feții. Nenorocirile mele n-au rădăcini. Unchiu Petrea Dună, care-l ura pe tata, spunea că asta e culoarea feții înecaților. Erau cumnați. Mătăhălos, știrb, cu respirația greoaie, șuierătoare, ca și cum i-ar fi scîrțîit în piept o scîndură udă, unchiu Petrea Dună, care era lemnar, ar fi dat orice să-l lungască pe tata pe gard și să-l bată în cuie.

— Aș face un lucru de toată frumusețea, zicea. Doar tot unu din brânșa mea l-a țintuit pe cruce pe Domnu nostru Iisus Hristos.

Motivu dușmăniei dintre ei era mama. Tata trăise cu ea trei ani și o gonise de la el pentru că o prinsese tăvălindu-se aproape goală, la soare, pe un covor de pîslă de pe vasu unui grec din Brăila, care venea și cumpăra pepeni de la noi din Plătărăști. Alungată, mama s-a dus la Brăila, s-a încurcat cu un hamal din Atîrnați, bătauș și bețiv, care îndoia și fiare la circ, într-o seară au intrat amîndoi în Dunăre să se scalde și n-au mai ieșit niciodată. Unchiu Petrea Dună, care ținuse mult la sor-sa, o visa des. Și mereu în același fel. Se făcea, cum spunea el, că mama stă undeva pe un pat de brădiș, clădit pe fundu apelor, iar tata coboară la ea și fac dragoste. Visu îl îngrețoșa. La început, în primu an, se scula furios și arunca cu bolovani în Dunăre. Da, cu timpul, începu să creadă că ceea ce vede în somn se petrece și în fapt. mai ales că, după moartea mamei, tata slăbise și căpătase culoarea aia nesănătoasă a feții.

— E alb, zicea unchiu Petrea Dună, e alb fiindcă se tăvălește pe fundu apelor cu sor-mea. Acolo unde se văd ei, apa e rece ca gheața, e apa înecaților, intri în ea și te faci alb cum e cașu, cum sînt înecații.

În scrînteala lui, unchiu Petrea Dună a prezis, de altfel, moartea tatei...

Deocamdată însă băiatul avea zece ani, ținea în podul palmei un melc cu cornițe viscoase și ardea de nerăbdare să plece la Dobrogea cu alți treizeci și nouă de oameni din Plătărăști.

În primăvara aia trei evenimente mai de seamă s-au petrecut în cîmpia Brăilei : hoțul de cai Costică Gurafoii din județul Ialomița a furat armăsarul senatorului Horia Lupescu și l-a vîndut grajdului de curse Marghi-loman ; pretorul plășii Movila Miresii a fugit în Austria, pe un șlep care transporta grîne, cu o învățătoare de sat, devenită peste cîtva timp cîntăreață într-un local de noapte celebru, iar prințul Alexandru Șuțu, poreclit Buric, construî lingă conacul lui din Plătărăști un aerodrom.

Fuga pretorului dădu naștere la o serie de procese între moștenitori, iar furtul săvîrșit de Costică Gurafoii, pe teritoriul de acțiune al altui hoț vestit, Țulea Fălcosu, cu care încheiase un acord verbal de neîncălcare, marcă începutul unei bătălii surde, cu vînzări jandarmilor, între hoții din cele două județe : Ialomița și Brăila. Țulea și o ceată de opt inși pătrunseră noaptea în satele de dincolo de apa Călmățuiului și spintecară cu cuțitul burțile minjilor pe care Costică Gurafoii îi aștepta să împlinească doi ani ca să le arunce arcanul pe după gît. Armăsarul lui Lupescu fusese, pesemne, o mîndrețe de cal, care lua foc sub picioarele călărețului, pentru că Țulea împinse răzbunarea mai departe : dădu pe față vadurile de la Dunăre prin care Costică Gurafoii trecea hergheliile în bălți să le ascundă.

Ca să-l împace, Costică Gurafoii veni la Brăila, apărât de doi oameni de încredere, aducînd-o cu el și pe sor-sa, o fată de optsprezece ani, cu părul negru de turcoaică, și pielea ca laptele în care-ai vărsat cîteva picături de vin roșu.

Îl găsiră pe Țulea în curtea hanului ținut de frații Șoroagă, pe Dorobanți, la capătul dinspre strada Galați. Era joi, în săptămîna dinaintea Paștelui, mirosea a ciorbă de pește și a ștevie prăjită. Țulea se spăla la cișmeaua din curte. Tînăr, voinic, tuns scurt, cu pieptul păros, își îndoia

ceafa groasă și un argat îi turna apă cu găleata pe grumaji. El se scutura, suflînd zgomotos pe nări. O ghiulea de plumb, mare cît să încapă în pumn, îi atîrna de curea pe șold.

Hoții se priviră scurt — Costică Gurafoii era mic și vînjos, cu mustață neagră ca o lipitoare sătulă — și bătură palma.

— Ce-i cu voi, rise Țulea, ați venit să dați cu nasu prin beciurile Brăilei? Nu-i de trăit acolo, rîgîie broaștele de te bagă-n răcori.

— Am venit cu sor-mea să îngenunchiem diseară la ale douășpe evanghelii.

Țulea se întoarse spre sora hoțului din Ialomița și ochii îi se aprinseră în fundul capului. Fetei îi plăcu hoțul din Brăila, luă apă în pumn și i-o aruncă în față. Țulea, focos, o ridică de subsuori, o așeză în găleata smulsă din mîinile argatului și o purtă pe sus în prăvălie, unde se întinseră la băatură.

Înainte de asfințitul soarelui, la ceasul cînd în om coboară liniștea amestecată cu spaimă — clopotele de la toate bisericile băteau încins peste oraș — Costică Gurafoii se duse cu Țulea la biserica din spatele Pieții Sărace, și-l puse să jure la icoana sfinților arhangheli că va face cununie cu sor-sa. Întorcîndu-se la circiumă, s-au întins pe spate, într-o cameră ferită, cu gurile sub canea, și au dat gata cîte un butoiăș de bere.

Țulea s-a făcut topor de case. Costică Gurafoii și oamenii lui l-au suit în pat, cu fata, au ieșit în curte, au scos trei cai din grajduri și pînă în zori au fost înapoi la malul Ialomiței. În Valea Plopului, din coasta tîrgului Urziceni, hoții s-au oprit să-și mai spele gîtul cu cîte-o oală de vin și au cîntat un cîntec despre cei trei cai legați în cheutorile de fier din peretele circiumii.

*Trei cai murgi, cu frîul lat,
Doamne, că nu i-am furat...*

Și ca refren, un crîmpei dintr-un cîntec ascultat într-o grădină cu mititei și tuică galbenă de pe Calea Griviței din București ;

Hai, cîntați, cîntați splendid,

Voi, gîtare din Madrid.

Caar-meen ! Caar-meen !

În jur, cîmpia mirosea a primăvară și un vînt căldut cioplea ridicăturile de pămînt de pe întinderea ei nesfîrșită.

A treia întîmplare își are începutul într-o stațiune de iarnă din Elveția, unde, de Anul nou 1934, Alexandru Șuțu (Buric), din spița domnitorilor fanarioți, se logodi cu o prințesă Știrbei, Ana, de șaisprezece ani, la rugămîntea căreia comandă pentru nuntă unei uzine din Anglia două avioane. În martie, prințul plecă cu logodnica la Londra să ia lecții de pilotaj și telegrafie în țară să i se construiască un aerodrom la conacul moșiei din Plătărăști. Îl vroia lîngă aripa nouă a conacului, cu vederea spre Dunăre.

Inginerul sosit din București să efectueze măsurătorile și să indice unghiul de înclinare al pistei dispuse să se taie păduricea din plopî canadieni de pe terasa din stînga curții, unde se mai aflau și două mori de vînt pentru înfrumusețarea decorului. Dar Marin Doancă, administratorul de la Plătărăști, nu vru să bage toporul în ea. Plopîi îi aminteau de o vilcea din Argeș, locul lui de naștere. Încolțit de inginer, care amenința și înjura, Doancă avu o idee salvatoare : se gîndi să pună mîna pe pămîntul țaranilor din hotar cu curtea prințului. Erau treisprezece familii care stăpîneau acolo vreo patruzeci de pogoane, rămășițe de la împrumutarea de după primul război mondial.

Logofeții îi strînseseră pe țărani la primărie. Doancă veni cu docarul. Era un om de cincizeci de ani, gras, cu fața stacojie, parcă veșnic tăiată de crivăț. Avea pieptul lat, pătrat și o bărbuță de culoarea nisipului îi împodobeau obrazul fleșcăit în care ochii mici sticleau veseli. Pe țărani, de cînd apăruse Terente hoțul, împărat peste bălțile Brăilei, îi numea „cumetrii lui Terente“. Mirosea în permanență a usturoi, din care pricină femeile se trăgeau în lături din calea lui. Taică-su slujise ca împărțitor de cărți la masa de joc a prințului bătrîn. Marin Doancă îi moștenise toate tertipurile de măsluitor, se spunea că, în ca-

fenelele Brăilei, trișori renumiți ieșiseră cu buzunarele scuturate de la întîlnirile cu el. Țăranii se temeau de el.

— Prințul tunde oaia, spuneau ei, Marin Doancă o ju-poaie.

Intra des în cîrciuma lui Fănică Măxineanu, bea cu cine se nimerea, iar de Ignat îi plăcea să înjunghie porci, atît la el acasă, cît și la alți oameni din sat. Mînca din pomana porcului și primea bucuros cele cîteva kilograme de carne cu care e plătit măcelarul.

Cei treisprezece țărani îl întîmpinară pe treptele primăriei.

— V-ați adunat, cumetrii lui Terente ? întrebă el rîzînd. De cînd cu hoțu din Carcaliu vă cîntă toate păsările. Prințu vrea să vă cumpere pămîntu, anunță el cobo-rînd. Prințu...

— Unde e prințu ? întrebă Barbu Căpălău.

— În Anglia.

— Sănătos ?

— Slavă Domnului, nea Barbule, n-are nimic ! Cine se scoală de la masă cu frimitura-n barbă nu se leagă boala de el. Eu zic să nu vindeți. Fără pămînt, țaranu e fără mîini și fără picioare.

— Păi dacă vindem și pogoanele alea, zise Căpălău, putem să ne băgăm cu gîtu-n laț.

— Așa-i, nea Barbule, să nu vindeți. Să faceți schimb. Prințu are o moșie și în Dobrogea, la Agulești. Pentru un pogon aici, dă patru pogoane în Dobrogea. Aici aveți cîte trei, acolo o să aveți cîte douășpe pogoane. E o treabă, nu ? Și aveți și marea, la doi pași de sat. Adică pește, căcălău. Semnăm actu la notar și în cinci zile, plecarea. Zi că n-ai noroc, mă, cumătru lui Terente ? ! îl scutură el de umăr pe Neculai Mohreanu, unu cu fața ca de inecat.

— Oi fi avînd noroc, da n-am căruță. Nici eu, nici Titi Șorici.

— Vă dau una de la curte. Veniți la rotărie și alegeți una dintre ale vechi.

— Gratis ? întrebă Șorici.

— Să zicem că dați și voi acolo două oi. E ca și gratis. O să mă pomeniți în neam pentru binele ăsta.

— Dar cu casele ?

— M-am gîndit și la asta. Cine vrea, vinde, ăla care vrea, face schimb și cu casa. Avem la Agulești case pentru zilieri. Îi scoatem și intrați voi în ele. Actu e la notar, semnați-l, și să fie într-un ceas bun.

— Și dacă n-o fi ? se îndoi Șorici.

— De ce să nu fie, mă, îl costă ceva pe Dumnezeu ?

Se urcă în docar și plecă.

Țăranii îl priviră din urmă, neliniștiți, frămîntîndu-se în ei, înfricoșați dar totodată amețiți de mirajul pămîntului care-i aștepta.

— Douășpe pogoane, măicuță doamne !

Ispita li se strecura în suflet cu atît mai mult cu cît pe ulițe se răsucea un pui de vînt cu miros de pelin abia ră-sărit, Vîntul îți intra în haine, în păr, în nări, dracu să-l ia, parcă se stîrnise anume să-ți fure mințile.

— Măi, parcă m-a secerat de la genunchi, spuse Barbu Căpălău.

Ceialți n-avură timp să mai zică nimic. Dinspre coada Noianului — o groapă de vreo cîteva mii de hectare, care se întinde de-a lungul satelor din marginea fluviului și e acoperită tot anul cu apă din revărsările Dunării — se auzi un bocet prelung și pe uliță năvăli, urlînd, o ceată de milogi în zdrențe. Se apropiau în cîrd, bătînd cu pumnii și cu ciomegile în porți, să fie miluiți, iar în urma lor se tîra o altă ceată, de țărani. Din vălmășagul milogilor, o muiere înaltă, despletită, cu rochia ruptă pe șold, mînjită pe față de funingine, trăgea cu un băț pe scîndura din garduri, ridicînd toți ciinii în picioare. Se jelea cu voce ascuțită, înfiorîndu-ți carnea, iar în ceata țăranilor care se îngroșa mereu, femeile își făceau cruce.

Cei treisprezece uitară de pămîntul de la Dobrogea și se amestecară și ei în grupurile ieșite la porți, ca să privească cerșetorii cum înaintau, scălimbîndu-se și răcnînd, spre partea de jos a satului. Cu două zile în urmă, aceiași milogi mai străbătuseră o dată Plătărăștii și țăranii aflaseră uimiți că nu erau milogi, ci boieri din București, veniți să petreacă Paștele la Foti Tomescu din Lacoviște, cale de 50 km, în Bărăgan (Foti Tomescu avea cinsprezece hectare de vie, o parte din Noian și băcănie). Muierea cea înaltă, nevastă de negustor pricopsit, țigancă sadea de neamul ei, dimineața fi îmbrăca în haine luate de la ar-

gați, îi urca dărîmați de chef în docare și-i ducea să se joace de-a schilozii prin satele de la Dunăre. Iar boierii, cerșind, treceau dintr-un sat în altul, ca într-o chemare voluptoasă spre prăbușire.

În amurg, Marin Doancă, mai mult ca o demonstrație de forță, băgă tăvăluguri de piatră pe pământul celor trei-sprezece țărani, iar aștia, fără să se fi vorbit dinainte, se strinseră cu toții acasă la Costache Andrei. Che Andrei — cum îl strigau oamenii mai pe scurt — trăia singur, într-o casă la cîțiva metri deasupra Noianului. Nevasta îi murise, Gicu Catîru, singurul lui copil, lucra la Brăila, factor poștal. Mărunțel, cu fața ca un bot de vulpe, Che Andrei purta tot timpul, petrecută pe după cap, o bentiță de postav negru, ca un cerc de cofă, care-i ascundea golul ochiului drept. Ochiul i se scursesese, lovit de o schijă de obuz, în războiul balcanic. Luat prizonier, trăise doi ani în Anatolia — se jura că în Asia nu crește altceva decît alior — și ajunsese pînă la mormîntul Domnului, la Ierusalim, dar nu se considera hagiu din pricină că fusese dus acolo cu forța să lucreze. În tinerețea lui băuse rachiu cu vadra, o turcoaică, pe care o înjura și în somn, îl lecuise de această patimă dîndu-i să înghită o zeamă de buruieni descîntate (încurca lucrurile, o dată zicea de turcoaică, altădată de unul Stan Vrăjitoru). În captivitate mîncase carne numai de două ori, lîngă Ierusalim, unde a prins doi măgari lăsați la pășune și i-a jugănit. Pe băiat, pe Gicu, el îl poreclise Catîru, în amintirea celor două animale care-l hrăniseră pe săturate. A ținut mult să-l facă învățător și l-a dat la Școala Normală din Galați. Dar Gicu, parcă spre a-și întări porecla, a rămas doi ani la rînd repetent, și Che Andrei, care se îmbăta acum numai cu vin, striga în cîrciuma lui Fănică Măxineanu :

— Ori eu la Ierusalim, mîncînd boașe de măgar, ori Gicu al meu la Școala Normală.

Îl retrase pe băiat de la Normală și-l băgă la o prăvălie în Brăila, apoi la poștă.

Ideea lui Marin Doancă îl cîștigase pe Che Andrei din primul moment. Spre deosebire de toți ăilalți, el își făcuse socoteala să vîndă ale douășpe pogoane, imediat ce ajunge în Dobrogea, și să deschidă o cîrciumă.

— Oameni buni, îi anunță el pe țărani strînși în tinda casei lui care mirosea puternic a fum de tizic, eu mă mut. Fie și singur, tot mă mut. Cunosc Dobrogea, am făcut armata de recrut la Medgidia. Juma de an am cîntat în biserica mare a tîrgului, lîngă altar. O făceam pe dascălu, ca să scap de corvezi. În Dobrogea, fraților, dacă ai devlă, te faci domn într-un an. Da, măi nea Barbule, se adresă el numai lui Barbu Căpălău, pune dumneata două pogoane cu pepeni, du-i la Constanța, colea-n toiu verii, cînd îi crapă buza orășanului de sete și cînd forfotesc boierii la băi ca viermii și să-l bagi în mă-sa pe cine te minte dacă nu umpli o saltea cu bani. Dobrogea asta e țara românească și nu este. Peste tot, cînd tai o oaie și o pui în tigaie, pute a seu de te dă cu cracii în sus. În Dobrogea, oaia nu pute, domnule, pentru că crește o iarbă specială acolo. Un camarad de pluton din comuna Pantelimonu de jos, care-i pe la vreo patruzeci de kilometri de Constanța, așa cum sîntem noi față de Brăila, îmi spunea că pe la el geme pămîntu de dropii, camaradu de care zic, caporalu Vasilescu T. Dumitru, a prins într-o iarnă optșpe dropii. Pînă-n martie, la plug, a mîncat numa carne de pasăre.

— Se poate, aprobă Barbu Căpălău, dropia e pasăre grea, cînd i se prinde poleiu pe aripi, cruce, nu mai zboară.

— Che Andrei, se interesă Ouleață-țiganul, fierari ai văzut p-acolo ?

— Era unu la Medgidia lîngă obor, da avea o mîină de gumă. Nu bătea el cu barosu, bătea nevastă-sa. Avea un talan de muiere, de două ori cît a ta. Dintr-un pumn te lungea în șanț.

— Am stat de vorbă cu Gheorghe Jinga, spuse Mo-hreanu, Jinga a fost și el prin Dobrogea, cică în Dobrogea pămîntu e var, var adevărat.

— Zău ? ! se strîmbă Che Andrei, scuipînd între picioare. Și de ce n-a adus el încoace o căruță de var să-l vîndă ? Ce crezi tu, Șuțu-Buric ține în Dobrogea o moșie care-i numa var ? Măi, cum înghițiți voi toate prostiile !

— Eu v-am spus ce zicea ăla, că eu n-am de unde să știu ce-i în Dobrogea.

— Dacă nu știi, nu te-amesteca, îl repezi Barbu Căpălău, așezat pe vine între cei doi feciori ai lui, amîndoi băieți de însurat.

— Poate să fie și cum zice Jinga, da sînt douășpe pogoane, spuse Titî Șorici. Douășpe pogoane, Neculai ! Ia gîndește-te, sleiești o pereche de cai buni numa ca să tragi o brazdă de plug de jur împrejurul lor.

— Dacă locu e un bolovan de var, degeaba.

— Neculai Mohreanu, se aprinse Che Andrei, vrei — mergi, nu vrei — nu mergi, camarade, opt cu a brînzei nouă, te-nfundă el Marin Doancă într-o bulboană, te-nfundă și te scoate cu nămol în gură. Tu poate că vrei să zaci într-o plapomă de nămol, te privește, da eu nu vreau. Eu știu ce-i lumea și cine-i stăpînu ei.

— De mers, merg și eu, Che Andrei, mergem cu toții, ce mai tura-vura, altfel nu se poate. Da zic că trebuia să trimitem întîi un om acolo să vadă ce și cum.

— De pomană, zise Barbu Căpălău. Dobrogea e dincolo de Dunăre. Ieși în pragu casei și uită-te în Munții Măcinului. Aia e Dobrogea.

— I-am văzut, nea Barbule, că nu-s chior.

— Te bag în mă-ta, zise Che Andrei, îndreptîndu-și bentița pe frunte.

— N-am zis chior, că ești dumneata chior. Așa vine vorba. Dobrogea asta de care zici dumneata, nea Barbule, e altă Dobroge. Nu-i Dobrogea aia unde trebuie să ne ducem noi. Dobrogea aia e mult mai departe.

— Dobrogea e Dobrogea peste tot. Și în Munții Măcinului, și dincolo de ei. Spune-ți, taică, se întoarce Căpălău către feciorii lui, voi ați fost în Măcin anu trecut, este var acolo ? Este sau nu este ?

Cei doi frați Căpălău, Alexandru și Dumitru, scuturară din capetele mari și somnoroase : nu este. Singurii săraci din neamul Căpălău care se întinde pe două uliți, cei doi trăiseră mult în baltă, ca paznici de vite, și se obișnuiseră să vorbească puțin. Bătrînul Căpălău se temea de ei, pentru că ei îl hrăneau. Cît fuseseră mici îi ciomăgise fără milă, mai tîrziu îl ciomăgiseră ei. Băieții purtau, vîrît pe mîneca flanelei, cite un ciomag din lemn de frasin fiert. Cel mai tînăr, Dumitru, subțire, cu gura spuzită de bube dulci, cumpărase de la niște țigani șătrari un urs, de Crăciun și de Bobotează îi înfășura labele în cirpe, îl înhăma la sanie și se plimba prin sat cu Alexandru, înnebunind lumea.

— Nu e nici un fel de var, vorbi Dumitru. Gheorghe Jinga e prost. În Măcin, coada batalului atîrnă singură patru ocale.

— Păi sigur, domnule, ce vă latru eu aici de-un ceas ? ! spuse Che Andrei. Ne-a căzut mană cerească și noi stăm și facem fițe ca muierea paciaură. Plecăm.

Și începu să cînte :

Treceți batalioane române Carpații...

Seara tîrziu, notarul Toto Dudescu, care se instalase încă de la prînz în cîrciumă la Fănică Măxineanu, cu acul de schimb în față, făcu numărătoarea semnăturilor : treisprezece.

— Încă o nebunie ca asta, zise el, și rămîne satul gol.

Se sculă, mătăhăind, și ceru să i se umple din nou cinzeaca.

— Pune și doi covrigi de gîtul ei, dom Măxineanu. Ca de sîmbăta morților.

Cîrciumarul nu mai găsi covrigi în raft, mai avea, însă, un șir agățat într-un cîrlig al tavanului. Deschise ușa spre curte și strigă să i se aducă scara. Șeful de post, care bea cu un sublocotenent de la legiunea de jandarmi, i-o luă înainte. Sprijini țeava pistolului de brațul stîng, ochi, trase și covrigii se rostogoliră pe dușumea.

Notarul rîse, un rîs de om fricos și beat. Apoi, tremurînd, ingenunchie și începu să tragă cu mîinile bucățile de covrigi.

— Domnule Dudescu, țipă Măxineanu, îți trec totu în cont, să știi.

— Lasă-l în pace, zise sublocotenentul. Hai, notarule, mănîncă. Domnule, e ceva extraordinar cum înghite, parcă se bat căpcăunii la gura lui !

În acest timp, în cîrciumă intră Che Andrei, cu Ouleață-țiganul, cu Titi Șorici și Neculai Mohreanu.

Dudescu, oprit în patru labe, cu o jumătate de covrig în dinți, își vîrsă cinzeaca în creștetul chel și începu să strige :

— Miei ! Iuda le-a tăiat gîtul. Oițile mele strămutate.

Che Andrei îl apucă de subsuori și-l ridică pe un scaun.

— Dudescule, scoate plaivazu și scrie. Ne-am vîndut casele lu Pavel Berechet. Fă acte și pe urmă te-nvăț eu cum

se bocește. Măxineanu Fănică, se-ntoarse el spre cârciumar, patru chile de la beci, aburite !

Și către jandarmi :

— Domnule sublocotenent, am onoarea : Che Andrei, fost prizonier în Anatolia.

— Da, e veteran de război, nu vă uitați că n-are decît cînzeci, întări plutonierul către sublocotenentul care se zbîrlise. Che Andrei, spune-i lu dom sublocotenent Eugen Bulinaru cum ștergeai căpățînile alea de praf. Cică erau două mii.

— Două mii una sută douăzeci și trei, îl corectă Che Andrei.

— Unde ?

— În Turcia, la un muzeu. Erau două mii una sută douăzeci și trei de căpățîni înșirate pe rafturi. De turci, de nemți, de toate neamurile. Pe alea care se spărseseră le lipiseră cu ceară roșie. Trei luni le-am șters cu cirpa în fiecare dimineață. Erau numai os, os gol, ca-n cimitir.

Fănică Măxineanu apăru cu vadra de vin din beci. Che Andrei întrerupse povestirea și strigă vesel :

— Camarazi, umflați marmida !

În zori, tot satul află, uimit, de hotărîrea celor trei-sprezece familii de a se strămuta la Dobrogea. Dar o întâmplare petrecută cu Toto Dudescu le tăie tuturor pofta de a se amesteca în treburi care nu-i priveau. Iată ce-a fost :

Dimineața cineva dădu de veste că ursul Căpălăilor a fost găsit mort în oborul de gloabă al primăriei. Peste noapte, amețit de mirosul sălcu al primăverii, ursul ieșise să se tăvălească pe bătătură, de aici pătrunsese în oborul de gloabă unde sînt închiși taurii, și taurii îi sfișiaseră burta cu coarnele.

S-au adunat cu mic cu mare să vadă cum tirăsc gardiștii cu cîngile ursul mort. Dudescu, bohotit de beție, sta pe trepte, frecîndu-și gilmele de pe git cu o bucățică de gheață desprinsă cu călcîiul din șanț și-i înjura pe Căpălăi, care nu erau de față :

— Neam de tîmpiți. Cumpără urs cînd n-au vacă, iar acum pleacă la Dobrogea.

Dădu cu ochii de Neculai Mohreanu și strigă, vînturînd din mîini :

— Vino să smulgi un smoc de păr de urs, Neculai, să-ți descînți de sperietură la Dobrogea. Știi tu ce-i Dobrogea ? Dobrogea e o muiere cheală. Peste tot. În Dobrogea, soarele arde atît de rău, că griul ia foc singur și se mistuie-n cenușă. În Dobrogea numai tătarii rezistă, Mohreanule. Își fac casele sub pămînt, și de sărbătorile lor necreștinești mănîncă tizic și beau pișălău de mînz. Dacă vrei să pleci undeva, atunci pleacă la Gura Humorului, în Bucovina, să-ți iei nevastă. Muieri, acolo, cîtă apă pe Dunăre. De sfîntul Ilie, acum zece ani, am fost la hramul mînăstirii din Gura Humorului. Șase popi cădelnițau și unul trăgea clopotele. Iar de jur împrejur, muieri, o mie, sau poate două mii. Veniseră din Maramureș, din Moldova, din Muscel, din toată țara. Popii băteau cădelnița, clopotele bang-bang, și ele în genunchi. Se opresc clopotele și popii, cu patrafirele alea cît un polog fiecare, încep cu cădelnița, zanga-zanga, în jurul mînăstirii. Iar muierile, după ei. Mergeau în genunchi și se izbeau cu capul de pietre, ca să le dea Dumnezeu bărbat. De trei ori s-au învîrtit. Ți se ridica părul măciucă. Acolo să te duci tu să-ți alegi o muiere.

— Mă duc la Dobrogea, domnu Dudescu. Muiere găsesc oriunde, da pămînt numa la Dobrogea e pentru toată lumea.

— Ești un dobitoc.

Dudescu buși cu gheata în căpățîna ursului mort și se apropie de Mohreanu, clătînîndu-se. Mohreanu rămase neclintit. Dudescu îl privi dintr-o parte, rînjind, apoi trecu drumul, urcă în clopotnița bisericii și se agăță cu mîinile de funiile clopotelor. Bătaia clopotelor acoperi ca un val tot satul. Dudescu bătea ca de moarte. De jos, prin deschizătura zidului, oamenii îi vedeau trupul bălăbănîndu-se ciudat între funii. Sălta încet și cădea, iar clopotele sunau mereu, straniu și prelung.

Șeful postului de jandarmi, care-i era cumnat, apărui fuga, cu tunica descheiată. Răcni la țărani să se împrăștie și sui să-l scoată pe notar din clopotniță.

Somat să dea drumul funiilor, Dudescu îl izbi cu picioarele în burtă. Plutonierul îl apucă de gît, îl aruncă

mototol pe umăr și coborî cu el în curtea bisericii. Dudescu țipa și lovea cu pumnii.

Șeful de post îl cără prin spatele bisericii pînă în ograda morii, și-l azvîrli pe rampa unde se descarcă sacii pentru cîntărit.

Adunîndu-și puterile, Dudescu țîșni pe lîngă cumnatu-su și sări în șanțul plin de noroi și bălegar. Cînd plutonierul se apropie să-l scoată, își înfundă palmele în mîzga cleioasă și aruncă în el.

— Idiot! scrișni plutonierul. Bălăcește-te ca porcii, și plecă.

Marin Doancă auzi de isprava lui Dudescu, fiind pe cîmp, lîngă conac, unde supraveghea lucrul argaților care bătătoreau pămîntul strămutaților la Dobrogea cu opt perechi de cai înhămați la tăvăluguri de piatră. Trăia cu nevasta lui Dudescu și-și închipui că Dudescu ațîța satul ca să se răzbune.

Opri doi argați tineri, aduși de la Argeș, din ținutul lui.

— Luați bacu, treceți în baltă și ologiți cu paru scroafele lu Dudescu. După ce le ologiți, le dați brînci pe apă. Ca să știu dacă ați făcut treabă, îmi aduceți cozile lor.

Argații dispărură, Doancă se urcă în docar și goni spre sat. Aproape de Plătărăști, unde drumul se desface în două brațe — unul spre șoseaua națională, altul spre moara lui Alecu Branga, mărginit de șanțuri largi — Doancă trecu pe capră, luă hățurile, băgă docarul în șanț și mîna mai departe prin noroiul gros care atîngea butucul roții.

Dudescu îl văzu cînd era la o sută de metri și spaima îi încleștă fălcile. De frică se trezi, se tîri pe mal în coate, și o rupse la fugă cu noroiul curgînd de pe el.

Furios că Dudescu îi scăpase, Doancă suci hățurile, cail grași făcură un salt și scoaseră docarul, căptușit cu pluș albastru, în ograda morii. El sări pe pămînt și începu să-i izbească în cap cu codiriștea biciului.

— Dumnezeii voștri, mă tîriți în șanț! și trăgea să le rupă gura cu zăbalele.

Apucîndu-i de dîrlogi, îi lovi cu picioarele în burtă. Apoi, punînd mîna pe o stinghie, o făcu ciosvîrte pe boturile lor.

Innebuniți, caii se trăgeau îndărăt, coșul docarului se frânse de zidul morii și o roată zbură din osie. Doancă se opri dintr-o dată și se întoarse spre Alecu Branga :

— Tu de ce nu cureți șanțu, mă ? Treci prin el și pute ca o privată. Ce se întâmplă dacă cade unu beat în șanț ? Se înecă în pișălău, a ?!

După asta, cei treisprezece fură lăsați să viseze în liniște la pământul care îi aștepta la Dobrogea.

Și se porniră pe rînd să-și încheie toate socotelile care-i mai lega de baștina strămoșească. Barbu Căpălău, Che Andrei și Neculai Mohreanu făcură pomeni, citite de preot, pentru odihna morților. Marin Doancă veni la mesele lor, mîncă și glumi și bău vin, încrucisîndu-și brațul, frățește, cu al lui Dudescu, ceea ce făcu pe șeful de post să-i spună nevastei, seara, în pat, că fundul sor-si trebuie să fie mai frumos chiar decît galonul de plutonier, care-i cel mai frumos din armata română. Titi Șorici dăruî o claie de paie de orz unuia din marginea Noianului, care nu mai avea nici fir de nutreț și-și hrănea caii cu nuiete de salcie. Frații Căpălău, cunoscători ai ascunzătorilor bălții, dezvăluiră vînătorilor locurile în care foiesc puii de vulpe. Alexandru puse capcane pentru iepuri și-i dădu copiilor cînd ieșeau de la școală. Opri pentru el un pui sperios, cu mustățile pleoștite și cu buza ruptă, pe care-l hrănea cu lapte și-i cînta din fluier. Vroia să-l împreuneze cu o cățelușă motoloagă, gîndind că va obține un dulău iute de picior.

A treia zi, strămutații care făcuseră schimb și cu casele — nimeni nu trecuse în învoială grajdurile și salcîmii din jurul curții — începură să desfacă pereții coșarelor și să taie salcîmii. Hotărîți să pună repede convoiul în mișcare, de teamă să nu le rămînă nearate pămînturile de la Dobrogea, măritară, fără să țină cu dinții de preț, grinzi, dulapi, garduri, salcîmi, tot ce n-avea rost să fie îngrămădit în căruțele pe care așezaseră drugii ce se pun numai la căratul snopilor. Neamurile se înghesuiau să dea o mîna de ajutor, dar mai mult să șterpelească, pentru că lucrurile pe care puneau mîna dispăreau fără urmă.

Din lăcomie, mulți se încăierară. Într-o curte, doi inși se bătură cu pumnii și picioarele pentru un colac de fințînă. Frații Căpălău, în schimbul unei piei de capră, îl lă-

sără pe Gheorghe Jinga, cu care nu vorbeau de cinci ani, să mute gardul din stînga livezii cu doi metri peste hotarul din bătrîni, iar slujnica popii prinse puii de curcă ai lui Ouleață-țiganul și fugi cu ei în poală să-i amestece în cîrdul stăpînei.

În forfota aia, semănînd a refugiu din fața unei armate invadatoare, își făcură apariția și doi marinari de pe o șalupă acostată la pontonul cel mare al Plătărăștilor, spunînd că sînt gata să transporte cu hîrbul lor, pînă la Hîrșova, femeile și copiii, sau sacii cu grîu și porumb. Nu-i angajă nimeni, scuipară și plecară înjurînd.

Barbu Căpălău și Che Andrei, care se desemnaseră singuri în șefi ai convoiului, trecură de pe o uliță pe alta, silindu-i pe oameni să împacheteze mai repede. Căpălău, lung și noduros, mergea în față, iar Che Andrei, care venea la doi pași în urmă, smucind mereu de bentița neagră, părea, cu mersul lui nervos, că dă să se urce pe celălalt ca pe o scară.

În curtea lui Ouleață se opriră, mirosînd în jur cu nările umflăte.

— Ați copt pîine pentru drum, zise Che Andrei, bun ! Ia dă să rup o felie.

Șoava, nevasta lui Ouleață, începu să bocească.

— Unde ne ducem, nea Barbule și nea Costache ?! Oameni bătrîni și v-ați pierdut mințile.

Căpălău se înfurie.

— Te tăvălești prin cenușă ca o găină proastă. La Dobrogea noastră, pămîntu așteptă ca să băgăm plugu în el și tu urlî ca nebuna.

— Arde cămașa pe mine, oameni buni și dușmanu nu mă aude, începu Șoava să-l blesteme pe Ouleață, care repara căruța Căpălăilor. Doamne Dumnezeule, vezi-l Doamne cum m-a scos din cuibu meu să mă ducă prin străini, că n-am avut minte și i-am dat act pe locu de casă, și el mă duce în lumea rea, mînca-l-ar viermii ai ne-adormiți !

— Anafura mă-ti, o înjură Ouleață, trîntind de fundu căruții. Taci o dată, că m-ai luzit. Lăsați-o și voi, mă nene, să se bage cu dosu în jaru ăla din cuptor, sau să se arunce cu capu-n puț, că eu o duc la bine și ea se dă cu noada de pămînt.

— Am să mă lungesc să mor aici.

— Mori și te-ngrop cu șaișpe lăutari.

Spre seară, Căpălău și Che Andrei strinseră toată ceata și porniră la curte să aleagă o căruță pentru Șorici, Mohreanu și Ouleață, care urmau să facă drumul împreună.

În Vadul lui Topciu se întâlniră cu Șorici și Mohreanu și Dulceață, care fuseseră pe baltă, cu o luntre împrumutată de la Gheorghe Jinga, ca să facă rost de pește pentru tot convoiul.

Petrea Dună, lemnarul, turna catran peste niște bărci cu chila în sus. Văzîndu-l și pe Mohreanu în grup, nu vroi să-i lase înăuntru. Frații Căpălău scoaseră ciomegile și, sprijinindu-se în ele, săriră gardul și deschiseră poarta.

Dună n-avu încotro, trebui să-i ducă la remiză. Ei se strecurară printre cîteva rînduri de docare și săltară cu umerii patru căruțe pe care le aduseră pe arie. Acolo le luară la cercetat, atent, cu răbdare. Izbiră cu picioarele în roți, traseră de șinele de fier, se trîntiră cu fundul pe osii, scoaseră bușele să vadă dacă nu-s roase și, în cele din urmă, aleseră o căruță ușoară, cu doi porumbei zugrăviți pe fundătoarea de dindărăt. Frații Căpălău scoaseră două găleți de apă din fîntînă și le aruncară pe roți.

Petrea Dună veni lîngă Mohreanu și-i arătă un stîlp de manej.

— Din stîlpu ăla m-am jurat să-ți fac cruce.

Vorbele i se înecau în respirația șuierătoare, de astmatic.

— Nu te ține cureaua să vii cu el în spinare pînă în Dobrogea.

— Vine, spuse Ouleață, vine că-i gras. Tu nu vezi că-i curge untura pe nări ?

— Îți fac cruce și scriu pe ea cu un cui : Mort ca prostu.

— Mă Petreo, spuse Che Andrei, se zice că nebunii, camarade, sînt păsările lu Dumnezeu, da tu ești mai prost și decît porumbeii care se spurcă numai pe acoperișuri.

— Che Andrei, strigă Dumitru Căpălău de la fîntînă, ce-ai zice să-l jugănim ca pe măgarii ăia de la Ierusalim ?

Lemnarul înjură și se întoarse iar spre Mohreanu :

— N-ajungi la Dobrogea, mă. Stă scris în cartea ta că o să mori pe drum.

— Ferească Dumnezeu ! spuse Barbu Căpălău.

— Nu-l ferește, moare, o să vezi.

Barbu Căpălău se supără :

— Și dacă moare, ce, împărățești tu lumea ?!

— Moare, repetă lemnarul.

— Du-te-n mă-ta, făcu Barbu Căpălău. E prost ăsta dacă nu ți-o arunca la noapte o oală cu jar în stufu casei.

Ieșiră pe mal. Mohreanu, Șorici și Ouleață coboriră la Dunăre, ceilalți plecară pe drum, împingind de căruță.

Petrea Dună, așezat turcește în muchea malului, începu să se hiține înainte și înapoi și să strige :

— Mortu ! Împreunați-i palmele pe piept. În groapa asta, Mohreanule, o să-ți fierb un ceaun de colivă și o să aduc trei cățele fătate să le mulg corastra. Mă, să-i zici lu taica ziua bună pe lumea ailaltă.

Smulseră priponul, apoi Șorici, din două bătai de vislă, scoase luntrea în sforul curentului, lăsînd-o să plutească încet la vale. Mohreanu, cu capul gol, fuma, alături de Ouleață, pe stîngia de la pupa. Lui Ouleață i se vedeau pe ceafă, sub coama nescărmănată, două cercuri vinete. Erau semnele ventuzelor pe care le pusese cu o zi în urmă. Lui Ion, băiatul lui Mohreanu, i se păru că semnele alea seamănă cu două capace de cremă și-i veni să întindă mîna să rîciie cu unghia pielea pe care el o credea arsă.

Dunărea era turbure, în asfințit se rupeau felii de foc, mirosea a plop și a salcie, pămîntul se așternea întunecat spre fundul cîmpiei, cerul sclipea înfășurat într-un abur de negură. Tăceau. Singur copilul fluiera după cucuvelile ieșite din scorburile malurilor. În parcul conacului, cele două mori de vînt ațipiseră. Un stol de porumbei se rotea în umbra pădurii de plopi canadieni.

Trecură de o insulă îngustă, năpădită de stuf și papură, și intrară, la fel de tăcuți, pe un braț al fluviului, domol ca o gîrlă de cîmpie. Două rațe, cu gușile albastre, furau, lungind gîtul, cîte o gură de aer și se cufundau, ca să apară din nou, scuturîndu-și creștetul, în fața luntrii care înainta încet spre vadul din stînga Noianului. Îndărăt, ținînd coama Dunării, un vapor de pasageri trecea spre Brăila.

Gîndindu-se că pleacă pentru totdeauna din aceste locuri, Neculai Mohreanu se simțea colindat de o tristețe apăsătoare. Dincolo de Noian, pe mal, se întindea satul. Soarele atîrna deasupra lui ca o căpățîină de zahăr cuprinsă de flăcări. Grotele despre care se știa că servesc ca adăpost hoților de cai vărsau suluri de aburi. Pe fundul lor gîlgîiau izvoare. Sărbătoarea, lîngă plopul cu frunză plîngătoare, de dincolo de căsuța lui Che Andrei, se strîngeau oamenii la vorbă. Noaptea, flăcării veneau călări și furau curcile care se urcau să doarmă în crăcile lui. Acolo s-a îmbrățișat Mohreanu prima oară cu Vetina, sora lui Gheorghe Jînga, măritată pentru avere cu Pavel Berechet, căruia Mohreanu, Che Andrei, Ouleață și Șorici îi vînduseră casele. Vetina venea cu luntrea cu lemne pe Noian. Grasă, cu pulpele lucioase, ca date cu ulei, vislea bărbătește, dar pentru că bătea vîntul din coastă, luntrea da mereu să ia apă.

— Sus, Vetină, i-a strigat Mohreanu, sus, că te uzi la fundătoare.

— Ei și ce? Crezi c-o să vin pe cuptoru tău să mă usuc?

— Păi nu-ncapi, e strîmt la mine.

— Se știe, la tine n-a-ncăput nici muierea cu cununie. Pentru că n-a-ncăput, s-a dus pe vaporu grecului. Prostule, dacă vrei să te capeți cu ceva, ia-mă cu binișoru!

Era seara, ca și acum, Vetina i-a aruncat frînghia priponului, el a tîrit luntrea pînă la vadul din dreptul plopului, ca a ieșit pe mal și s-au iubit pe iarba rară dintre tufele a doi scoruși.

— Mă Neculai, zise Ouleață, parcă-i păcat, vere, să te muți de-aici! La noi, cînd vine primăvara, doar cioturile alea de vișlă din mîna lu Șorici nu-nfloresc.

— Tată, vorbi și copilul, plecăm miine la Dobrogea?

— O să plecăm.

— Mie-mi place la Dobrogea. Nea Dumitru Căpălău zice că la Dobrogea nu pute a pește ca la noi. Cică e aer acolo.

— Sigur, zise Ouleață, la Dobrogea joacă păpuși de turtă dulce pe toate drumurile. Toți Căpălăii, Ioane neică, sînt niște capsomani.

Gheorghe Jinga avea vad în fundul livezii. În clipa cînd luntrea se opri la debarcaderul făcut din scînduri bătute pe țărushi, o văzură pe Diculeasa, nevasta lui Jinga, și doi lipoveni, așezați pe crucile căruțelor cu coviltir. Lipovenii cumpărau pește de la Jinga și-l vindeau în satele cîmpiei.

Mohreanu, Ouleață și Șorici scoaseră pe mal trei coșuri cu pește. Între timp sosise și Barbu Căpălău.

Diculeasa făcu împărțeala, apoi se urcă în luntre să vadă dacă alde Mohreanu n-au ascuns ceva.

Băiatul lui Mohreanu o văzu pe Diculeasa cum apucă cizmele de gumă să le scuture și încremeni. Crapul furat din luntrea cu catarg înalt se rostogoli în nămol, zbatîndu-se. Un lipovean îl ridică și-l aruncă pe cîntar :

— Bine, mă, se scandaliză Diculeasa, Gheorghe al meu vă dă luntrea să vă serviți de ea și voi aveți obrazu ăla să ne furați ?!

Mohreanu și Șorici se uitară spre Ouleață. Țiganul se jură pe viața lui și pe sufletul copiilor că nu știe nimic.

— O zic și p-a mai rea, vere ! Iote, să mă facă Dumnezeu bucă de drac dacă știu ceva. Poate că ăsta al tău, se întoarse el spre copil.

Băiatul își frecă nasul jupuit de vînt.

— El l-a furat, să mor, na, strigă Ouleață vesel. Ia uite la el, mai rău ca Terente, vere. Mă, cum ți-a dat dracu în gînd să-l bagi în cizmă ? Aoleu, strigă, fugi, fugi, că te răcorește tat-tu. Tulește-o !

Mohreanu îl prinse pe băiat de ceafă și-i cîrpi două palme de-i scăpărară fălcile.

— Na, și dacă guiți, îți mai dau două.

Băiatul își înghiți lacrimile și o porni spre uliță, aplecat asupra păpușilor lui de lut.

Vărsară peștele, partea lor, într-un sac și-l dădură lui Barbu Căpălău, să-l spintece și să-l săreze.

— Fă, strigă Ouleață la Diculeasa, ne dă ăla al tău niște țuică ?

— Dacă plățiți, vă dă.

Gheorghe Jinga, fiind de-un leat cu cei trei — aveau în jur de treizeci de ani — le umplu bîrdaca pînă-n buze. Era trîsnit, avea chef de glume, îl împinse pe Șorici cu cotul în burtă, și-i făcu semn cu capul, spre curtea vecină,

unde sor-sa Vetina îi măsoară niște lapte fetii din curtea popii, o fată dolofană, cu dosul mare.

— Mohreanule, de ce nu-i faci tu felu ăsteia, mă? Cheam-o aici și înghesui-o colo, între șoproane. O chem?

— Stai cuminte.

— De ce?

— Uite-așa, ca să se mire proștii. Noroc, Titi, noroc, Ouleață! Acolo, la Agulești, o să ne facem și noi câte o gospodărie ca a lu Jinga. Hei, mama mă-si, ne cărăm la mare. Mai dă-ne o bărdacă, Gheorghe. Cinstea ta.

— Gratis nu dau.

— Lasă că nu sărăcești, spuse Mohreanu. Nouă, banii ne trebuie. Eu trebuie să-mi cumpăr cai la Constanța.

— Rupe din partea pentru căpestre.

— Hai sictir.

— Îți dau, dacă-mi dai cuibu ăla de barză din salcîmu tău.

— Ce dracu să faci cu el?

— Vreau să am berze în bătătură. Ia scara mea și adă-l.

— Bine, vino cu mine.

Luară scara și plecară. Băiatul lui Mohreanu era la Căpălăi, spărgea cu călcîiul bășicile scoase din burta peștilor.

Mohreanu fixă scara pe trunchiul salcîmului și se urcă la cuib. De sus se vedea tot satul, Noianul și Dunărea pînă la cotul spre Brăila. Cuibul era umed. Mohreanu desprinsese roata de căruță pe care berzele clădiseră cuibul și coborî cu ea, călcînd cu spatele la scară. Era lac de sudoare și-l dureau brațele. Jos, Gheorghe Jinga apucă de o spiță a roții și ieșiră în uliță.

La poartă îi întîmpină, tăcut, Ion. Îl zărise pe taică-su cățărî în virful salcîmului și dăduse fuga să vadă ce se întîmplă. Fața lui mică, plină de pistrui, cum e oul de vrabie, se întristă.

— I-am dat cuibu ăsta lu nenea Gheorghe, zise taică-su. Noi plecăm, fetița lui nenea Gheorghe...

— Tița, zise băiatul.

— Da, Tița. Cică vrea să vadă cum vin berzele la ei, primăvara. Îți pare rău?

Băiatul clătină din cap, tăcut. Ceva i se zvîrcolea în inimă și-i venea să plîngă.

— La Dobrogea o să facem alt cuib, o să vezi, spuse taică-su.

— La Dobrogea nu vin berzele, răspunse băiatul.

— Ce prostie e asta ?

— Nu vin, pentru că n-au șerpi pe care să-i mănînce.

— Găsesc ele, spuse Mohreanu, și o porni cu Jinga.

După vreo zece pași, întoarse capul. Băiatul ședea în poartă și-i privea tăcut.

— Du-te la Căpălăi, viu mai tîrziu să te iau de-acolo.

Dar băiatul nu se clinti. Nu vroia să vadă salcîmul cel mare fără cuibul de barză.

Convoiul părăsi satul, dimineața. Erau patruzeci de inși cu copii cu tot, îngrămădiți în nouă căruțe. Opt din cele treisprezece familii aveau fiecare căruța ei, Șorici, Ouleată și Mohreanu se înghesuiseră în una singură — la Agulești urmau să se folosească de ea doar Șorici și Mohreanu, întrucît Ouleată își pusese de gînd să deschidă fierărie — iar Che Andrei, care-i lăsase lui Gicu Catîru toate lucrurile și jumătate din banii pe casă, hotărît cum era să-și vîndă cele douăsprezece pogoane, făcea drumul la Dobrogea pe jos. Merindele și rogojina pentru dormit le pusese în căruța Căpălăilor. Încolo nu mai avea decît hainele de pe el și banii pe care-i cususe dedesubtul cămășii.

— În caz că se gîndește v-unu să mă prade, trebuie să mă dezbrace la piele. Mort de beat să fiu și tot îl simt.

Se îmbrățișară cu rudele, muierile bociră, iar cînd ieșiră în drumul Brăilei opriră cu toții caii, să mai privească o dată satul. Nu-i era nimănui sete, totuși bărbații scoaseră o găleată cu apă din fîntîna săpată la răspîntie și băură. Bînd, cîțiva se închinară ca lipovenii, care țin de credința veche. Pe urmă se întoarseră la căruțe. Nae Caramet, omul din fruntea convoiului, dădu gură la cai, și scîrțîitul osiilor se uni cu scrișnetul pietrișului, cu tropotul învălmășit al copitelor. De pe întinderea cîmpiei, sufla rece vîntul de la începutul lui martie, clătînînd buruienile uscate, rămase din anul trecut. Mirosea a frunze putrede, a pămînt și a pelin.

Cu un ceas înaintea zorilor, un alt convoi, format din șase care încărcate cu orz pornise tot pe același drum spre Brăila. Le tocmise cu chirie Pavel Berechet, pe care Vetina, sub motiv că după cumpărarea caselor strămutaților rămăseseră fără bani, îi pusese să destupe groapa cu orz și să trimită la vânzare în oborul Brăilei șaiszeci de saci. Învirtise treburile ca să meargă ea să vîndă, iar bărbatu-su să rămînă acasă, ca să curețe pomii din livadă. Îl luase ajutor pe frate-su mai mic, un flăcăiandru care trăia pe lîngă masa ei, și pe care Gheorghe Jinga îl alungase de la el, spunînd că are obiceiul să șterpelească. Îl luase să-i facă socoteala la bani, să n-o înșele negustorii.

La popasul de prinz, Vetina le dădu cărăușilor două sticle de rachiu, ținîndu-i pe loc pînă în clipa cînd convoiul strămutaților se arătă în zare.

— Mi se pare că ăia-s dobrogenii noștri, spuse ea atunci. Hai, sus, și dați-i bătaie, deseară trebuie să fim în oboru Brăilei.

Cărăușii însă nu vrură s-o asculte, exact cum gîndise ea. Potriviră mai bine păturile pe cai și șezură să-i aștepte pe strămutați.

Sosiră.

Descoperindu-și consătenii, Che Andrei începu să-n-jure.

— Să vezi iar chelălăială pe muieri, mama lor !

Strămutații opriră să îmbrace din merindele îndesate în trăisti. Vetina și căruțașii ei se apropiară. Gătită pentru oraș, cu rochie de barhet, pantofi negri, cojocel cu găitane și broboadă de lînică, cu ciucuri lungi, împlețiți cu bob de mărgean, Vetina se amestecă între muieri, gălăgioasă, și în cele din urmă se opri, ca din întîmplare, lîngă căruța lui Șorici, spre mijlocul convoiului, privind pe sub sprîncenele dese spre Mohreanu.

— Mă, călătorilor pe două bețe, o să-mi fie dor de voi ! Să vă amintiți de mine, muierilor, le scutură de umeri pe nevestele lui Șorici și Ouleață. Să știți că rămîne satu urît fără voi, zău ! Zi ceva, Ouleață, că de-acu n-am să te mai văd. Cîntă-l p-ăla cu... *Cine are fată mare*. Neicule, țătică, strigă ea la frate-su, scoate damigeana aia din coș și ad-o-ncoa.

Damigeana de două vedre fu răsturnată în cofe și în oale.

Vinul îi învioră pe bărbați. Ouleată, după ce trase câteva înghițituri zdravene, se rezemă de scoarța căruții, tuși și începu să cînte, clătinînd capul amarnic, ca în nopțile cînd era flăcău :

*Hai, cine are fată mare,
mare supărare are...*

Vetina se rezemase ușor de Mohreanu, cu brațul pe după brațul lui. Asculta și se usca inima în ea.

— Măi Neculai, mă ! oftă ea și în ochi i se sparse o lacrimă.

Mohreanu îi simți trupul greoi, mirosind tulburător a ființă iubită. Cîntecul lui Ouleată, vechi ca adîncul lumii, larg și aspru, răvășindu-ți sufletul și trezindu-ți gînduri de sălbăticie, îi scoase lui Mohreanu un geamăt înăbușit. Fața lui albă, ca de înecat, ochii ascuțiți, pătrunzători, cu privirea întunecată se legănau în ochii Vetinei.

Unit, convoiul porni iarăși pe drumul măturat de vîntul cîmpiei. Înaintea seriei, cînd erau la vreo zece kilometri de Brăila, strămutații cotiră la stînga, pe un drum de țară, să iasă în șoseaua ce duce la Făurei și mai departe la Fețești și la Vadul Oii, pe unde se trece cu podul în Dobrogea.

Vetina se sărută cu toată lumea. Și cînd ajunse să-și ia rămas bun și de la Mohreanu, îl întrebă, ferindu-se s-o audă cineva :

— În noaptea asta unde înnoptezi, Neculai ?

El dădu numele unui sat.

— Tu să stai treaz, zise Vetina, și să-l aștepți pe frate-miu Neicu, cu căruța. Eu, pentru tine mi-am făcut cale la Brăila.

Orașul se vedea în dreapta, o îngrămădire de acoperișuri de zinc, coșuri de fabrici și turnuri de biserici, cu cupolele lucind ca poleite cu aur. Copiii se ridicaseră în picioare în căruțe, tulburați de vraja orașului în care nu pătrunseseră niciodată și pe lîngă care treceau acum într-o atingere ireală și fantastică.

La popasul de noapte, plătind cîțiva lei de căruță, fură primiți în curtea unei cîrciumi. Era nor și așternură rogojinile sub un șopron.

Mohreanu își dădu copilul în grija nevestei lui Ouleață, se furișă în drum cu ciomagul subsuoară și se trînti în șanț, la marginea satului, lângă o piatră kilometrică. Cînd auzi bătaia căruții lui Berechet, un val de căldură îi inundă trupul. Urcă pe leagăn, alături de Neicu, și peste două ceasuri se întîlni cu Vetina la hanul fraților Șoroagă, pe strada Dorobanți, în centrul Brăilei. Vetina luase o odaie care da cu geamul, mic cît un pod de palmă, spre interiorul prăvăliei. Cîntecele lăutarilor pătrundeau deslușit pînă la ei. În prăvălie foiau geambași, lipoveni bețivi, țărani, vagabonzi, hoți, un amestec haotic peste care trona tejghetarul cu ceafă îndesată, și un bărbat de vreo treizeci de ani, frumos și bine legat, care bea bere, săltînd pe genunchi o puiculiță oacheșă.

— Aia e Țulea Fălcosu, hoțu de cai, îi spuse Vetina lui Mohreanu. Nevastă-sa e tot din neam de hoți. Odaia lor e alături de a noastră.

— Înseamnă că ăștia, frații Șoroagă, sînt gazde de hoți.

— Se poate. Muierea lu Țulea m-a pus aseară să-i împletesc cozile. A venit la mine și cică : „Împletește-mi cozile astea, dădică“. Hoțu Țulea o mănîncă din ochi de dragă ce-i e. Cică hoțu are iarba fiarelor și două dește de mort descîntate, le lipește pe ușa și ușa sare singură din țîțini.

Aproape de zori, cineva rîcii ușor cu unghia în tăblia ușii. Vetina își aruncă un șal pe umeri și-l scoase pe Mohreanu în curte, unde Neicu aștepta cu caili pregătiți. În prag se izbiră de Țulea Fălcosu. Era cu un picior în cizmă și cu altul desculț.

— E scurt somnu ibovnicilor, rise Țulea, și-l întrebă pe Mohreanu cine e.

— Cărăuș, am venit să-i spun...

— Minți! îl întrerupse Țulea. Pe cărăușii ei i-am văzut aseară în obor și-i cunosc.

— E dintr-un convoi care pleacă la Dobrogea, zise Vetina. Căruțele lor sînt încolo, spre Făurei.

— Dacă vrei să le-ajungi repede, ia-o pe drumu Ceairului, spuse Țulea. Altfel te prinde ziua pe drum.

La poarta hanului, Vetina luă palma lui Mohreanu și o lipi de țîțele ei care ardeau. Omul simți că muierea îl dorea cu aprindere nedomolită.

— Du-te, Neculai, și deseară ne găsim iar. După ce dau orzu, mă sui cu Neicu în căruță și vă iau urma. O să mă țiiu după voi, tot la distanță de două sate.

— Și ăla de acasă ? întrebă Mohreanu.

— Trei zile pot să fac tot ce-mi pofteste rinza. Pe urmă o să mă-ntorc la Berechet. Da astea trei zile nu vreau să mă gândesc că există pe lume.

— Țătică, zise Neicu, or să vină oamenii.

— Da, da, duceți-vă.

Neicu șuieră scurt și caii porniră în trap.

La căderea nopții se întâlneau din nou la o cârciumă de țară, unde minau și niște găzari. Vetina strălucea ca un ou de Paști, Mohreanu înțelese că primise preț bun pe orz. Pe Neicu îl puseră să doarmă în grajd lângă cai, ei se culcară în coșul căruții. Un plop uriaș, semănând cu ăla de lângă căsuța lui Che Andrei, se clătina în întuneric. Departe de Dunăre, în Bărăgan, primăvara era de-abia la început și era friguroasă. Mirosea a păcură, de la căruțele găzarilor. Vetina privea în cerul negru și ronțăia roșcove. Cumpăraseră de la Brăila o baniță de roșcove, două baniți de orez și un butoiaș de ulei cu măslină.

— Neculai, șopti ea, și omul se înfioră, tare aș merge și eu cu tine la Dobrogea ! Of, ce l-aș da dracului pe Berechet ! Ai, ce zici, Neculai ?

— Zic să mergi.

— Nu pot, Neculai. Inima-mi zice să merg, da tot ea mă trage îndărăt. M-am învățat la trai bun, Neculai, cu capu pe pernă moale. Mi-e silă de Berechet, că-i schilav și mă tirăsc ca o cățea după tine, da de mers n-o să merg, mă întorc la averea mea, ca viermele în untură.

Azvîrli roșcova și-și înlănțui brațele pe după gîtul lui. El îi simți răsuflarea fierbinte și orice gînd îi pieri din cap.

La despărțire, ea îi umplu buzunarele cu roșcove, să le dea copilului, și fiindcă vîntul se înăsprise a scos din paner două tulpăne pe care le cumpăraseră la Brăila și i le-a înfășurat la gît. Cîntau cocoșii, printre nori se zăreau stelele, albastre și mici. Sub gardul de nuiiele, Neculai opri oalul — de data asta Neicu nu mai înhămase, călări aveau să străbată drumul de două ori mai repede — și o privi pe Vetina. Ea îmbrăcaseră paltonul cu blană al lui Berechet și

sta cu bărbia pe loitra căruței, mestecînd leneș o bucățică de covrig.

A fost ultima oară cînd s-au văzut. A treia seară, Neicu, mergînd să-l ia pe Mohreanu la locul dinainte hotărît, nu l-a mai găsit. A fluierat și nu i-a răspuns nimeni. Atunci a pișcat armăsarul din dreapta cu biciul într-un loc anume și armăsarul a nechezat prelung, cu botul în vînt. Mohreanu nu apăru nici de data asta.

Neicu suci căruța și se-ntoarse la sor-sa. Cînd băiatul îi spuse că Mohreanu nu venise la întîlnire, Vetina își infundă capătul broboadei în gură, ca să nu țipe. Cît mîncă Neicu, ea șezu într-un colț, tăcută, cu privirile rătăcindu-i fără sens pe peretele odăii străine în care se afla.

— Mergem, spuse ea, cînd Neicu, sătul, se sculă de pe pat.

— Eu de convoiu lor nu mă apropii, țatică, și nici pe tine nu te las.

— Taci. Mergem acasă la noi. S-a terminat. De-acuma sînt iar nevasta lu Pavel Berechet.

Băiatul văzu lacrimi în ochii ei și-i păru rău că la Brăila îi trecuse prin cap s-o lege, să-i pună căluș în gură și s-o ducă cu forța acasă.

Afară începuse să plouă. Era mai mult o bură, un fel de negură care se topea, turbure și necăcioasă. Neicu sta pe leagăn, iar Vetina în coșul căruței. Întunericul îl făcea pe băiat să-i fie frică și vorbea cu cail, ca să se liniștească. Vetina tăcea. O dată, cînd se întoarse spre ea, s-o întrebe dacă a adormit, o văzu, înspăimîntat, că-și descheiase bluza la piept și ploaia mărunță cădea pe țîțele ei goale.

„Tîrfă și dezmațată!“ o înjură el în gînd. Totuși, undeva, în adîncul sufletului, un sentiment nedeslușit, de milă și amărăciune, îl făcu s-o căineze. „Săraca inima ei!“ își spuse băiatul, și se răsuci spre cai, cu bărbia în piept, ca să-și ferească fața de bătaia ploii.

Vineri — ziua cînd Neculai Mohreanu trebuia să se vadă pentru ultima oară cu Vetina — convoiul se tîrî toată dimineața pe un drum păcătos, paralel cu albia unui rîu. Vremea se închisese a ploaie, pe rîu curgeau sloiuri, muie-

rile se plîngeau de dureri de șale, bărbații fumau pe lingă căruțe.

După ora zece, făcură un popas pe negîndite. Vaca lui Titi Șorici, legată de vergeaua de la spatele căruței, scăpă din funie, și alergară după ea vreun kilometru. Ca s-o prindă, au trebuit s-o abată spre o îngrăditură de sîrmă ghimpată de la niște vii. Trei colți ruginiți i-au sfîșiat carnea pe piept.

În timpul acestui popas, Alexandru Căpălău, rămas la căruță, s-a lungit alături de Neculai Mohreanu, să tragă un pui de somn. Pe cînd ațipise, frate-su Dumitru împreună cu Che Andrei îi boiră fața cu niște vopsea roșie. Oamenii se strînseseră în jurul lor să rîdă.

— Ce-i asta, frate-miu ? întrebă Alexandru, sculîndu-se. Ați înnebunit ?

— Nu-i nimic, îi răspunse Dumitru, ai dormit și pe semne c-ai visat urît.

— Duceți-vă dracului ! zise Alexandru și vru să se culce din nou.

— Alexandre, îl zgîlții Che Andrei, spre hazul celorlalți, scoală, măi băiete, să te învăț cum să-ți tatuezi brațu. Îmi dai o sticlă de țuică cînd ajungem la Constanța și-ți fac pe braț o porumbiță, goală, așa cum a fătat-o mă-sa.

— Arată-mi-o pe-a ta, ceru Alexandru.

Che Andrei își dezbracă haina și arată brațul stîng. Avea tatuat pe umăr un chip de femeie, cu un pumnal infipt în inimă, deasupra căreia scria : *eu urăsc trădători*.

— Vreau, încuviință Alexandru, înclinînd fața năclăită de vopsea.

— Mă prostule ! strigă Barbu Căpălău, trăgînd de vaca lui Șorici s-o bage în convoi. Te-a mînjit ăla pe obraz și tu stai ca flețu să discuți cu el. Otînjește-l !

Alexandru scoase oglinda pentru bărbierit, se privi în ea și se înfurie. Apucă ciomagul și-l azvirli după Che Andrei.

— Nu te-am mînjit eu. Frate-tu, gură spuzită ăla, a avut ideea.

Dîndu-și seama că porecla se lipea de el pentru veșnicie, Dumitru sări să-l pocnească pe Che Andrei la mir. Cu greu izbutiră să-l potolească, apoi convoiul se puse iarăși în

mişcare, urmat de vreo douăzeci de oi mîinate cu bățul de copilul lui Mohreanu și de un flăcăiandru cocoșat.

Cînd fură în apropiere de satul Mircea-Vodă, Șorici, care mîncea ciorbă așezat turcește în fundul căruței, zări în față patru militari călări și strigă spre Căpălăi :

— Jandarmii, mă !

— Mă-sa pe gheață, să fie, ce ne privește pe noi ?!

Jandarmii veneau la trap. La cotul drumului, puseră caii de-a curmezișul și convoiul se opri. Un plutonier scund, cu eghileți, făcu semn cu biciușca, doi călăreți ieșiră din rînd și porniră în galop spre coada convoiului. Poalele mîntăilor fluturau în vînt, săbiile lungi, nichelate, zăngăneau, izbindu-se de tocul cizmelor. În dreptul flăcăiandrului cocoșat, suciră în loc și puseră caii, din gura cărora atîrnau fire de bale trandafirii, cu botul pe scoarța ultimei căruțe din convoi.

Intrară în Mircea-Vodă încadrați de jandarmi. În față primăriei trebuiră să oprească, bărbații primiră ordin să coboare.

Cu bicele pe braț, călcînd anevoie, oamenii se adunară în grup lîngă gardul dat cu var. Se deschise o fereastră și un sublocotenent în capul gol porunci călăreților să controleze în căruțe. Soldații descălecară, împinseră muierile în drum și începură să răvășească prin lucruri. Șoava lui Ouleață, văzînd cum îi aruncă plutonierul copaia, ceaunul și coșul cu primeneli, începu să țipe. Un soldat o atinse cu palma peste buci.

— Nu fă pe proasta, că dai de dracu.

Bărbații fură chemați în primărie. Înăuntru dădură peste un civil în haine de dimie, roșcovan, cu un neg păros pe buza de sus și peste ofițerul care ordonase percheziția. Pe ofițer, Che Andrei îl recunoscă imediat : era sublocotenentul pe care îl întîlnise în cîrciuma lui Fănică Măxineanu, cînd făcuseră actele pentru vînzarea caselor.

— Dom sublocotenent Eugen Bulinaru ! exclamă el bucuros. Să trăiți ! Che Andrei, fost prizonier la Ierusalim.

Bulinaru făcu doi pași spre el, scîrțîindu-și cizmele. Privea încruntat, diagonala îi strîngea ca în arc mijlocul firav.

— Unde ai dormit azi noapte, Che Andrei ?

— Cu oamenii. Sîntem strămutați... știți dumnea-voastră.

— Scurt, îl întrerupse Bulinaru, unde ai dormit ?

— În han la Cuca.

— Cum dovedești ?

— Așa, așa, întări roșcovanul. Probele !

— Păi... să vă spună și ei. Spune, nea Barbule.

— Ce să zic ? Tu nu vezi că ne ia ca pe hoți ?!

— S-au spart trei prăvălii azi noapte, zise roșcovanul.

Și toate trei, în drumul pe care ați venit voi.

Strămutații incremeniră. Bulinaru privea grupul cu ochi mici.

— Tu, ăsta cu fața boțită !

— Neculai Mohreanu, își spuse omul numele.

— Ai o față de iscoadă, față de om nedormit.

— Așa-i de felu lui, vorbi Șorici. Cumnatu-su Petrea Dună din Plătărăști zice că are fața ca de înecat. E om sărac.

— Tot la Cuca ai dormit ? urmă Bulinaru, cu ochii la Mohreanu.

— Eu...

— Da, tu ! țipă Bulinaru, și se întoarse spre Dumitru Căpălău, cel mai tânăr din grup și, prin urmare, cel mai ușor de înfricoșat : zi, l-ai văzut pe ăsta, pe Mohreanu, azi noapte, la Cuca ?

Dumitru se trase îndărăt, înspăimîntat.

— Toată lumea afară, porunci Bulinaru. Rămîne aici Mohreanu și ăsta... bubosul.

— E fecioru-meu, zise Barbu Căpălău. E tânăr și necopt, are bube dulci.

— Ți-l vindec eu.

— E păcat de Dumnezeu, domnu sublocotenent, continuă bătrînul. Avem pămînt la Dobrogea.

— Da de ăia cu prăvăliile jefuite nu-i păcat ?!

— Băiatu meu nu știe nimic. Vă spun eu : Mohreanu n-a fost la Cuca.

Strămutații îl priviră îngroziți.

— Neculai ! scînci bătrînul.

— N-am fost, am fost la o ibovnică, recunosc Mohreanu. Două nopți la rînd m-am întîlnit cu ea. Nu sînt hoț.

Mohreanu fu reținut, ceilalți se întoarseră la convoi. Dar nimeni nu se mișcă din loc. Ședeau în uliță, lângă căruțe și așteptau. La bătrînul Căpălău se uitau dușmănos, cu ură. Che Andrei, care avea rogojina în căruța lui, o luă și o mută la Șorici.

— Costache ! îl strigă Barbu Căpălău, dar Che Andrei scuipe cu scîrbă.

După un ceas, Bulinaru, însoțit de plutonier și de roșcovanul în haine de dimie, ieșiră să meargă la masă. Strămutații se apropiară cu capetele descoperite, Bulinaru îi privi pe sub sprîncenele spălăcite, își potrivi chipiul cu calotă înaltă și-i sfătui să-și vadă de drum.

— Dom sublocotenent, am plecat cu toții, trebuie să ajungem cu toții.

— Hai, cărați-vă, se supără roșcovanul. Dacă vă găsesc tot aici cînd mă întorc, vă amendez pentru băligile din fața primăriei.

— Are copil, domnule, zise Che Andrei. Ce se face băiețașu ăla fără tată ?

— Meseria mea, zise Bulinaru, e să-i dau în gît pe hoți, nu să-ngrijesc de copii.

După plecarea lui Bulinaru, strămutații încercară să se apropie de fereastra camerei unde era închis Mohreanu. Santinelele, țacănind închizătoarele, îi somară să se de-părteze.

— Camarade, încercă Che Andrei să-l îmbuneze pe-un soldat, am făcut războiul...

— Nu e voie. Ordin.

— Atunci stăm aici pînă-i dați drumu, mama mă-si !

— La noapte îl transportă la Brăila. Pierdeți timpul de pomană.

Abia la auzul acestei vești strămutații înțeleseseră că nenorocirea se abătuse cu adevărat peste ei. Plini de îngrijorare, vrură să afle unde dispăruse Mohreanu în ultimele nopți, dar niciunul din ei, nici Șorici nici Ouleată, nu știau să spună ceva precis, pentru că Mohreanu își tănuise plecările.

Se strînseseră cu toții și porniră spre cîrciumă după Bulinaru.

Cît lipsiră oamenii, Barbu Căpălău și feciorii inhămară caii și plecară. Muierile din convoi, ocupate să-și hrănească

țincii, își dădură seama, abia cînd îi văzură cotind spre șosea, că se rupseseră de cîrd și-și continuau singuri drumul la Dobrogea.

— Duceți-vă ! spuse Șoava. Pînă la torcătoarea dracilor să nu vă opriți. Ptiu ! Putrezi-v-ar oasele la ocnă !

Veni amiaza, trecu, se apropie seara și începu să burnițeze. Căruțele oprite în drum păreau încate în fum. Strămutații, înghesuiți pe sub corlăți, priveau fără nădejde cerul acoperit de nori cenușii. Umezeala îi pătrundea la os, dar se temeau să aprindă focuri. Bulinaru, care refuzase să-i primească, întîrzia la cîrciumă. Sleite de așteptare, mierile, ici, colo, începură să-și blesteme viața. Șoava lui Ouleață o plesni pe fetița cea mare pentru că intrase cu picioarele goale într-o băltoacă, cineva îi pomeni pe Căpălăi cu înjurături, apoi Nae Caramet, omul din fruntea convoiului, legă cușca cu păsări la spatele căruței, potrive hăturile în capul cailor, intră sub rogojină și mină spre șosea.

Încă patru căruțe se înșirară în urma lui. Dînd colțul primăriei, din mers, oamenii mai aruncau o privire spre fereastra camerei unde era închis Mohreanu. Acesta, cu pieptul lipit de pervaz, se uita înfricoșat cum strămutații îl părăsesc unul cîte unul. Privind, șoptea cu buzele uscate numele fiecăruia, ca într-un joc straniu. La acuzațiile jandarmilor nu se gîndea, își spunea că lucrurile se vor aranja singure, trebuie să se aranjeze, el nu furase nimic, fusese doar să se întîlnească cu Vetina. „De Vetina nu pot să le spun nimic, dacă le spun o tîrască aici și pe ea și pe Neicu, află Pavel Berechet și face moarte de om.“

Cînd ploaia începu să se îndesească și-i auzi răpăitul în burlane, îl văzu și pe Che Andrei plecînd pe sub geam și depărtîndu-se spre șoseaua națională. Se gîndi, cutremurat, că în fața primăriei mai rămăseseră doar Șorici cu Ouleață și copilul lui. „Ei n-au să plece fără mine.“ Se gîndea la oameni, îi părea rău că întreg convoiul se destrămase din pricina lui. „Și Vetina m-așteaptă, se gîndi. Acum, Neicu a pornit cu căruța și peste un ceas o să fie lîngă troița aia cu streășină de șindrîlă.“ Deodată, auzi zdruncinătură de căruță, aproape de peretele odăii și avu credința că e căruța lui și a lui Șorici. Ascultă atent, apoi se apropie de geam, desprinse ușor cercevelele și se uită după sentinelă.

N-o zări, încălecă pervazul și sări în grădină, într-un morman de frunze putrede. Soldatul, care se trăsesese după colț să se apere de ploaie, îl văzu și-i strigă să stea. Dar Mohreanu încercă să se arunce peste gard. În clipa următoare răsună o împușcătură și omul se rostogoli la pământ, horcând.

În strunga făcută din trei rogojini, peste drum de primărie, unde intraseră cu nevestele și copiii, Șorici, auzind împușcătura, își încleștă mâna în brațul lui Ouleață.

— Santinela... l-a împușcat.

Amîndoi se repezîră afară, în ploaie.

Duminică, la două zile după moartea lui Mohreanu, un țăran din satul Merișoru, de pe șoseaua Brăila-Făurei, ducîndu-se să scoată pămînt de lipit, găsi într-o rîpă un val de stambă, patru gheme de sfoară de Manilla și o ghiulea de plumb mare cît să încapă în pumn, avînd la unul din capete un inel cu care s-o poți agăța de curea. Omul luă lucrurile găsite și se întoarse în sat să le arate jandarmilor. Între liniile cu vii, întîlni un copil de vreo zece ani, înfășurat într-o scurtă largă.

— Ce e aia ? întrebă băiatul arătînd înspre ghiuleaua de plumb.

— Dracu știe ? O jucărie. O vrei tu ?

Băiatul întinse mîna.

— Ia-o. Mai încolo, cînd oi fi mare, s-o topești și să faci din ea greutăți pentru undiță.

Pe băiat îl chema Ion Mohreanu. Pierzîndu-l pe tîncă-su, Ion fugise, noaptea, din căruța lui Șorici și Ouleață și se ducea la Brăila, în oraș, unde nu mai fusese niciodată.

În aceeași noapte strămutații se regăsiră la podul umblător de la Vadul Oii, mai la vale de Fetești. La prima trecere — pe pod încăpeau numai patru căruțe — un cal, atins cu jordia, nu se știe de cine, sări cu picioarele pe parapet, Barbu Căpălău se feri și alunecă în Dunăre.

Apele l-au scos în zorii zilei într-un petec de prund. Aproape de prund, la doi stînjeni, se ridica malul, și începea ținutul Dobrogei.

II

TATA A MURIT AȘA CUM ÎL BLESTEMASE SĂ moară lemnaru Petrea Dună : printre străini, în șanț. La șaptespe ani, după ce umblasem aproape prin toată țara, am aflat că vinovat de moartea lui era hoțu de cai Țulca Fălcosu din Brăila. Lucram pe vremea aia la un circ prăpădit — patru căruțe cu coviltire de zinc, ca ale marchidanilor, o roată cu călușei și „alaiu miresii“ — proprietatea lu Enache Pasalac din mahalaua Crîngu Micilor, din Rîmnicu-Sărat. Pasalac, o namilă de om care ridica în spinare, spre uimirea țăranilor, o iapă cu mînz în burtă, mă angajase să îngrijesc de cai. Îi adăpam, îi scăldam la rîu și-i purtam la pășune, iar în zilele de tîrg, sau cînd porneam prin sate, îi înhămam la stanoaga podului cu călușei de lemn și-i minam în cerc ceasuri în șir. Cînd ameteau, îi schimbam cu alții odihniți. Pe mine, însă, nu mă înlocuia nimeni, niciodată. Parcă mă văd : stam pe o scindură bătută în cuie la mijlocu stanoagei, caii goneau încet, podu luneca, scîrțîind, în juru bulumacului pe care filfia un steag tricolor — începuse războiu și Pasalac se simțea obligat să ajute măcar în felu ăsta armata română — iar copiii, cocoțați în șeile alea de lemn, porneau într-o călătorie de vis, strigau, băteau din pinteni, smuceau de friiele de sfoară. Prin sate, nevasta lu Pasalac, subțirică, ofticoasă — Pasalac se iubea cu ea în țărîină. la fiecare popas — sufla dureros într-o trompetă, sau bătea, izbindu-le între ele, două talere de aramă, silindu-se să iuțească mersu cailor mei. Mireasa de tinichea se afla în grija lu Pasalac. Legată la cap cu o broboadă de borangic adevărată, mireasa apărea, trasă de sfori, pe sub o boltă de frunze de viță, însoțită de o căprioară, un iepure care strîngea la piept un smoc de lăptuci bătrîne și un stol de porumbei. Pe poalele ei sta scris cu var : „*mireasa neprîhănită, toată viața e iubită*“. Semăna foarte mult cu o înghițitoare de săbii care, undeva prin Moldova, fugise cu încasările circului pe o lună și Pasalac, cînd o vedea, i se schimonosea gura de furie, înhăța pușca și-o improșca cu gloanțe. Din curvă și cățea spartă-n dos n-o scotea. Răpusă de gloanțele care n-ar fi putut străpunge nici mă-

car coada unei vrăbii, mireasa cădea, zăngănind, între perdelele de stambă. Înfierbîntat, Pasalac răcnea :

— Domnișoară mireasă, afară !

Băiatu care mînuia sforile o aducea din nou pe sub bolta de viță și Pasalac, amintindu-și de banii duși pe apa simbetei, o trimitea la toți dracii și-i băga încă un glonț în coaste. Cu două săptămîni înainte de Sfîntă Măria Mare, trăsnetu a făcut zob una din căruțele cu coviltir ale circuitului. Pasalac, după ce-l înjură cumplit pe Dumnezeu, că se joacă cu răbdarea lui, se învîrte de o autorizație pentru Dobrogea și pornirăm spre Pădurea de tei din drumu Tulcei, unde, de Sfîntă Măria Mare, se ținea cel mai mare tîrg al anului : Tîrgu de-o săptămîină. Pasalac socotise să trecem Dunărea pe la Ghecet, ceva mai jos de Brăila, dar o unitate germană, care făcea manevre de luptă pe fluviu, ne opri să coborîm la podu umblător. Întoarserăm în loc, în gura vadului, și apucarăm drumu pe care-l mai străbătusem odată, de mult, cu strămutații din Plătărăști. Mînam tăcut și umbra lu tata parcă se ținea pe lingă căruță. În cîmpie, spre fundu zării, se aliniau clăi de grîu. Vară bogată. Miriștile dogoreau. Porumbu foșnea întunecat. Cotolanii semănau cu păpușile mele de lut, de demult, pe care nu-mi mai aminteam unde le pierdusem. Cîrduri de grauri se scăldau în prafu drumului. Aproape de satu Mircea-Vodă am coborît și-am luat-o pe lingă cai. Era noaptea. În pămîntu ăsta zace taica, mă gîndeam. Am intrat pe ulița mare, tremurînd. La primărie, pe locu unde fusese împușcat tata, lucea, văruiță, o cruce de piatră. M-am aplecat, vrînd să mă închin. Pasalac, care nu dormea, văzîndu-mă lingă cruce, a strigat întăritat :

— Mă păgînule, dacă-ți dai drumu udului pe sfînta cruce, te snopesc, să știi. Aia e crucea lemnarului.

— Care lemnar ?

— Unu de la Dumăre. Cam țicnit, săracu ! Sau, poate, el era drept în cugetu lui și nebuni de legat sîntem noi, cine știe ? !

— Unde-i crucea aia a fost omorît tata.

— Oho ! făcu Pasalac uimit. Dumnezeu să-l ierte ! Lemnaru ăla era și el neam cu mortu.

— Dacă-i zicea Petrea Dună, era.

— Nu-i mai țin minte numele, da așa trebuie că-i zicea. Te-ai închinat, gata, sus și haida caii! Lemnarului, eu i-am cărat crucea pînă aici. N-avea bani, mi-a reparat roata cu călușei. Cu tat-tu, zicea el, fusese dușman. Îi rugase moartea, tat-tu murise, și el nu mai avea somn. Se și vedea pe fața lui. Spunea că fusese om cu șalele largi, da acum era ca o scîndură de coșciug. Știi ce-i ăla un sac cu oase? Așa era cînd l-am găsit în drum cu crucea. Noaptea, cică, după ce murise tat-tu, venea la el prin vis o femeie și-i spunea: „Du-te, zice, și-i ridică o cruce dușmanului tău“. Ședeau amîndoi, discutau, pe urmă ea se ridica și-și întindea brațele în formă de cruce. „Asta-i, frate, zicea, că mi se pare că erau frați, sau așa ceva, scoală și du-te cu crucea.“ Da el nu putea să se scoale, îi era frică, pentru că femeia n-avea picioare de om, picioarele ei erau de apă. Erau de apă, da nu curgeau, dracu știe, poate că se țineau într-un fel de tipare. Muierea venea cu picioare de apă și pleca tot cu picioare de apă, fără zgomot, iar dimineața, lemnaru găsea în tindă și pe prispă niște dîre de rouă. Cînd n-a putut să mai rabde, a comandat o cruce unui „broscar“ din Brăila, că numai „broscarii“ știu să facă cruci ca lumea, și a ieșit cu ea la barieră, unde l-am găsit eu și l-am luat pentru că avea și fierăstrău pe umăr. Aici, la Mircea-Vodă, îl aștepta unu chior. Lu ăsta-i știu numele, Che Andrei îi zicea. Amîndoi au înfipt crucea. Stau și mă gîndesc, urmă Pasalac, dacă a ridicat crucea, s-o fi liniștit lemnaru? Uite, eu unu, mereu visez că fur oi. Am furat, da tot nu scap de visele astea tîmpite. Poate că n-oi fi furat de-ajuns, mai știi? !...

A doua zi, am ajuns la Pădurea de tei și pîn la miezu nopții am instalat roata cu călușei și „alaiu miresii“. Pe cîmpu luminat de lună și de focuri se vedeau, înălțate la repezeală, barăci, umbrare, corturi, mormane de mărfuri acoperite cu poloage, stîlpi cu căpățîni de lemn pentru încercarea puterii, o bisericuță de pînză, cu pereții încărcăți cu icoane sfințite și scoase la vînzare, patru cupole de circ, cu becuri colorate la intrare și pe catarge, grămezi de pepeni, struguri, stive de saci, bărci pescărești. Iar printre ele, căruțe, vite, cai, oameni. O învălmășeală greu de închipuit, da foarte plăcută ochiului. Din prima clipă,

ne-am dat seama că sosisem târziu — dacă ar fi fost să trecem Dunărea pe la Ghecet, am fi scurtat drumu cu o zi — și că locurile bune, din mijlocu tîrgului, le înhăța-seră proprietarii de circ cu mai multă osînză. Pasalac, oricîtă gălăgie făcu, căpătă o palmă de pămînt la intrarea în tîrg. În apropiere, la vreo treizeci de pași, sclipeau sub lună, ca niște valuri încremenite, dune de nisip. În vreme ce încercam roata, trecură de-a latu dunelor, la trap, două cete de călăreți beți, tătari din stepă, cu fețele turtite și cu tobe atîrnate pe după gît. Unu din ei, rămînînd mai la urmă, pocni din bici peste capetele cailor noștri și Pasalac, care și așa era destul de furios, îl înșfăcă de cureaua de la briu, ridicîndu-l de două palme în șea, și-l scutură să-i sară dinții din gură.

— Gîgilice, stîrpitura dracului ! îl înjură. Zi o vorbă, zi să te fac mii de fărîme, cu gloaba ta cu tot.

Înspăimîntat, tătaru încerca cu vîrfu piciorului să prindă scara de lemn.

— Am glumit, bre, stăpîne, se bilbîia tătaru deasupra tobei, care i se bălăbănea pe piept. Zău c-am glumit.

— Păi și eu glumesc. Te pisez ca pe-un cățel de usturoi și zic c-am glumit.

Îi dădu drumu fără să-l piseze. Temîndu-se să nu-l înhațe din nou, tătaru chiui sălbatic, calu lui mic și iute se năpusti înainte, valvîrtej, intră pe ușa bisericii de pînză și ieși prin peretele din fund, sfișiindu-l de sus pînă jos. Frămîntați în copite, frații călugări, trei la număr, se repeziră afară, răcnind ca turbații că au năvălit hoții.

— Ascultă, popo, se supără Pasalac pe cel mai bătrîn, care strîngea la piept o cutie a milelor închisă cu lacăt, înfundă-ți barba în țărînă și dormi mai departe. Cine crezi tu că are nevoie de zugrăvelile voastre ?

— Răii care vor pieirea sfintei biserici. Astă iarnă, vrăjmașii Domnului au venit și-au prădat schitu de la Rădești. Ne-au scos în zăpadă și ne-au așezat în genunchi, cu mîinile împreunate pe creștet.

— Și voi, blegilor, nici n-ați crîcnit, așa-i ? Trebuia să le fi sărit în gît, ca lupii, să le rupeți beregata cu dinții, mama lor !

— I-am pus la blesteme în trei mînăstiri.

— Da, cum nu ! O să le cadă părul de la bidinele.

— Nu, nu, blestemu îi ajunge pe tâlhari. Mîntuitoru...

— Du-te și te culcă și lasă-mă-n pace cu Mîntuitoru tău. Pe hoț nu-l răzbești decît cu bătaia. Ioane, se întoarse el spre mine, eu merg să văd ce coace în tirgu ăsta puturos. Ia o funie, leagă caii de căruța în care s-a suit nevastă-mea și culcă-te, că mîine-i zi de tăvăleală.

Am pus caii sub paza nevastii lu Pasalac — femeia avea somnu ușor, mai bine zis, noaptea, nu dormea aproape de loc, de frică să n-o secere moartea pe neștiute — apoi am luat o pătură și m-am lungit pe ea, între storiștea călugărilor și „alaiu miresii“, cu fața la luna din ceru Dobrogei, rotundă și încinsă ca un fund de copil opărit. În zori, sculîndu-mă, am văzut mirat că tabăra tirgului se lărgise mult. Circu nostru nu se mai afla la intrare, ci la vreo două sute de metri mai în adînc. Zeci de căruțe — uruitu lor pe drumurile din stepă, domol și înfundat, îmi tulburase somnu și-l simțeam încă stăruindu-mi trudnic în oase și-n creier — se îngrămădiseră roată lingă roată, pe întinderea dintre Pădurea de tei și Lacu lu Bădel. Lîngă noi, între dunele de nisip, dejugaseră patru negustori, avînd în căruțe butoaie cu capete de scrumbii la saramură — știam, din ultima trecere prin Brăila, că pești întregi nu se mai vindeau nicăieri, la toate punctele de vînat, peștele se descăpățina sub supravegherea împuterniciților armatei, trupu, partea bună de conservat, se trimitea fabricilor care lucrau pentru front și numa căpățînile se aruncau pe piața liberă — iar în marginea podului cu călușei, un armean gălbejit — fes, tîrlici, șalvari — învoit cu Enache Pasalac, topea untură pentru copt gogoși în două cazane uriașe. Pasalac, trezit înaintea mea, curăța împreună cu nevastă-sa, palidă, cu fața încrêtită de nesomn, puștile de tir din rastelu de la „alaiu miresii“, unde băiatu tocmit să tragă de sfori și să poarte mireasa pe sub bolta de viță întinsese o fișie de pînză albă pe care era scris cu cerneală: „Ezersează ochi și mînă pentru patria română“.

— Te-ai sculat ? întrebă Pasalac. Azi noapte s-au furat din tirg patru perechi de cai și opt oi. Două din oile furate sînt ale bătrînului de care-ți spuneam că-l aștepta pe lemnaru Petrea Dună să vină cu crucea la Mircea-Vodă.

— Che Andrei ! am strigat bucuros. Unde e ? Vreau să-l văd.

— Stai liniștit. I-am spus de tine și cînd s-o lumina bine de ziuă vine să te caute.

— Era singur ?

— Nu știu. L-am întîlnit acolo, spre lac, unde e unu care vinde coșciuge. De mult nu m-am mai închinat, da cînd l-am văzut p-ăla c-a adus paișpe sicrie în tîrg, unde lumea vine să se distreze, să cumpere și să vîndă, mi-am făcut cruce. Da, poate, nu mă credeți, mă, a dat un coșciug cît am stat eu acolo. L-a luat o muiere, care a primit înștiințare că bărbat-su s-a prăpădit pe front. Cică : „Măcar lucrșoarele rămase de la el să le îngrop creștinește“. Multă, multă zăpăceală a intrat în omenirea asta, frate-miu !

Auzind că Che Andrei e în tîrg, mă cuprinse doru după toți strămutații de la Plătărăști. Am pregătit în grabă caii pe care urma să-i înham întîi la roată, apoi mi-am schimbat cămașa și pantofii, gîndind să apar în fața lui Che Andrei îmbrăcat ca de zile mari. Che Andrei sosi tîrziu, la două ceasuri după răsăritu soarelui, mă bătu pe umăr, fixîndu-mă cu singuru lui ochi teafăr. Era neschimbat, timpu parcă lunecase pe lingă el fără să-l atingă și se purta cu mine ca și cum ne-am fi despărțit cu o zi înainte. Îmi zise :

— Te-ai lungit, mă, ai să te faci cît plop ! Voi, din neamu alde Mohreanu, creșteți al dracului de înalți, crede omu că sînteți innădiți ! Da și tu ai fața de înecat. Ca tat-tu

Văzu biseriçuța de pinză — călugării, înotînd în suta-nele lor negre, cususeră cu fir de tort peretele sfișiat de calu tătarului — și ciocăni cu degetu îndoit în cutia milelor atîrnată la intrare, sub icoana sfintului Gheorghe omorînd balauru.

— Plină. Dă lumea, dă ! făcu el, clătînd capu cît o tărtăcută. Dă, că și voi îi dați mereu cu fleanca : „Pace-n ceruri și pre pămînt bună-nvoire între oameni“. Da oamenii — cheala pe gîrlă și boii pe gheață — se bat în război ca orbeții, iar ai de-acasă îți fură oaia-n tîrg ! A lu Mohreanu, mă strigă, cît costă să mă sui în spinarea unui cal de-ăla ?

— Pentru tine e pe gratis, îi spuse Pasalac. Urcă-te.

— Ești galanton, înseamnă că macină moara. Da de urcat nu mă urc. Mă ia ameteala. Pe un cal viu, e altceva, camarade! Dacă te roade la buci, măcar gonește drept.

— Poate vrei să tragi asupra miresii.

— Nu, se apără Che Andrei, trec la părintele bătrîn, să căutăm în altar vreo sticlută cu vin de împărtaşanie. Află, părințele, că și socru-meu tot popă a fost. Da era mare pramatie! Înfulca un picior de porc la o mîncare și bea cît un gonitor în luna lu iulie. În războiu ălălalt l-au pus să care moaștele unui sfînt din Suceava la Paris, ca să nu pună laba pe ele nemții. Patrujpatru de zile a făcut pînă acolo și tot timpu a jucat șeptic cu cheferiștii deasupra coșciugului.

La prînz, ne-am lungit amîndoi sub căruță, la umbră, și Che Andrei mi-a spus istoria strămutaților la Dobrogea.

— Ne-am lăsat duși în ispită, domnule, asta-i socoteala. Secătura de Marin Doancă ne-a înșelat. Are doi băieți, pe Zigu și George, să dea Dumnezeu să li se usuce picioarele la amîndoi. Da scurt, să trecem la ale noastre! Dobrogea, ia aminte de la mine, e o gaură de vulpe în care se vîră șerpîi colac să ierneze. Nu-mi place Dobrogea și de-aia sînt mereu pe drumuri: azi la Agulești, peste o săptămînă la Dunăre și invers. Ce mă supără pe mine în Dobrogea asta e că latră cîinii mai rău ca la turci în Anadolia. Noaptea, auzi tu, îți vine să sari din pat, să le retezi gîtu cu coasa, sau să-i belești de vii. Iar marea urlă și ea mereu — uuu! uuuu! — cere suflet de om. Toamna, în noaptea de Sfîntă Măria Mică, ies din adîncurile mării toate corăbiile scufundate, morții trec la cîrmă, le pun pe linia de plutire și năvălesc ca smintiții peste pescarii care n-au avut vreme să se tragă la uscat. Nae Caramet — îl știi tu, ăla care mergea în fruntea convoiului, acum șase ani, cînd am plecat din Plătărăști — astă toamnă era pe mal cînd corăbiile au ieșit și-au început să caute om viu. Venea de la Stăvărăști, de la un bal, vreau să zic că se bătuse acolo și fugise să nu-l taie ăia cu cuțitele. Cum venea,

a văzut corăbiile. Pluteau pe lângă țărni, una lângă alta, și căutau om viu. Da nu era nimeni pe apă. Atunci, morții au început să arunce spre mal lucruri scumpe, pietre prețioase, ca să intre Caramet să le ia. Nu vorbeau, aruncau, atît și nimic mai mult. Lu ăsta, lu Caramet îi sticleau ochii, da, deștept, nu s-a băgat să le ia. Că, știi, corăbiile n-au nici o putere dacă ești pe uscat. Chestia e să nu te-apropii de apă. Dacă-ți înmoi un deșt măcar, ești pierdut, valu vine de te trage în adînc și de Sfîntă Maria Mică din anu următor ești și tu unu din ăia care stau pe corabie, un schelet adică. S-a luptat Caramet cu ispita pînă-n zori. Norocu lui c-a fost treaz, că nu trăsese la măsea, altfel se ducea pe copcă. Îmi spunea a doua zi :

— Ce de bogății, măi, Che Andrei ! Nici prințu Șuțu, cît e el de prinț, n-are nici a mia parte din ce era acolo !

Cred și eu că n-are, Marea Neagră înghite averi de cînd e lumea lume și de la român și de la bulgar și de la rus și de la turc. Da numa-n noaptea de Sfîntă Maria Mică le arată. După aia, poți să umbli cu capu la fund pînă crapă splina-n tine, nu găsești nimic, pentru că morții iau totu înapoi pe corăbii, ca să amăgească și pe alții la anu. Se zice, da eu nu cred, că atunci cînd izbutesc să înșele pe careva, de bucurie, morții aruncă pe uscat un galben și-l găsește unu din neamu înecatului. E un fel de răsplată : Am luat un suflet, poftim banii, beți și voi să vă treacă obida. Despre mare, acum ți-ai făcut idee : o putoare și-o dezvățată. Da-n Dobrogea, nenorocirile, Mohreanule, se țin lipcă de om și pe uscat. Știi ce pămînt am primit noi la Agulești ? Douășpe pogoane de sărătură. Pleci, camarade, după o halcă de carne macră, pierzi un om pe drum, împușcat — pe tat-tu — mai pierzi și pe Barbu Căpălău, care se îneacă în Dunăre, haramu bătrîn, și la sfîrșit primești un căpețel de funie, cu care nici să te spînzuri nu poți. E prea de tot, mama mă-si de Dobroge, că eu presimțisem că Dobrogea asta e o înșelăciune murdară și am strigat, dacă ții tu minte — da n-ai de unde, că erai mic — am strigat la plecare :

— Ne ducem la Dobrogea, da Dobrogea aia e cu botu plin de zoaie. Dobrogea e un butuc de cretă și-o căldare de sare.

Ai care au făcut schimb și cu casele, au nimerit-o măcar cu casele : sînt trainice, din piatră, călduroase și ploșnița nu se prăsește în ele. În schimb, din pămînt nu poți să scoți un pumn de grăunțe. În partea care mi-a căzut mie la împărțeală arunca tot satu gunoaiete și leșurile de vite.

— Zvirliți tot ce vreți, neam de cutre, da măcar aprindeți un foc mare, toamna, să scăpăm de colcăiala aia puturoasă !

Ce mai, toți ai noștri muncesc din două pe moșia prințului, la fel ca la Plătărăști. Vorbesc de aia care-au rămas în sat și s-au învățat să nu plece pe front, cum e Nae Caramet de-o pildă, care-a ajuns gardian la primărie și omu perceptorului. Caramet strînge dările pentru stat și se coțopenește cu damigeana pe uliți.

— Cutare, zice, m-a trimis domnu perceptor să-i umpli damigeana asta cu vin.

— De unde știi eu, întreabă cutare, că n-o iei pentru tine ?

— Ha-ha, ride Caramet, privește semnu puterii ! și-i bagă lu ăla sub nas bastonu perceptorului, cu măciulie de argint. E limpede ? Trage cepu !

Și ăla-l trage. Ai mai mulți, însă, au fost tiriți la război : Dumitru Căpălău, Ouleață-țiganu, Alexandru Căpălău și încă mulți alții, toți care sînt în stare să poarte o pușcă pe umăr. Pe Titi Șorici l-au reformat, are două vine înodate, n-am știut pînă acum cu concentrările. Norocu lui, cînd l-a fătat mă-sa, să dea peste-o ursitoare sanchie ! Dumitru n-a scris nimic, s-o fi gîndind că n-are cui, Ouleață, săracu, a murit la Țiganca. Era la mitralieră și cică în ziua aia cînta sub ploaia de gloanțe :

Șapte văi și-o vale-adîncă

Daulică, doamne,

Aici lupii mă mîntîncă...

Ce glas avea, îți rupea inima cînd se pornea să-i zică una ! Acum satură viermii pămîntului. Șoava lui gătește la bucătărie. Cînd a aflat că Ouleață s-a stins, o săptămînă întregă Șoava a stat lungită la pămînt și a bocit. Eu, taman atunci venisem de la Plătărăști — fusesem să mai

văd Noianu și via pe care n-am vîndut-o și băusem trei zile în șir cu Fănică Măxineanu, care a damblagit și stă toată ziua într-un cărucior cu roțile — eram dărîmat de drum și o auzeam cum stă în stepă și plinge. Dacă te-apropiai de ea, se încrețea carnea pe tine cînd îi vedeai fața : umflată și vînată, mai mult verde decît vînată. Ochii : supti, uscați, răi. Nu vorbea și n-auzea, bocea. Bocea — nu știu cum să zic — un fel de chelălăit lung și spurcat, sau un blestem de cățea care-și găsește cățeeii cu țestele strivite sub bolovani. Sta cu spinarea lipită de-un dîmb de pămînt, soarele ăsta din Dobrogea care te frige de-ți seacă măduva ardea încet deasupra ei, da ea nu se mișca, nu-i păsa.

— Șoavo, hai, fă nenică, la umbră, ai speriat copiii. E greu, parcă eu nu-nțeleg ? Da vino în casă, aici căpiezi.

N-a vrut și n-am putut s-o luăm de-acolo. Omu e făcut să rabde multe, da cînd i se rup zăgazurile și se prăbușește, greu pămîntului se înfricoșează și el de-atîta durere. Noaptea, cînd se ridică vîntu de pe Marea Neagră, Șoava a tăcut și apoi, dintr-o dată, a început să cînte. Eram în grădină — scosesem salteaua între tulpinile de floarea soarelui — m-am apropiat de gardu de mărăcini și am văzut-o cum, de data asta în picioare, lîngă dimbu ăla în care bătea luna, zicea, cu voce răgușită, cîntecele pe care de-atîtea ori Ouleață le cîntase numa pentru ea. Cîntecele erau tot ce-i mai rămăsese de la Ouleață și le îngina, încet, cu jale, trist.

Patru șiruri de mărgele

Să mă port la git cu ele...

După Ouleață, la patruj de zile, i-a venit rîndu lui Alexandru Căpălău. Dar ăsta, bleg și gogoman, și-a luat zilele singur. Unii zic c-a făcut-o de prost ce era, eu știu mai bine ce s-a întîmplat : i-a fost frică. La Agulești, Alexandru a intrat argat la curtea lu Șuțu-Buric. Nu cunosc ce bani primea. Avea tain și odaie la arman, în rînd cu slugile ale mai cu vază, era îmbrăcat cum se cuvine, într-un cuvînt, se descurca, fiindcă nu se da în lături de la muncă. Muncea de-i plesneau ochii din cap : pe secerătoare, la bătut porumbu, la tăiatu viei. Pe mine mă scotea

din minți și-l băgam în mă-sa ori de câte ori îl vedeam, pentru că el era ăla care hrănea haita de ciini de la curte și-i lăsa seara nemîncați ca să latre toată noaptea. Lăboaietele lui, că parcă îngrămădiseră Dumnezeu în el oasele pe care s-ar cădea să le așeze în patru oameni, puteau a blană de ciine de-ți era scîrbă să te freci de ele. Lui îi plăcea, doar trăiseră atîta vreme în baltă cu vitele și cu ciinii. Noaptea, cînd se ducea la culcare, lua două jăvre cu el în odaie, iar pe altele două le lăsa în prag. Pas de-l scoală să-l trimiți undeva, dacă-ți dă mîna ! Păzit de ciini, dormea cu cracii pe pereți. Ca să vezi că nu era tocma prostu proștilor. Pe iarnă, acum trei ani, după Bobotează, a pus ochii pe fata a mare a Șoavei. Țiganca, și ea cu lipici. Vine ordin de la administrator :

— Tăiați gheața de pe iaz și umpleți ghetăria, s-avem ce vinde la vară ălora din Constanța.

Toți din curte, jos la iaz, cu topoarele. Măsoară ei cîte-o halcă, așa cît jumătate vatră de casă, o desprind, o desfac în fișii lungi și înguste cît foile de tablă pentru învelit casele și cu cîngile împing bucățile pe un canal spre mal. Din buza malului, pe un jgheab de lemn, gheața e tîrită cu caii pînă în gura hrubei, cale de o sută de metri. Alexandru lucra cu cangea, țiganca mîna un cal. De cîte ori ea da să se aplece ca să înfigă cîrligu într-un sloi, Alexandru îi apuca mîinile înroșite de ger și le freca între palmele lui. Aia se strîmbea de durere și rîdea.

— Ai, nea Alexandre, ce oase tari și boante !

— Ești mică, zice el, o să-ți fac un om de zăpadă. Sau mai bine te vîr într-un troian și te zidesc cu zăpadă de jur-împrejur.

Seara, în pragu odăii, a strîns-o la piept ca pe-un mănunchi de tufănică, ea s-a dus la culcare și el a rămas în curte. Dimineața, lîngă prispa țigăncii, patru oameni de zăpadă, cu tichii, cu cărbuni în loc de ochi și cu cîte-un morcov țuguia deasupra gurii. S-au luat. El — un haidău, ea — un chițibuș de muiere. După două luni, Alexandru e chemat la armată și, tot la o săptămînă, scrisoare : „Scumpa mea soție, mi-e dor de tine“, și așa mai departe, tot cu vorbe alese, că-n primu an de-nsurătoare, omu n-are pereche de tîmpit pe lume. Ei, și-acum vine gro-

zăvia a mare ! Începe războiul și regimentul ăla din Buzău în care era Alexandru, regimentul ăla, zic, primește ordin să încarce calabalăcu și să mi se care pe front, la tocat. Alexandru era în garda steagului și ăștia, se știe, intră ai dintii în luptă.

— Măiculiță, și-a amintit Alexandru de un cîntec de pe la noi, plec și pentru mine nu mai e întoarcere, uită-te-n colțu năframei, trei lacrimi de sînge lasă să se vadă că băiatu tău, niciodată, mamă, n-o să-l mai auzi intrînd în șopron să înjuge boii.

Cîntecu, eu nu-l știu pe de rost. În el, se face și nu se face că ți-e milă de tine și de toți oamenii ăilalți, tristețea amară îți pune gheara în gît și te frige jalea în inimă. Ești tu și nu mai ești tu, și-ți pare rău c-ai trăit pe lume, c-ai supt lapte de la o mamă și că înaintea ta nu mai e nimic. Gîndu morții, Mohreanule, îl omoară pe soldat înainte de vreme. Seara, în ajunul plecării, a explodat un focos de grenadă care a sfîșiat burta unui cal.

— Secera, s-a gîndit Alexandru, a început. Încă n-am pornit și moartea a și intrat în noi !

S-a îmbrăcat și s-a dus la magazie. Îmi spunea mai pe urmă că plecase fără nici un gînd. Ideea i s-a înfipt în cap acolo, lingă cazanu în care spălătoresele fierbeau sodă amestecată cu pelin și grăsime, să facă săpun. Aproape fără să-și dea seama, Alexandru a topit un bulgăre de sodă într-o cutie de conserve plină cu apă și a dat băutura pe gît. Peste două luni, cînd popa de la Agulești încheia cititu pentru pomenirea lu Ouleață, țigancă tînără primește veste să meargă să-și ia bărbatu din spital de la Buzău. Adevărat, e grav bolnav, da spitalele gem de răniți și Alexandru Căpălău zace din vina lui. Mai încolo, cînd o fi vreun pat liber, o să-l primească iar, acum, însă, trebuie ridicat numaidecît. Muierea a plecat cu căruța — patru zile la dus, patru la întoarcere — și a venit cu bărbatu. Zicea el, către sfîrșit, cînd trăgea să moară — și tare îi mai părea rău că moare ! — că țigancă, pe drumu de la Buzău la Agulești, înfășura hățurile pe urechea de la fundătoare, lăsînd caii în voia lor, îi lua capu în palme și-l dezmierda, legîndu-l :

— Omu meu, omu meu de zăpadă !

Îi era drag și se gîndea la noaptea aia cînd tăiaseră gheață, și el îi făcuse patru oameni de zăpadă lîngă prispă. Acasă, Alexandru a stat numa-n pat, cobora doar să-și facă nevoile. Soda îi arsesese gîtu, avea sub pernă, la înde-mînă, un ștergar în care scuipa de c sută sau de o mie de ori pe zi. Scuipa și gemea.

— Simt, Che Andrei, îmi zicea, cum mi se lărgește într-una gîtu. Se rup rînduri-rînduri de piele și se lărgește groapa.

Îl hrăneau pe un căpețel de furtun înfipt în burtă. Venea lumea și se minuna. El scotea dopu din capu furtunului și le dădea la oameni să miroasă. Ascultă, să știi, mațele omului miros frumos, ale lu Alexandru parcă erau presărate cu levănțică. Nevastă-sa fierbea bine mîncarea, o strecura și i-o turna cu lingura în pîlnia pusă în gura furtunului. Dura mult pînă să verse în el tot sosu din strachină, iar în timpul ăsta el plescăia din limbă sau mesteca din fălci, cu gura închisă. Asta, din obișnuință, că doar nu simțea gustu mîncării. Într-o zi, cînd stam lîngă patu lui și mă gîndeam că are să moară, îl văd că face un semn muierei și ea scoate o damigeană cu vin.

— Che Andrei, mă întrebă Alexandru, cît ai băut dumneata în viață ?

— Mult. Dacă ar fi, măi Alexandre, să am în burtă toată băutura pe care am supt-o și tu m-ai apăsa cu pumnul pe buric, aș îneca juma din Dobrogea asta nenorocită. Ar merge lumea pînă la genunchi prin vin și țuică.

— Atunci, hai să bem, zice Alexandru.

Un pahar eu, un pahar el, am uscat damigeana. Eu beam ca tine, ca ăla, beam așa cum se bea, vărsam vinu-n gură și-l dam pe gît. Alexandru, însă, direct în burtă. Un strop n-a dat pe-alături. Ne-am pilit amîndoi, tun. Da una nu-mi ieșea din cap : „Cum dracu, ăsta bea fără să bage în gură și-i mai chiau ca mine ? !“ Asta n-am s-ouit niciodată : eu am băut cu cine s-a nimerit, și cu om și cu cal, odată am îmbătat și-un iepuroi, i-am dat drumu să se ducă și el cădea mereu în fund, da ce-a fost cu Alexandru Căpălău, mai va să-mi spuî tu mie că se vede pe toate drumurile !...

— Che Andrei ! Costache Andrei din Agulești. Che Andrei !

Al care striga repeta numele bătrînului cu îndirjire, ca un apucat. Che Andrei se supără.

— Tîmpîtu ! Parcă strigă : prune, prunișoare uscate. Ieși de sub căruță, izbindu-se cu creștetu de butucu roții și răcni înfuriat :

— Ce vrei, mă Caramet, de ce urli, nerodule ? Mă vezi că sînt aici și strigi într-una ca animalu : Che Andrei, Che Andrei, Che Andrei. Strigă și prețu, domle, că poate m-oi fi scos la vînzare și eu nu știu.

— S-a înecat prințu, Che Andrei, anunță Caramet în șoaptă, cu fața strălucind de bucurie.

Era un om înalt, bine construit. De pe frunte și de sub tîmple i se scurgeau pe gît, în pieptu păros, dîre de sudoare.

— Care prinț ? întrebă Che Andrei. Vorbește deslușit : Buric, sau guzganu ăl bătrîn ?

— Bătrînu. A intrat să se scalde în Lacul lu Bădel, împreună cu nevastă-sa și i-a tras dracu de picior la fund. Asta era ieri dimineață și apa nu i-a scos nici astăzi. Lacu e plin de brădiș.

— Dă-mi o băncuță de nichel să-mi frec cucuiu cu ea, ca să dea îndărăt. Prințu, treaba lui, s-a liberat, de-acum n-o să se mai plîngă de ger. Era rău de frig, ceva de speriat ! Ardea o pădure pe iarnă ca să se încălzească, iar primăvara tot s-alegea cu două-trei dește degerate. I le vindeca Șoava-țiganca, învelindu-i-le în foi de varză acră. Acum, zici că s-a spart nuca. Ce să-i faci, o să ne îmbătăm la pomană !

— Trebuie să-i scoatem noi pe înecați, Che Andrei. Administratoru spune că Șuțu-Buric dă un premiu de-o sută de mii ăluia de-i găsește.

— Precis ? se aprinse Che Andrei.

— Ce dracu, domnule, l-am auzit cu urechile mele : o sută de mii. Am cumpărat o barcă. Pe lac, și după ei ! Trebuie să ajungem acolo înainte de a se întinde vorba în tot tîrgu.

— Mergi cu noi, Ioane, îmi zise Che Andrei. Îl luăm și pe băiat, măi, e a lu Neculai Mohreanu. Dai dracului tîrgu ăsta răpănos și mergi cu noi ! Auzi, Caramet, noi singuri

avem dreptu să-l găsim pe prinț, că-l cunoaștem de la Plătărăști. Scăpăm de Dobrogea, camarade, îmi spune mie inima că noi trei o să punem laba pe părăluțe.

— Nu mai sîntem trei, sîntem patru, spuse Caramet. Barca e în căruța lu Titi Șorici. El m-a trimis după voi. Adică numa după matala, că nu știam de ăsta a lu Moheanu.

— Lasă, măi, e bun băiatu, o să-l punem să calce apa, os tînăr !

— Te iau, îmi zise Caramet, cîntărindu-mă din ochi, da, să știi, nu primești parte egală.

Am plecat fără să-i spun o vorbă lu Pasalac. În marginea ailaltă a tirgului, Titi Șorici aștepta cu caii înhămați. Ne-am atîrnat de loitre și el a dat bici cailor, care se smuciră în galop. Goneau, și oasele spinării jucau sub pielea lor ca niște mosorele. Șorici mîna încordat, stînd în genunchi în barca legată de coșul căruții. De trei ori întoarse capu și mă privi cruciș peste umăr. Gonește de parcă vrea să ne piardă, mă gîndeam. Și el, ca și Caramet, nu vrea să împartă banii în patru grămezi. Peste ani, Titi Șorici mi-a spus că i se păruse atunci că în căruța lui nu urcasem eu, ci tata, și el voia să strige :

— Măi, Neculai, trebuia, mama mă-si, să fărîmăm toate bărcile ăluia din tirg, că-i nenorocire cite are și-o să umple lacu de ele cînd s-o afla de pățania prințului și de premiu.

Jos la lac, cînd am pus luntrea pe apă, am băgat de seamă că n-aveam cîngi.

— Nepricopsiților, țipă Che Andrei, ați trăit o viață lîngă Dunăre și lîngă Noian, și nici atîta lucru nu v-a dat prin cap, să luați cîngi !

Smulse oiștea căruții, o propti în mal și, dintr-o opintire, zvîrli luntrea la vreo zece metri pe apă. Șorici și Caramet apucară viselele. Eu, lepădînd hainele, trecui la prova. Iscodeam împrejur, cu ochi de uliu, prin roatele de lintiță și brădiș să descopăr o urmă de-a înecaților : vreo fișie din costumele lor de baie, sau colacii de salvare cu care porniseră în larg și se spărseseră dracu știe cum. La spatele nostru, Che Andrei, cu bentița neagră, innodată la ceafă în formă de fundă, vîntura oiștea prin apă într-o jumătate

de cerc largă cît aria și toca prostește din gură, cum fac copiii cînd umblă să găsească un lucru pierdut :

— Scoate drace ce-ai furat, că te duc la spînzurat.

— Hei ! se supără Șorici. Nu mai zi dracu. Zi *Tatăl nostru*, dacă vrei să ne-ajute cineva.

— Feți-logofeți, prințișorilor, continuă Che Andrei fără să-l audă pe Șorici, vă găbjim noi, nici o grijă. Așteptați liniștiți și vă scoatem noi cu burta la soare.

Caramet, însă, luă de bună povăța lui Șorici, căci începu să murmure în barbă :

— Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău...

— Șorici ! urlă deodată Che Andrei. Vin ăia din tîrg, au aflat cu toții și vin potop să ne sufle bănișorii. Dacă nu se întîmplă ceva, dacă nu se despică pămîntul sub ei să-i înghită, ne lasă calici, camarade.

Șorici și Caramet înghețară la visle. Din stepă, tăind-o peste miriști, se apropiau de lac, într-o rostogolire drăcească, zeci de căruțe, călăreți care se întreceau să și-o ia înainte unu altuia, oameni pe jos, în cete sau singuri, cu toții parcă împinși de la spate de-o cireadă de boi turbați, slobozită în tîrg să-l întoarcă cu dosu-n sus, să-l împrăștie cu coarnele, să-l răvășească.

— Haită de lepre ! strigă Che Andrei, amenințînd cu oiștea în vînt. P-ăla care s-apropie întii, p-ăla care are curaju s-o facă, îl pocnesc la moacă în numele tatălui. Vrei să înhați premiu, lepădătură din fundul Dobrogei ! O să te duc momeală la cosacii, săbioarele și băloșii din lacu ăsta !

— E dreptu lor, zise Șorici, n-ai cum să-i oprești.

— Nu-i așa, se împotrivi Caramet, pe noi ne-a oropsit cel mai mult Buric și noi trebuie să-l scoatem pe ta-su.

— Hai, apucă vîsla. Cine-o avea noroc îl scoate.

— Ușor îți vine ție s-o faci pe deșteptu, da eu am băgat capital în luntre.

Reluarăm căutatu cu înfrigurare. În timpul ăsta, noii veniți aruncară pe apă douăzeci și trei de luntre. Ai care n-apucaseră bărci, smulseră podelele căruțelor și făcură plute din ele. În cîteva minute, pe o întindere de aproape doi kilometri, lacu forfotea de oameni. Tătarii intraseră cu caii, agățați de cozile lor, îi minau cu chiote și cu lovi-

turi către mijlocu lacului, iar în vremea asta cercetau cu picioarele, orbește, în covorul de brădiș forfotind de lipitori. Mulți dintre ăia care n-aveau nici bărci, nici cai, se avintară în larg, înotind voinicește. Un flăcău, gol pușcă, încălecase o buturugă și vislea cu brațele. Strigătele și bălăceala se amestecau cu injurăturile. Al doilea val, năvălind din tîng împinse pe apă, spre uimirea tuturor, sicriile despre care-mi vorbise Enache Pasalac, dimineata, și patru hîrdaie uriașe pentru spălatu rufelor. Într-unu din sicrie, mînuind o jordie lungă de-un stîinjen, urcase starostele călugărilor de la bisericuța de pînză. Zărindu-l, Che Andrei își ieși din minți.

— Popo, ești un *iritic*. Ești de două ori mai mare secătură decît socru-meu. Ești un... Ce sînt ăia, Ioane?! İși curmă șiru injurăturilor, holbîndu-se mirat spre două bărcuțe albastre în care se legănau, gălăgioși, niște măscărici de circ, în costume strălucitoare, de spectacol, și cu măști deșuchiate lipite pe față.

— Artiști care fac lumea să ridă.

— Strigă la ei să-și ia tălpășița, răcni Titi Șorici. Țștia au bani destui. Să se ducă dracului. Nici așa nu merge.

— Măi, scamatorilor! mi-o luă înaintea Nae Caramet. Spălați putina pînă nu vă fac eu o scamatorie, să mă țineți minte toată viața.

— Uite că nu vrem, i se răspunse.

Che Andrei lungi oiștea spre bărcile albastre și făcu lucru ăsta cu atîta însuflețire, încît fu cît pe-acî să se prăvale în apă.

— Te fac eu să vrei, pezevenghiule! Dă îndărăt, Nae. Șorici, bate contra, camarade. Așa! Netrebnicii ăștia îți falsifică hîrtia de-o sută cît te ștergi la ochi și vin să-și bage mutra și-aici. Stai să țî-i spintec eu!

İnfricoșați, cei de la circ suciră luntrile spre mal. Am stat pe lac patru ceasuri încheiate, timp în care trecurăm de două ori prin răcorile groazei: prima dată, cînd flăcău cu buturuga scoase din ape un ciolan de cal, pe care-l vîntură deasupra capului răcnind: „am dat de ei, sînt aici“ și toată lumea se năpusti într-acolo ca să se arunce cu capul în nămolu de pe fundu lacului; a doua oară, cînd patru inși, clănțănind de frig, ieșiră din apă, undeva

la un colț al malului, tirind o plasă pe care o urcară mototol în căruță și porniră în trapu cailor.

— Pe ei, strigă Caramet. L-au pescuit pe prinț și fug !

Asmuțiți de strigătele lui Caramet, opt călăreți porniră în galop după căruță. O prinseră din urmă și o răsturnară cu roțile în sus. Din coș se vărsară în prafu drumului patru maldăre de stuf, piasa, un paner cu pește și trei guri de ham șterpelite din tîrg. Seara, frinți de oboseală, ne înapoiarăm la mal. Căutarea se dovedise zadarnică și multă lume luă calea tîrgului îndărăt. Noi rămaserăm pe loc, să mîncăm și să ne mai încercăm o dată norocu, pe lună. Eram sleit, mii de ace îmi împungeau ochii, pentru că sărisem de zeci de ori în apă și dădusem ascultare lu Che Andrei, care-mi spusese să umbliu pe la fund cu ochii deschiși.

— Îmbucă cu nădejde, îmi zise Titi Șorici, văzîndu-mă că mestec în silă bucățile de pastramă tălate mărunt cu cuțitu. Cînd mai crește nițel cocoșa lunii, mergem iar să ne-nmuiem călciiile în apă. Trebuie să-i găsim, spuse el, și repetă rar : trebuie. Dacă nu-i găsim în noaptea asta, mîine nu mai avem loc aici, c-au să aducă pescari de la mare cu scule speciale.

Mîncînd, am adormit. Prin somn, am simțit mîna cuiva indesîndu-mi la căpătii o buleandră făcută sul. Cînd m-am sculat, luna crescuse doar de un deșt. Nu dormisem nici o jumătate de ceas. La spatele căruții, Caramet se certa cu Che Andrei. Schimbau vorbe aspre, cu voce scăzută.

— Asta-i pungășie, se repezea Che Andrei, și eu nu dau voie să fiu prădat ca la drumu mare. Titi Șorici, pune, domnule, mîna, să-l trîntim pe golan pe roata căruții și să-l legăm burduf.

— Încearcă, zise Caramet, și să vezi cum îți zbor măselele din gură.

— Ce au ? l-am întrebat pe Titi Șorici.

— I-am găsit pe prinți, răspuse Șorici, și...

— Eu i-am găsit, nu voi, sărî Caramet. Eu singur. Și mi se cuvîne jumate din suta de mii. Nu vreți așa, nu pupați nimic. În vecii-vecilor nu vă due la locu unde zac alde Șutu.

— Daa ? făcu Che Andrei din gît, amenințător. O să spui tu și păcatele mă-ti, și-ale bunică-ti, și...

Strângînd pumnii, se năpusti să-l pocnească pe Caramet. Da Titi Şorici, mai iute, îi prinse braţu şi i-l răsuci la spate.

— Fără tăraţoi, că se strînge lumea. Dacă nu taci, îţi infund gura cu iarbă.

Şorici se întoarse încet spre Caramet şi continuă sec :

— O să fie cum vrei tu. Hai, du-ne-acolo.

— Mai întii să-mi garanteze şi aştilalţi.

Tăcut, cu obrazu cenuşiu ca ardezia, din pricina lunii care-l lumina de la spate, Şorici îşi ridică ochii îngropaţi în orbite adinci, şi privirea lui pătrunse în Caramet ascuţită, grea de ură. Şorici era slăbănog, deşirat, pe jumătate chel şi avea dinţi rari şi laţi.

— Bine, se-nvoi Caramet, îmi ajunge vorba ta. Luaţi păturile cailor şi veniţi.

Înecaţii — Caramet dăduse peste ei întimplător — zăceau în stuf, la vreo cincizeci de metri de mal, sub un cococ. Am intrat la ei îmbrăcaţi — apa ne udă pantalonii pînă la genunchi — i-am înfăşurat în pături şi i-am tîrit la mal printr-un vad al năvoadelor. Che Andrei rămăsese în drum, pîndea să nu se apropie cineva. Cît umblarăm prin apă, nu se întîmplă nimic, da-n momentu cînd suirăm pe mal, auzirăm înaintînd către noi, dinspre tîrg, un grup de oameni. După risetele şi gălăgia pe care o făceau, ne-am dat seama că în grup sînt cel puţin zece inşi. Luaseră cu ei şi doi cîini care mîriiau şi lătrau fără încetare, întăritaţi de şoaptele ce se ţes noaptea în stepă sau de hîrciogii. Ştiindu-i pe toţi setoşi de ciştig, la fel cum eram şi noi — suta de mii oferită de Şuţu-Buric aprinsese toate minţile — ne gîndirăm că au să ne zmulgă morţii din braţe şi teama c-am pierdut totu ne făcu să înţepenim în drum, neputincioşi, complet lipsiţi de vlagă. Să ducem morţii înapoi, în stuf, ne era peste putinţă : cel dintii pas în apă ne-ar fi trădat. Şi tropăiturile, Doamne-Dumnezeule, se auzeau din ce în ce mai desluşit, răsunau acum la vreo sută de metri, îndată după colţu malului acoperit cu tufe de măracini. Nae Caramet, primu, se dezmetici din starea aia neghioabă. În deal, la vreo zece paşi de noi, se căsca gura unei gropi de lut. Caramet luă moarta în braţe şi-i făcu vînt în hrubă. Aceeaşi cale o urmă, într-o secundă, şi bătrînul prinţ Şuţu. Uşuraţi cît de cît de povara

spaimii, ne întoarserăm la mal și aprinserăm țigări, prima țigare din viața mea. Tremuram.

— Asta zic și eu moarte boierească, rînji Che Andrei și vorbele astea întoarseră liniștea în noi. Prințu-i prinț și cînd e viu, și cînd e stîrv. Uite, ăștia, alde Șuțu, cînd trăiau, au avut de toate cu vîrf și îndesat. Au dat ortu popii, și iar bogăție pe capu lor : trei îngropăciuni în cîteva zile. Ieri i-au îngropat apele, astă noapte noi și poi-miine Buric.

Grupul ajunsese în dreptul nostru și trecu mai departe. Erau soldați, cu felinare și cu bărci de cauciuc. Călcînd de-a latu dîrei lăsată de paturile în care cărasem morții, unu din cîini se smuci și începu să schiaune și să latre. Soldatu care-l purta de zgardă trase scurt și grăbi pasu să-și ajungă din urmă tovarășii.

— Ai văzut, spuse Che Andrei, javra era cît pe-acî să ne lase lefteri. Noroc de răcan, că-i prost ca o piftie.

Cînd umbrele soldaților se șterseră cu totu în noapte, Titi Șorici aduse căruța lîngă groapă, lungirăm morții în coș, ne urcarăm și noi deasupra, în scobitura bărcii, și pornirăm, apucînd-o piepțîș, pe vadu ăl mai apropiat, rupt de ploi. Frica nu-mi trecuse cu totu. Mi se părea că potcoavele cailor țacănesc asurzitor și-mi venea să scot cămașa, s-o rup și să le înfășur picioarele în cirpe. Sus în stepă, departe de orice primejdie, Titi Șorici opri caii și aruncă în căruță un purcoi de orz. În urmă, pe Lacu lu Bădel jucau prin noapte, ici și colo, lumini mohorîte. Se mișcau în lunecări încete și focu lor în scădere, tremurat, vorbea de speranța răbdătoare și cruntă din inimile celor intrați pe apă să găsească morții și, o dată cu ei, norocu, suta de mii.

Casieru de la Agulești al lu Alexandru Șuțu-Buric îi înmînă banii lu Caramet chiar a doua zi. El își opri cincizeci de mii, franc numărat, și cincizeci de mii ne dădu nouă. Numărătoarea se făcu la cîrciumă, de față cu tot satu. Împărțirăm la oameni cinci vedre de rachiu și zece pulane de salam. După a doua vadră, Titi Șorici își înnodă banii în pestelcă, se înclină adînc către oameni, ieși în stepă prin curtea din dos a cîrciumii și, în aceeași zi,

pe inserate, plecă înapoi la Dunăre să-și răscumpere căruța și trei pogoane. Pînă la podu de la Vadu Oii l-au însoțit, ca să-l apere de hoți, doi cumetri pe care și-i făcuse în Dobrogea. Che Andrei și cu mine băurăm pînă în zori. Patru lăutari, cu țambalele, cîntau să ridice circiuma în sus. Che Andrei jucă descult pe podele, ținînd pe după gît o băbuță din munte, îngrijitoare de păsări la arman, înghiți, făcînd mare haz, o hîrtie de cinci sute — striga morfolînd hîrtia : „iaca miine-o să mă c... și eu bani ca Buric“ — iar la urmă ceru să fie cununat numaidecît cu baba Clănțoaia. Ca să-i facă chefu, trei inși, turtiți de rachiu, plecară să-l scoată din așternut pe popă.

— Mă mut la munte, țipa Che Andrei, căci, camarade... și-o dădu în cîntec :

Românașului îi place

Sus la munte, sus la munte, la izvor.

Liber și să fie-n pace

Al naturii, al naturii domnitor.

Da popa de la Agulești nu veni să-l cunune. Știa cu cîc are de-a face. În zori, cînd eram făcut praf, Caramet mă scoase afară și-mi spuse :

— Ai o datorie mare pe lume.

— Du-te dracului.

— Ai datoria să-l răzbuni pe tat-tu. Dă-mi banii care ți-au mai rămas și-ți spun cine-i vinovat de moartea lu tat-tu.

Eram beat și i-am dat banii. Mi-am oprit numai două mii.

— Hoțu Țulea Fălcosu e vinovatu, îmi spuse. Du-te și caută-l pe Neicu Jînga. Neicu știe unde dai de Țulea, du-te, trebuie, răzbunarea e armă dreaptă..

— Mare, mare ticălos mai ești, am rîs eu, mă trimiți la ocnă ! și l-am sărutat.

— Nu-ți luam banii, se înduioșă el, da vreau să mă însor. Duminică o pețesc pe fata lu Foti Tomescu din Lacoviște. Vreau să mă întind la cașcaval. Vreau să înghit toată roata. Iar tu du-te la Neicu. E chemarea ta să-l răzbuni pe tat-tu. La primăvară se implinesc șapte ani de la moartea lui. După obicei, trebuie să-l dezgropi, să-i ungi oasele cu vin și untdelemn și să-i mai citească popa o dată

pentru odihna oaselor. Da cum să-l dezgropi cînd lașu trăiește?! Trăiește și nu mai e la Brăila. Singur Neicu știe unde e. Du-te și caută-l pe Neicu. Hai, ia-o la picior. „Hoțule, Țulea, să-i spui, sînt fecioru lu Neculai Mohreanu și-am venit pentru o socoteală veche cu taica. Hai s-o încheiem.“ La Dunăre, moartea se plătește cu moarte. Du-te și ține drumu tot înainte, cu ochii la luceafăru de ziuă. Uită-te la el, la luceafăr. Strălucește ca gușa porumbelului, iar eu, subsemnatu Nae Caramet sînt o scîrnăvie.

— Caramet! strigă Che Andrei din ușa cîrciumii, gura la canea, camarade! Bei, mori, nu bei, tot mori. Să bem, barem să știm de ce-am crăpat!...

III

UNSPREZECE ZILE MAI TÎRZIU, ION MOHREANU ajunse la Plătărăști, dar Neicu Jinga nu mai era în sat, din mai. Întors invalid de pe front — trei dește de la mîină tăiate — Neicu îi făcuse de petrecanie unui neamț de la spitalul veterinar instalat în curtea școlii și fugise în baltă.

Titi Șorici, la care trase Mohreanu, se învinții de furie auzind că acesta se lăsase jecmănit de Caramet.

— Trebuia să-i sucești gura la ceafă, șarlatanu! Uite, pun caii la căruță și mergem după el, să-i fărîmăm coastele.

— Nu mă mișc de-aici pînă nu-l găsesc pe Neicu.

— Unde-ai să-l găsești, vreau să știu? Balta asta e largă cît o țară. Zăcătoarea fiarelor și raiu hoților. Jandarmii, cît îs ei de jandarmi, nu-s în stare să-i ia urma, și-o să-l găsești tu! Cum?

— O să-i pîndesc pe-alde frate-su. Pe nea Gheorghe Jinga și pe tața Vetina. Nu se poate să nu știe ei de culcușu lu Neicu.

Titi Șorici se scărpină în barbă. Trăgea rar cu unghia de la degetul mare, bombată, crăpată și îngălbenită de tutun.

— Gheorghe nu-i de pus la socoteală, urmă el mai potolit. Gheorghe l-ar vinde și pe Dumnezeu, darmita pe frat-su Neicu ! L-ar da pe un mertic de orz sau numai pe-un pumn de coacăze. Gheorghe și cu Pavel Berechet, bărbatu Vetinei, fac armata acasă, sînt șefi peste grădina de zarzavat a regimentului 3 artilerie Franța și l-ar da pe Neicu c-o tavă de colivă pe deasupra, ca să nu-i clin-tească pe ei din loc. Atîta vreme cît Neicu e liber, sînt cu frica-n sîn mereu. Și prin somn le țîție tîrțita și le vu-iește capu de groază, că acum-acum vin ai mari belea pe capu lor : ni-l dați pe Neicu, viu sau mort, sau de nu, pe front, mama voastră, la gonița morții.

— Mă tocnesc argat la Berechet, spuse băiatul. Am și vorbit. De mîine la lucru. Și la pîndă în calea Vetinei, ziua, în curte, noaptea, în stuf.

— Ai avut bani să-i mănînci cu lingura și acum, argat ! se încruntă din nou Șorici.

— De bani, nu-mi pare rău.

— Nici n-are de ce, c-ai fost prost. Ce-ți zici tu ? Ve-tina s-a ținut cu tata și-o să mi-l dea în palmă pe Neicu.

— N-am știut pînă azi că ea... cu tata...

— O știi acum. Și, iaca, s-o știi și p-ailaltă. După tat-tu, s-a ținut și cu Țulea Fălcosu. Mi-a spus Che Andrei, cînd eram la Agulești, că i-a văzut petrecînd împreună la Brăila. Morții se uită, vezi tu ! Mai ales cînd e vorba de muieri. Înțelegi ce vreau să zic ?

— Nu.

— Dacă erai umblat la femei, ai fi înțeles.

— Știu cum e cu femeile. M-a învățat o fată de la circ.

— Te-a învățat prost. O să înțelegi cînd o să faci dragoste cu a doua femeie. Sau cu a treia.

— Nu știu ce e de înțeles în asta.

— Ia aminte la soldații de sub comanda lu Gheorghe și-a lu Berechet, la ei și la muierile lor, și o să pricepi totu.

Băiatul se întinse cu picioarele spre sobița de tuci în care duduia focul, măcinînd cărămida de pe dinăuntru, și zîmbi. Hornul, care fusese curățat de curînd — întors de la Dobrogea, Titi Șorici se canonise jumătate de zi, cu capul înfășurat în ștergarul de vase, să dărîme cuibul de cioară clădit la opt palme mai jos de buza peste care se prelinge fumul, și să răzuie funinginea depusă în straturi —

trăgea bine, flăcările urcau jucăușe pînă în coșul bur-
lanului, și acolo, pentru că tabla se îmbucase prost, răz-
băteau în afară niște codițe aurii. Spuma aceea dogoritoare
semăna cu părul fetei de la circ.

— Culcă-te, spuse Titi Șorici! În noaptea asta, eu
merg s-arunc virșile în Noian.

— Dacă vrei, îți țin tovărășie.

— Nu, zise Șorici și ieși.

Dușumeaua spălată în trei ape lucea ca un covor de
spice, noaptea, sub lună.

Apele Noianului, umflate de vînt, se spărgeau cu zgo-
mot înfundat la malul nisipos.

Ploua.

Era la sfîrșitul lunii august și vremea se răcise pe ne-
așteptate, prevestind desfrunzirea timpurie a pădurilor de
salcii. De peste Dunăre se ridicau, noaptea, grămezi de
nori cenușii — fulgere țîșneau prin ei ca firele de bale îm-
prăștiate deasupra ieslei de sforăiturile unui cal căruia
i-ai dat să mănînce pleavă — și în spartul zorilor ploaia
începea să se reverse pe arii, îngîinindu-se cu scîrțîitul
obloanelor în legăturile de fier, cu uruitul de vînturătoare
al vîntului. Ploua și parcă-n același timp bîzîiau deasupra
satului sute de cimpoaie.

Vetina, care fusese după ciuperci pe insulița din mij-
locul Noianului, ascunse luntrea în stuful jilav, răscolit
de-un șuier rece, coborî în cărarea înecată de mîl, ținînd
cu mîna de poalele fustei, și sui pe mal în fundul livezii.
În curtea școlii, la spitalul veterinar nemțesc, răsunară, la
intervale scurte, trei bătăi într-o toacă de lemn. Era ora
cinci după amiază.

„Se împarte cafeaua“, își spuse Vetina și, punînd jos
legătura cu ciuperci, se apucă să răzuie noroiul de pe
bocanci, trăgînd cu tălpile prin iarba udă.

Trifoiul cu flori viorii, mari cît căpșunile, de pe fișia
de pămînt, care desparte curtea lui Berechet de-a lui Titi
Șorici, sclipea vesel prin smocurile de ceață.

Deodată, Vetina încremeni, cu ochii lărgiți de spaimă :
printr-o spărtură din îngrăditura livezii o privea Neculai
Mohreanu. Capul ca de înecat al lui Neculai, pe care ea îl

strînsese la piept în nopțile lor de dragoste, întîrzie o clipă și dispăru. Își dădu seama că nu putea să fie Neculai — omul murise de șase ani — „e Ion, fecior-su... doamne, de cînd a venit la noi am mereu vedenia ăluilalt... trebuie să se ducă de-aici“, totuși tremura ca o nuia, o frigeau tîmplele, iar buzele groase — aia de jos, ușor răsfrîntă, cea de deasupra plină și azvîrlită un pic la colțuri — i se mișcau fără să închege un sunet. „E o prostie, căută ea să se stăpînească, e mort Neculai, e mort și duhu lui... Băiatu o fi venit să rupă iarbă pentru porci.“

Ridică șorțul cu ciuperci și porni spre casă, ocolind livada prin lanul de trifoi. Unde i se păruse că s-a arătat capul lui Neculai Mohreanu văzu în pămîntul negru, clisos, urme de pași : două și încă două și pe urmă nimic. Urmele dădeau impresia stranie că omul căzuse de pe o cracă a prunului din răzor, apoi mai făcuse un salt, cu picioarele lipite, dînd să-și mențină echilibrul, după care dispăruse complet și nu mai era nici un semn care să-ți arate încotro o pornise, ca și cum l-ar fi înghițit pămîntul. „Unde e, își spuse Vetina, că doar adineauri ședea aici ? !“

Și simțind cum o cuprinde din nou spaima, o apucă fuga la deal. Un fir desprins din ciorapii ei de lînă se agățase de tulpina unui scaiete și pe măsură ce se depărta de locul unde o pîndise năluca lui Neculai Mohreanu, ciorapul de pe stîngul se deșira, dezvelindu-i pulpa groasă, înroșită de frig.

Intră în casă, izbindu-se în treacăt, cu umărul, de comarnicul cu vase. Lepădă flaneaua și fusta și îmbracă o rochie verde. „Să stea ploaia, se gîndi, și mă duc la părintele Oancea : dezleagă-mă, sfinte părinte, milostivește-te !“ În odaie mirosea a unsoare de hamuri și a efecte ostășești, pătrunse de transpirație. Mirosul venea de la centura și uniforma lui Berechet, atîrnate în cui, sub ceasul de perete, închis ca într-un sicriu în ramă neagră de lemn.

Scoase dintr-o cutie un baton de vanilie și mușcă din el. Gura i se umplu cu salivă dulce-amăruie. Înghiți. Apoi, frecîndu-și mîinile pe învelitoarea batonului, și le trecu prin părul negru, bogat, și aroma aceea, amintindu-i de sărbătorile patimilor lui Christos, îi învălui întreg corpul. Se frecă cu vanilie și pe umeri și la subțiori, ridicînd bra-

țele în fața oglinzii, bucuroasă, cîntărindu-și cu plăcere frumusețea trupului ars de soarele verii, umerii groși, ochii mari cu pleoape groase. Pintecele, odihnindu-se într-un fel de așteptare leneșă sub rochia verde, cobora cald și moale spre șoldurile rotunde. Cu vinovăție necugetată, Vetina și-l mîngîie cu virful degetelor.

Se opri. În odaia alăturată vorbea Pavel Berechet. Trase încet de perdeaua de stambă de pe geamul ușii și-i văzu dincolo pe Berechet, pe Titi Șorici și Ion Mohreanu, șezînd în jurul mesei, lingă o oală cu rachiu și un castron cu pepenași murați. Ion se așezase cu spatele la ușă, își ținea picioarele sub scaun și Vetina, văzîndu-i tălpile bocancilor uscate, cu două rînduri de ținte strălucitoare, simți o uscăciune în gît, făcu un pas de-a-ndaratele și se lungi pe pat, cu ochii închiși.

— Dumnezeule, murmură ea, ai milă!...

— Noroc, Titi Șorici, îl auzi de-alături pe bărbat-su. Am treizeci de oameni sub comanda mea, o tabără...

„Iar își dă drumu! se îngrozi Vetina. Of, să te ia dracu!“ îl blestemă ea și-și astupă urechile cu perna. Din întuneric, răsăriseră șiruri de cruci mohorîte și țepene, ca martorii de pămînt pe care săpătorii de șosele îi lasă în picioare, semn de măsurătoare a muncii prestate. Vetina sări în picioare, smuci de ivăr și ieși în ploaie. Frica gonia prin ea ca un cîrd de șoareci izgoniți de un val de fum ardeiat.

Ca să se liniștească, întinse ceafa sub șuvoiul de apă care se scurgea de la streășină.

Scund, slăbănog, cu creștetul chel — mai chel ca al lui Șorici — cojit în obraji de pecingeni, Pavel Berechet plimbă printre măsele o sămîntă de pepene și o scuiță în palmă.

— Tabăra din ograda mea?... Titi Șorici, ți-ai răscum-părat casa, bem aldămașu a doua oară, tu plătești, n-ai tras cu dinții de bani nici cînd ți-am fixat prețu răscum-părării, ție pot să ți-o spun pe șleau : tabăra s-a născut din tertipurile domnilor ofițeri... Tu, măi băiete, stai aici, ascultă, da să fii ca peretele ăla : o vorbă să n-o duci mai departe... Domnii ofițeri, toți, au moșii întinse. Granguri,

se știe. Pac ! zice statu, facem război. Facem, zic ofițerii, dacă trebuie să facem, dar facem și legea „mobilizării pe loc“. Cultivatorii de tutun, cultivatorii de bureți de baie și de ricin sînt scutiți de front. Deșteaptă chestie : vine că muncești la tine, pentru stat, da boieru știe că trebuie să te duci și la el să lucrezi în dijmă, dacă vrei să te sature. Pe urmă mai sînt reformații, de-alde tine, și învîrțiții, ca mine și cumnatu Gheorghe. Eu și cumnatu am primit ordine de concentrare la două luni după ce s-a deschis frontu. Ne-am ars, m-am gîndit, și ne-am ars rău de tot. Noi, de recruți, slujisem într-o unitate de geniu, în ordine însă scria că sîntem obligați să ne prezentăm cu : cal, hamuri, șa, căldare de adăpat, sac pentru ovăz, pătură, patru chingi de rezervă, adică tacîmu complet al călărașilor cu schimbu de pe vremuri. Cumnatu Gheorghe, cînd citește, ia foc :

— Vor caii noștri, domnii ofițeri ?! Ei bine, o să mergem călări pe coada măturii. Armata e stăpînă pe capu meu, în agoniseala mea să facă bine să nu-și bage botu. E destul că intru eu în fierbătoare, cal nu dau nici dacă-i vorba să-l pupe sub coadă toți generalii.

— Măi cumnate, stai ! Niște plocoane și ceva bănuți tot trebuie să ducem.

El rîde :

— Berechet, fir-ai al dracului, forfăie gărgăunii cu miile în căpățîna ta ! Îi ungem, se-nțelege c-o să ungem osia.

Doujpatru de ore, cît ne mai era îngăduit să rămînem în sat, am băut, închinînd cu oala pe la toate neamurile și ne-am mîngîiat muierile.

— Vetină, i-am spus nevesti-mi, să te porți cinstit în lipsa mea. Să nu-mi pătezi obrazu ! Aflu ceva, rup o zi, vin aici și te înec.

În ascuns, ca să fiu sigur, am pus-o pe cumnata Dicu-leasa s-o observe. Pentru osteneală am plătit-o cu patru saci de puf și zece legături de păr de porc, numa coamă. Vine a doua noapte, timpul plecării. Cumnatu Gheorghe mă anunțase de la prînz c-o să călătorim cu vaporu de pasageri. Una : nu ne trîncănea, a doua : era și mai vesel, întrucît, de la o vreme, punțile și burțile vaselor gemeau de concentrați, care o țineau tot într-o petrecere. Că, ce să facă omu cînd se desparte de meleagurile dragi

și se duce la moarte ? Bea, cîntă, chiuie. Da toate astea, fără veselie, mai mult din disperare. Noaptea, la trecerea cursei, muierile tinere se furișau pînă în marginea Noianului și priveau ca nebunele la vapoarele în drum spre Brăila și Galați. Larma ăloră care plecau le smulgea suspine și smiorcăituri, iar cînd venea timpul să se întoarcă în așternuturile goale, le apuca o silă și o greață de la lingurică.

— Gata, măi ! strigă cumnatu, apărînd în prag.

Era îmbrăcat cu tot ce găsise mai rupciugos.

— Hai, e vremea, a bătut clopotu la debarcader.

Da Vetina, de colo, pac !

— Lasă vaporu, nenică. O să mergeți călări, așa cum cere ordinu.

— Zău ? Și de unde să iau cal ? Eu n-am hrănit caii pentru armată. Dă-mi tu unu de la tine dacă ești atît de deșteaptă.

— Îți dau. Intră în livadă și caută sub poala nucului.

— De furat ? întrebă cumnatu.

— De ce vrei să știi ? rîse Vetina. Am dat o mie de lei pe ei. Să nu-i goniți, sînt oboșiți. Al care mi i-a adus i-a scos tocma din bălțile de lîngă lacu Șerbanu.

La Brăila am lăsat caii în seama rîndașului de la hanu alde Șoroagă unde trag toți ai noștri din Plătărăști cînd merg la oraș și-am plecat să ducem două cobiliți cu păsări maiorului Leca, locțiitor de comandant la Cercu teritorial. Îți spun numele, tu o să zici, Titi Șorici, că sînt prost, mă dau la mîna ta. Nu mă dau, maioru e pe front acum, ia-l la rost dacă mai poți ! Ne-a deschis bucătăreasa. Somno-roasă — mirosea a sudoare, da mai mult a scîrnă de pisică — a înhățat găinile legate perechi, le-a cercetat sub coadă p-ale ouătoare — uite-așa depăna din dește — și le-a aruncat în țarcu din fundu curții.

— Dare de mită, zice cumnatu Neicu, care s-a luat în bețe și cu statu și cu nemții, și se ascunde acum în baltă, în zăcătoarea fiarelor cum zici tu.

Zică ce-o vrea. Eu știu c-am dat cu o mîină și am luat cu trei. Și ce-am dat, vreau să știu ? Găini, doi cai și cîte zece mii de căciulă, bani gheață. Am plătit ca să nu mă curăț, Titi Șorici. Vreau să trăiesc o sută de ani, bătuți pe

muche și să mor pe perna mea. Pentru asta mai dau dacă e nevoie. Nu-mi pare rău de nimic, decît de ăia patru saci de puf și de păru de porc pe care craci lunguți de cumnata Diculeasa, cu toate că m-am întors acasă în aceeași zi, n-a vrut să mi le dea îndărăt. Pac ! te capăt eu cu una la mîină, Pavel Berechet știe să-și ia și capetele și dobînzile. Cu dinții, dacă trebuie. Da fără mintea Vetinei, am fi pățit-o cu Leca. Fiindcă el ne trimisese ordinele, s-a văzut numaidecît cînd a ieșit în curte. Era în zori și el iese în cămașa de noapte, cu cruciulițe. Noi doi, smirnă.

— Să trăiți, domnule maior.

— A, Berechet și Jinga ! și ne strînge mîina. Mă, da bețivani mai sînteți, vă duhnește gura ca altă aia. Ce-ați băut ?

— Țuică, zice Gheorghe.

— Țuica, frate, atacă, e otravă curată. Să beți vin.

— Țuica e mai iute de picior, spun eu. Nici n-ai apucat s-o dai bine pe gît și... gata, a și ajuns la creier și, la gîlceavă frăție !

— Unde-s caii ? mi-o reteză maioru.

— La Șoroagă.

— Cum sînt : globani sau... ?

— Lei-paralei, domn maior. Chișița săltată, focurile vii, neatînse, nările rupte...

— Gleznele ?

— De căpriori. Lujer de floare.

— Îi luați și-i duceți în grajdu meu de la hipodrom. O să trec în dimineța asta să-i văd. Voi mergeți la Cerc, vă prezentați la magazie, vă luați efecte și arme, și înapoi la Plătărăști. Sînteți șefi peste grădina de zarzavat a lu 3 artilerie Franța. Jinga, cu socôtetile, tu, Berechet, cu munca și instrucția. Armată la cataramă, sergent Berechet, gimnastică și mînuirea armei. Da baza, pe gimnastică. Ține cărțulia asta și să-nveți pe de rost toate figurile.

Ca pe apă le știu, Titi Șorici. Poți să mă scoli din somn la miezu nopții și ți le spun dintr-o suflare. La început, pentru dezmortîirea oaselor, aplecări pe față și pe spate. Asta-i mizilicu. Pe urmă, pac ! „Crucea ofițerului tînăr“, „broasca jurămîntului“, „trotineta școlii superioare de război“, „salamalicu lu Osman-pașa în fața colonelului Cerchez“. Plus, Titi Șorici, săritura lu domnu maior Leca.

Un pic nerușinată, da face s-o știi. „Drepti ! Pe scări, fuga marș !“ și trupa, rap-rap-rap pe scările magaziei. „Drepti ! La săritură, în rînd cite unu.“ Soldatu se apropie de marginea rampei și sare cu călcîiele lipite, pe salteaua cu paie așternută pe pămînt. Chestia aparte e că trebuie să țină brațu întins în lături, iar palma stîngă apăsată la îmbucătura picioarelor, ca și cînd pornești la o treabă serioasă și îți iese, piază rea, în cale, popa Oancea. E război și soldatu trebuie să fie destoinic, Titi Șorici. Cumnatu Neicu și-a ucis aliatu. Sau, mai bine zis, stăpînu. Am hrănit un criminal, Titi Șorici. Cumnatu Gheorghe, că-i e frate, nu se uita la Neicu nici cu dosu, l-a pus pe goană și eu l-am cules și l-am crescut. Pentru Vetina am făcut-o, da, adevărat, da untu de sub unghia mea l-am scos, și el ! Eh, tineretu de azi n-are recunoștință, noi am fost altfel : mai plecați în suflet, mai ascultători. Și n-am dat cu călcîiu în ugeru vacii, cînd ne-am făcut mari. Neicu s-a întors de pe front și rîdea :

— Ce tabără, mă Berechet ? Înainte, eram nenica Pavel. Asta-i armata lu Baboi, opt în brînză, opt în foi ! Faceți instrucție cu o singură armă adevărată și douăjșase cioplite din buștean de plop și cîntați ca tîmpiții :

*Am înarmat a noastră mînă,
Ca să păzim un scump pămînt...*

Cîntăm, căci puterea soldatului român n-o face arma, cumnate Neicule. Soldatu român, Titi Șorici, își zdrobește inamicu cu pumnu. Dă-i ordin să-ți umfle lumca de piept și să ți-o dea cu capu de toți pereții. Ți-o umflă și — pac ! — îi curăță măselele din gură. Citește cartea de istorie, să vezi. Neicu n-a știut să s-aranjeze-n viață. Și, ca-n vorba din bătrîni, mireasa care nu știe să joace, spune că-s lăutarii proști. Nu mă ascund : l-am iubit pe Neicu și l-am corcolit cînd era mic. Am spus-o și jandarmilor. N-am avut copii și mă gîndeam la el parcă era al meu. Știa să cînte frumos și-i dam să bea ouă crude. Bea, măi, că asta ține glasu bun. Și el bea, da numa c-un praf de zahăr presărat deasupra. Îi ziceam Vetinei, noaptea :

— O să crească mare cumnatu ăsta micu și o să aibă grijă de noi la bătrînețe.

Da a ieșit pe dos : s-a iscat din el un ucigaș. Mă gîndesc că frontu l-a stricat. Însă mai zic una : totdeauna a avut în el ceva întunecat. Eu țin giște multe, cincizeci sau o sută de perechi. Așa am apucat de la tata : băltăganu să crească giște. Toamna, cînd le scot la vînzare, poți să pui cîte un sac de porumb între aripile lor și zboară cu el pîn la moară la Branga, atît is de grase. Neicu, spurcat de mine la dulce, bea ouăle giștelor și da și la cîini să linchească. De ce-o făcea ? Avea microbu crimei în el, asta e. Noi toți avem un microb în noi — și eu, și tu, și ăsta a lu Neculai Mohreanu — că un microb vine și se bagă-n fiecare om, e chestie spusă și de doctori, da el a avut microbu ăla care i-a zis :

— Ia, măi Neicule, foarfeca de vic și taic-l pe burtă pe neamțu Kurt.

Cine e croit să fie rău, dă semne de mic. Mărunte cît lindina, da sînt semne. Numa că eu nu le-am luat în seamă. E și greu, mă Titi Șorici, mai ales că ăștia mici, copiii, vreau să zic, știi și tu asta, că ai trei, cu trăznăile lor înveselesc casa. Neicu era tare și în chestii de-astea. Iaca o întîmplare : Era la doi ani după însurătoarea mea cu Vetina, și Neicu avea șapte ani. Era primăvara și el se da huța pe porțița de la sală : huța-huța, baba Uța, a venit să-mi dea băncuța. Eu ascuțeam araci în curte și-l ascultam. Și dam cu toporișca — cioc-boc — după cîntecu lui. Cînd tace, mă opresc din cioplit și, ce să vezi ? El scosese din cui portretele lu tat-su și-al mă-si și le pusese pe sală, la soare.

— Neicule, zic, ce faci acolo, mă copile ? Vetină, ieși afară să-i privești pe alde socru-miu unde i-a pus Neicu.

— Aoleu ! sare Vetina. Te pomenești c-a scos scoicile din ramă cu briceagu ? !

Și pac ! să-l ia în unghii. Da Neicu, blind :

— I-am scos la soare, să se încălzească. În casă e umbră.

Vetinei i s-a-nmuiat inima :

— Să nu mai faci asta, țățică, soarele șterge fotografiile. Vrei să se strice pozele și să nu-i mai vezi pe alde taica ? Tu nici măcar nu-i știi cum erau de-adevăratele.

— Îi știu. Lu tata îi plăcea vinu. Aide, țatică, să-l ducem nițel la butoi în cramă, să miroasă cepu.

Vorbea așa de-ți venea să-i bei apă din gură, și-am intrat și eu în joc. Am luat fotografiile și le-am cărat la butoi. Butoiu nenceput, îl păstram să-l desfac de Sfintu Petru și Pavel, ziua mea. Am dat gaură cu coarba, am scos o oală și-am cinstit pentru pomenirea alde socrumiu. Abia mai încoace, când Neicu s-a făcut mare, am văzut că pornise strîmb din naștere. La cutremuru din '40 s-a dat el pe față. Titi Șorici și Mohreanule, nu știu cum a fost la voi în Dobrogea cu cutremuru, da aici a fost prăpădu lu Dumnezeu. Când mă gîndesc ce huială și clătinare, se-neretește carnea pe mine de frică! Uite-așa săltau casele, mări! Întii și-ntii s-au pornit să urle ciinii. Mama mă-si, parcă dăduse turbarea-n ei! Imediat după ciini, în baltă, au început să latre lupii. De groază, fuga-n curte cu Vetina și cu Neicu, dezbrăcați, că era noapte. În curte, și mai rău. Vacile rupseseră funiile, caii sforăiau, strîngîndu-se unu-n altul, găinile cîrîiau, vecinii strigau, un chiloman nemaipomenit.

— Huș dracului! apuc să strig la găini, nu știu de ce-mi cășunase tocma pe ele, și deodată simt cum pămîntu începe să ducă pietroaie cu chirie la Brăila. Pac! cade perdeaua de la ocolu oilor, geamurile trosnesc, salcîmii se scutură, muierea bocește. Neicu geme, lungit în prag, pe burtă.

— Cutremur, Vetină! strig.

— Culcă-te! țipă Vetina.

Cad în brînci, lîngă ei și deodată văd că Dunărea se apleacă și se varsă în Noian, taman ca o albie cu zoaie pe care-o apeși într-o margine cu picioru. Era lună și în clipa aia am văzut fundu Dunării gol. Era o spinare uriașă de pămînt sau de piatră de pe care se scurgeau șuvoaie de nămol spre Noian. Vagoane de pește, unu peste altu, se zbăteau într-o forfăială de moarte, fără apă.

— Mă, Neicule și Vetină, le spun cînd s-a liniștit pămîntu, mă ce-am văzut! Dacă venea peste noi atîta pește, ne mînca de vii.

— Da, i-am văzut și eu, zise Neicu. Erau mulți și toți te strigau: Pavel Berechet, Pavele! Vino la Dunăre!

— Ți s-a năzărit. Peștii n-au grai.

— Nu, te strigau pe matală : Berechet, mă Berechet. Neică Pavele, să ocolești Dunărea, c-ai furat-o, auzi ? Ai supt din ea de toate și n-ai dat la nimeni nimic. Ai furat un șlep de cartofi, așa ai făcut avere, să te ferești de Dunăre, peștii te caută.

A doua zi s-a întins vorba în tot satu : pe Pavel Berechet l-au strigat azi-noapte peștii. Tartoru crapilor s-a ridicat în coadă și l-a chemat : Berechet, vino la Dunăre, Berechet, și-și sticlea cercelu din ureche, care cîntărește două ocale și seamănă c-o ancoră de vapor. Da Dunărea, iaca, nu m-a strigat pe mine. Pe el l-a strigat. A omorît un neamț și s-a dus să se ascundă în duhurile ei. Eu mă feresc de apă, ca vulpea — scrie și-n cartea sfîntă că omu de apă să se teamă și de foc — el zace-n smîrcuri și se hrănește numa cu pește, ca vidrele. Da nu scapă : ai ridicat sabia, de sabie pieri, cumnate Neicule. Barem de l-ar prinde mai repede, măi Titi Șorici. Aș dormi liniștit, nu m-ar mai freca jandarmii pe dește. Toată legiunea, cînd are chef să petreacă, hai la Pavel Berechet și la Gheorghe Jinga, iar Berechet și Gheorghe Jinga se uită cum se topesc bucatele de pe masă și îndură fără să crîcnească. Neicu spintecă un neamț și Berechet plătește. Prinde-l, Titi Șorici, și-ți dau un premiu. Dau cît ceri, tot ies mai ieftin. Neicu face omor ca tîmpitu — c-a vrut Kurt ăla să-i desfacă cracii unei muieruști — și Berechet trage ponosu. Nu-i drept de loc. Vorbesc, beau și mi se ridică sîngele la cap. Ies să iau trupa la muștruluială. Drepti ! Culcat ! Pe burtă, mama voastră, să mă răcoresc și eu. Pilaf îi fac, Titi Șorici ! Scoal, Mohreanule, și strigă adunarea ! Baza, căpraru Mihăilă ! Adunarea !...

Împrejurările, cît mai ales cauza înfăptuirii omorului, scăpau pătrunderii lui Berechet. Iată-le :

Venit de pe front, ciung de trei degete, Neicu Jinga începu să trăiască ferit de lume, ca jăratecul sub spuză. Avea douăzeci și trei de ani. Îndesat, lat în spate, purta părul tuns scurt, ca la cazarmă. Oacheș, fața rotundă, nas drept, cu nările răscroite adînc, muschiulos, toate muierile tinere îi tăiau calea și el, știindu-se dorit, le privea cu nepăsare, parcă i-ar fi fost lene să le înhațe de subțiori.

Se învăluia deseori într-un fel de abur amenințător. Îndărătul figurii lui era, ai fi zis, o altă ființă, care ascute mereu cuțite.

— Ești erou nostru, îi zise Berechet, și ți s-a urcat la cap. Nu-i rău, da vezi, fumu scoate gândurile din vizuină unu câte unu. Ca pe vulpi. Chestia e să nu le dai pe toate pe față.

— Ce vrei să afli ? întrebă Neicu. Spune lămurit.

— Cum e acolo ? Rău, rău de tot sau... nimic ? Mie poți să-mi spui tot. Cu alții să bagi de seamă.

— Și rău și nimic.

— Așa, bun.

Nu pricepuse, zicea : „bun“, ca s-o termine. Nu știa, de altfel, nici să întrebe.

— Să te iei de lucru. Vino la grădină. 3 artilerie Franța plătește cinstit.

— Sînt sătul de militari. O să caut altceva.

Se angajă cîrmaci pe bacul care face trecerea din Plă-tărăști în baltă. Erau două poduri : unul purtat de vislași, al lui Șuțu-Buric, celălalt, cu motor, al primăriei. Întră cîrmaci pe acesta din urmă, avînd în subordine doi băieți din țigănie, pe Schelete, de cincisprezece ani, slab, te lua ameteala pe tine privindu-l, și pe Bomfaier, mai mare cu un an ca Schelete, tipul clasic al țiganului, lingușitor, rupt la gură și bun viorist. Bomfaier își ținea instrumentul într-un cui din bordei, lîngă ceaunul de borș.

Totul la bordei mirosea a pește și a noroi.

Într-o seară, la ultima trecere, cărară în baltă un cîrd de oi. Ciobanii nu vrură să plătească — „Lasă, că nu crapă primăria !“ — Neicu smulse un miel și-l aruncă pe bac. Repezindu-se, unul din ciobani îl lovi peste gură și-i rupse buza. Schelete aruncă cu o piuliță în capul măgarului din mijlocul turmei, Bomfaier vărsă un bidon de gaz pe spinarea a cinci miei, gîndind să scapere și-un chibrit, dar nu mai ajunse să dea foc, pentru că Neicu puse motorul în mișcare. Se întunecase, dincolo, în vad, nici țipenie, ciobanii erau patru și mai tari, balta avea ascunzișuri multe.

Apăsîndu-și gura cu poalele cămășii, Neicu se duse la Vetina să-l oblojească. Ea, văzîndu-l plin de sînge, începu să plîngă, Berechet fugi la Gheorghe Jinga și se întoarse însoțit de Kurt, care potrivea carnea ruptă de pumn și o

cusu. Kurt era tînăr, mai mic cu vreo doi ani decît Neicu și vorbea destul de bine românește. Oprit la masă, se îmbătă cu țuică și se porni să-și căineze soarta. Îi era silă că fusese aruncat în satul ăsta de la Dunăre, felcer veterinar. Visul lui era să se ducă pe front. Cîmpul de bătaie e cel mai strașnic întăritor pentru nervi. Și apoi, teritoriile ocupate. Trebuie să fie teribil de captivant. Oricum, e altceva decît să-ți înfunzi toată ziua mîna pînă la umăr în burdihanul calului să-l destupi, sau să-i cureți rănile colcăind de puroi. Mirosul de bălegar și de creolină e dezgustător.

— Pe urmă sînt spînzurătorile, îi zise lui Neicu. Cele de frasin sînt foarte trainice. Ai văzut multe ?

— Se vorbea de daraveri de-astea, dar eu n-am văzut.

— Ai stat puțin. Vreau să-mi fac o casă din furci de spînzurătoare, anunță Kurt.

— Doamne ferește, domnu Kurt ! se închină Vetina.

— De ce ? N-ai dreptate să te sperii. O casă din stîlpi de spînzurătoare, într-un loc liniștit, e lucrul cel mai odihnitor. Bate vîntul, lemnul scîrțîie. Să știi că e o ispită căreia cu greu îi rezistă o fată de-a noastră.

— Femeile cu carte sînt altfel, eu aș îngheța de frică.

— În orice femeie dorm trei ispite : în genunchi — a plecării, în ochi — a culesului, și încă una pe care nu face s-o spunem aici. Ispită la ispită dă un rezultat formidabil.

— Să-i visez eu pe toți morții ăia ! se îngrozi Vetina.

— Visele sînt sub controlul meu, zise Kurt. Știu niște fete care nu s-ar da în lături să vină acolo. Fac casa și dau o petrecere. O noapte cu duhurile morților te căleşte. Lecție germană, toți veți fi siliți s-o învățați. Am mîncat bine, mulțumesc, heil Hitler !

Kurt fusese jucător de fotbal, în timpul liber bombarda peretele școlii cu mingea și în discuțiile despre război arunca, socotind-o de mare efect, o expresie împrumutată din vocabularul sportivilor : poftă de șut... soldatul trebuie să aibă poftă de șut. Simțise că Neicu n-avea poftă de șut. „Invaliditatea l-a modificat, se gîndea. Nu se poate, își zicea mai departe, are gradul I de invaliditate, ce-a pățit el e un accident stupid, un soldat german ar fi cerut să se întoarcă înapoi în prima linie.“

Începu să-l caute pe Neicu, hotărît să dezgroape din el impulsurile războinice, tocite, roase de ședere și de frica morții. Venea la Dunăre, în golful scobit cu casmaua pentru praponirea bacului, da celor doi băieți, lui Bomfaier și Schelete, să bea cafea din bidonul învelit în postav cenușiu, făcea baie și se prăjea la soare, vorbind despre orice-i cădea sub ochi.

— Bună ciorbă, spunea, gustînd cu lingura din ciorba pescărească. Cum se cheamă amestecul ăsta din esență de oțet și usturoi prin care tăvăliți peștele fiert ?

— Ți-am spus și ieri : sarmuzac, se supără Schelete.

— Nu țin minte. E un cuvînt care face să-mi scîrție limba.

— Păi bagă la cap, zicea și Bomfaier. Sarmuzac e pe limba lipovenilor. Ei și la vîslași zic altfel : polupainici, zic. Te mai lungеști pe mușuroaiele alca de furnici ?

Kurt se culca dezbrăcat pe mușuroaie și lăsa furnicile să-i urce pe la subsuori, pe piept și pe spinare. Bomfaier, care se minuna sincer de fiecare dată că : „iote la el, vere, cum se lasă să-l sugă lighioanele !“, apăsă cu palma, strivind dîrele de furnici a căror unsoare, susținea Kurt, e leacul cel mai potrivit în prevenirea și combaterea reumatismului.

— Încerci și tu ? îl ispitea Kurt.

— Să mă gîdile alea pe mine ? întreba Bomfaier. Da de ce să mă gîdile ele ? !

Cînd apărea Kurt, Neicu se posomora. Dacă avea mușterii, trecea la cîrmă și ambala motorul. În caz că nu era nimeni în vad, pornea cu podul spre malul celălalt, spunînd că i-a lăsat vorbă cineva plecat în baltă să-l aștepte acolo peste jumătate de ceas.

— Mă ocolești, îi spuse Kurt odată. De ce ?

— Am treabă. Ți se pare.

— Aștia doi, țiganii... cum îi cheamă ?

— Ce e cu ei ?

— Ei doi sînt mai prietenoși.

— Lăutari, zise Neicu. Înainte de-a-nvăța să cînte, lăutaru învață să fie vesel.

Bacul tocmai pornea. Kurt sări în el și se lungi pe parapet, alături de cabina în care sta Neicu. Avea pielea înroșită de soare, plină de pistrui cafenii.

— Un remorcher cu șleपुरi, anunță Bomfaier. Dăm îndărăt, nea Neicule. Un șlep s-a desprins din convoi și vine drept spre noi.

Neicu deschise sirena. Apoi cîrmi, făcînd un ocol larg, și suci spre debarcader.

Kurt se ridicase în picioare.

— Nu s-a desprins nimic, șlepul e legat lung, dar mi se pare că s-a rupt geamandura.

— E un butoi, zise Neicu, a cărui privire bătea de parte. Geamandura stă la locu ei. Bomfaier, te urci în luntre cu Schelete și-l pescuieți. Dați pe după insulă, să nu vă vadă ăia.

Cînd Bomfaier și Schelete erau la vreo patruzeci de metri de mal, Kurt întrebă :

— Ce-o să faceți cu butoiul ? Îl duceți la postul de jandarmi ? Pot să tac dacă-mi ceri să tac.

— De ce te ții de mine ? întrebă Neicu.

— Vreau să vorbim.

— Dă-i drumu !

— Nu așa, zise Kurt, m-ai înțeles greșit, eu vreau altceva, vreau să vorbim mai des.

— Ai putea să mă lași în pace. Mă-njură lumea.

— Nici nu vreau s-aud ce spui.

— Și pe urmă nici mie nu-mi place să am de-a face cu voi, continuă Neicu.

— Te-ai bătut alături de-ai noștri pe front, zise Kurt.

— Sîntem singuri, îți spun ceva și pe urmă să mă lași în pace. Eu nu-s invalid.

— Și eu zic că nu ești. Trei degete lipsă e o nimica.

— Nu sînt, pentru că nu sînt și nu pentru ce crezi tu.

Într-o noapte am plecat în cercetare, cu încă unu și pe linie ne-am întîlnit cu trei de-ai voștri. Salut, salut, da nu ne-am dus mai departe. Hai să bem coniac și să jucăm cărți, spune unu de la voi. Aveau lanterne, ne-am vîrît într-o tranșeie, am băut și-am jucat. Pe conserve. Am pierdut tot. Aveam și niște bani, solda, s-a dus și solda. „Tragem la pace“, spune ăla care ne-ncurcase. „Nu mai am nimic pe ce să pun. Sînt lefter.“ „Pune un deșt.“ Pierd și deștu. „Mai pune pe unu.“ Și am pierdut de trei ori. „Hai s-o-ntindem, zice camaradu meu, e tîrziu, ne-așteaptă cu raportu.“ „O clipă, zic ăia, datoria.“

— Știu, zise Kurt, se obișnuiește. S-a dat ordin să nu se mai joace pe asta, da e plăcut. Se spune că se joacă mult acum pe prizonieri.

— Ți-am spus tot. Du-te și nu mai mă căuta.

— Ei, nu, asta nu, rîse Kurt. Acum nu plec, pentru că vin băieții cu butoiul.

— Pleci după ce vin, repetă Neicu.

Butoiușul pescuit cu cangea de către Schelete și Bomfaier avea preduful retezat. Era mic, de vreo cinci vedre. Îl rostogoliră în iarbă. Bomfaier veni cu o țintă să-i dea cep. Schelete fugi să spele ceaunul.

— E plin cu rom, zise Kurt.

— Vrei matala să fie cu rom, zise Bomfaier, da e cu uloi de masline.

— Nici un fel de ulei, spuse Kurt. Rom.

— Arde-l cu ținta să iasă-n vileag, îl înghionti Schelete pe Bomfaier. Și eu am zis că trebuie să fie de pileală.

— Sînt dator să vi-l confisc, anunță Kurt, echi-pîndu-se.

Uniforma îi cădea lipită pe trup. Purta mînecele bluzei suflecate.

— Uplete ceaunu, îi spuse Neicu lui Bomfaier, fără să privească la Kurt.

Bomfaier puse ceaunul la îndemînă și îngropă ținta în doagă, izbind c-un pietroi. O șuviță de rom țîșni în lumină, arcuindu-se. Parcă se ușura un copil îndopat cu miez de pepene. Acest gînd trecu și prin capul lui Bomfaier. Mirosul de rom îl făcu să plescăie din limbă și-i arătă, rîzînd, lui Kurt o față de copil, veselă, la care adăugă, fără rușine, și gestul care precede ușurarea după ce ți-ai umplut burta cu pepene.

— Stop ! zise Kurt. V-ajunge.

Se apropie și îndesă o țincuşă de lemn în gaura făcu'tă cu ținta. O rupse, trăgînd cu paftaua centurii pe doagă și se așeză cu spatele la butoi.

Schelete și Bomfaier priviră spre Neicu. Acesta apucă de toarta ceaunului și urcă pe bac. Se legăna. Pe obraz avea pete cafenii. Kurt rîse și bătu darabana pe butoi.

— Să știi că nu șade frumos, zise Bomfaier. Acuș să mai vii să mă pui să omor furnicile alea !

— Marș ! porunci Kurt, și începu să împingă butoiul de-a dura la deal. Militarii români, care de dimineață u-laseră ceapa în grădina lui 3 artilerie Franța, mărșăluiau pe maidan, în formație de defilare și cântau, spre desfătarea lui Berechet.

— Tu-l în Hicler pe mă-sa de neamțu dracului, injură Bomfaier, îl pun eu cu dinții pe gard.

— Gata, zise Neicu, de azi înainte îl dați dracului. Sau de nu, vă dau eu pe voi.

Ziua următoare plouă și bacul nu lucră. Adăpostiți în bordei, cei trei băură romul care mai rămăsese în ceaun și jucară țintar. Bomfaier, plin de noroc, se alese cu o cartușieră în care Neicu ținea rime pentru undit și cu patru căpestre de piele pe care Schelete, tirându-se pe burtă, le furase de la spităul veterinar german.

Seara, Neicu plecă acasă. La Berechet, sub șopron, se fierbea săpun în douăsprezece cazane, urcate pe pirostrii. Ploaia foșnea în stuful acoperișului și în salcîmii pletoși din marginea ariei. Soldații, strînși pe lângă focuri, vorbeau de front. Trei neveste, venite să muncească în grădina lui 3 artilerie Franța, alături de bărbații lor, mestecau cu niște lopățele în cazane. Mirosea a sodă, a grăsime rîncedă și a fum.

Neicu intră sub șopron, tocmai cînd unul dintre soldați îi căina pe aviatori.

— Greu... Greu tare pentru aviatori ! Să stai tu în aer, ca o stafie, și să nu știi de unde vine inamicu peste tine !

— Noroc, zise Neicu. Nu se mai termină ploaia asta. M-a răzbit la piele.

— A, tu ești, Neicule ? zise soldatul de mai înainte. Ce-i mai păcătos, e că plouă cu ceață, frate-miu. Și eu fug de ceață. De cînd cu tubu ăla de fosgen, care s-a spart în baterie și m-a *intopsicat*, hîrîi ca o rîșniță. Ce ții în mîină ?

— Un cuib de rață sălbatică. L-am adus pentru Tița, fata lu nea Gheorghe.

— Era p-aici, spuse o femeie. Tița ! strigă ea, scoțînd capul în ploaie. Un' te-ai dus, fă ?

— A trecut dincolo, la ei. A strigat-o'ăla, neamțu Kurt, răspunse un glas hodorogit dinspre fundul șopronului.

Neicu aruncă în spinare o pînză de sac și trecu în curtea lui frate-su Gheorghe. Luminile stinse. Pe frînghia de rufe atîrnau, în val gros, niște virșii. „Or să putrezească“, se gîndi și vru să deschidă ușa cramei, să pună acolo cuibul de rață și să plece. Auzi înăuntru un scîrțit de podele și glasul Tiței, și se opri.

— De gîsca aia, zicea și prințu Șuțu-bătrînu, spunea fata. A venit la el, noaptea, i-a-nghițit tot auru din ladă și s-a dus în baltă. Lumea nu știe, da eu am s-o gădesc, că eu cunosc un semn al ei. Anume nu ți-l spun, eu am treișpe ani și cînd oi fi de șaișpe, mă duc în baltă, în noaptea de Sfînta Domnica și-o aștept la privalul unde vine ea și se-ntîlnește cu toate neamurile de pasări. Zic că stau pîn la șaișpe ani, pentru că atunci nu ți-e frică...

„Povestea asta eu i-am spus-o!“ zîmbi Neicu și deschise ușa, împingînd cu piciorul, și încremeni în prag, căci prin lumina tulbure, strecurată printr-o fereastră tăiată sus, îl văzu pe Kurt stînd gol într-o albie și pe Tița așezată pe pat și bătînd cu piciorul marginea albiei. Legănîndu-l, fata vorbea și-și freca umerii subțiri, ascuțiți.

Neicu întinse mîna spre tejgheaua cu scule de lemnărie, degetele lui se lipiră, ude, pe foarfecele de tăiat via, și-n clipa următoare Kurt simți o lovitură surdă în stomac și i se păru că albia se scufundă în dedesubtul pămîntului. Și după aceea nu mai știu nimic.

IV,

IDEEA NEBUNEASCĂ, SĂDITĂ ÎN EL DE NAE Caramet, că trebuie să-l omoare pe hoțul de cai Țulea Fălcosu, ajunse să-i acopere toate gîndurile. Alcătuisese un plan de acțiune amănunțit — în nopțile dărăpănate de ploi, ghemuit în culcușul lui de paie, mîngîia grenadele pe care avea să le arunce în Țulea, grenade șterpelite de la soldatul german pus să patruleze prin dreptul convețelor de pe malul Dunării și care adormise, după o baie în Noian, sub plopul din fața casei lui Che Andrei — planul depindea însă în întregime de Neicu Jinga, singurul

om din lume care știa de urma lui Țulea, și, cînd simțea că-și pierde răbdarea, că nu mai poate aștepta o întrevvedere a lui Neicu cu soru-sa Vetina — la drept vorbind, prea puțin probabilă — lepăda pantalonii și se bătea peste pulpe cu o nuia de salcie pînă-i țîșnea sîngele prin piele. Răbda, scrișnind, și trei-patru zile după aceea umbla zgîlțit de friguri, însă foarte atent la tot ce făceau sau spuneau Berechet și Vetina.

Năuciți de ploaie, scîrbiți de vîntul care pocnea obloanele, de noroiul întins și pe prag și pe preșuri, Berechet și Gheorghe Jinga se răz bunau, pomenindu-l pe Neicu cu înjurături murdare, ca și cum fugarul, pentru că nu se dădea prins cu nici un chip, ar fi atras asupra ținuțului de la Dunăre nefîrșitele ruperi de nori. „Îl înjură, chibzuia Ion, ca să alunge orice bănuială, deci se pregătesc să-l întîlnească“ și nu se depărta de lîngă casă nici o clipă. Cînd se lăsa întunericul, se ascundea în tindă, sub horn, și-și continua pînda.

Într-o marți se așeză din nou vremea frumoasă — cer șlefuit, Dunărea liniștită, plopi de ceară — și Berechet îl anunță pe Ion c-or să iasă la culesul porumbului, împreună cu opt soldați și șase țigani pe care-i arvunise din vară. Caporalul Mihăilă și nevestele soldaților — Bocu, o femeie tînără, îndesată, o chisoaică de muiere, cu carnea tremurînd pe ea, cu fața lătăreață, seara, dădu foc unui mușuroi de frunze uscate și cîntă, țînîndu-i pe după gît pe Bomfaier și pe Schelete, de țî se tăia răsufllarea, ascultînd-o — aranjară în curte, lîngă poarta livezii, zece cazane pentru fiert bulionul și o masă lungă la care să toace varza cu satîrele de lemn. Neliniștit, Ion înțelese că Neicu fusese dat uitării și-i spuse lui Titi Șorici că-i dă dracului și pe Berechet și pe Vetina și pe Gheorghe Jinga, și pleacă în baltă, după Neicu, la noroc. Se învoi cu Șorici să-l treacă Dunărea cu luntrea, pe la miezul nopții, cînd Șorici pornea să pescuiască în Noian, dar o vorbă de-a Vetinei îl făcu să-și schimbe hotărîrea.

— Poimîine, îi spuse Vetina lui Berechet, la cină, scoatem porcii din baltă. Zice părintele Oancea că din zi în zi urcă prețu porcilor în oboru Brăilei. Trebuie să-i ducem la vînzare pînă nu năvălește toată suflarea din susu Dunării.

„A, se gîndi Ion, poimîine ai vedere cu frate-tu Neicu !“ și rămase pe loc.

Și chiar în aceeași seară, la Berechet începură pregătirile pentru primirea turmei. Prinderea și aducerea porcilor din baltă se desfășoară conform unui amestec de datini păgîne și religioase peste care, de-a lungul vremii, s-au suprapus obiceiuri noi, adaosuri ale fanteziei și exaltării mistice — două trăsături caracteristice lumii acesteia care-și macină viața în vecinătatea permanentă a apelor.

Berechet și Ion, împreună cu Bomfaier și Schelete — țigani fuseseră chemați în ajutor, pentru că în primăvară, cînd godacilor li se dăduse drumul în baltă, ei le atîraseră cercei de fier în urechi și-i fixaseră vierului bătrîn, la gît, o brățară de aramă, încheiată cu lacăt — desfăcură cocinele, presărară nisip cernut, punînd deasupra un strat de paie noi și grămădiră în troacele scobite din trunchiuri de ulm roșcove sălbatice ținute la saramură și tăvălite prin tărițe opărite și stropite cu lapte proaspăt. Vetina ațîță focul în vatră și puse să fiarbă o căldare cu grîu pe care urmau să-l mănince îndulcit cu zahăr și cu scorțișoară, așezați roată în jurul turmei. Fruntea grîului se dă vierului bătrîn, cu vorbele :

— Îndoapă-te cu tot bunu pămîntului, ca să nu-ți pară rău de nimic în ceasu cuțitului.

Doi soldați, luminînd locul cu un felinar, înjghebară din cîțiva lați de salcîm un țarc nou, al purceilor ce se dau de pomană. Tot la zece capete, stăpînul dă de pomană un godinac — unul părintelui, ca să spună rugăciunea belșugului, unul moașei, care-a legat buricul copiilor din casă, unul lui „ține-oală“, omului care toarnă băutură la nunți și botezuri și care strigă mesenilor : „Decît să te sară rîndu la pahar, mai bine să te sară moartea“ — iar ce rămîne, rudelor scăpătate sau vreunui lingeblide.

Soldații din grădina de zarzavat a lui 3 artilerie Franța, aflați pentru prima oară la Dunăre, se minunau de toate obiceiurile și se înghesuiau bucuroși, cu toate că mulți erau deșălați de oboseală, ca să-i dea lui Berechet la mîină șomoioagele de lucernă și copitele de porc descărnate pe care acesta le atîrna în parii de la poartă. Nevestele lor, mîinate de Vetina, împrăștiau știuleți de porumb în dru-

mul turmei. La intrarea în cocine înfipseră în vârful unui țăruș o bilă de lemn, de forma unei căpățini de porc, frumos cioplită, și căprarul Mihăilă, minjit pe față cu tăciune, legat pe sub fălci cu o basma roșie, țopăi în jurul ei, ațîțat de Bomfaier, care lovea îndrăcit o tobă cu un șir de clopoței pe margine. Lîngă Bomfaier, Bocu, chisoaica din munții Rîmnicului, cu mîinile în șolduri și legănîndu-și bustul, chiuia scurt, hohotit și cînta :

*Ia sticla cu apă tare
Și dă-i-o printre picioare,
C-acolo-i șoricu tare.*

La sfîrșit, Vetina și Berechet, stînd de o parte și de alta a ghizdelor de lemn, zvîrliră în fîntină cîte doi bani de nichel :

— Vamă sfintelor izvoare și crăișorului de sub pragu casei.

Se închinară și merșeră la culcare.

Dimineața, Ion Mohreanu se sculă mai tîrziu ca de obicei și, coborînd din culcușul lui, trase de sub cosoroabă nuiaua de salcie cu care-și zdrobise, în cîteva rînduri, pulpele și o frînse pe genunchi. Practic, nu-i mai era de folos : „Mîine o să-l văd pe Neicu“. Și, zburlit ca un guguștiuc, ieși în prag, unde șezu o clipă s-o privească pe Vetina care, cu mîinecile suflecate, amesteca sare în grămada de varză tocată de pe masa lungă, frămîntînd virtos cu palmele. Avea brațe groase, albe și se opintea, plină de putere, să răscolească pînă la fundul grămezii. Ea și femeile din rînd cu ea păreau c-au ieșit să-și scalde pruncii la un uluc întins în mijlocul curții. Frecau întăritate, cu degete aspre și, privindu-le fix, cu ochii somnoroși, ca ai lui Ion Mohreanu, te-ai fi așteptat să auzi și plîsetele celor mici, necăjiți de săpunul care le ustură ochii.

— Te-ai trezit, înălțate împărate ? strigă Vetina. Adă piua și fărîmă-ne bolovanii ăștia de sare.

— Ce poamă-mi ești ! zise și chisoaica din munții Rîmnicului. Curge carnea de pe tine de puturos ce ești !

— Dacă-ți dau una, îngheață păduchii pe spinarea ta ! amenință Ion.

Tăcu. În curte, ocolind băltoacele de la poartă, intrase un jandarm. Înainta, legănîndu-se și ștergîndu-și fața

transpirată cu dosul capelei. Se opri lângă Gheorghe Jinga care, bărbierit proaspăt, cu tunica descheiată, cu mustața răsucită în sus, ungurește, pisa struguri într-o puțină; făcea must pentru petrecerea de a doua zi seara, după aducerea porcilor din baltă.

Jandarmul ciuguli câteva bobite de struguri, apoi ceru să-i fie aduse toate fotografiile cu Neicu.

— Eu, personal, se acuză Jinga, n-am nici una. Știți, eu nu mă împăcam cu frate-miu. El ședea aici, la cumnatu Pavel. Eu locuiesc alături. Soră Vetină, adă-i pozele!

Încălecînd un scaun șubred, pe marginea căruia se afla un ciur cu gutui culese de Vetina pentru două din nevestele soldaților gravide în luna a patra, jandarmul, grad de plutonier, cercetă fotografiile cu luare aminte, trecîndu-și vârful limbii peste buzele uscate. Cînd isprăvi, scoase și el una din buzunar, format carte poștală, și i-o întinse Vetinei, după ce mai întîi o cîntări din ochi și înclină capul, chibzuind, pesemne, dacă buclele femeii, parcă anume făcute să le bați cu palma — într-atît erau de sănătoase și ispititoare! — ar încăpea, fără să se reverse, în gura unuia din butoaiele pentru varză înșirate lângă peretele șopro-nului. Fotografia îl înfățișa pe Neicu în fața unei cîrciumi, între doi bărbați: unul, înalt, tînăr, frumos — Vetina îl recunoscuse, uimită, pe Țulea Fălcosu — celălalt, mic, costeliv, numai vînă și os, acesta din urmă era Costică Gurafonii, hoțul de pe Ialomița, dar Vetina nu-l văzuse nici-odată.

— Are cinci puncte de ieșire frate-tu, ca orbeții, zise plutonierul, săptămîna asta ne cade-n capcană.

— Poate să aibă cinci, poate să aibă și-o mie. Eu nu știu nici unu, și nici voi nu știți.

— Zău! se miră el. Cade, și-o spun eu. Și țin să fiu eu ăla care pune laba pe el. Știi povestea cu paianjenu? Maica Domnului țesea pînză de cămăși. Vine un paianjen și-i zice: „Eu țiș pînză mai frumoasă decît tine“. Și — sfîr, sfîr, și rîșca, rîșca! — începe să țeasă. Asta l-a supărat urît de tot pe Dumnezeu. Ți-arăt eu ție, putoarea dracului! Te blestem să mori stîlcit sub pîngea și ăluia care te-o ucide îi iert șapte păcate...

— Atîtea ai pe suflet?

— Da. Șapte în cap.

Vorbind, desprinsă vergeaua de la armă, înțepă un cotor de varză, îl aruncă, plictisit, în pereții porumbarului și plecă.

A doua zi, ziua sorocită prinderii porcilor, plutonierul își făcu apariția chiar în răsăritul soarelui. Răsuca în miini un frâu cu rastagii, din acelea după care li se scurg ochii hoților de cai și, salutându-l pe Berechet, îi arse, rîzînd, cu dirlogii peste picioare pe Bomfaier și Schelete, care mîncău niște tocană.

Strinși în ceată, soldații și muierile lor priviră chiorș spre jandarm.

— Țiganu sătul nu-i bun de hăituaială, îi spuse plutonierul lui Berechet, și apucă o prăjină de lîngă masa de tocat varză, pe care-o îndoi pe genunchi.

Prăjina era strîmbă, scurtă, cioplită la capete în formă de cîrlig. Băltăganii, legînd-o de mijloc cu un odgon, o aruncă de la distanță între picioarele porcilor pe jumătate sălbăticiți și-i dau peste cap.

— E prea moale, reluă plutonierul, și n-o să vă folosească. Mie-mi zice Zatic, se întoarse el spre Vetina, și știu tot ce mișcă în capu vostru. Vă trage ața peste Dunăre. Matale zici că te duci să prinzi porcii, da eu știu ce știu. Ești taman ca călugărița aia mititică pe care-am înțilnit-o azi dimineață în port la Brăila. Era borțoasă și marinarii...

— Mîni! îl repezi Vetina. Azi noapte ai dormit în casa pe care-am cumpărat-o de la Che Andrei.

— Ia, răcni Berechet la nevastă-sa, leagă fleanca! Luați o gustărică, dom plutonier Zatic?

— Dacă se găsește ceva de sezon, altfel nu.

— Da, aprobă Berechet, mîncarea de sezon întărește sîngele, îl schimbă, cum se spune. Ioane, îi strigă lui Mohreanu, taie niște pastramă, dă jos și niște nuci, rupe un coltuc de piine proaspătă, curăță și niște napi.

Ion dispăru să-i împlinească porunca, iar Diculeasa, care jumulea, cu Țița, o găină pentru prînz, dădu fuga acasă și aduse o moșoaică cu țuică.

— Asta-i fata care l-a dus în ispită pe neamțu Kurt? arătă Zatic spre Țița.

Țița se trase îndărăt, la spatele Diculesii.

— Zi, insistă Zatic, tu ești aia?

— Nu vreau să vorbesc cu tine, răspunse Tița.

— Osana întru cei de sus ! strigă Zatic. Da, n-avea gusturi proaste neamțu. Adevărat că ședea cu fundu gol în copăia pentru aluat ?

— Noi facem pîine-ntr-un lighean mare, roșu. Aia era albie de rufe.

— Ce idee pe voi să vă tăvăliți în albie ! și o ciupi pe Tița de braț.

— Hei, se răsti Vetina, ține-ți laba acasă, că te frigi !

— Bine zici, e fierbinte mucoasa, răspunse Zatic și dădu pe gît toată țuica din oală.

Se scutură, ca să-i piară greața, îi făcu cu ochiul Tiței, își aranjă ținuta și, aruncînd asupra grupului de soldați și muieri o privire scurtă și leneșă, de om sătul, ieși din curte, apucînd-o prin lanul de trifoi care despărțea casa lui Berechet de a lui Titi Șorici. Muierile scuiară pe urma lui, scîrbite, Berechet înjură cu năduf, iar Bomfaier și Schelete aruncară două roșii putrede care se striviră pe gardul înverzit de ploi.

Ion care, chiar de la prima apariție a lui Zatic, intuise că planul său de a-l vedea pe Neicu Jinga poate fi dat peste cap — și nu mai încăpea îndoială că primejdia, de care în adîncul lui se temea cel mai mult, sosise — dădu colțul șopronului să cunoască încotro se îndreaptă jandarmul.

Zatic, fără să se uite o clipă înapoi — și auzise doar ocările și înjurăturile cu care-l blagosloviseră din belșug alde Berechet — străbătu cărarea pustie pînă în răzorul cu pruni al livezii. Avea mersul clătinat, al omului pe care l-au ros o viață întreagă bocancii. În locul unde livada cobora brusc spre Noian, Zatic se opri, ca și cum ar fi dat de-un șanț cu apă, legă între ele, trainic, vîrfurile a patru tufe de măturică, apoi întinse mîna spre o grindă a grajdului, ieșită mult în afară, și se săltă în podul cu fin, printr-o spărtură făcută de vite. Lucrase cu repeziciune nebănuită, solid, fără zgomot.

Uimit, Ion ascultă cum Zatic înoată prin mormanele de iarbă spre peretele care răspundea în curte și era făcut din șipci bătute cam la două lățimi de deget una de alta. Pe urmă se ușură pe gard și se înapoie în bătătură. Intră în casă și din prag o strigă pe Vetina :

— Țață Vetină, vino aici să vezi dandana. A căzut ceasu din cui.

Vetina năvăli îngrozită în tindă.

— N-a căzut nimic, îi spuse Ion în șoaptă. Vreau să-ți spun că Zatic ăla n-a plecat. E în podu cu fin, s-a ascuns acolo și pindește.

Vetina aruncă o privire în curte prin ochiul de geam, tăiat în dreapta uși.

— Înainte de-a se urca în pod a legat tufele de măturică de la colțu grădinii. Își bate joc, nemernicu, le-a legat cu panglică roșie !

— Ai văzut tu c-a legat măturicile ?

— Ce dracu, bre, doar m-am ținut după el !

Vetina răsufală adânc, își șterse obrazii și rîse ușor sfîșit. Un fir de salivă, subțire, îi sări printre dinții albi, deși, puțin bombați și i se lipi de bărbie. Pe neașteptate, se aplecă și-l sărută pe Ion, apăsător, pe frunte.

— Ioane, țătică, ții la noi, ești băiat de treabă ! Las că văz eu ce-i cu porcu ăla ! Tu, țătică, să-ți pui pantofii ăia frumoși și să te duci la părintele Oancea să-i dai din partea mea patru ștergare pentru sfînta biserică. Să-ți dau și-un buturoi de miere, coana preoteasa nu mai are dinți, săraca ! Să-i zici : „Ți le-a trimis țața Vetina, să-i pomenesti numele-n rugăciuni păcătosului care-a făcut moarte de om !“ Mă Ionică, spuse ea privindul în albul ochilor, cum mai semeni cu Neculai ! Bucățică ruptă, nu altceva. Eu, și-acuma-l visez cîteodată. Parcă se face că mă strigă și-mi zice : „Vetină, Vetină, rece și amar e pe lumea ălaltă !“ Hai, încalță-te și du-te. În biserică și-n casa părintelui nu se intră desculț. Să luăm exemplul lui domnu nostru Isus Christos, care mergea tot timpul în sandale.

— Acum sînt gata. Da cum facem astăzi, o iscodi băiatul, mai mergem sau nu în baltă ?

— Nu știu. Adică nu, nu mai mergem. Aminăm.

Îi înmîină popii darul Vetinei. Și, ca să scurteze calea — popa Oancea locuia în marginea ailaltă a satului — la întoarcere, tăie prin maidanul plin cu bozii din dreapta cîrciumii lui Fănică Măxineanu. De la Dunăre, patru furgoane, trase de trei cai belgieni, încărcate cu saci de ovăz

se tirau pe ulița care sfirșește în Noian. Căraușii, prizonieri de război, în haine din pînză de sac, loveau în cai cu centiroanele. Erau plini de nămol, unul sugea o teacă de roșcovă sălbatică, mușca, mesteca și scuipa resturile, cu precizie, numai între urechile lăturașului.

Pe maidan, vreo cincisprezece nemți infipseseră pe un petec de pămînt zvîntat piroane nr. 20, fără floare, și goneau cu bicicletele printre ele. Pariaseră, cine sparge într-un sfert de oră, plătește berea și pîn-acum — trecuseră vreo zece minute de cînd arbitrul ordonase plecarea — spărsese unul singur : un tip îndesat, vînjos, cu obrajii rași pînă la sînge, cumplit de nervos, care fuma trabuc și privea pe sub sprîncenele spălăcite la lipoveanca bătrîină venită cu două hîrdaie de castraveți acri să-i desfacă la masa de prînz.

Ion luă dintr-un hîrdău o măciulie de mărar ca să-și frece palma zgîriată într-un cui de la poarta popii și-l întrebă pe neamț dacă n-are de vînzare niște ciorapi de lînă.

— Valea ! răspunse ăla răstit.

— Să nu-ți mut eu fălcile mai la deal de unde sînt ! se-nfurie Ion. Te-ntreb cu frumosu și tu o faci pe deșteptu !

— Ia un castravete, măicuță, îl îmbie pe Ion lipoveanca, fricoasă. De ce-l sîcii, o fi și el supărat.

— Vere Ionică, se auzi Ion strigat. Verișorule !

Se întoarse și dădu cu ochii de Gică Dună, văr bun după mamă. Nu-l mai văzuse de cînd plecase, în 1934, spre Dobrogea, dar îl recunoscă imediat, fiindcă semăna leit cu lemnarul Petrea Dună. Ca și taică-su, Gică era înalt, gros în șale, cu umerii ca două aripi de vîslă. Sta în ușa cîrciumii și-i făcea semne, vesel — aici se deosebea de lemnar — bătînd cu talpa în muchea pragului, probabil ca să-și ritmeze gesturile. Era îmbrăcat îngrijit, cu pantaloni de stofă subțire, pantofi negri împlețiți și cămașa albă de ațică. Pe cămașă, pete de vin roșu înșirate de la burtă spre umărul drept, pesemne că ferise paharul de mîna lacomă a vreunuia din meseni.

— Ce faci, vere Ionică ? ! zise scuturîndu-i brațul. Te cerți cu ics și cu fix ? ! Te-am văzut pe geam, c-am venit să-mi schimb sifoanele, aștept să-mi pice cumătru-n vizită, sînt cumătru cu prințu Șuțu, mi-a botezat o fetiță, o bomboană de copil. Vilică, adu-mi lada, mă ! Cînd era

domnu Măxineanu teafăr se mișcau ăștia... spirt, nu altceva. Acum atîrnă lenea ciucure pe ei, ca rîia pe capră. Vere Ionică, pune mîna pe marginea aia a lăzii, mergi la mine și rupem pămîntu, auzi ? ! Te privesc și parcă-l văd pe unchiu, să știi. Și el era scandalagiu, cînd se uita chiorș la tine, începeau să-ți tremure picioarele, ziceai că ai oase numa corzi de țambal. Chiscă-nene ! îl strigă pe omul ieșit în poarta casei de lingă maidan, să vadă cum fac nemții opturi cu bicicletele, ți-aduci aminte cînd ți-a azvîrlit Neculai Mohreanu o vadră de lapte-n cap ? ! O săptămînă te-a bîziit musca la gură.

— Și ce te privește pe tine ! Ai nărav prost, Gică, te-atîrni de om cum atîrni bolovanu de coada vacii nărăvașe cînd o mulgi.

— Îl vezi, vere Ionică ? Îl cheamă Chiscăneanu, da-i zicem *electricu*, că-i plin cu curent. Frumos spune prințu Șuțu, Chiscănene ! Spune : știuculița e vo-ra-ce, vrea să spună că știuca e mai gustoasă decît șalău, eu sînt știuculiță (ii plăceau nespusele diminutivele, se îngrășa, rostindu-le) da te fărîm numa c-o plesnitură din coadă. Dă-i drumu, vere Ionică, te-ai întors în sătulețu natal, cum se zice, și eu așteptam să vii întii pe la mine, da venit ai fost, că nu veneai dacă nu te găscam în drum. Pe mine să mă cauți mereu, iar de-alde Chiscăneanu să te ferești. E strajă de hoți, îi păzește pe hoți la furat. Ținutu nostru e recunoscut ca țara hoților de cai, nu degeaba se spune că-n Brăila trebuie să intri cu buzunările cusute. Chiscăneanu crezi c-a ieșit în drum să se uite ? Să-i spună el asta lu ta-su pe care-l lasă să zacă flămînd. Îi coace ochiu în cap, dacă vede un lucru și nu-l face la stînga. E iute de mînă, că-i încărcat cu curent. Ți-am spus ? Astă vară l-a lovit trăsnetu, pe el și pe alde soru-sa, șase muieruști. Erau la prașilă, dă o ploicică și, bum !, praf le-a făcut sapele. Pe ei nu i-a atins, adică i-a atins nițel, i-a încărcat numa cu curent. Știi cum săreau ? Să mor, făceau salturi de cinci metri, parcă se aruncau cu prăjinile. N-a murit nici unu și-au umplut casa cu candelă. Și sarea o mănîncă din candelă. Au pus sfintele păhărele și pe pereți afară, lingă cuiburile de rîndunică, dac-ai fost atent. Eu l-am pierdut

pe tăticu, adică nu l-am pierdut de tot, o să-ți spun eu cum l-am pierdut, mai întâi vreau să-ți spun că am un cîntec :

*Cocoșel cu două creste,
Gică cu două neveste.*

— Chiar ai două neveste ? ! se miră Ion. Neveste adevărate sau... ibovnice ?

— Neveste-neveste, vere Ionică. O să le vezi acum. Uite, asta-i casa mea.

Intrară în curtea largă, cu patru rînduri de peri altoiți, cotiră după chioșcul acoperit cu viță — un stol de mierle, făcînd să se înfoaie și să plesnească aerul ca o pînză sfișiată brutal, își luă zborul peste Dunăre de pe ciorchinii cu boabele scurse — și pătrunseră într-o odaie mare — lîngă prag, un vițel cu părul de culoarea talajului de fag, lîngă mălai dintr-o căldare — unde o femeie de douăzeci și cinci de ani, înaltă, cu părul blond, strîns într-o coadă lungă, adusă pe piept, răsucea canură învîrtind fusul pe pulpă.

— Asta-i văru Ionică, spuse Gică, împingîndu-l în față pe Ion, care-și ștergea picioarele pe preșul de zdrențe.

Femeia zîmbi și culese o scamă de lînă prinsă de bărbie.

— Ea e nevestica mea a doua, Maria. Vorba vine : a doua, și Maria și Anica sînt nevestele mele și sînt de-un rang, de-un nivel. Dincolo, în odaia de-ălături, unde doarme copilașul... ați uns șuruburile leagănului să nu mai scîrțîie ? V-am spus să dați e-o pană de gîscă muiată-n grăsime.

— Am dat, zise Maria, și-am văcsuit și haina ta de piele.

— Bravo. Dincolo, vere Ionică, ți-am zis, e Anica. Casa, a ei a fost, și copilul tot cu ea l-am făcut. Nu-i nimica, o mîngîie el pe Maria, ciupind-o de obraz, pînă-n primăvară vine și ălalt, e pe drum : cioc-cioc-cioc la poarta vieții, să sugem lapte din țîțică ! Maria a moșit-o pe Anica, acum vine rîndul Anicuții să dea ajutor, Du-te, Marie, ia-o pe Anica, și puneți masa. Eu, într-un cap al mesei, văru Ionică în capu ălălalt, iar voi la stînga și la dreapta mea. Eu, vere Ionică, legal sînt însurat numa cu Anica, Maria a fost lucrătoare cu ziua în grădina mea de zarza-

vat, că am grădină la fel de întinsă ca 3 artilerie Franța, ne-am iubit și am adus-o în casă. Drept, nu ? La început, Anica, rău, că pleacă, că-și face seama, ocăra, înjura, Burta pe dușumele și dă-i bătaie. Și dă-i și ăleilalte. Greșea una, le băteam pe-amîndouă. Egal. Anicuța a prins de veste că dacă dau în una, dau și în ailaltă. Și-a început să strice, să fărîme, să ologească o vită, totu ca să le iau de păr. Vezi, socotea ea, îndur cu, da mă răcoresc din partea care mă arde, că Gică pune toroipanu și pe Maria. Pîn-am prins fasoanele. Acum nu mai e nici un fel de rîcă. S-a liniștit treaba. Ei, da nu mai vin odată ?

Gică se ridică și căscă ușa. Femeile erau în tindă.

— Acuș-acuș. Sîntem gata, zise Maria care-ntîrziase să-și schimbe fusta, pusese una verde, strînsă bine pe talie și intră, aducînd o pîine și o tingire cu trandafiri de porc prăjiți.

Anica, cealaltă nevestă, aducea vin și sifoane. Era palidă, cu gura mare, buzele vinete, cu ochii negri, sperioși, durdulie, cu picioarele groase. Apăsă pe cîrligul sifonului, ca să-i încerce presiunea și împroșcă podelele cu apă gazoasă.

— Ce-i cu tine ? o-ntrebă Gică, privind-o lung. Ești schimbată, azi dimineață aveai rîgîieli, ai mîncat ridichi aseară, ți-am spus eu să te-astîmperi.

— Mă ia cu baldoseli de la burță.

— Îți face Maria o frecție. Iei oțet, Mario, și-o freci bine la temple și pe mîini. Un păhărel de anason, Anicuță ?

— Mi-e gura coclită, îl vărs.

— Să mi-o faci bine, Marie, auzi ? Să nu i se strice laptele, doamne-păzește ! Eu am de vorbit cu văru Ionică, duceți-vă.

— Dacă e nevoie de ceva, mă strigi, zise Maria și ieșiră.

Ion Mohreanu încremenise pe pat, uimit, dar totodată înveselit de harababura din casa lui văr-su Gică. Ochii verzi îi străluceau umezi împrumutînd mobilitate și căldură feții lui ca de înecat. „Al dracului, văru Gică, cu ce le-o fi furat mîntea la amîndouă ?“ Nu i se părea nimic absurd în felul cum își aranjase Gică viața, situația acestuia, nemaiîntîlnită, îi stîrnea o umbră de invidie, și-atît.

— Ce zici, vere Ionică, nu-i așa că se ține norocu după mine ? Eu nu umblu cu bale la gură după el. Aștept și vine

singur. Hai, gustă vinișoru. E bun, ține-l întâi pe limbă, plimbă-l prin gură, parcă ai furnici în gură, nu? Și-s dulci-dulcișoare! Eram lefter, pui golaș, tăticu ce să-mi dea? Cel mult una cu rindeaua în cap. M-am însurat cu Anica, tare-i proastă femeia asta a mea, mănîncă ridichi cu sare de-ți face și ție poftă! Se dă-n vînt după ridichi. Maria, nu, Mariei să-i dai o covată de scovergi și toată lumea-i a ei. Fiecare om cu tipicu lui, și cum îți spuneam, Anica mi-a adus cinci pogoane, am pus cartofi pe toate cinci și-am dat lovitura, că era pămînt nisipos, bun pentru cartofi și pepeni. Un tren am vîndut. Bietu tăticu se uita și nu-i venea să creadă. Îl urăști de moarte pe tăticu, așa-i?

— Titi Șorici și Che Andrei zic că s-a purtat urit de tot cu tata. I-a rugat moartea.

— A greșit, da și ispășește. Tăticu e acum la Săpoca, în Munții Buzăului. La Să-po-ca, unde se adună toți copilașii lu Dumnezeu.

— Săpoca e casă de nebuni.

— Foarte frumos spus, așa e. Eu am zis: copilașii lu Dumnezeu, pentru că nebunii sînt copilașii lu Dumnezeu. E acolo cu Toto Dudescu, notaru de la noi. Îl știi pe Dudescu? Așa da, așa știe să vorbească. Îi curgeau vorbulețele din gură, pufoase, ca mălaiu la moară. Tu n-ai apucat-o pe Dudeasca-bătrîna. Ei, să-ți fi povestit el! Erau opt copilași — să-i iei în cîrcă și să fugi cu ei, și ei să te gidile pe la subsuori — n-aveau tată și Dudeasca era manca morților, aia care spală morții, îi tunde, le taie unghiile și-i îmbracă cu hainele de ducă. Satu, c-așa-i pe la noi, cînd se trag clopotele de moarte, se oprește și se-nchină. S-a dus un suflet, înțelegi? A zburat un sufletel de om. Dacă-i curat, se face un norișor și trece vara peste Dunăre, dintr-o parte în alta și-și vede neamurile ieșite la coasă. E murdar, împovărat de păcate? Se duce și se tot duce. Bătea clopotu, rar, într-o dungă, veste neagră, alde Dudescu o sculau pe bătrînă: scoală, măiculiță, și-i apuca jalea, zău, le venea și lor să plîngă. Va să zică, moartea cînd vine, nu bucură pe nimeni, nici pe ăi care trăiesc de pe urma ei.

— Eu vreau să omor un om. Și o să mă bucur, zise Ion.

Gică Dună holbă ochii. Apoi rîse:

— Verișorule, verișorule, și legănă capul, tare ești prost! Pardon, să mă ierți, da nu știi ce spui.

— O să omor, întări Ion, dar imediat se gîndi că nu trebuia să vorbească. „Cînd s-o auzi de Țulea, asta începe să trîncănească.“ Cum a ajuns unchiu Petrea la Săpoca ? întrebă el ca să schimbe vorba.

— Din cauza Ioanei lu Șarpe. A, nu ți-am spus-o ! Dudescu a înnebunit de beție și nu vorbea decît de chestia aia cu manca morților. Madam Dudescu, care trăiește cu domnu Doancă, vine la tăticu și zice : „Du-l, neicuță Petrea, du-l la Săpoca. Te plătesc atît.“ Tăticu : „Îl duc“, și în noaptea aia, iese pe malul Dunării, neamu nostru e ursit să i se tragă belelele de la Dunăre, maică-ta a murit înecată în Dunăre și tăticu tot de-aici a scrîntit-o. În apă, Ioana, sora lu Chiscăneanu, a lu electru, se scâldea, că era lună, și tăticu, om în putere, a luat-o în brațe, goală și udă, și hai cu ea pe o claie de iarbă. Femeile, le cunosc bine, sînt ca unțșoru, grețoase la început, da pe urmă, minunea lu Dumnezeu ! La schitu de peste Dunăre, în Dobrogea, unde miresele lui Christos dorm în așternuturi de păr de capră, toca pentru rugăciunile de noapte, da tăticu, păgîn și hulpav — vădan, ce vrei ! vădani sînt niște nenorociți, visează, păcătoșii, numai muieri desfrîdate — a trîntit-o în iarba aia cosită și n-a așternut măcar o flanea dedesubt. Și dedesubt dormeau încolăciți patru șerpi. Aia, cînd i-a simțit, să moară, l-a zvîrlit pe tăticu cu coatele și fugi ! Goală cum a făcut-o mă-sa gonea spre sat și urla. Tăticu a înhățat șerpilii și, după ea : „Ioană, oprește-te, fă, i-am omorît !“ Prostii, că șerpilii i se înfășuraseră pe braț. A fost un tîmbălău în Plătărăști ! Și șerpilii erau veninoși. L-au străpuns cu limbile pe tăticu pe piept și pe gît și pe labe, am chemat un bătrîn de lîngă lacu Șerbanu, unu care adună buruieni de leac, i-am plătit cît a cerut și el a pus gura pe mușcături și a supt tot veninu. Mai greu a fost cu Ioana, că pe ea o înțepaseră la buci și nu vroia să dezvelească partea moale, am crezut c-o să se spînzure în noaptea aia. În zori, tăticu a plecat cu Dudescu, cum fusese vorba și, de rușine sau de nebun, nu s-a mai întors în sat. L-a făcut marț un șarpe, dacă știi table sau ghiulbahar. Prințu Șutu rîde pînă-l apucă sughițu și face : „brrr, dragă Gică !“, cînd îi spun ce ți-am spus ție. Om greu, prințu, alde ta-su mare au stăpînit țara, sub cizmă o țineau și-o croiau cu biciu, el are treizeci de mii de pogoane, poartă pălărie cu cordică de aur

și cînd vine la mine stă pe scaunu ăla de lîngă tine. Astă iarnă a cumpărat o herghelie de cai, i-a tăiat cu toporu pe toți pînă la unu — nu el, argații, vere Ionică — și a pus hartanele în pădurea Crestata, să aibă lupii de mîncare, să nu plece după pradă la dracu-n farfurie. Îi place mult vînătoreea, numai piei de urs în conacu lui și, ca să se distreze, a cumpărat trandafiri din Japonia și a făcut aici un parc mai frumos ca a lu Marghiloman din Buzău. Cu avionu i-a cărat, că are două, unu pentru el, unu pentru nevastă, prin iulie era aci la mine, venise s-o vadă pe Maria, adică nu credea nici el că am două neveste, am băut o *enfuzie* dintr-o sticlă cu căpăcel în formă de pahar, și hop! mecanicu de la orezărie, să-i spună că nu mai trage pompa. „Paștele mă-si! zice, că înjură la fel ca noi, suiți pompa aia în avion să plec cu ea la Ploiești. Tu, Gică, îmi zice, să m-aștepți să mai vorbim, în juma de oră sînt îndărăt.“ Ține mult la mine, pot să-ți zic că i-a ordonat lu domnu Doancă, administratoru de pe moșie, să-mi dea prundu de gîrlă din dreptu conacului, ca să mă scald acolo cu nevestele. Anicuța și cu Maria intrau în apă cu cașmiru atîrnat de briu, proastele, se fereau una de alta și Doancă a venit să-mi atragă atenția că prințu zice că pe prund sîntem singuri și n-are rost să poarte muierile cirpele-alea. Vezi tu, el ne privea prin binoclu din cerdacu conacului, cum ne giugiu-lim, noi, **gu, gu, gu!** Vere Ionică, sînt om norocos. Și știi de ce? Fiîndc-am sărutat mîna de mort. Fiecare sărută mîna mortului, dacă-i moare mă-sa sau ta-su, da cu am sărutat mîna de mort *misterioasă*, și-am plătit cu două perechi de cai. Mîna asta o ține Stan-Vrăjitoru, băiatu unuia care-a fost prizonier cu Che Andrei în Anatolia. Cunoști, Brăila, da? Bun. Brăila, spune domnu Doancă, care mă ia acolo cu el, din cînd în cînd și mă tratează cu băuturi scumpe, — l-alde fi-su George și Zigu le dă numa sirop. George e o pușlama, de patru ori și-a vîndut plapoma, e la liceu, Zigu e mai serios, tuciuriu ca țigani și sanchiu la suflet.

— Brăila, zice el, e picior de Paris, iar Parisu, cică, e picioru lu Dumnezeu, ăla pe care leagănă curvele. Eu mă duc la Brăila, mai ales de Anu nou, ca să joc cărți la cafeneaua pe care-o ține Bijulică Bagdad și unde-și face veacul Mișu Atu, cel mai mare șnapan de măsluitor. De sfîrșit

de an, cînd petrece lumea și vin golani să te semene cu grîu, noaptea, după ora douășpe, imediat cum începe anu ălălalt, dau busna la Bijulică toți boierii ca să-și încerce norocul la Mișu Atu. La ușă, Bijulică Bagdad ține pe unu cu gheb în spinare, boierii își freacă mîinile de cocoșa ăluia și coboară într-un beci cu pereții și cu mesele acoperite cu catifea roșie, s-o spargi cu limba de frumoasă, nu altceva. Mișu Atu, galben și cu cearcăne, sărută mîna cucoanelor și turuie mereu : „La mulți, domnule prefect, sănătate și strălucire, domnule primar“, iar în timpul ăsta Bijulică Bagdad desfundă sticle și toarnă. Ciocnesc. Mișu ia un pachet de cărți noi, le bate, le dă la tăiat unei cucoane și le împarte în grămezi mici, cîte una pentru fiecare musafir. Jocu se cheamă copcica. Mișu Atu ține banca. Cîștigă, ia banii cu lopățica, pierde, face semn și un băiat al lui aduce banii pe o tavă de argint. Luxu de pe pămînt. Trei ani, de cînd joc, vere Ionică, n-am pierdut o para chioară. De cîte ori mi-a întors Mișu cartea pe față : as de inimă neagră. Mîna mortului, verișorule. Am știut ce sărut. Da pe cine vrei să omori ? Că ziceai c-o să omori pe cineva.

— Poate-am să omor, poate n-am să omor.

— A, e secret, înțeleg. Eu vroiam să te iau om în curte, da ai băgat frica-n mine.

— Plec și de la Berechet.

— Da, nu merită să stai, pute ca un dihor. Eu, să știi, plătesc bani numărați.

— Îți răcești gura de geaba. Am hotărît să plec din Plătărăști.

— Voia ta. La mine n-aveai de ce să te plîngi, cu toate că mai bine te-mpaci cu străinii decît cu neamurile. Ești tînăr, vere Ionică și vreau să-ți dau un sfat : cînd bați la ușa cuiva mare, să bați cu coatele sau cu genunchii. Vreau să zic că să cauți să ai brațele pline cu plocoane cînd te duci la unu și la altu de la care poți să capeți ceva. Acum mai aduc o sticlă, o bem și p-asta și Maria o să ne cînte. O să ne cînte : *Vremea s-a-nchis și-afară nînge*. Și eu o să plîng, vere Ionică.

Vetina se întoarse la masa lungă unde tocău varză nevestele soldaților din grădina lui 3 artilerie Franța, veselă

și imbușorată, puse mîna pe cuțitoaie, bătu îndelung în stinghia cu care Bocu, chisoaica cu nume de băiat din Munții Rîmnîcului, mesteca în cazanele de bulion și spuse:

— Fă, muierilor, diseară pun la bătaie patru oca de rachiu drese cu zahăr.

Se întoarse spre Bomfaier și Schelete :

— Să veniți și voi să vă dedulciți. Plecați, nu mai mergeți în baltă, și veniți diseară !

Pavel Berechet înclină capul lui de stîrpitură, cu pielea pergamentoasă întinsă să plesnească pe oasele feții, fluieră în podul palmei, semn că țiganii s-au șters pe bot dinspre partea cîștigului, și zise, privind roată la soldații care hrăneau focurile, sub cazane :

— E timpul să facem nițică instrucție, leților. Strîngeți corturile și alinierea pe maidanu de lingă Titi Șorici.

— Stați la locu vostru, sări Vetina. Ce-ți veni, mă ? se răsti la bărbatu-su. Lasă oamenii-n pace. Tare-ți mai place să comanzi ! Mai bine du-te de dă o roată pe la vie, s-a copt terasa și fură ăia din marginea satului de se smintesc. Ei fură și tu : hai la instrucție.

— Te-amesteci în treburi de armată, făcu Berechet, moale, da nu e voie să prinză soldatu rapăn pe burtă.

— Lasă că-i spală nevestele. D-aia le-au chemat aici, să-i îngrijească, să-i spele.

Vetina era astăzi largă la inimă și bună cu toată lumea, fiindcă primise vești de la Neicu. Veștile, la drept vorbind, încă nu le primise, dar i se dăduse de știre printr-un semn — „să m-aștepți, îi spusese Neicu înainte de-a fugi în baltă, cînd o să găsești tufele de măturică din colțu livezii legate între ele c-o panglică sau c-o sfoară“ — că Neicu, sau un om de-al lui e prin apropiere. Și omul ăsta al lui Neicu se afla în podul cu fin — era Zatic — iar Vetinei îi era frică, nu găsea curajul să urce pînă la el, să-l descoasă ce și cum.

În cele din urmă, apucă un coș din surcele și o chemă pe Bocu să adune merele din livadă scuturate de vînt. Slobodă la gură și petrecăreață, Bocu nu se îngăduia cu nevestele celorlalți soldați, Vetina, însă, și-o apropiase tocmai datorită firii ei deschise și nepăsătoare și priceperii cu

care-l topea în osinza lui pe oricine încerca s-o ironizeze. Bocu nu cunoștea ce-i aia sfială, o spînzurase de mult, do-
vadă primele vorbe rostite la sosirea în Plătărăști :

— Am venit să slujesc cot la cot cu bărbățelu și să-i
frec nasturii de la manta cu cenușă, bătu-l-ar Dumnezeu și
mama Ana, pedeapsa și naguta, că mi-a scris că-mi sucește
gura la ceafă dacă mai rămîn o singură clipă printre mo-
canii de la Rîmnic care umblă morți după muieri pînă la
cincizeci de ani, iar de la cincizeci încolo umblă cu mortu
după ele.

Vetina se strecură în podul cu fin și Bocu rămase să
pîndească lîngă tufele de măturică, cu obligația să dea gură
dacă-i trăsnește prin minte vreunuia din curte să intre în
grajd. Bocu culese de sub meri fructele căzute peste
noapte — mai toate erau viermănoase — și, cum Vetina
întîrzia, rupse o pală de mohor și se așeză pe pămînt lîngă
o răsuflătoare făcută de dihuri sau de nevăstuici. N-o in-
teresa ce se petrece sus în pod — „îmi spune ea țățica
Vetina, dac-o vrea“ — trăgea c-un vreasc în jurul picioru-
lui desculț, ca să însemne în țărînă tiparul labei, și asculta
cum s-ascute vîntul în tufele de măturică, îngălbenite și
uscate.

Măturica creștea în colțul ăla al ogrăzii, an de an, fără
s-o semene altcineva decît vîntul. Nu folosea la nimic, ai
casei măturau bătătura cu tîrnuri țepoase din crengi de
gherghin, dar apucaseră s-o știe acolo de cînd lumea și o
lăsau să se salte în voie și să se infoaie. Toamna, tufele
ajungeau să semene cu niște sălcii și rămîneau în picioare
pînă în martie, cînd putrezeau de ploaie, pentru că viscolul
trecea pe deasupra lor fără să le atingă, le scăpa de la pră-
păd pîsla de salcîmi și pruni din răzor.

Cînd Vetina coborî din podul cu fin — întîrziase cu
Zatic un ceas și mai bine — Bocu picotea, amețită de mi-
resmele livezii răvășite de toamnă. Tulpanul îi căzuse pe
umeri, soarele bolnav scîntea în părul ei împletit în șase
codițe cît degetul.

— Era să mă fure somnul ca pe măgaru lu Hoge, spuse
ea căscînd și făcîndu-și cruce deasupra gurii.

Vetina săltă coșul cu mere pe umăr, bărbătește și porni,
urmată de Bocu. La pîrleazul care dă în curte, se opri, cu

picioarele îngropate într-un maldăr de frunze brumării, veștede, o privi pe Bocu cum scutură firele de păianjen prinse de fustă, și-i spuse, căinând-o parcă :

— Dormi prost în coliba de la grădină. Să te muți cu bărbatu-tu în căsuța pe care-am luat-o de la Che Andrei. Da, chiar azi o să te instalezi acolo. Scuturi bine după masă și deseară îl chem pe părintele Oancea să facem sfeștanie, și te muți.

— Nu-mi trebuie nimic, țățică Vetină, matale ai suflet bun, da o să mă-nghită nemestecată muierile ălorlalți.

— Știu eu mai bine ce-ți trebuie și ce nu-ți trebuie, i-o întoarse Vetina, și Bocu tăcu, pentru că Vetina, coborînd din podul cu fin, părea că lăsase sus toată buna dispoziție și voioșia febrilă de care fusese cuprinsă mai înainte.

Lepădase acolo chiar și îngăduința — taxată de Berechet drept nesocotință și izvor de risipă — ce-o avea pentru prietena ei mai tânără venită din munte. „A suit în pod veselă ca o turturică, se gîndea Bocu, și s-a dat jos cloșcă bătrînă“, dar pe fața ei lată, cu pete cafenii, cum se văd la copiii ce cresc anormal de lungi, nu deslușeai decît supunere bleagă.

— Așa, Bocule, răbufni Vetina, cu toate că chisoaica nu scosese un cuvînt, să nu sporești la vorbă în fața mea. Sint eu bună, da cînd zic că dracu e bălan, bălan rămîne !

„E necăjită, sāraca, își zise Bocu, că-i la fel ca mine, tot o stîrpitură de bărbat ține.“

În curte, nevestele soldaților lăsaseră din mîini satirele de lemn și făcuseră cerc în jurul lui Ion Mohreanu, care adusese de la văr-su Gică Dună două becaține împușcate. Păsările, străpunse de alice, zăceau pe un colț al mesei de tocat varză.

— Ce-s mortăciunile alea ? făcu Vetina scîrbită. Nea Mihăilă îi zise căprarului bătrîn, *intopsicat* cu gaze de fozgen, aruncă-le în closet că mi se întorc mațele pe dos. Ai stat la părintele un veac, îl luă la rost pe Ion, parcă te-aș fi mînat s-o scoți pe bîta din groapă. Strînge-ți catrafusele și du-te cu Bocu. Bccule, diseară să nu văz un pai nela-locu lui !

Căsuța de birne și lut, căzută oarecum în paragină — Berechet cam aruncase banii în vînt cînd o cumpărase

de la Che Andrei — era așezată deasupra Noianului, în apropiere de conovețele spitalului veterinar german. În fața prispei năruite, cu urme de copită — în câteva scobituri se uscau niște raci, cu cleștii lăbărțați, scoși din Dunăre cu un stîrv de găină moartă de vreun puștan întreprinzător — se deschidea o pajiște în formă de arc, cu iarbă tocită, în mijlocul căreia își foșnea frunza plîngătoare un plop canadian, cu trunchiul plin de însemnări și inimi străpunse de săgeata amorului. Tufe de scoruș mărgineau cărarea întortocheată ce se ivea din rotocoalele de stuf din care se ridicau dire de fum. Pe buzăielele prin care apa ploii se scurgea în Noian și în fluviu piroteau luntri mici, de-o persoană, legate în pripoane, uluce date cu catran și jgheaburi croite din bușteni groși, scobiți grosolan cu barda și toporul, un fel de pirogi în care pescarul e nevoit să stea adunat deasupra genunchilor, iar caracuda i se îndeasă în încălțări.

Bocu și Ion trudiră pe brînci cîteva ceasuri bune. Și în amurg, căsuța strălucea ca un pahar. Chisoaica spă-lase geamurile, curățise praful și scamele de pe pereți, lovind înverșunat cu o legătură de nuiele de salcie, răzuise pragurile, scoțînd c-un cuțit de lemn gîndacii cuibăriți adînc în crăpături, iar afară, Ion greblase gunoaiele — mușuroaie de bălegar fumegau pe malul Dunării — întărise galeria din care se mai păstrau două înflorituri făcute cu fierăstrăul și spoise, purtînd bidineaua cu osîrdie, plopul cel mare, pînă la înălțimea unui om.

— Bocule, zise băiatul, așezîndu-se să răsufle, acum o să te instalezi caimacan aici, fetișo. Știi ce-aș vrea eu în clipa asta ?

— Ce ?

— Să mă fac de-un bandit nemilos și să profit de fizicu tău.

Fraza o știa de pe cînd lucra la circ, Enache Pasalac i-o repeta deseori fetei cu care Ion se iubise o noapte.

— Ei, da ție-ți place numai carnea de țigan, că-i afumată ! Am băgat de seamă că-l bei din ochi pe Bomfaier.

— Păi ce să-ți fac, mă, dacă n-ai pic de abur în tine ?!

— Plec în bălți, Bocule. Spune, o să-ți pară rău ?

— O să mă dau de ceasu morții.

Tăcură. În pajiște apăruse Vetina, cu părintele Oancea și cu dascălul. În urma lor, soldații din grădina de zarzavat a regimentului 3 artilerie Franța, cu nevestele și lume din sat. Înconjurați de un cîrd de copii, Bomfaier și Schelete purtau pe un suport o cruce mare, din lemn negeluit, cu brațele înfășurate în vreascuri.

Începu slujba. Popa, în odăjdii, cu bărbuța roșcată frîntă pe piept deasupra firului de galon țesut de jur împrejurul patrafirului, se porni să citească din carte, cu glas ascuțit, țîșnit parcă din creieri, în timp ce dascălul, un bătrînel cu țeasta ascuțită, complet cheală, stropea pereții cu două fire de busuioac înmuiate în căldărușa atîrnîndu-i la îndoitura brațului.

În mulțimea îngrămădită în fața ușii, Ion îl zări pe Chiscăneanu, pe *electricu*, cum îl poreclise Gică Dună. Pietros, de-ai fi zis că îngrămădiseră carnea pe el bătînd-o cu maiul, Chiscăneanu privea tot timpul spre acoperișul casei, parc-ar fi venit să fixeze prețul maldărelor de stof întinse pe căpriori. Ion își aminti despre ce-i spusese văr-su Gică Dună, că Chiscăneanu n-are somn în oase, nu-nchide ochii o clipă, noaptea, dacă n-a ciordit ceva peste zi, și-i șopti Vetinei :

— Țățică Vetină, să ferim buzunarele, c-a venit Chiscăneanu.

— Ești plin de coacăze ! îi răspunse ea disprețuitoare. Ce să fure de la tine ?

Îi întinse o cutie de chibrite :

— Ia-le și cînd iese părintele afară, scapără și dă foc la crucea de-o ține Bomfaier și Schelete. Ardem crucea lîngă prag, ca să nu intre boleşnița în casă.

— Păi Bocu s-ar bărbieri-n cap de bucurie dac-ar fi să-l scoată pe bărbat-su de-aici cu picioarele înainte.

— Piei din fața mea, că-ți rup urechile. Derbedeule !

Strîmbîndu-se plictisit, Ion își făcu loc pînă la Bomfaier și Schelete.

— Ce faci, Ionică, înecatule ? întrebă Bomfaier, stîclin-du-și dinții. Iote, mă, au venit și nemții să tragă cu ochiu ! Pe globu meu de aur ! Așa se zice, vere, cînd te juri să-ți saie lumînările ochilor, dădu el explicații, sugînd dintr-un muc de țigară.

Într-adevăr, sub plopul cel mare se îngrămădeau vreo zece soldați germani, paza de la conovețe, toți în haine verzi. Printre ei, și ăla cu obrajii rași pînă la sînge, căruia Ion vroise să-i mute fălcile „mai în deal“.

— Ei is păgini, zise Schelete, n-au biserici, așa-i?

— Iote țiganu ce diliu e! făcu Bomfaier. De unde să aibă? De-aia cască gura la noi, că n-au. Ce-o fi-n capul lor acum? Iote rumânii, vere, cum fac ei și cum dreg cu popa Oancea, care-ar trebui jugănit, țapu-bătrîn, că toată ziua stă ca un batal.

Popa ieși pe prispă.

— Crucea! răsunară strigăte în mulțime. Aprindeți crucea!

Bomfaier și Schelete scuipară în mîini și ridicară, înhățînd capetele ștacheților, simbolul răstignirii. Ion aprinse un chibrit și plimbă flacăra plăpîndă pe sub vreascuri. Țigani, izbind cu picioarele în țurloaietele copiilor, ca să-și facă loc, înaintară pînă la un metru de prag. Popa Oancea bătu cu cădelnița și strigă cu glasul subțiat ce-i curgea, smiorcăit și înalt, aidoma chelălăitului unui pui de vulpe, mai mult pe nări decît pe gură:

— Crucea pătimirii Domnului nostru Isus Christos să ne izbăvească pre noi de boli și duhuri necurate. Pre noi și accastă casă creștinească. Strigați de bucurie către Domnu toți locuitorii pămîntului.

— Doamne miluiește! îngînă dascălul, smucind cu dreapta de pantalonii lunecați pe șolduri.

Încinsă de flăcări, crucea se mistuia, trosnind și improșcînd scînteii.

Pe cer răsărise luccafărul, mare, colțuros și rece, încît îți venea să strîngi din umeri de frică să nu-ți facă gaură în spinare.

Popa Oancea coborî în poiană și, cădelnițînd leneș — bătea abia pînă la înălțimea genunchilor — porni să dea roată casei, urmat de țigani cu crucea. Aveau să ocolească de trei ori și la urmă să stingă jarul în apa sfințită din căldărușa ce o purta dascălul. Mulțimea se urni și ea greoaie în urma rugului — femeile se închinău și sporovăiau fără încetare, bărbații călcau țepeni, trăgînd cu talpa peste dîrele de foc ce săreau în pajiște, copiii schimbău pumni și

înjurături, căutînd fiecare să ajungă cît mai în față — iar nemții, dornici să urmărească tot spectacolul, se încolonară și ei procesiunii.

În clipa aia, Ion îl zări pe Chiscăneanu schimbînd un semn din cap cu Vetina și dispărînd grăbit între tufișurile de scoruș. Ieși din rînd și se furișă după el. Schiță, însă, vreo douăzeci de pași și se opri. Din umbra unei parcele de stuf, se ivise în cărare Zatic, cu arma în cumpănire. Chiscăneanu îi strigă ceva, în șoaptă, și amîndoi dispărură în trap spre conovețele spitalului veterinar german.

— Dadă Vetină, zise Ion, și ea tresări îngrozită de la primul cuvînt, știu tot. Știu că Zatic nu era Zatic, sau, cine știe, poate că-l cheamă așa cum zice, da nu e jandarm, el și cu Chiscăneanu au furat ăia unșpe cai de la nemți. I-am văzut și te-am văzut și pe matală cînd i-ai făcut semn lui Chiscăneanu c-a venit momentu s-o ia la picior. Sfeștania și povestea cu crucea arzînd, Zatic le-a aranjat, așa-i ?

Erau în grădina din fața casei. Se înnoptase, vîntul de peste Dunăre zornăia în salcîmii de la uliță și Vetina ieșise să închidă obloanele. Cînd Ion sfîrși, se întoarse spre el, dar nu-i văzu fața, pentru că băiatul se oprise în întuneric și dira gălbuie pe care-o arunca lampa prin geam îi lumina doar piciorul drept îndoit înainte. Sleită, Vetina se rezemă de perete, bijbîind cu degetele pe zid, în neștire. Dira de lumină, răzbătînd din casă, se înfigea ca o sabie tocmai în colțul dinspre fîntînă al grădinii, dezvelind niște bețe uscate de iarbă dulce, un ghiveci răsturnat cu buza în țărînă, o stropitoare spartă, cu gîtul strîmbat, și iepurele din fier masiv, cumpărat de Berechet la Brăila, care-și holba ochii de sticlă spre fereastră, încercînd parcă să deslușească poziția minutarelor pe cadranul ceasului îngropat într-un toc de lemn și prins în două cuie pe peretele dinspre curte al odăii.

— Cît ? îngăimă Vetina și Ion înțelese că-i cerea să-și fixeze singur prețul tăcerii.

— Nu vreau să te storc de parale, poți să fii liniștită. Și nici nu te-aș fi strîns cu ușa, da am nevoie de Neicu.

El știe de urma omului pe care-l caut eu pentru o răfuială. Fă-mi legătura cu Neicu, asta vreau eu.

— Acum nu se poate, Ionică. Trebuie s-aștepți pînă la Bobotează.

— Nu, dadă Vetină, e mult pîn-atunci.

— Altă cale nu-i, Ionică. Dacă vrei, mă jur. Și eu aș vrea mult să-l văd, că nici din ochi nu știu să-l mai fac, da numa la Bobotează îi dă drumu Zatic. Îl ține Zatic și frate-su mai mic, să le păzească în baltă caii de furat. S-a dat pe mîna lor, și-alde Zatic îl țin strîns în gheare. El văruieste caii, le schimbă păru de nu-i mai cunoaște în vecii-vecilor stăpînu. Da la Bobotează au să-i dea drumu să plece. M-am rugat de Zatic cu ceru și pămîntu : „Domnule Zatic, ai supt lapte de la o mamă și știi ce-i durerea de mamă, cu i-am fost lui Neicu mai mult decît o mamă, lasă-l să plece și nu-l vinde, că-l caută pentru crimă de omor“. „Hei, țatică, mi-a zis, dacă n-avea crimă la activ, îl vindea de mult frate-miu ăl mic.“ E colțos tare, cică, ăla micu, sta-i-ar tîmpla lîngă bietu tat-tu, îi sufli-n borș, raftai cu tine, în două zile ești în cătușe. Săracu frate-miu, bine măcar că-i teafăr. Zatic zicea că-i rujat în obraji și rotofci, trăiește bine la ei adicătelea.

— Atunci o s-aștept, dadă Vetină și o să slujesc mai departe cu credință, că nu de rău și de hain te-am oprit și ți-am zis ce-am văzut aseară. Să nu fii supărată pe mine. Îți zic : „săru mîna“, și-acum intră-n casă, ferec eu obloanele.

Neicu Jinga sosi în Plătărăști, așa cum spusese Zatic Vetinei, seara, în ajun de Bobotează, pe la orele șapte. Purta o șubă de postav jerpelită, iar șapca cu clape, model german, căptușită cu iască — începuse să chelească și-și ferea de frig bănuțul golaș din creștet cu ce găsise mai bun în pădurile de sălcii și plop — îi acoperea fruntea și ochii de crivăț. Înainte de-a trece Dunărea pe gheață, din miază-noaptea vînat-cenușie se dezlănțuise viscolul. Și avea haita de vînt ce să răscolească, pentru că rînsese îndesat o zi și o noapte, fără oprire. Zăpada, așezată într-un strat gros de-o jumătate de metru, scăpărînd într-un albastru trist pe toată întinderea bălții — prin curțile și ulițele satului, privită de

dincolo de Dunăre, zăpada avea culoare mai caldă, mai odihnitoare, cel puțin așa gîndea Neicu, care-și spunea că în sat zăpada, căzînd, se împachetează cu cîrcei de fum prelinși din atîtea boturi de hoarne — săltase dintr-o dată pe lîngă el în vîrtejuri largi, care acum se încrucișau prin aer îngroșînd mult valul turbure al înserării.

Vetina, care-l îmbătase tun pe Berechet, îl primi, împreună cu Ion Mohreanu, lîngă debarcaderul de la Noian, îl îmbrățișă, plîngîndu-i pe umăr și-l duse în căsuța unde trăia Bocu— bărbatul chisoaicei zăcea lat cu Berechet. Acolo îl îndopă cu carne sățioasă de porc, cu plăcinte cu varză — de Bobotează, întreg ținutul Dunării dinspre vîrsare miroase a plăcintă cu varză — cu vin negru și plinse din nou, pe satureate, fericită că-l vede zdravăn și sănătos. Ion — încheiase de dimineață socotelile cu Berechet și cu jumătate din banii primiți cumpăraseră un cojocel și o căciulă neagră din blană de pisică — ieșea din timp în timp afară, să tragă cu urechea și să cerceteze dacă nu s-arată vreun musafir nedorit.

— Poți să m-ajuti s-ajung mai repede la Brăila ? o întrebă Neicu pe soră-sa. Mîine-i ziua iertării hoților și vreau să-ncerc să scot crucea pe care-o aruncă episcopu.

— Pe tine n-au să te ierte, țătică. Da tu trebuie s-o scoti, ca să-ți ștergă Dumnezeu păcatu. Oamenii sînt răi, se rup în bucăți fără milă. Dacă ai norocu s-o scoti, cînd te-o întreba prefectu : „tu pentru ce ești osîndit, băiete ?“ să-i răspunzi, fără să-ți spui numele : „nu sînt osîndit de oameni, osînda mea e de la Dumnezeu și o port năpastă în cugetu meu“.

— Poate că nici n-am să mă bag în apă, zise Neicu. Vreau să văd lume, țătică, pentru asta am ieșit. Nu știi cît e de greu să stai departe de oameni. Te sălbăticești.

— Nu, se îndirji Vetina, să te bagi în apă. I-am plătit lu Chiscăneanu să caute și el pentru tine. El și așa se bagă, ca s-o facă pe măscăriciu și să-i azvirle boierii bani. Dacă găsește, ți-o dă ție să ieși tu cu ea. I-am dat cearșafuri să vă înfășurați în ele și ulei să vă-mbîcsiți pielea bine, înainte de-a vă arunca în copcă. Țta, arată spre Ion, e băiatu lu Neculai Mohreanu. Umblă de juma de an după tine.

— Pentru ce ? îl întrebă Neicu pe Ion.

— Îl caut pe Țulea Fălcosu. Unde-l găsec ?

— Țulea ? zise Neicu și rise.

Fața lui, cu trăsături frumoase, regulate, la care Bocu, retrasă într-un colț, privea insistent, avu o tresărire. Se uită la Vetina, apoi, ridicînd din nou capul spre Ion, răspunse :

— La București. Are grajd de curse. S-a căpătuit. Da mîine... Ia stai, se opri, înainte de-ați spune totu, spune-mi și tu mie : îl dușmănești de moarte ?

— Da, recunoscu Ion.

— Mîine o să fie la Brăila. Alde Zatic spune că Țulea vine la aruncarea crucii chiar dac-ar fi la capătul pămîntului. E petrecerea care-i place cel mai mult. Da mîine n-aveți cum să vă-ngăibărați. E oprit prin legea pămîntului. Aici la Brăila, cel puțin. Ai înțeles ?

— Să fiu lîngă el și pe urmă nu mă mai dezlipesc de umbra lui. Aștept pînă poimîine, sau pînă cînd s-o putea.

Către ora zece, cineva tropăi pe prispă și bătu cu pumnul în geam. Era Chiscăncanu, care venise cu sania, tîrînd-o de oiște, ca să înhame la ea doi cai din grajdul lui Berechet.

— Nu vă speriați, e nea Chiscăncanu, zise Ion. Eu am plecat. Bocule, ia-mi locu la pîndă.

Bocu ieși în tindă și-i făcu semn din ochi Vetinei să vină cu ea.

— Țătică, să știi — ținea mîna pe zăvor și-l zdroneănea, nervoasă — dacă el vrea... p-acolo n-a avut pe nimeni...

Vetina o scrută prin întunericul palid, apoi își înfășură capul în broboadă, legînd capetele strîns la spate și smuci de ușa.

O diră de zăpadă zbură, filfiind, și se izbi de peretele din fund pe care atîrnau crățiți, tingiri, un ștergar de bo-rangic și un smoc de leuștean uscat.

În timp ce sania, pornită din Plătărăști, gonia prin viscol, și caii, cu glugi trase peste cap, să nu-i orbească spasmele crivățului — întreaga natură căzuse parcă într-un acces de epilepsie — păreau niște năluci, „doi băieți din Brăilița“, urcați în turnul cît o chilie al bisericii din spatele

Pietii sărace, situată nu prea departe de centrul Brăilei, trăgeau clopotele, vestind ora zero, adică începutul Bobotezei, ziua când hoții pot ieși în plină stradă și poliția și jandarmeria n-au voie să-i înhațe de guler. Douăzeci și patru de ore e stăpînă *iertarea*, pe urmă din nou hăituială.

Dar douăzeci și patru de ore, marele port de la Dunăre clocotea de petreceri. Cartierele vărsau în străzile principale toată suflarea gălăgioasă a celor fără căpătii și fără Dumnezeu. Sunetul grav, închegat din vibrațiile bronzului, anunța o mărșăluire triumfală ce avea să se stingă și să moară, a doua zi, la căderea serii. Brăilița care — la data cînd se petrec lucrurile povestite aici — era, indiscutabil, cel mai insalubru cartier al orașului, mai nenorocit și mai părăginit chiar decît Comorofca lui Panait Istrati, arunca prima, spre centru, cetele de haidamaci care îi clădiseră, cu lovituri învîrtite de cuțit, faimă și glorie solidă în lumea borfașilor. Acolo în Brăilița, pe o arie de cîteva sute de metri pătrați, de o parte și de alta a podului zbierat în cîntece de lăutarii din cele o jumătate de mie de cîrciumi : „Și la podu Brăilița, hoții ciorii, mă / mi-au furat hoții căruța“, era capitala barbutului. Pînă și borna kilometrică, din marginea terasamentului de cale ferată, era punctată ca un zar.

Primii trei inși care apărură în centru, lingă statuia împăratului Traian, suind dinspre Dunăre, se numeau : Mezingher, Stan-Vrăjitoru și Îngerul.

MEZINGHER. De profesie măcelar. Pus sub urmărire pentru vînzarea pe sub mînă a cincizeci de butoaie cu carne sărată. Reclamat poliției prin scrisoare neiscălită. Ajutat să dispară fără urmă de Bijulică Bagond, cumnat după nevastă, proprietarul cafenelei tapisate cu pluș roșu. Subcomisarul, care ceruse emiterea unui mandat de arestare împotriva lui, notase, printre altele, în raportul către șeful parchetului : „a doua zi după încasarea sumei, contracostul cărnii și, probabil și al unor produse derivate, Emil Mezingher a fost văzut plimbîndu-se în stare de ebrietate prin fundătura Cosminului unde, la numărul 3 bis, are o țiiitoare în vîrstă de 20 de ani. Țiiitoarea nu l-a primit, ca de obicei,

după informațiile culese urmărește să se căsătorească cu un individ bătrîn din Galați, putred de bogat, după cum declară o vecină care le-a cumpărat gustări și vin, și numitul Mezingher striga din drum : deschide puișor și-am să te îmbrac în aur. Văzînd că oricît bate cu pumnii în poartă, nu i se răspunde, Mezingher s-a descălțat de bocanci, a azvîrlit cît colo ciorapii și obielele, și-a înfășurat picioarele în hîrtii de cinci sute și și-a pus din nou bocancii, fără să mai strîngă șireturile. S-a rotit așa pe trotuar un ceas, poate un ceas și jumătate și copii vagabonzi se repezeau să smulgă hîrțiile din bocancii lui. Nu i-a lovit ca să-i alunge, martori oculari povestesc cū rîdea și striga : mai încet, pușlamaua dracului, nu mă gîdila cu unghia. De-notă...“ etc., etc.

În centru, Mezingher îi salută fără vorbe pe Înger și pe Stan-Vrăjitoru și intră în cafenea la Bijulică Bagdad. Privi un moment scările de marmoră care coborau în tri-pou, gîndindu-se pesemne să dea buzna înăuntru și să strige cu glas tunător : „Bine v-am găsit ! hai, turnați-mi un coniac !“ dar scutură din cap și pătruse în odaia de-alături, luminată puternic de două becuri ascunse între plăcile de lemn negru întinse pe pereți, unde-l găsi pe cumnat-su, îmbrăcat în haine negre, de seară, pe cap cu o tichie, un fes turcesc țesut cu fir roșu și albastru. Erau acolo și cei doi feciori ai lui Bijulică, puțin aduși de umeri, asemeni croitorilor, amîndoi avînd ochii bulbuceați și nasuri ascuțite.

— Te așteptam, zise Bijulică, silindu-l să bea ca să se încălzească. Acum chiar o să potcovim măgăreața. Știi, aia de-o aveam anu trecut a murit, am una tînără acum, cu două pete albe în frunte, o frumusețe.

— Ce s-aude pe la mine ? întrebă Mezingher.

Era gros și mai lung cu două capete decît Bijulică Bagdad. Subcomisarul, descriîndu-i înfățișarea — lucru ce nu se cerea neapărat înșirat în raport — spusese despre el că „e un individ care trezește bănuielei numai prin felul groaznic de-a se mișca, zici că tot caută să rupă ceva în pumnii lui de parlagiu.“ Eroare, pentru că Mezingher, în ciuda staturii, călca cu pas lin, vătuit.

— E bine, răspunse Bijulică, am aranjat eu totu. O să vezi mîine. Acum, hai să mergem.

— Tu, se îndoi Mezingher, poate zici că e bine să te grăbești să-ți faci damblaua.

— E a-ran-jat ! silabisi Bijulică apăsât. Mîine intri în apă să scoți crucea. O scoți sau n-o scoți, tot ești aranjat.

— În apă, cu ? ! Da ce, m-au găsit dracii ? !

— Mai bine în apă, decît la apă. Faci ce ți-am spus, n-o să degeri, că ți-am pregătit costum special.

— Atunci sînt gata. Ciocanu, caielele și potcoavele !

— Anunțați lumea să poștească la grajduri ! spuse Bijulică și feciorii zburară pe ușă.

Bijulică strălucea de bucurie. Fața lui cît pumnul, căpușită pe sub fălci cu zbîrcituri mărunte, dispăru în deschizătura casei de bani. Cînd și-o întoarse din nou spre Mezingher, ținea cu mîinile ridicate în dreptul timplorelor două potcoave subțiri, turnate din aur, care păreau — cu atît mai mult cu cît le mișca ușor tremurat, spre a-i lua ochii lui cumnat-su — două bucle de păr blond, ivite de sub basmaua unei fete.

— Domnilor, rostii el celor vreo cinsprezece clienți ai cafenclei, strînși într-o încăpere a grajdului, cu miros de paie vechi și bălegar, măgăreața pe care-o vedeți că-i curăță copitele cumnatu meu e izvoru averii mele. Ea, sau mai bine zis una tot ca ea, da care s-a prăpădit de mult, mi-a purtat harabaua cu ciorbă de burtă din mahalaua unde stam pînă în docuri. Timp de opt ani am cărat împreună ciorbă de burtă. Așa mi-am strîns capitalu, din bănuții hamalilor care se îngrămădeau cu castronu. Și cînd am cumpărat cafeneaua, am jurat s-o potcovesc cu potcoave de aur. Și m-am ținut de cuvînt. O dată pe an, de Bobotează, ziua cînd m-am instalat aici, îmi strîng familia și-mi împlinesc jurămîntu.

STAN VRĂJITORU. Escroc sadea, cunoscut și sub numele de *Invierea*, ceca ce vrea să-nsemne, în limbajul hoșilor brăileni, profanator de morminte.

Intrase în oraș fără alt scop decît să caște gura la scoaterea crucii și să se îndoape cu mezeluri, mititei și fudulii la grătar. Despărțindu-se de Mezingher și de Înger se adăposti în hruba unui gang și socoti ce avea de făcut. Întii și întii, își zise, mă afund într-o odaie de han

— și să dea mama dracului să văz eu țigan care face pauză, că nu cîntă pînă i-o da sîngele pe nări ! — și mănînc, și mănînc și beau vin cărat din beci cu paharu, nu cu vadră și să fie bruma de-un deșt pe buza paharului. Colo, spre dimineață, un pușor de somn, maxim juma de ceas și după aia, tule-o la Dunăre, să stric o vorbă cu băieții — „hai să trăiești frate-miu, azi ne merge și nouă, batem doaga străzii, cot la cot cu caralii“ — torn doi pumni de mărunțiș în tinichelele alea pe care le poartă călugării atîrnate de furca gitului ca pe trăiștile de ovăz — bine o mai întoarce proverbul ăla, că omului să-i dai de milă, da cînd îi iei, să-i iei, să-i iei tot, și cu binișoru și cu de-a sila — și pe urmă îndărăt, să ne punem din nou burdihanu la cale. Iar cînd or mai fi patru ceasuri pînă ne ajunge sorocu și începe balamucu, *Învierea* își ia tălpășița la gară, spală putina. Țara Românească-i mare și — puf, puf ! — trenu te duce unde vrea rînza ta.

Zis, dar nu și făcut, pentru că în momentul cînd părăsi gangul, se pomeni încadrat de doi vlăjgani, unul în palton de piele, celălalt în șubă îmblănită, cu guler larg, răsfrînt pînă aproape de șale. „Acum e-acum, cugetă Stan, să te văz cum le pui sare la călcîie“.

— Ce-i, mă, făcu el pe omul bine dispus, ați degerat și vă ingrămădiți în mine să vă încălziți ? Căutați mai bine o muiere, fleoarte cîte vrei în cîrciumile-alea din port.

— Mergi pian, răspuse cel din stînga, cu șubă, și să nu-ți treacă prin cap să-ncaleci coada măturii. Cît oi fi tu de vrăjitor, scot din tine oscior cu oscior, să știi.

— Os, hai ? zise Stan. Chiar că sînt os de-atîta frig. Scîrțîie vîntu ăsta și mă ustură de parcă-mi trage cu mă-răcini pe spinare.

— Sergent ! ordonă cel în palton de piele, înhață-i laba și bag-o-n buzunar la tine. Ține-l strîns, poate să aibă un șip cu vitriol, ți-l aruncă-n față și rămîi pocit pe tot restu vieții.

— E prima oară cînd îmi înfund mînuțele în buzunar străin silit de alții și nu din voia mea.

— Și tot pentru prima oară cînd o să le scoți goale.

— Asta rămîne de văzut.

Îl purtară prin câteva străzi înguste, întunecoase, și neumblate — în copaci și pe deasupra caselor ziceau de moarte toate cucuvăile viscolului — și-l urcară, fără să-i slobozească brațele, la etajul întâi al unei clădiri cenușii, cu culoare cotite și ferestre înalte, pe la încheieturile cărora vîntul băga zăpadă înăuntru, cernînd-o. Pe scara de lemn șubredă, alunecoasă și prost luminată, mirosea stătut, a umezeală și — așa cel puțin i se păru lui Stan — a slănină fiartă în zeamă de murături. „M-or fi cărat la un chiolhan, își zise el, dă Doamne !“

Se opriră în dreptul unei uși albe, ca de spital, sergentul ciocăni, cineva din încăpere rosti scurt, nervos : „Intră !“ și peste o clipă *Invierea* pătrunse într-o apă de lumină. Strînse pleoapele, orbit.

Vocea omului instalat înapoia lămpilor de masă îndreptate spre ușă în formă de proiectoare, înregistrează cu satisfacție.

— L-ați prins, bravo ! A strigat, s-a zbătut ?

— Nimic.

— Liberi.

Cei doi ieșiră. Stan, tot lîngă ușă, cu mina pavăză la ochi.

— Ia loc pe scaunul din colț.

— Stinge lumina și pune-ți mască, dacă nu vrei să te văz. Sau cel puțin fă-o mai slabă.

— Bine, șezi, sting o lampă.

— Mulțumesc, zise *Invierea*, că nu m-ai ținut bătărâu în picioare. Barem să mă odihnesc nițel, pînă dai ordin să mă facă ăia cocoloș. Ia, se miră el, dînd să-și șteargă fața, sergentu și-a uitat batista la mine. Uite ce zdreanță ține-n buzunar. Și peste toate astea, murdară de ți-e scîrbă s-o atingi. I-e lene, secăturii, s-o spele ! Pot să vorbesc cum vreau, nu ? Doar astăzi e Bobotează și n-aveți cum să mă țineți aici. D-ai-a n-am făcut tîmbălău pe drum, că știm că n-aveți putere peste mine astăzi. Dacă mă luați în arcan înainte să bată ăia din Brăilița clopotu, era altceva.

— Crezi ?

— Păi cum ? se miră Stan. Puteți să mă țineți aici, da miine-n zori am întîlnire cu niște băieți de ispravă. Lipsesc, întind ăia limba în tot tîrgu.

— Și ?!

— Și se strică convenția. Or să vă dea hoții de lucru pentru doi ani.

— Ei nouă și noi lor. Da tu n-ai să mai știi, într-o săptămână și se taie capul.

— Ba nu zău, o înmuie el, c-oi fi matale gîdea al Romeniei ?! Sau oi fi, cine știe ! Da chiar dacă ești gîdea, de ce să-mi tăiați tîrtăcuța ? Am deschis morminte, am suferit nouă condamnări, am plătit, nu ? capu meu o să stea mult și bine unde e, că nici pe front linia întii nu poți să mă trimiți, am sărit peste limita de vîrstă. Sint vrăjitor, sau așa-mi zice lumea, da ce fac eu contra legii ? Nimic-nimicuța. Descînt, scot diavolu din femeile sterpe, tai rachiu la bețivani. A, știu cine m-a pîrit ! Chiorul de Che Andrei, care-și sugere deștele prin Dobrogea. Ce să-i fac dacă tîmpitu de fi-su e tîmpit ! Gicu Catîru, numa după nume poți să-ți dai seama cîtă minte-n glava lu fi-su ! Chioru s-a rugat de mine : „Arde-l cu buruieni pe mațe, Stănică, că sugere rachiu ca o căpușă“. Ce-am făcut ? I-am dat să bea o litră de țuică îndoită cu zeamă de balegă și cu cinci drame de argint viu. A doua zi, pe soare nerăsărit, l-am pus să săvîrșească păcatu copilăriei, i-am adunat bărbăția tot în sticla aia, am mai pus cinci drame de argint și țuică, și iar i-am dat să bea. Gata, i-am spus, cîrna de soacră-mea tot s-o mai uita-n oglindă, da tu cît îi veacu n-ai să te mai uiți la rachiu. Da la lună cică s-a luat iar de supt. A umblat chioru să mă taie și mă injura în două limbi, pe românește și pe turcește, c-a fost prizonier, cu tata, în Anatolia și-a rămas cu scrînteala să zică orice zice și pe limba de-acasă și p-aia de-acolo. Pentru asta n-aveți ce-mi face.

— Pentru asta nu, dar pentru vrăjitoria ailaltă o să te trimitem la Consiliul de război și-o să te alegi cu un glonte în ceafă. Mă refer tot la o poveste cu mercur sau cu argint viu, cum îi zici tu. De ce-ai încremenit pe scaun ? Te-ai speriat ? Te gîndești acum și mă-njuri ; masca aia de dinapoia mesei, gură de mort ăla, m-a dibuit. Da, așa este. Uite, în mina asta — o palmă subțire, cu degete lungi, albe și acoperite cu peri fini, gălbui, se întinse în lumină — am cheia dosarului care să te ducă la zid. Ai scos din oastea țării douăzeci de luptători.

Douăzeci, breșă spre inima țării, panairul mă-ti de bandit. În picioare !

Stan sări de pe scaun și luă poziție cu călcăiele lipite.

— Știm totul, ai lucrat la Buzău și la Tecuci și poi-mine, vezi că respect Boboteaza și respect dacă vrei și sărbătoarea sfântului Ion, te trimit la București, în fiare.

Vocea se îmblânzi puțin.

— Știi asta : „Șapte popi din Țarigrad / Cîntă alc-luia“ ? N-o știi, de unde s-o știi ? Tu știi numai să-l freci pe răcan pe spinare cu argint viu, în patru, cinci sau șase locuri alese cu grijă. După ce-l freci bine, îi dai să bea un pahar cu spută de tuberculos — cumpărai scuipat de la spitalul T.B.C. cu kilogramul ! — și, fuga la doctor să-l pună la raze. Cine te-a învățat, mă, că semnele pe care le lasă mercurul pe spinare dau impresia în aparatul Röntgen de caverne ale plămînelor ? Ei, zi, știi sau nu ce e cu tine ? Răspunde.

— Știți, bălbi Stan. Mi le-ați numărat cum numeri teancu de bani cînd dai cu împrumut.

— Recunoști, și-mi pare bine. Începem să ne înțelegem. Pentru ce-ai venit în Brăila ?

— Să văz cînd s-aruncă crucea.

— Îl știi pe Inger ?

— Adineauri am trecut Dunărea cu el pe gheață. Era într-un sumănaș de ciocoli.

— Trebuia să-mi închipui : *Invierea și Ingerul*. Una fără alta nu se poate.

— Ne-am întilnit din întîmplare. Zicea că mine vrea să scoată crucea.

— Mîine intri și tu în Dunăre. Ți-e frică ?

— Fac cum ordonați, ce mai stăm să discutăm ?! Dacă dumneavoastră vă îndurați de mine, intru și sub pămînt.

— Intru în Dunăre, atît. Și mîine seară poți să pleci cu ailalți ai voștri. Dar să pleci cît mai departe și să nu te mai amesteci în prostii, ai doar destui bani ca să trăiești liniștit.

INGERUL. Numele adevărat : Costică Banaurs. Mecanic de bord în flota aeriană, flotila 3 informații, căzuse cu avionul în apropiere de Sevastopol și, după un an de

zăcere prin spitale, comisia de triere a forțelor de regrupare, prezidată de soția unui subsecretar de stat, îl declarase inapt pentru cadrele armate. Era atât de frumos, încît doctorița, trecută bine de patruzeci de ani, nu-și putea desprinde ochii de la el, amețită, fascinată.

— Nu, n-am putere să-l trimit din nou în iad. Tu *Îngere* — tot înger aveau să-l numească apoi femeile din Brăila despre care merge vorba că sînt, ca înfățișare, fără pereche în România — tu *Îngere*, ar fi vrut ea să-i spună, întoarce-te acasă, iubeste, fă copii, întinde-ți neamul.

El a îndrugat cîteva vorbe, poate de mulțumire, dar cei din comisie n-au înțeles ce spunea, fostul mecanic de aviație vorbea încet, cuvintele i se rostogoleau din gură seci, uscate, lemnoase parcă, pentru că se simțea rușinat de faptul că stă gol în fața lor. Încins încă de febră, însemnat pe piept cu cărbune, în loc să se bucure că e liber să plece unde vrea, încerca un sentiment apăsător de dezamăgire și umilință crîncenă, și starea aceasta, care putea fi un simptom de reafirmare a bolii, nu-l părăsi pînă la întoarcerea în Brăila — mai tirziu, el însuși avea să-și spună că trăise inexplicabile ceasuri de chin — mai precis pînă cînd simți în nări mirosul de nămol, uleiuri, rugină și gudroane al portului. Aici, în malul Dunării, surescitarea îi dispăru, valurile fluviului — niciodată albastru, indiferent că manualele școlare susțin contrariul — mușcînd din țărîm, așternură în el o liniște copilărească. Își aminti cum înaintea primăverii, cînd și plaja și cheiurile și cabana pescarilor din insulă dorm încremenite sub ghețuri, trecea c-un avion de luptă și arunca bombe ca să spargă sloiurile. Operația aceasta era anunțată din timp și pe mal se îngrămădeau în cerc fetele și puștani de la liceu, totdeauna dispuși să tragă la fit în ajun de-a se porni austrul. Vîntul ăsta înfoaie cornițele mugurilor de salcie — *Îngerul* îi cunoștea bine răsucirile, cînd sosea vremea să se umfle austrul în pungile sacilor înălțați în colțurile pistei de aterizare, băieții din toată flotila, încălcînd prevederile regulamentului, năvăleau afară, zvirleau capelele, săltau ca mîinji și săreau *capra*, bătînd pînten dublu pe șezutul *caprei*, cînd capra se nimeria să fie grad superior — scoate oamenii din casă și ciinii din paie.

La Brăila, se angajă cu leafă bună la un atelier particular care repara în aer liber — mai pe șleau, la fața locului — ambarcațiunile de tonaj mic. Se găesc unii care susțin că frumusețea lui Costică Banaurs nu te mîna neapărat către asocieri serafice, obrazul lung, pietros, smead, asprit întrucîtva ca al muntenilor, reținea atenția mai degrabă datorită unei apăsări drăcești ce-i fierbea în sînge. Dar toți se încurcă atunci cînd vine vorba să-i descrie ochii, pentru că ceea ce se pare că punea în stare de alarmă inima oricărei femei erau ochii lui negri, mari, aprinși, ușor înclinați spre colțuri, unde pielea pleoapelor se îngroșa ca să se continue apoi netedă pe fălci.

— Cele mai lungi și mai catifelate gene, spunea o doamnă prietenei ei. Se uită la tine și parcă-ți dă cu un pumn de nisip în ochi. Era în ei ceva halucinant, draga mea, așa îmi închipui că arată ochii fumătorilor de opium.

Se povestește că prin octombrie, cu două săptămîni înainte de-a fi fost nevoit să părăsească orașul, a fost văzut devala în port, lîngă halele de pește. Sta rezemat, cu haina făcută sul la spate, de peretele unei cîrciumi vestită printre marinari, și femeile, trecînd după cumpărături, se opreau să-l privească, iar unele, mai îndrăznețe, se apropiau să intre în vorbă, dar el n-a stricat o privire pe nici una, se prăjea nepăsător la soare, ținînd în braț un piseu negru, cu coada bătînd în verde-prăzuliu — o ciudățenie desigur, în cazul că a existat aieva un asemenea motan. Adevărul e că se ducea din cînd în cînd și pe la cîrciuma aia — de obicei își omora timpul la Bijulică Bagdad, între lume aleasă — ca să asiste la partidele *bras de fer* dintre marinari, sau ca s-o întărite pe fata cîrciumarului, o roșcovană care mirosea a lînă nes-pălată, fiindcă dormea cu plăcere pe șlepurile ancorate în port, chiar în dreptul casei lor, iar în perioada de care ne ocupăm, șlepurile toate veneau încărcate numai cu baloți de lînă. De altfel roșcovana este aia care-a în-tîns vorba că l-a văzut intrînd între sălciile din insulă, de mîna cu fata prim-chestorului, cu toate că pe urmă a schimbat-o, spunînd că : „N-aș putea zice că el a fost, n-am cum, era după ploaie și plutea un fum gros de cre-deai c-afumă ăia din bălți să scoată vulpile din vizuini, iar eu spintecam un maimuțoi de crap să fac plachie“.

Dar cînd a schimbat-o era prea tîrziu, procesul *Ingerului* — „seducerea unei persoane minore“ — fusese înscris pe rol.

Condamnat în lipsă la doi ani de închisoare, *Ingerul* se înapoia în noaptea de Bobotează la Brăila ca să-și încerce norocul : să scoată crucea, să ceară și să primească iertarea.

Trase la o brutărie pe Rahovei, la ceasul cînd se scot jimblele din cuptor. Brutarul și cele patru ajutoare ale sale, văzîndu-l trecînd pragul, scăpară lopețile din mîini.

— *Ingere!* Măi băiete! strigă brutarul și se repezi să-l îmbrățișeze.

Binecuvîntatul miros al pîinii curgea în stradă prin ușa larg deschisă, amestecîndu-se cu viscolul.

Cei trei din Plătărăști traseră la hanul fraților Șoroagă de pe Dorobanți. Vărsară o dublă de grăunțe în ieslea cailor și se duseră liniștiți în sala mare — dormitorul — așternută cu rogojini și cu saci umpluți cu paie. Frații Șoroagă, avînd legături cu tot spurcul hoților, își garantau că fiind la ei, poți să lași hamuri, bici, bagaje în oricare ungher al curții, la plecare tot acolo o să le găsești. Și drept este, nu-i dispăruse niciodată nimănui măcar o curelușă.

Ion și Neicu Jinga se întinseră lîngă sobă, cu picioarele spre tabla de cărbuni, rebegiți de frig, cu falcile înțepenite. Spre deosebire de ei, Chiscăneanu arăta ca și cum ar fi coborît atunci din pat de lîngă nevastă.

— Ia te uită cum dîrdiți! rîse el aprinzînd felinarul. Hei, cite viscole de șase ori mai prăpăstioase ca ăsta m-au tîbăcit pe mine!

Desfăcu merindele, îmbucă din ele grăbit și se apucă să-i cerceteze pe rînd, virîndu-le felinarul în obraz, pe toți cei ce dormeau. Peste trupurile cotropite de somn plutea o duhoare de veșminte ude, de slănină prăjită — ușița sobei arăta la fel de slinoasă ca gura copiilor de țaran în ziua de Ignat — de vin, de sudoare de cal și de fum. Neobosit, Chiscăneanu trecea de la om la om, căutînd să dea de mutra vreunui prieten. Lîngă intrare chiar dibui doi cumetri, beți flească, pentru că oricît îi în-

ghionti, nu izbuti să scoată o vorbă de la ei. Plictisit, înhăță tabacherea unuia și-o băgă la brîu, stinse felinarul și intră în cîrciumă să afle noutăți.

Era cunoscut — pe-aici i se spunea *măscăriciul Bobotezei* — așa că-și găsi repede loc la o masă de cheflii care răsturnau paharele pe gît de-ai fi zis că au var în burtă și vor să-l stingă. Le spuse cîteva glume veștede, ăia rîdeau să moară, și-i dădu gata, cucerindu-i definitiv, cu douăzeci de bețe de chibrit aranjate în formă de pari pe capacul cutiei și care, unse cu scuipat într-o parte și aprinse din trei în trei, se strîmbau și se alcătuiau într-un cuvînt ce nu-și merită locul pe hîrtie.

— Ați văzut? strigau ăia. Iarba bună numa-n mărăcini crește.

Cînd se întoarse în sală, Ion și Neicu ațipiseră. Îi zgîlții și le servi veștile. Sfatul negustorilor din oraș căzuse la învoială cu poliția, mînjind, bineînțeles, pe cine trebuia, ca hoții să nu fie supărați nici cu un fir de păr în ziua de Bobotează.

— Auziți voi, repetă Chiscăneanu, nici c-un fir de păr! Mulți gologani trebuie să lase hoții de ziua asta în pungile negustorimii, de s-au dat ăștia peste cap să cîștige bătaia! C-a fost bătaie, nu glumă, cică poliția, la început s-a ridicat că „nu și nu“, că-i vreme de război, greu în țară și se supără mareșalu. Pin la urmă s-au înmuiat: o facem, zice, să respectăm o tradiție, da pe barba noastră o facem.

Mai spuse că, dimineața, la Dunăre, avea să se alinieze, întii și întii, armată. Civili, mulțimea, grosul, rămîne la distanță pe o platformă de pămînt, pămîntul scos din tranșee. Slujba avea s-o țină protopopul, episcopul Dunării de jos, cu sediul la Galați, nu poate să vie, e bătrîn, rablagit, și că gropanul în care se aruncă crucea o să fie de cincizeci pe douăzeci de metri, iar crucea — „musai s-o înhățăm noi, nu bicisnicii de-aici, care se duc cu ea, după pomană, pe la casele mari și prin restaurante. Noi și numai noi, ca să-ți liniștești cugetu, Neicule, și să ți se spele de păcat mina cu care-ai înfipt foarfeca de vie în burta neamțului Kurt“ — crucea nu mai e de lemn, ca-n alte dăți, negustorimea a trimis una specială bătută în argint, pleosc! cu ea în fuiorul apei și se duce

la fund, nu mai plutește. Asta nici nu mai e cruce, e lucru dracului, vorba românului.

— Ce crezi, cât o să încaseze protopopu pentru slujbă? îl întrebă Chiscăneanu pe Neicu. Mamă, mamă ce de mișoare o să umfle! Ba nu zău, Dumnezeu, când și-n-toarce fața către unu, îi face diră-n barbă: uite, pe-aici să-ți se scurgă untu și mierea. Adică, să stai și să măninci și ce-ți scapă printre dinți, tot în blidu tău să cadă.

— De Țulea Fălcosu ați aflat ceva? întrebă Ion.

— Da, e aici. S-a prezentat de ieri, are actele-n formă, nu mai fură, ține grajd de curse-n București. A tras direct la Bijulică Bagdad, unde se bate biliardu. Coșco-gea ciocoiu. Da dimineață, să vezi, tot s-aruncă-n Dunăre. Aș mânca o bucătică de bostan copt, măi băieți, o fi avînd taica Șoroagă nisoai bostani păstrați în pleavă? Să-i fac întrebarea, ce ziceți?

— Așteaptă să se lumineze, spuse Neicu, e o simigerie în colț.

Erau treizeci și trei cei care urmau să se arunce să caute crucea — unul pentru fiecare an al lui Christos — și se înghesuiră într-o baracă de scînduri folosită vara ca vestiar de către funcționarii portului. Pereții, zgîlțiiți de foalele viscolului, miroseau a mucigai, pe spătarele băncilor vedeai semnături lăbărțate făcute cu săpun sau cu virful briceagului. Un pietroi cât o buturugă, de felul celor întîlnite la băile de abur din mahalale, sprijinea o masă șubredă, cu picioarele descleiate, un sanitar, desemnat de spitalul comunal, împărțea halate, strigînd răs-picat numele *înotătorilor* înșirate pe o listă. Cei mai mulți se înscriseră cu poreclele — pe Neicu Jinga, care nu era cunoscut și participa pentru prima oară la asemenea competiție, Chiscăneanu, figura numărul unu din această adunătură, îl trecuse sub numele de Ghiță Baroncea, oase de in — și sanitarul lat în șolduri ca o femeie, citind, țuguia buzele de mirare. „Maică, doamne, ce de mai lepădături, golani sadea, tot să-i privești și să te minunezi!” părea să spună obrazul lui de spîn, punctat în stînga nasului butucănos de două alunițe cât ghinda.

— Tichie de cîlți...

— Zent !...

— Stan Vrăjitoru zis Învierea săteanului... Milică Mezingher... Didi, cutie de flegmă... Îngerul... Domnul Țulea Fălcosu.

Țulea smuci halatul negru, cu miros de naftalină și de formol și îmbrăcîndu-l se strîmbă, aruncînd scirbit spre sanitar :

— Echipament de morgă, lua-v-ar dracu !

Sanitarul se scuză, n-avea nici o vină, Țulea scuipă ascuțit printre dinți și se răsuci pe călcîie, ca un patinator încercat.

— A, tu ești Țulea ! zise Ion Mohreanu, de lingă ușă.

Se strecurase în baracă ajutat de Chiscăneanu.

— Cu mine vorbești, guriță ? se încruntă Țulea.

— Sînt băiatu lu Neculai Mohreanu pe care l-au împușcat acum șapte ani în sat la Mircea-Vodă din pricina ta.

Țulea tresări. Dar numaidecît puse brațele în șolduri și rosti amenințător, crăcănînd picioarele :

— Mai zi o dată, și-ți mut dinții la ceafă ! Ce-i asta, sanitare, se-nfurie el, noi avem aici o treabă de făcut și intră peste noi toți nepricopsiții, să ne toarne bazaconii. Avem măscărici, pe Chiscăneanu, p-ăstălalt i-al și dă-l cu botu-n zăpadă !

— Plec singur, spuse Ion, da să știi că sînt pe-aproape. N-o să te pierd din ochi.

Ieși. Sute de oameni, albi ca bitlanii de-atîta zăpadă cîtă le arunca vîntul în spinare, tremurau în jurul scenei pe care se cocoșase și slujea protopopul, ajutat de patru diaconi. Nu se înțelegea nimic din ce spune, pentru că vîntul, trecînd în rafale, îi spărgea vorbele și-i spuza gura cu bășici, iar cele opt companii de soldați, aliniate, cu arma la picior în buza Dunării, tropăiau de mama focului. Căpitanul cu comanda, în pelerină de foaie de cort, împărțise vreo sută de zile de corvoadă și se retrăsese în stînga scenei, ca să nu se observe că pierduse, călcînd într-o scoabă rătăcită pe-colo, dracu știe cum, tocul unei cizme.

Învinețite de ger ca scrumbiile, niște pușlamale, suite pe mormanul de sloiuri desprinse din fluviu — în gropanul pentru aruncarea crucii valurile se clătinau înspumate — pretextînd un guturai, nechezau și mihohăiau, iar cei din jur le urau, strigînd din răspuțeri :

— Hai noroc și sănătate !

— Mocofani din Brăilița ! îi înjură prefectul, aplecîndu-se spre soție.

— Ce-ai spus ? întrebă doamna.

— Nimic. Ies ăia, uite-i !

Din baraca așezată în vale, la vreo douăzeci de pași de unde se isprăvea șirul soldaților, apărură pe mal înotătorii. Halatele negre fluturau pe ei ca steagurile de înmormîntare. Mulțimea se precipită în față, comisarii de ordine făcură lanț viu în calea ei, ținîndu-se de mîini, iar căpitanul o zbughi pe linia compăniilor. Strigătele se învălmășeau :

— Silifenea, uite-l dracu bălțat, a turnat pe el o vadră de ulci !

Învierca !

— Măscăriciu !

Chiscăneanu ieșise de-a oușelea și făcea tumb. Se da peste cap, se săltă în miini și, cînd trecu prin dreptul primei companii, salută cu palma dusă la șezut.

— *Ingerul !*

Apariția *Ingerului* — călca rar, stăpîn pe sine, cu ochii în pămînt, iar mînele halatului pus într-o doară pe umeri, de parcă ar fi ieșit din casă pentru o clipă, să cerceteze starea vremii, se zbăteau pe lîngă el ca niște aripi negre — smulse un *uuuu !* prelung din pieptul mulțimii. O femeie adună zăpadă în pumn și aruncă bulgărele ținîndu-i capul. Gestul ei, lipsit de orice pornire dușmănoasă, îl imitară cete întregi. Și o ploaie de cocoloașe albe se abătu asupra celor treizeci și trei.

O curmă protopopul care, sprijinit din părți de doi diaconi, coborî cu crucea dăruită de negustorii Brăilei pînă în malul Dunării. Muștruluită de căpitan, compania din flancul drept se desfăcu în patru șiruri, încărcă armele și la porunca : „An-ten-țiune... foc !“ urlată în crescendo, trase o salvă în gropan, ca să ucidă diavolul.

În vreme ce soldații reveneau în front, capul bisericii brăilene invocă duhul sfânt să coboare în „largă această apă, ca odinioară în matca Iordanului“ și, sforțându-se, trimise crucea cu podoabe de argint departe în valuri. Chiuind, în clipa următoare, Chiscăneanu se repezi pe gheață cu o sanie pusă din vreme sub mal — sutele de oameni, biciuiți de viscol, urlau, mugeau, cuprinși de o totală beție a simțurilor — și se rostogoli în apă, bătînd caraghios din brațe. Iar pe deasupra lui, lovind apăsător pragul din birne solid îmbucate, ca să-și încerce norocul, săriră ceilalți treizeci și doi de inși, unii, cei mai mulți, strangulați de spaimă, alții cu sîngele înțepat de vinul care fierbe, fără să se acrească vreodată, numai în vinele îndrăzneților sau disperatilor.

Ion Mohreanu, nimerit în mijlocul unei cete de țărânci — femeile discutau despre a lu cutare care „s-a în-surat, fă, la 15 ani, nici nu i s-a uscat buricu, e cu buricu verde“ — îl văzuse pe Neicu Jinga că, înainte de-a se avînta în Dunăre, vorbise ceva cu Țulea, arătînd spre mal și-l înjură furios. „Ești o secătură, domnule Neicu, a trăit cu sor-ta și-l înveți cum să se ferească de mine. Da nu-mi scapă!“

Cei treizeci și trei se scufundau și se ridicau, împingîndu-se și îmbrîncindu-se, Chiscăneanu, în buza gropănului — uitase de banii primiți de la Vetina — își clătea gura cu apă, înfiorînd-o pe nevasta prefectului care avea dantura măcinată de carii, cînd deodată, Costică Banaurs, înotînd acolo unde era înghesuiala mai mare, scoase un răcnet neomenesc.

— Fraților!... Tilharii!... și dispăru în adînc, cu brațele adunate deasupra burții, iar apele îi trecură trupul înjunghiat sub podul de gheață al Dunării.

Adică în fum și uitare. Sau în legendă.

— Eu, avea să povestească Ion Mohreanu învățătorului Eugen Fulga, în primul moment n-am înțeles că acolo jos se petrecuse o nenorocire, am crezut că țipătul deznădăjduit al *Ingerului* face parte din regulile jocului — de altfel preocuparea mea era să-l observ pe Țulea Fălcosu — și numai cînd am băgat de seamă că înotă-

torii se îmbulzesc spre scările împinse în apă pentru ei, am simțit în gură un gust amar, de tutun mestecat, și mi-a fost frică pentru mine că-l pierd pe Țulea și pentru Neicu Jinga, fiindcă polițiștii înconjurară numaidecît gropanu — polițiștii și muștele sînt ale dinții vietăți care dau buza în locu unde a secerat moartea. Toți cîți se aruncaseră după cruce fură opriți pentru cercetări și, neștiind cînd și pe unde avea să iasă Țulea — nu mă îndoiam c-avea să-i dea drumu — am plecat la București, să-l aștept acolo. Și peste patru zile, într-o miercuri, la hipodromu Băneasa — se alerga pentru premiu Negro Ponte, cursă rezervată proprietarilor de grajduri — i-am auzit numele strigat în megafoane și l-am văzut ieșind la promincă, antrenamentu ăla scurt și ultim pe care-l încearcă jocheii înaintea luării startului. Ningea gros — la poala troienilor, ca niște metereze, invalizii de război înjghebascră o tarabă la care vindeau țigări Naționale, vai de sufletu lor, că erau cincizeci și cu hainele de pe ei de-abia dac-ai fi putut îmbrăca un om ca lumea — ningea închis și nu se alerga cu sulky, ci cu săniuțele, iar Țulea, purtînd jachetă galbenă, șapcă albă și jambiere albastre, conducea o iapă roaibă. Frcia, considerată favoritu numărul doi, cel puțin așa ziceau pariorii, nesăbuiții și credulii jucători de curse, care, mai tîrziu, cînd intrasem rîndaș, — am stat acolo două luni — mă plăteau cu băutura să le vînd aranjamentele, înțelegerile pe sub mîină dintre antrenori. Văzîndu-l pe Țulea, neliniștea din mine s-a desfăcut. „Gata, ziua răfuielii noastre e aproape. Mîine sau poimîine îl aștept pe strada îngustă de lîngă hipodrom, seara, cînd are obiceiul să-și viziteze grajdurile, și se va alege“. Se dădu comanda pentru încetarea jocurilor și săniuțele se aliniară în partea opusă tribunelor. Un tip burtoș, arbitru, pocni din pistol și opt cai, bine strînși în hățuri de proprietarii lor, se dezlănțuiră în trap, iar jucătorii începură să se frămînte și să strige. Plotonu trecu nefărîmițat prin dreptu grilajului de fier, peste care atîrnă tufe de lemn ciînesc, netunse și îngroșate de zăpadă, da la cotitură, în locu numit *turnanta nepricopsiților*, doi inși căzură din sănii — cît pe-aci să fie pisați în copitele cailor ăloră care sileau din urmă — și Țulea trecu în față. Frcia lui își țacănea potcoavele din ce în ce mai întetît, un vîrtej

alburiu clocotea legat de genunchii ei, și-mi plăcea că Țulea e înaintea tuturor, doream cu aprindere să bată el cursa, indiferent că tata se prăpădise din pricina lui, sau poate tocma de aia. Secundarele metronomului băteau scurt și Țulea se apropia vijelios. La cîțiva metri de potou, Freia galopă și se ridică pe picioarele dindărăt, nechezînd sălbatic, asemeni cailor sloboziți în bălțile Brăilei, și cei ce mizaseră pe ea înghețară, da iapa se liniști, trecu linia de sosire cu avans de două lungimi, slăbi pasu și întoarse în loc, apucînd-o pe poteca dinăuntru, spre turnu judecătorilor. În sanie, Țulea sta nemișcat, cu capu pe umăr. Scăpase biciu și hățurile, care se tirau prin zăpadă. Jochetul clasat al doilea trase lîngă el și-l împinse, în glumă, cu cotu. Țulea se răsturnă în partea cealaltă, țeapăn. Murise. Doctorii stabiliră că atacul de inimă avusese loc înainte de încheierea cursei și Freia, conform regulamentului, fu descalificată. Stam lîngă taraba invalizilor, în ninsoare, și mă gîndeam la mine și la Țulea, și-mi spuneam, prosteste poate, că el era ăla care cîștigase. Și acuma știu precis că el era, pentru că eu n-am cîștigat niciodată, da poate că nu e departe ziua aia cînd o să zic : „Gata, azi am învins eu“. Doar fiecare om trebuie să aibă o zi a lui, nu ? Eu o aștept și-o să mă bucur, cu toate că nu serie nicăieri că ea va veni neapărat.

.

 Și a fost întîia strigare.

V

SEARĂ VINĂTĂ, CU ȚINȚARI. REFORMAȚII DIN grădina de zarzavat a regimentului 3 artilerie Franța, întorși de la Dunăre, unde încărcaseră cu cartofi de vară un șlep sosit de la Cernavoda, beau țuică cumpărată de la Gheorghe Jinga pe doi saci de cărbuni măritați de soldatul însărcinat cu paza șlepuului. Țasta, soldatul Vasile Predescu, sta rezemat de peretele șopronului — felinarul cu plasă de sîrmă, legănîndu-se, îi suia umbra în pod —

tăcut, mîngîind ceașca cu flori de smalt albastru și privea la Bocu, chisoaica din Munții Rîmnicului, care dormea în paie, cu picioarele învelite într-o față de masă, cu gura ușor întredeschisă, și palma dreaptă apăsată pe țitele deschise.

— Zgîlțiiți-o să se trezească. Vreau să bea cu mine. Seamănă cu regina mamă.

— Nu, las-o, îi luă apărarea o muiere care ronțăia covrigi. A fost în țigănie la Bomfaier și o pisică a zgîriat-o pe spinare.

— Eu am dat cărbunii. Și, dacă i-am dat, am dreptu să comand. Scurt. Trebuie să strigați: Trăiască regina mamă. Strigați. Că pe spinarea mea beți.

— Poate te zărește careva că-ți bați joc, și-ai să vezi cum dai de dracu!

— De ce? Regina e iubită mea.

— Ea știe? rîse muierea cu covrigi.

— Tocma asta-i frumusețea, e-o iubesc de la distanță.

— Așa poate să zică oricine, soldat. Că toți sîntem datori să ne iubim regina și să ne dăm viața dacă ne cere.

— Degeaba, scutură Predescu din cap, eu am avut întii ideea. Trăiască regina-mamă! urlă el și dădu țuca pe gît. Pentru că o iubesc, am scăpat de la moarte. Dragostea face minuni, spune o vorbă, și asta-i adevăru. Eu am învățat ceva carte și știu c-așa este. Eram pe front și mă mînceau păduchii. Da ce păduchi! Mergeai călare pe ei. Mă așezam, uite-așa, să defund o cutie de conserve, și păduchii mă tîrau încolo, ca pe rotile. Trebuia să-mi țin arma atîrnată de gît, dacă vroiam să n-o pierd. Și aveam un căpitan la companie, o fiară! Astă iarnă, cît e iarna aia rusească de-a dracului, ne punea, seara, la culcare, să ne spălăm pe picioare cu apă rece — un bordei, patru găleți. Și ne îngheța apa între dește, paștele mă-si! Și o răzuiam cu cuțitu. Puteam să-l vir pînă la os în carne, nu simțeam. Aveam un prieten din Craiova — Dumnezeu să-l ierte, a murit, a adormit în zăpadă și n-am putut să-l mai dezdoim, l-am îngropat stînd în cur, așa l-am băgat în pămînt, parcă ședea și se gîndea la ne-vastă, sau își asculta caii păscînd iarbă — mă Ionescule,

c-aşa-l chema, cînd om mai ieşi o dată la atac, o să-i înfig căpitanului un glonţ în ceafă. Aleluia, şi vreau să-l văd p-ăla care vine să mă ia de piept. Da l-am iertat, fiindcă în noaptea după ce-a murit prietenul ăla din Craiova, am avut un vis, se făcea că regina venise la mine, prin zăpadă, mi s-aşază pe genunchi, îmi bagă mîna la piept şi mă mîngîie pe păr — sînt păros ca un urs — mă mîngîie, mă freacă şi cu tocul pantofului mă loveşte peste moletieră şi-mi zice : „Predescule, Predescule, de cînd umblu după tine şi tu un cuvînt nu-mi zici. Hai, zi-mi un cuvînt.“ Dar cu nu puteam să descloţez fălcile. „Zi, de ce nu mi-ai scris ?!“ M-am trezit afară, în dreptu geamului tropăia santinela, scăpăra cu cizmele în zăpadă, şi-am înjurat şi-mi venea să mă scuipe între ochi, fiindcă numai un bou poate să viseze ce-am visat eu. Dar a doua zi, cînd am primit plicuri să scriu în ţară, ce mă gîndesc eu ? Hai să-i scriu reginei. Să-i scriu ? Să nu-i scriu ? Îi scriu ! Şi dă-i : „Scumpa mea majestate regală, află despre mine să sînt bine sănătos, ccca ce îţi doresc ca scrisoarea mea să te găsească în momentele cele mai fericite, şi să ştii că azi-noapte te-am visat frumos, că erai cu mine şi nu mai simţeam geru. Mi-e tare dor de tine de cînd ne-am despărţit şi-am plecat în bătălie, da nici din ochi nu te mai poci face, fiindcă s-a scurs un an şi-am pierdut fotografia pe care mi-ai trimis-o. Scrie-mi mult şi vorbeşte-mi mult de tine de cînd nu te-am mai văzut, da să nu-mi mai scrii bătut la maşină, scrie-mi de mîna, literă cu literă, ca să văz deştele tale cum se plimbă ele cu tocu pe hîrtie şi scriu mărunţel numele meu. Eu am ieşit teafăr din toate luptele pe care le-am dat cu vitejie cu inamicu din faţă, aşa că roagă-te la bunu Dumnezeu să mă păstreze neatins ca să ne vedem cu bine şi să ne povestim cum ne-a fost nouă în vremurile astea grele, departe unu de altu. Iar în încheiere îţi scriu aici cea mai frumoasă amintire pe care s-o înveţi şi tu : Multe uită omu-n lume / multe am uitat şi eu / dar a te uita pe tine / e un lucru enorm de greu. Iar acuma, la sfîrşit, te cuprind şi te sărut al tău care te doreşte cu mult dor şi drag, soldatu Predescu.“

— Şi ai trimis-o ? întrebă bătrînul Mihăilă. Ai ticluit-o, să zică aia că eşti soldat prost, da cum s-o trimiţi, că te legau !

— Și unde să mă ducă?! Să mă ia și să mă scoată din linia-ntii? Asta voiam și eu. Am trimis-o. Și, hop, peste două zile sosește ordin să mă prezint la colonelul Grigoriu.

— I-o dăduseră ăia de la cenzură, leprele! Secături care ling cleiu de pe plicuri.

— Exact, aprobă Predescu. Primesc ordin, mă duc. Colonelul Grigoriu era unu mic, vînjos, cu fruntea largă și albă, cu ochi holbați, verzi. Intru și mă prezint. El ședea cu spatele, avea părul uns, lipit de țeastă și mesteca o felie de pâine cu margarină. În bordei la el, cald, ardea godinu și mirosea a brad. Lîngă geam, o lădiță cu pămînt semănat cu orz, orzu răsărise des, verde, cum să spun, parcă nu mai eram pe front, eram acasă și așteptam să vină primăvara. În altă lădiță, așezată lîngă patul de campanie, doi iezi, ordonanța îi învelise cu o pătură, li se vedeau numai capetele. Coarnele lor, ca niște muguri, și unu avea fruntea bălțată și cercei pe care și-i scutura prin somn. Colonelul se întoarse și mă întrebă rar :

— Locu nașterii?

— Cîmpulung Muscel.

— Frumos oraș, miroase tot timpul anului a cheres-tea. Acolo ai familia?

— Nu mai am pe nimeni, domnule colonel. Sîntem trei frați, toți pe front.

— Iubești o femeie...

Vorbea răs-picat, de-abia începea să i se înfierbînte sîngele și se uita la perete peste capul meu, și-mi venea să mă întorc să văd ce se întîmplă atît de interesant acolo în spate.

— Înainte — și se opri — înainte, ai mai iubit alte femei?

— Da, domnule colonel.

— Bun. Spune-mi ceva despre femeile pe care le-ai cunoscut.

— Ce să vă spun?! Erau femei... femei ca toate femeile. Nu mă pricep să povestesc.

— Erau frumoase?

— Unele, da, erau, da toate aparțin acum trecutului.

— Femeile trecutului. Bine zis. Frumoasele femei care-au zăpăcit lumea. Soldat Predescu, eu, cînd mă gîndesc cîteodată la trecut, văd numai frumoasele femei ale

trecutului. Bărbații mor și uitarea-i astupă de o mie de ori. Femeile frumoase, însă, se păstrează tot timpul în noi. Ele nu dispar niciodată definitiv, numai noi sîntem trecători și avem o singură mîngiere, da și aia prea tîrzie : atunci cînd se întîmplă să murim acasă, rîndunelele de sub streășină fug să-și facă cuib în altă parte.

— Cînd moare o femeie, nu fug, domnule colonel ?

— După cîte știu eu, nu. În tinerețe am trăit la țară și mă pricep la chestii din astea. Femeile frumoase nu dispar, pentru că se continuă în fetele frumoase cărora le dau naștere. Ceea ce n-a putut face femeia de demult, va face în mod sigur femeia care vine. Carnea femeii care vine are de împlinit exact ceea ce carnea femeii care a murit n-a apucat să facă, să frămînte, să domolească, să usture, să frigă, să usuce. Ce școală ai ?

— Arte și meserii. Patru clase. Și una de seminar.

Mîncam.

— Interesant. Spune-mi o poveste cu Isus Christos. Da nu vreau una de-aia din cartea de religie. Ceva necunoscut.

— Numa p-alea cunoscute de toată lumea le știu, domnule colonel.

— Nu, alea nu-mi trebuie. Stai jos și-am să-ți spun eu una. Uite, iar s-a pornit viscolu. Ai auzit ceva despre burile pe care le dădeau ei înainte de revoluție ? Frumos. Acum au stricat totu, dracu să-i ia. Stai jos, și-am spus. Viscolu îmi dă dureri de burtă, parc-aș avea tenie. Bunicu meu dinspre tată era miner, avea mină în Munții Apuseni, extrăgea cărbune, dar mai mult căuta aur. Drept-credincios, trebuia să-l cunoști, și-ar fi prins bine. În săptămîna patimilor, în noaptea de Vinerea mare, cînd lumea se duce să cînte prohodu, el a rămas cu un om al lui să păzească galeriile. Pe la miezul nopții, cînd sus, în biserici, lumea îngenunchează, a luat lămpașul și i-a zis omului care rămăsese cu el :

— Mă cheamă Mesia la El. Vino cu mine și-ai să te în-torci cu Mesia.

— Avusese vreun semn ? întrebă femeia care ronțăia covrigi.

— Nu știu, nu mi-a spus de semn.

— Precis c-a avut, da a uitat să-ți spună. Cînd e să îți s-arate Christos, și s-arată întîi un înger care-ți spune,

uite-aşa şi pe dincolo, să fii mîine în locu cutare, îmbrăcat frumos, spălat, pieptănat. Petrache Lupu de la Maglavit...

— Dă-l în mă-sa de ordinar p-ăla. Zi, Predescule, las-o pe toantă. Du-te fă, şi bagă-te-n paie şi dormi, tu nu vezi că trăncăneşti aşa ca să te afli-n treabă ?!

— Da, zice colonelu, au plecat cu lămpaşu, Predescule, să caute poarta unde se termină pămîntu şi unde începe lumea nevăzută. Bunicu, în faţă, ăla după el. Au mers mult, pe unde era locu strîmt, se tîrau pe burtă şi şobolanii — sub pămînt mişună şobolanii cu milioanele — se strîngeau unu lingă altu, perete de spinări, şi nici nu mişcau, cu toate că ei, cînd sînt flămînzi, se bagă în om, da acuma înţelegeau că bunicul are o menire. În zori au ajuns la poartă. Mirosea a lemn de măr şi a fum de ţigară bună. Auzi ? Trei zăvoare grele atîrnau pe ea. Bunicu a îngenuncheat şi le-a sărutat. Imediat, poarta s-a desfăcut în două scoarţe şi l-au văzut pe Mesia. Întins pe o cruce care plutea înfiptă în aer, ţinea în mîină o balanţă : pe taleru din dreapta, Binele, pe taleru din stînga, Rău.

— Moş Grigorescule, a vorbit Mesia, am o treabă pe pămînt, şezi în locu meu şi ţine balanţa, cînd termin, mă întorc.

— Da e numa aer în jur, pe ce să mă sprijin ?

— Pe urmele mele, şi cum a zis, în aer s-au şi întipărit urmele paşilor lui.

— Doamne, a zis bunicu, port număr mare la bocanci.

— Nici o grijă, şi eu am talpa lată, că purtam sandale de sfoară.

Bunicu s-a descălţat, i-a dat bocancii ăluia de venise cu el şi s-a dus de s-a urcat pe cruce. E tot acolo, iar omu lui n-a murit, şade la uşa minei şi-l aşteaptă pe Mesia ca să-i arate drumu la întoarcere. Înţelegi cum vine asta, Predescule ?

— Nu, domnule colonel.

— Vine că eu am oamenii mei şi în cer şi pe pămînt. De cînd îi scrii reginei ?

— O iubesc sincer, domnule colonel.

— O iubeşti ! Mai zi o dată vorbele astea şi să vezi ce urmează.

— Vă rog să-mi permiteți.

— Nu-ți permit nimic. Eu o iubesc, soldat Predescu, eu singur și nu dau voie la nimeni să-i scrie. Uite, iezii ăștia doi — și-a smuls pătura de pe ei — i-am găsit într-un grajd și i-am luat pentru ea. Am semănat orz, să-i hrănesc cu orz. Femeile iubesc cățelii și iezii. Ea are o sanie de trestie, o regină are tot ce dorește, la Sinaia e frig, i-am cules dintr-un loc cuiburi de aușel, sînt ca mănuiile de pîslă, îi trimit iezii și cuiburile, iar pe scrisoarea ta mă cac. Și, dacă mai îndrăznești să-i scrii un rînd, cu mîna mea te-mpușc și te trimit împachetat în gheață la morga din București. Morga din București e cea mai bine înzestrată din întreaga Europă. Toate anomaliile sînt prezentate acolo : sinuciderile, crimele, escrocheriile, falsurile celebre. Dacă nu renunți, dacă nu te dai în lături din calea mea, te-mpușc.

— Trimiteti-mă în țară. domnule colonel, și vă jur că mă voi infrîna...

Gardul de mărăciui dinspre livadă trosni, apăsător de trupurile a trei inși care pătrunseseră pe arie și se opriră în gura șopronului. Erau trei nemți de la spitalul veterinar. Pe cel din mijloc, care proptise piciorul pe roata de căruță răsturnată în cărare, îl cunoșteau, era talmaciul grupului german, Paul Stedner, dar lumea-l chema cu numele meseriei pe care-o exercita : Talmaciu. Număra în jur de patruzeci de ani, în serile liniștite pescuia în Dunăre, stînd într-o barcă de cauciuc, avea o mutră plîngăreată de om care suspină mereu, ochi gogonați ca niște boabe gata să spargă, și reparase ștampila primarului, lucrînd-o cu un briceag cît o lăcustă.

— Toată lumea rămîne pe loc ! spuse el, trăgînd piciorul de pe roata veche. Și nici o mișcare !

Reformații, strînși în jurul ceamului cu țuică, încremeniră. Nemții ceilalți, la cîțiva pași în dreapta felinarului, îndreptară pistoalele automate spre gura șopronului. Muierea care ronțăia covrigi se aplecă și o smuci pe Bocu de umăr.

— Scoal, fă, c-au venit cu pistoalele și tu dormi în nesimțire.

Bocu se ridică într-un cot, îndreptă o şuviță de pe ochi și căscă.

— Ce e, mă, nea Mihăilă, îl întrebă pe bătrînul căprar, v-a venit să vă jucați cu puștile noaptea?! Jucați-vă dracului în bălării și lăsați oamenii să doarmă.

— Taci din gură, proasto, o repezi Mihăilă.

Apoi către Tălmaciu :

— Ce vreți, camarade ?

— Trebuie să predați armele. România s-a aliat cu Rusia și a declarat război Germaniei.

— I-auzi drăcie ! făcu Mihăilă și privi la ai lui, buimac, așteptîndu-se parcă să fie contrazis.

— O să plătiți scump chestia asta. Armele !

— Păi... camarade, încercă Mihăilă.

— Isprăvește cu tîmpeniile ! îl repezi Prodescu. „Camarade“ în sus, „camarade“ în jos. Dacă s-a întîmplat ce s-a întîmplat, nu mai sîntem camarazi, sîntem inamici.

Sedea în poziție de drepti, ținînd ceașca cu flori de smalt albastru lipită de vipușcă.

Tălmaciu îl privi scurt, pieziș și trecu la rastel. În chenarul de tablă fixat cu scoabe de peretele șopronului atîrna o pușcă veche și ciopliturile din lemn de plop în formă de arme, cu aia cu care Pavel Berechet îi freca la instrucție pe reformați în zilele cînd nu era de lucru în grădina de zarzavat. Desfăcu smucit închizătorul singurei puști în stare de funcțiune, păși peste Bocu, care tot nu se îndura să se smulgă din culcușul cald, și ieși pe ușă, astupînd cu spatele lumina felinarului. Noaptea se făcu dintr-o dată mai deasă și se auzi vîntul curgînd cu valuri de țințari.

— Treci în față ! îi porunci Tălmaciu lui Mihăilă, care înaintă și se lăsă percheziționat fără să scoată o vorbă.

Din pricina fricii, sau poate fiindcă băuse prea mult, unul din reformați icni și începu să vomite. Muierea lui îi prinse fruntea în palme și-l întoarse cu fața spre perete.

După Mihăilă veniră la rînd ceilalți. Tălmaciu le pipăia atent buzunarele și la sfîrșit îi împingea pe arie. Găsi asupra lui Mihăilescu doi cartofi copti și o gutuie. Cartofii îi strivi sub cizmă, gutuia o aruncă în gardul de

mărăcini, speriind curcile urcate în salcîm. După asta, le îngrămădi și pe femei la un loc cu bărbații. Una începu să plîngă, Bocu o lovi cu cotul să se liniștească, iar căprarul Mihăilă îi spuse lui Tălmăciu, acru și rău :

— Pe femei nu aveți voie să le cărați cu noi, ele nu-s în armată.

— Nu cărăm pe nimeni, nicăieri. Vă luăm ca să go-liți șlepul de cartofi. Trebuie s-ajungem cu toți caii sănătoși în Ungaria. Dați-i drumu. Iar cine se opune, va primi un glonț în burtă.

Grupul se urni spre fundul livezii. Trecînd pe lîngă closet, Tălmăciu deschise ușa și aruncă închizătorul capturat prin deschizătura tronului rotunjită cu fierăstrăul de către Pavel Berchet în formă de inimă. Bărbații călcau tăcuți, neîncrezători, femeile, speriate, se închinau, bolborosind rugăciuni.

Cînd ajunseră pe malul Dunării, departe, peste cîmpie, într-acolo unde se întind vărsăturile Ialomitei, țîșniră flăcări violete și o bubuitură îi făcu pe toți să încetinească pasul. Bocu țipă în pumni :

— Doamne, ai milă !

Dar nimeni n-o luă în seamă. Un reflector, în fază slabă, instalat între tufișuri, lumina la intervale egale pereții de fier ai șleplului, debarcaderul păzit de santinele înarmate și un grup de țărani ghemuiți sub salcîmi.

Tălmăciu, ferindu-și ochii cu palma de lumina reflectorului proiectată asupra punții făcută din dulapi, strigă santinclelor să urce pe șlep, apoi se întoarse spre cîrdul reformaților și, arcuind umerii, le făcu semn să-l urmeze.

— Puntea e strîmbă, remarcă Predescu.

— Îndreaptă-o, îi porunci Tălmăciu, fără să se oprească, și oamenii îl urmară, cuprinși de-o nerăbdare febrilă, prostească.

De sus, de pe șlep, pîraie de cartofi începură să curgă în Dunăre. Apa tulbure îi înghițea cu gilgîituri sufocate, și-i scotea din nou la suprafață. În cer țîșneau benzi de foc, ai fi zis că noaptea rîde isteric și i se văd dinții înspumați. Mirosea a fum de tutun, a tutun cazon, și a măslina (de unde ?). Un bătrîn care lucra între căprarul Mihăilă și Bocu se împiedică, barba dată cu ulei

mătură capacul unui chepeng pus lângă cabina paznicului însoțitor, și omul rămase în genunchi, ținând în mâini un cartof pe care-l cojea cu unghia, în neștire.

— Auzi, îi spuse lui Mihăilă, am avut un copil bolnav de scarlatină...

Dar vorbele i se topiră pe buze. Lângă el apăruse Tălmaciu.

— Ce e ? Privești luna ? și arată luna pe sub care treceau nori negri ca niște stafii de scrum.

— Nu, de ce să mă holbez la ea ? Luna e roșie da nu ține de cald. Luna e un vas.

— Cum ai zis ? făcu Tălmaciu, neînțelegînd.

— Luna e un vas cu lacrimi. Din marmură și din sticlă. Înăuntru sînt adunate lacrimile cu care Maria Magdalena l-a plîns pe Isus Christos. Noaptea sînt de sînge, adică lacrimi de căință, înțelegi ? Iar ziua sînt de rouă, bucuria iertării.

— Și nu curge ?

— Luna ? ! Păi e un vas sfînt. Numai Dumnezeu o șterge de praf și n-are nici un interes să-i dea gaură cu burghiu, nu-i așa ?, întrebă el. Apoi, scurt : Vine, vine bătația. Nu credeam asta.

Tălmaciu îi întoarse spatele și se îndreptă spre celălalt capăt al șleului.

În poiana deschisă spre castelul prințului Șutu răsunară deodată nechezături. Cei de pe șlep se întoarseră și văzură cum cincisprezece soldați germani, echipați de front, scoteau caii de la conovețele din fundul parcului și-i îngrămădeau pe alea pardosită cu dale de piatră ce duce de la scările clădirii pînă la morile de vînt unde e o barieră, făcută din discuri de scîndură vopsite fisticchiu. În plasa de iederă și trandafiri galbeni, care acoperă perețele castelului pînă la streășină, se deschisese o fereastră și o umbră nedeslușită sta aplecată peste pervaz. Era comandantul spitalului, un tip negricios, corcitură de italian sau de grec, căruia îi plăcea să mănînce biscuiți și să bea vermut dintr-o sticlă cu etichetă verde avînd înscrise pe ea semne de localități străine, înșirate ordonat, ca pe scala unui aparat de radio. Caii fornăiau, nechezau scuturat. Erau dintre cei răniți și vîntul nopții, încurcîndu-se în coamele lor, împrăștia duhoare de iod și de creolină.

Soldații le smulseră căpestrele — umblau tăcuți, dar repede, cu mișcări nervoase, se cunoștea asta după tăcănitul sec al cataramelor lovite între ele și din atingerea bocancilor cu piatra — și trecură în umbra ploilor canadieni.

Cînd isprăviră, comandantul, la fereastră, mișcă o mînă, parc-ar fi scuturat scrumul țigării peste o balustradă și în clipa aia două mitraliere deschiseră foc în plin asupra cailor. Caili se clătinară, izbindu-se între ei și izbind piatra cu copitele. Doi noateni, aflați în unghi mort față de poziția mitralierelor, se aruncară în gardul de lemn cînesc, turtindu-l, dar o a treia mitralieră, parcă sora mai mică a celorlalte, îi seceră fulgerător. Trupurile greoaie se prăbușiră înfundat, cu sforăituri și gîfiieli. Căzură toți, zbătîndu-se scurt și doar nechezatul unui singur cal ajunse în punctul de intensitate maximă și se frînse acolo, pe treapta de sus a groazei, deznădăjduit și parcă omenesc și, cînd pieri, atîrnat în înalt, urlat înghețat în gura unui clopot, jos se așternu o liniște fricoasă, mirosind a sînge gras și a puroi.

— Porcilor ! spuse tare cineva pe șlep.

Tălmăciu îl auzi, dar nu încercă să-l descopere. Înjură și coborî pe mal, să-l întîmpine pe comandant care ieșea din castel, urmat de cei opt ciini de vînătoare pe care-i culca, noaptea, pe divane joase, în aceeași odaie cu el, și se apropia de debarcader, călcînd peste căpițele de hoituri. Venea încet, înfășurat în pelerină. Picioarele-i subțiri, strînse în cizme înalte, se înfundau pînă la genunchi în burțile moi, păroase ale cailor, striveau așchii de os, se izbeau de țestele sîngerînde și făceau să țîșnească fisii-turi din intestinele îndopate cu fin și grăunțe. Ciinii se țineau în urma lui, schelălăind pofcioși, cu limbile scoase, dar neîndrăznind să se atingă de ceva. Lîngă debarcader, se porniră să latre îndirjiți, parc-ar fi întîlnit o haită de lupi.

Tălmăciu răcni la ei, să-i potolească, de peste Dunăre cineva strigă lung : „Panaite !“, o pasăre țipă ascuțit în smîrcuri — în clipa aceea, luminile din castel se stinseră (administratorul Marin Doancă ? servitorii ?) — în cer, foarte aproape, se sparse un obuz; bătrînul, care vedea luna ca pe un vas de lacrimi, scînci și pe zare se aprinse stuful și se văzură Munții Măcinului, calcaroși, scâlțați

într-o lumină ireală. Trecea spre mare o vedetă rapidă a armatei germane și-n drumul ei, spre gurile Dunării, unde pontonierii întindeau plase de mine, bătea cu tunurile ca să ridice la luptă toate unitățile dispersate pe malurile fluvialului. Comandantul spitalului veterinar și patru soldați suiră într-o șalupă și-i ieșiră înainte în dreptul insulei din mijlocul Noianului. Căpitanul vasului, un tânăr smințit, amăgit de cine știe ce promisiuni, acceptă să ancoreze șlepul, dar cînd veni la țarm și văzu cită încărcătură trebuie să tîrască, se răzgîndi și nu vru să ia decît jumătate din efectiv.

— Ceilalți puneți mîna pe căruțe și vă încolonați, și spre munți !

Soldatul român Vasile Predescu fu declarat prizonier și pus să lege șufele. Cînd șlepul se desprinsese de lîngă debarcader, el sta pe punte, drept, cu un muc de țigare atîrnîndu-i între buzele groase. Îl scupă și strigă spre Bocu, încremenită pe mal, cu reformatii din grădina lui 3 artilerie Franța :

— Hei, Bocule, rămii sănătoasă. Noi doi ne-am fi înțeles bine. Acum o să-ncerc la regina nemților...

Și s-a dus să moară unde nu-l știa nimeni.

În noaptea în care nemții părăseau Plătărăștii, Che Andrei și Ion Mohreanu porneau din Urziceni, pe doi cai de furat, către satul lor de la Dunăre, ca să culeagă două sute de butuci de vie, proprietatea lui Che Andrei.

— Mie, cum avea să spună Ion, mi se făcuse dor de Noian, iar bătrînului de o băutură de trei zile, cu lăutari. Am mers numa printre porumburi, departe de drumurile umblate, și-n zori am fost la Plătărăști, la Titi Șorici. Bătea un pui de vînt, sămîntă neagră de furtună și de ploaie, și Titi Șorici, întors de la pescuit, înșira pe o rogojină crapi mari, cu boturile pline de ațe băloase. Pantalonii cu care intrase în apă și o flanea murdară atîrnau într-un par, iar cizmele de cauciuc, găurite și pline de nămol, zăceau lîngă prag. Titi Șorici, deșirat și noduros, cu obrazul vînat, aspru, a legat caii sub șopron și s-a rotit mult pe lîngă șargu călărit de Che Andrei.

— Cal de arhanghel, dacă nu-l ascundem, l-am pierdut.

— Iapă, băiatule, răspunse Che Andrei, și e nedată la armăsar, călugăriță adică. Ia !... se opri. De ce zbiară muierea aia, camarade ?... Vetină, strigă el spre curtea lui Pavel Berechet, și chiar făcu cîțiva pași spre pajiștea de lucernă în care se amestecau ptece de negură, de ce urli, neică, în faptu zilei ? Titi Șorici, știi vorba mea, că un om deștept doarme într-o juma de ceas cit un prost în trei zile ? Tot așa și muiera, cînd plînge...

— Las-o-n pace, spuse Titi, Pavel trage să moară.

— De unde pină unde ?! se miră Che Andrei.

— S-a îndopat cu bani de hîrtie și horcăie acum fără speranță.

— Te-te ! se strîmbă Che Andrei, cum să se îndoape cu bani ?

— Uite că s-a îndopat. Nemții i-au rechiziționat patru căruțe și i-au aruncat ca plată bani de-ai lor, care nu mai au nici o valoare. El s-a aruncat în genunchi, a strigat, s-a tîrît și la urmă a făcut banii sul și i-a înghițit. Acum stă să dea ochii peste cap. Azi noapte l-au frecat cu făcălețu pe burtă, da degeaba. I s-a încuiat stomacu.

— Totdeauna i-au plăcut banii, zise Che Andrei. Acum o să aibă să numere și pe lumea ailaltă.

— Du-te și-l vezi, dacă vrei.

— N-am timp, spuse Che Andrei, fiecare se aranjează cum îi convine. Eu, parexemplu, cred c-o să mor într-o zi la trei după amiază. Și n-o să apuc să-l mai văd pe Gicu Catîru. Știi, Titi Șorici, că Gicu al meu a făcut exact ca Pavel Berechet ?

— I-au luat și lui căruțele ?

— Domnule, tu ai fost deștept cînd ai plecat din Dobrogea, da văz că te-ai prostit de cînd te-ai întors. Am zis eu o vorbă despre căruțe ? Pentru mine o căruță nu valorează nici cit un petec de izmană. Gicu Catîru e prizonier la ruși și-or să-i putrezească oasele în Siberia. Era mai bună Alaska, acolo topesc ăia gheața cu două fire de curent electric — sfîr, sfîr ! și sloiu se face apă caldă, să te bălăcești în ea de dimineața pînă seara — da Alaska nu mai e a rușilor, au vîndut-o americanilor. Gicu al meu a avut norocu pe care-l merită. Mi-a spus om care-a fost la fața locului, și a scăpat. S-a rupt frontu, auzi tu, și trupa fugea

să se regrupeze. Era pe lângă o linie de cale ferată și, buf ! o bombă, și-un tren nemțesc e făcut pilaf și dintr-un vagon sar în aer vrafuri de hirtii. Da nu erau hirtii, că erau bani și Gicu Catiru se oprește să adune. Umple sacu de merinde, ăilalți trag de el : „Mișcă, mă, camarade, c-o să dai de dracu“, da el nimic, rămîne să umple și ranița cu șommoioage. Și-a luat de pe jos, că l-au luat rușii ca din oală. Mă mîngii cu gîndu că i-or fi trîntit vreo douăzeci de cizme-n dos. Ca să vezi că nimic nu e fără pereche pe lume. La asta, la Berechet, cînd o muri, că o să crape, nu-mi fac eu griji dinspre partea asta, trebuie să pună Vetina taxă de intrare. Cine vrea să-l vadă, să plătească. Fiindcă e de văzut. Păcat că eu trebuie să mă duc la vie — o să-mi dai tocitoarea ta, Titi Șorici, n-am pe altu la care să deschid gura — aș fi vrut să văd cînd îi scoate mațele. Cînd l-a otrăvit, știi tu cine, pe domnu Fănică Măxineanu, eram la Brăila, și n-am văzut. N-am mai văzut mațe de om din războiu ălălalt. Vreau să zic că în ultimii douăzeci și ceva de ani am văzut numai mațe de porc și de pește.

— Păi de ce să-i scoată mațele ? am întreat eu.

— I le scoate, fiindcă așa se obișnuiește, și noi n-o să fim aci cînd l-o tăia cu fierăstrău...

Apoi se făcu dimineață, o dimineață grea, mohorită și noi intrarăm în vie. Pe cer, deasupra Noianului, se alungau nori, unu semăna cu un porc despicat și fugea să se înfigă în turla bisericii, ca într-o frigare. Iarba atîrna de rouă, și deodată începură să țacănească niște mitraliere: ta, ta, ta !

— Se bat, zise Che Andrei, și se ridică în picioare.

Dincolo de șirul de pruni care mărginește via era o bostană. La picioarele prepeleacului învelit cu stuf, două fetițe, în fuste de stambă decolorată, săpau cu un fier strîmb o groapă în care să așeze o păpușă de lut. Sus, în prepeleac, patru puștani mulgeau sfoara unui smeu. M-am suit lângă ei.

— Vezi ceva ? mă întrebă Che Andrei, de jos.

— Parcă se mișcă unii prin porumburi, spre Vadu Jupului.

— Armată regulată, sau niște haimanale ?

— Armată.

— Eroi, domnule, nu armată. În toate cărțile scrie că sînt eroi, și tu, hodoronc-tronc, armată! Soldatu, în bătălie, este un erou. Ai noștri sînt eroi, ai lor sînt eroi, pas să mai înțeleagă ceva bietu copil cînd se duce la școală. Orice treantă de soldat ajunge de devine erou, ascultă la mine. Chiar și eu, dacă vrei să știi, sînt erou. Da sînt erou viu, un fel de scuipat adică, fiindcă cei mai buni eroi sînt eroii morți, care nu cer de mîncare. Dă-te jos și hai să ne vedem de treabă.

Și către copii :

— Cu ce-ați lipit, neică, stinghiile smeului?

— Cu clei de prun.

— Huș! Cel mai bun lipici e ceara din urechi. Veniți încoa să vă dau niște ciocolată. N-ați mîncat de cînd sînteți, e dulce.

Ciocolata o luasem dintr-un camion german, părăsit în cîmpie. Che Andrei împărți fiecăruia cîte două bucăți mici, rotunde, în formă de melci, și copiii o înfulecară pe loc și cu foitele de staniol își îmbrăcăra dinții.

— Acum duceți-vă acasă, le spuse el, să nu vă nime-rească vreun glonț tras de-un prost.

Mitralierele continuau să tragă îndesat, iar împrejur, aproape, era liniște moliie.

— Ți-e frică, Ioane? mă întrebă Che Andrei, cînd ne-am întors în vie. N-are de ce, soldații se bat, noi cu-legem via.

Apropierea frontului nu-l neliniștea, și s-auzea acum și uruit de șenile smulgînd pămîntul amestecat cu pia-tra de pe șosea.

— Paștele mă-si de război, cu vreau să-mi culeg via și să-mi bea vinu. Știi ce vin e ăsta? Negru, ca sîngele de țigancă. Dacă vrei să mă crezi, eu numai cu țigănci mi-am cules mereu fișia asta de vie. Țigăncile știu să se dezbrace frumos și au pielea ca strugurii. Ele nu țin de nici o religie, camarade, și nu le e rușine de nimic. Ascultă aici, culesu viei fără țigănci n-are nici un haz. Cînd o să ai via ta, numa pe țigănci să le chemi să calce strugurii. Tropăie pe sac și cîntă de-ți vine să le mănînci. Da-s frumoase numa la tinerețe, atunci îți seacă mințile. Eu, parexemplu, am prins pentru una douăj de mierle, le-am smuls limbile și i le-am dat ei să le mănînce. Mi-a cerut limbi

de mierlă, i-am adus. Cînd îmbătrînesc, nu mai sînt bune de nimic, se-ngrașă, se fac niște balabuste nenorocite care fumează de te-apucă două mii de draci cînd le vezi cum aruncă fumu pe nări. Parcă s-a mai apropiat, sau mă-nșel eu ? Nu vreau să mor astăzi, n-am mai luat anafură-n gură de la Paște și poți să știi ce-i pe dincolo ?

Trase adînc în piept aeru uscat de vînt, se duse la tocitoare și, cocoțat pe o grămadă de lemne așezate în trepte, începu să zdrobească strugurii cu un par de salcîm, răzuit de coajă. Ciorchinii goi îi azvirlea în petecul de mohor din marginea Noianului. Zgomot de crăci frînte, și o chemare :

— Alo, voi de colo, dați-vă mai aproape.

Era o patrulă de cinci călăreți români. Se oprise între pruni.

— Veniți voi, le răspunse Che Andrei, că tot nu umblați pe picioarele voastre. Poate gustați și o cană de must. Hai, veniți și luați, pomana îngrașă.

Comandantu patrulei, un locotenent subțirel, cu obraji palizi și cu o gilmă cît o nucă sub tîmpla stîngă, prelungi o-njurătură. Lîngă el, un sergent în capu gol mînca mure cu lingura dintr-o gamelă pe care-o ținea în îndoitura brațului.

— Serviți și dumneavoastră ? întrebă sergentu.

Locotenentu smuci din cap și bereta îi căzu în iarbă. Se aplecă, o ridică ușor cu biciușca, și-n timp ce-i scutura tresele cu fir de aur fixate deasupra cocărzii, țipă răgușit :

— Mișcă-n pas alergător cînd te chem !

Che Andrei, mînjit de must pînă la coate, fugi printre butuci și luă poziție de drepți. Da în clipa următoare desfăcu brațele și strigă la mine :

— Uite-l pe Dumitru Căpălău, mă ! De unde-ai apărut, Dumitre ? și se repezi la Dumitru și-l bătu cu pumnu pe pulpă. Al dracului, gură-spuzită, ai scăpat teafăr, a ? Îmi pare bine că te văd, să știi.

Dumitru se feri, întinse laba grea, îl apucă pe Che Andrei de umăr și-l întoarse spre locotenent.

— Ce e cu copiii ăia din șanț ? întrebă locotenentu și gilma de sub tîmplă îi tresări nervos.

— Sînt din satu nostru, Plătărăști, răspunse Che Andrei.

— Și d-aia ți-ai bătut joc de ei ?

— Eu ? !

Dînd pînteni, locotenentu îl luă în pieptu calului și-l trecu dincolo de pruni, în bostană. Băieții și cele două fetițe, stînd pe vine, în marginea șanțului, se ușurau gemînd. Doi dintre ei rupseseră cite-un fir de bozie, și se apărau de muște.

— Se cacă, făcu Che Andrei. Măăă !

— Pentru că tu, ticălos bătrîn, le-ai dat koprol. Am văzut foițele de staniol. Frontu e la doi pași și tu te joci. În loc să-i iei, să-i duci la adăpost, tu-i îndopi cu koprol. Și dacă frontu se lăsa-ncoace ? Nu-i strivea, nu-i făcea una cu pămîntu ?

— Domnule locotenent, dați-mi voie să raportez, eu am zis că e ciocolată adevărată, de unde să știu că sînt buline care te scot afară ?

Locotenentu își strînsese bereta în pumn și o îndesă sub cureaua diagonalei.

— Sergent, ordonă el, pantalonii jos, și douăj de trăgători. Ca să-i piară pofta de glume idioate.

Sergentu atîrnă gamela într-o cracă de prun și sări din șa. Che Andrei vru să fugă, da sergentu, călcînd apăsât, îl prinse în brațe și-l trînti cu fața în țărînă, ca pe-un sac. Che Andrei se zvîrcolea neputincios, sergentu, mînjit de mure pe bot, îi smulse pantalonii și se sui cu șezutu pe ceafa lui.

— Hai, Căpălău, treci și arde-l !

Dumitru își desfăcu centura, strînsese paftaua în pumn, și-l croi pe Che Andrei peste șale, îngustînd ochii și boțindu-și fața.

— Dumitre, l-am strigat, oprește-te, mă, ești nebun ? !

— Dă-te-n lături, să nu te trăsnesc și pe tine !

Era roșu la față, nedormit și transpirat, cămașa scortoasă i se descheiase la piept, lăsînd să-i curgă afară lînțisoru de care e legată plăcuța matricolă. Se frecă la gură, își făcu vînt și lovi din nou. Cureaua vîjiia prin aer și pocnea scurt în trupu lu Che Andrei. De fiecare dată, Dumitru își mușca buza și-și lingea cu vîrful limbii mustața aspră, tunsă scurt, iar Che Andrei avea zvîcneli pipernicite, de animal bolnav și trudit. După a șaptea lovitură se săltă, cu ultimele puteri, și-l dădu peste cap pe sergent.

Asta se ridică repede, ca să-l înșface din nou, da locotenentul îl opri și-i făcu semn să încalece. Între timp începuse să plouă, o ploaie cleioasă, răsucită de vânt. Dumitru își suflă nasu, ștergându-și deștele de pantaloni, își incheie centura, luă gamela uitată de sergent în prun, și porni în galop ca să ajungă restu patrulei care gonea pe drumul marginit de tufe de singer către linia frontului din cotu ce-l face Dunărea înainte de a se arunca spre Plătărești, apoi în gura Brăilei. Mai târziu am știut că acolo s-a bătut un regiment de roșiori cu o coloană germană, împiedicînd-o să facă joncțiunea cu ariergarda a două divizii motorizate ce sileau să se instaleze pe Munții Buzăului. Che Andrei mă privi lung, cu fața slută și rea și, fără să spună un cuvînt, intră în bordeiu săpat în marginea Noianului și trase zăvoru pe ușă. L-am strigat, n-a vrut să-mi răspundă și nici să-mi deschidă. Atunci m-am dus de-am acoperit tocitoarea și m-am întors și m-am așezat pe-un butuc, aproape de ușă și am așteptat. Târziu, cînd lătratu mitralierelor și sughițu tunurilor de cîmp s-au potolit, și s-a făcut și seară, Che Andrei a ieșit.

— Hai în sat, mi-a zis. Și nu-i nevoie să-i spui lui Titi Șorici cum m-au bumbăcit ăia. Hei, mama lor de eroi! Și, schimbînd tonu :

— Am tras un pușor de somn, cum scrie la carte.

Titi Șorici ne dădu să mîncăm raci tăvăliți prin usturoi. Ziua întregă, ai lui, adică nevastă-sa Mitana, o femeie mărunțică și foarte frumoasă, cu ochi negri, mari, plini de mirare și de scînteii vesele, cu părul legat cu o fundă, în urechi cu cercei ca niște ciorchini, fata de cinci ani, bucățică ruptă din mă-sa, gătită și ea cu cercei de sticlă, și ăi doi băieți gemeni, născuți în Dobrogea, la Agulești, șezuseră ascunși în tranșea din fundu grădinii, ca aproape toți oamenii din Plătărești, iar el pescuise raci și strînsese băligi uscate pentru foc. În timp ce Mitana așeza masa, Titi Șorici ne spuse că Pavel Berechet murise.

— S-a stins ca o feștilă. Ca să vezi că omu nu-i nimica!

Berechet murise după amiază. După ora două, cînd a început ploaia, a băut o cană cu rachiu de izmă și a

ieșit afară, tîrindu-se în patru labe. Vetina nu l-a simțit, ațipise sub horn, pe un maldăr de frunze de hrean rupte ca să învelească piinea în ele înainte de-a o băga în cuptor. Cînd s-a trezit din somn a sărit și, fuga în odaie. Acolo, nimeni, cana întoarsă cu fundu-n sus și baioneta lu Berechet răsturnată pe podele. A ieșit afară și a strigat la Gheorghe Jinga care, sub șopron, călca gilcile Tiței cu un bețișor înfășurat în scame de bumbac înmuiate în gaz :

— Nenică Gheorghe, unde e Pavel ?

Jinga, nici el nu-l simțise pe Berechet. Auzind-o pe Vetina, s-a întors și a dărîmat sticla cu gaz. Și atunci l-a văzut pe Pavel. Era pe gunoi, cu fața în sus, ploaia-i uda obrazu, da el nu se mișca. Călcînd cu bocancii peste cioburi, Jinga a dat fuga înaintea Vetinei să-l zgîlție pe Berechet. L-a sucit, l-a scuturat și cînd și-a dat seama că e mort, s-a aplecat și i-a lipit pleoapele. Vetina a ingenunchat și ea, și i-a desfăcut pumnii drept din care a scos fluieru cu care Berechet îi strîngea pe reformați la instrucție. Pe urmă, ca o besmetică, s-a dus sub salcîmii de lîngă gard, s-a așezat cu pieptu pe scîndurile ude și-a așteptat să zică cineva ceva, da nimeni nu zicea nimic, s-auzea numa Dunărea, tunurile și niște ciini care lătrau turbați. Și atunci, smulgîndu-și broboada, a început să țipe :

— De ce latră ciinii la sufletu lui, nenică Gheorghe ? Nu-i lăsați sufletu în gunoi !...

— Buni racii, spuse Che Andrei, apucîndu-se să înfulece, și se răsti la cei doi gemeni : Mai încet, taică, să nu vă înghițiți deștele.

— Nenea Pavel s-a urcat la domnu Dumnezeu nostru, zise fata, arătînd spre Dumnezeu bătrîn, cu barbă de argint, din icoană.

Icoana era veche, cu boabe roșii în colțurile de jos, cu patru frunze de sulfină, presate sub geam, cu un pol de aur găurit, fixat cu un cui de centura unui soldat roman ce se țira pe spate, vrînd să scape de mînia judecății cerești.

— Dacă nen-tu Pavel s-a dus undeva, zise Che Andrei, află că s-a dus jos, jos de tot, acolo de unde se scoate păcura, căci i-a mers prea bine în viață. Pavel Berechet a fost hoțu-hoților și, dac-am fi deștepți, i-am smulge brațu drept din umăr și am desfereca toate lacătele cu el. Pen-

tru de-alde el nu există iertare. Când va veni Mintuitoru, cu moartea pe moarte călcînd, luminat de patruzeci de lămpi lucioase ca gheața în care ard căpățîni de zahăr cu mirodenii, îi va spune arhanghelului Mihail : „Scoate sabia, ofițere, și dă-l cu cracii-n sus pe Berechet ! Nu te milogi, Berechet, nu umbla cu fofirlica, la dreapta cu tine, la ocnă, c-ai fost o putoare și o pramatie, la stînga, ăia care-au suferit în lume : Che Andrei, Ion Mohreanu, Titi Șorici.

— De ce vorbești așa ? zise Mitana. De morți trebuie să-ți fie milă.

— Tu, du-te de bea bere Bragadiru, ca să te-ngrași, și pe urmă să mă-nveți pe mine ce să fac. Milă ! De ce să-mi fie milă ? Ce crezi tu, că dacă eu muream și el trăia, lui îi dădea sîngele pe nas de mila mea ? Nici n-ar fi stat să întrebe : „Ce-a avut ăla, mă, de ce l-a luat dracu ?“ Știu cine-a fost și nu mă duc cu luminare, cu toate că mi-ar face plăcere să văz cum îi stă cu mîinile pe piept.

Mitana a strîns blidele în tăcere, și-a aruncat un șal pe umeri și Titi Șorici a ieșit s-o ducă la priveghi. De vreo jumătate de ceas, pe prispa casei lui Berechet se tînguiau viorile lu Bomfaier și Schelete, un cîntec tulbure, jalnic, ca o bălăceală făcută de un cîrd de pui de rață prin nămol. Am ieșit și noi în prag, eu cu Che Andrei, să ascultăm. Ploaia fugise dincolo de Dunăre și peste șoproanele lui Berechet sclipea luna, mică și rotundă ca o țîță de femeie.

— E multă lume acolo ? îl întrebă Che Andrei pe Titi Șorici, cînd se întoarse pe cărarea bătătorită în lanu de lucernă.

— Prezenți toți reformații lu 3 artilerie Franța. Și toți îs în civil, numai zdrențe, parcă-s niște sperietori.

— Da, și toți se miră ca tîmpiții : cum a murit el, domnule ? Da eu, camarade, am o întrebare mai grea decît asta : spune-mi, Titi Șorici, lămurește-mă, ce e omu pe dinăuntru ? Asta să-mi spui, dacă poți. Că moartea, în afară de cazu cînd îți dă unu cu paru-n cap, vine numa dinăuntru ? Eu, de pildă, ce am înăuntru ? Băutură, și-l mai am pe Gicu Catîru, și pe fratele vitreg Magaie, care trăiește în munți cu șapte copii. Înăuntru sînt mațele, astea nu mă interesează, mațele nu cer altceva decît să fie în-

dopate — știu un cizmar din Brăila, care înghite cuie de lemn, poate-o să înghită și un calapod, mațele primesc orice — da eu vreau să știu ce e acolo în întuneric, în ascunzișu care-l deosebește pe om de bou. Că omu iubește stînjeneii și bou mănîncă iarbă. Fiecare om, camarade, și fiecare femeie, părerea mea, are o cutie secretă. Acolo e sufletu și moartea. Pui mereu pe fundu casetei sau între pereții ei, care-s făcuți din foiță de carne, și nu scoți, pentru că ți-e frică să dai la iveală. Eu am vrut să văd ce e înăuntru, ia să scot eu, zic, să pun pe masă, fapt cu fapt, să înșir toate porcăriile, să scuip pe ele și să torn în locu lor lapte dulce. Nu s-a putut, nu-ți dă mîna să scoți. Ființa omului e cea mai prefăcută și e un prost ăla care zice că se uită-n ochii tăi și-ți spune cu cine are de-a face. Numa copiii sînt curați, fiindcă n-au avut timp să se strice, da le vine rîndu și lor.

De sub salcîmii din hotar cu Berechet, cineva-l strigă pe nume pe Che Andrei.

— Cine ești ? întrebă el, dînd cu bocancu peste crustele racilor, aruncate pe bătătură.

— Trenu Anghelina.

— Și de ce te-ai oprit în gara aia scîrboasă ? Pute-a mort acolo.

Se duse sub salcîmi, săltîndu-și în mers bentița neagră de pe ochiu scurs, schimbă niște vorbe cu Trenu Anghelina, și pe urmă strigă să ne apropiem și noi.

— Zice să mergem cu el, cu căruța, făcu Che Andrei, arătînd spre Trenu Anghelina, care sugea un muc de țigară, stînd cu spatele lipit pe gard, un ins cu trupu subțire, lunecos și cu un cap de uriaș.

— Unde să mergem ? întrebă Titi.

— Unde-a fost frontu, să dăm o ochire p-acolo. De cu seară m-am apropiat eu cu luntrea, da am auzit niște nemți vorbind, erau ascunși în stuf, și m-am întors.

— Poate ne-alegem cu niscaiva mantăi, zise Che Andrei.

— Să despuiem morții ? se scutură Șorici.

— Fii, domnule, serios, se supără Che Andrei, nimeni n-a zis asta ! Mergem să vedem, tu nu ești curios ?

— Întii să vorbesc cu Mitana.

— Nu, dacă-i pe asta, rămii pe loc. Astea nu-s treburi să le știe o muicre. Mergem numa noi trei, și-o să avem grijă și de tine. Da să nu suflă o vorbă. Întoarce-te-n casă să stai cu copiii, ne ducem noi. Ioane, taică, ia rupe-mi tu un măr din măru ăla, că-mi pute gura a usturoi. Haida, Trenu Anghelina, lungeste pasu...

Au plecat cu căruța — drumul cu luntrea, în susul Dunării le-ar fi luat trei sau patru ceasuri — au ocolit prin marginea satului, cufundat în tăcere și în apele lunii, căci în afară de casa lui Pavel Berechet, nicăieri nu se zărea o lumină, și au ieșit în cîmpia frămîntată de umbre, pe lângă castelul lui Alexandru Șuțu-Buric unde, la fel ca în sat, totul părea mort. Spaimă și încordare urca din pămîntul pătruns ușor de ploaie, roțile unse din belșug cu păcură nu s-auzeau, caii se mișcau legănat și era o bincucvintare că plouase, pentru că pe loc uscat, sub cerul ăla întins să plesnească, tropotul ar fi răsunat ca în tuci. Dincolo de Dunărea vînată, în ținutul Măcinului, se înălța un perete de beznă, nori compacti prin care fulgerele aruncau gîlgiiri de foc. Stînd în genunchi în coșul căruței, răsucindu-și mereu fața ca de înecat, Ion Mohreanu încerca să intercepteze în zgomotele cîmpiei semnele nevăzute ale friicii care se așezase în el.

Trenu Anghelina și Che Andrei, care-și freca mereu spatele învinețit de lovituri, furau și ei cu ochiul întinderea clătinată de beznă, dar în ei nu era frică, ci numai o lăcomie neliniștită, intensă și dură.

— Che Andrei, ceru Ion, în șoaptă, dă-mi o țigară.

Bătrînul i-o dădu aprinsă. Și se răsuci spre el :

— Ți-e frică ? Ne-am schimbat în corbi și ți-e frică. Strînge din dinți și-o să-ți treacă. Nu-i jupuim pe-ai noștri, luăm numa de la inamic. Și luăm numa ce-i de prisos, mantaua, pătura. Pentru astea nu-i nici o supărare, de ce să putrezească degeaba ? Chestia-i să nu te apuci să tai deștu mortului ca să-i tragi inelu afară. Asta, da, se pe-depsește.

— Taci, ceru Anghelina, drumu se desface în două și trebuie să ne hotărîm. Eu zic s-o luăm la stînga, spre malu Dunării, pentru că acolo a fost înghesuiala mai mare.

Suciră în loc. Dunărea era în vale, o pădure de plop tineri acoperea malul. Opt schelete de camion, dis-ruse de foc, zăceau răsturnate într-un petec de miriște. Împrejur, resturi de haine arse, lăzi sparte și puști aruncate în ne-orînduială. Miroscă a fier îmbăcșit de fum și a iarbă arsă. O roată săltă peste un morman de cartușe, căruța scîrții și caii, speriați încercară s-o ia la trap. Trenu Anghelina strînse hățurile, injurînd și coborînd. Trecu în fața cailor, îi frecă pe ochi și pe bot, le potrivi căpițelele și umbra lui tremură, alungită, tocmai în marginea pădurii. Cu biciul în mîină, călcînd stăpînit, se duse vreo sută de pași pe lîngă șirul de plop. Se opri acolo unde plopul, rupîndu-se, formau un luminiș, atît cît să treacă două perechi de boi. Dunărea bătea în maluri, liniștită. Trenu Anghelina ascultă atent glasul plopilor și al porumbului, pe urmă trecu în luminiș, întinse brațele în lături, ca și cum și-ar fi trosnit oasele — și trupul lui subțire, cu cap buhos, se profilă ca o cruce în marginea cîmpiei semănate cu morți — apoi se aplecă și dispăru. Che Andrei și Ion Mohreanu, care rămăseseră lîngă căruța, îl priveau încordați. Un cal sforăi, lărgi picioarele și începu să se pișe. Ion tresări, înfrigurat, iar Che Andrei ridică o pușcă și-i clănțani închizătorul.

— Ce dracu faci, bre ? se supără Ion.

Zgomotul fierului lovit de fier i se spărgea în cap.

— Verific arma. E nouă, și el, soldatu ticălos, a aruncat-o și și-a luat tălpășița. Fă loc s-o pun în căruța. Și caută-mi niște cartușe bune, hai, nu mai sta ca o mireasă.

Ion puse piciorul pe pămînt, nedecis, și se opri. Dintre plop, tîrînd în brațe o manta și niște centuri, se apropia Trenu Anghelina. Pe umăr îi atirna un sac de merinde.

— Colo pe mal, zise el, sînt cinci morți. Trei nemți și doi de-ai noștri. Parcă zici că s-au strîns să-și spună de-acasă.

— Te-ai uitat la fețele lor ? întrebă Che Andrei.

— Numa la ai noștri. Unu nu mai are față, e un fel de terci, ălălalt zici că doarme. Are-o gaură-n sprînceană, atît.

— N-o fi cumva Dumitru Căpălău ? încercă Che Andrei.

— De unde dracu să fie Dumitru ? ! se miră Anghelina.

— Poți să știi ? ! Am zis Dumitru, fiindcă mi-a venit în cap Dumitru. Ție nu ți-a venit în minte Dumitru ? îl întrebă pe Ion.

— Astea-s timpenii, declară Anghelina. Urcați-vă-n căruță, mergem mai între porumburi.

Străbătură la pas vreo cinci sute de metri. În porumburi se căsnea să urce un pui de vînt. Dunărea avea un foșnet calm, tinicheaua lunii sta să se topească. Drumul era îngust, osiile frîngeau buruienile crescute pe mușchiul dintre fâgașe, și Che Andrei, care nu vroise să urce și mergea în dreapta căruței, ținîndu-se cu o mîină de loitră, se împiedeca în brazde. Uimitor e faptul că nu întilneau morți, parcă fiecare soldat lovit de glonț s-ar fi retras să moară nevăzut de nimeni, nimic altceva decît arme, afe-turi de mitralieră, căști, lăzi goale, scînduri rupte, tuburi de cartușe, undeva, lîngă un salcîm, frînt în două, un oblon de fereastră, vopsit în albastru — de unde ? — și o raniță desfăcută, alături de care zăcea o pereche de cio-rapi de lînă. Toate acestea păreau mai degrabă semnele unei fugi desperate decît ale unei bătălii.

Dar în clipa cînd pădurea de plop se isprăvi brusc și se sfîrșiră în dreapta și porumburile, în fața lor se deschise o vale îngustă, cu pereți netezi, acoperită cu morți : sute de cadavre, întinse printre mașini răsturnate, peste mormane de muniție, prin gropile făcute de pîraie. Priveliștea aceasta, de cimitir la suprafață, învăluit într-o liniște neagră, li se dezvălui dintr-o dată, pe neașteptate, și cei trei porniți după pradă fură scuturați de un acces de febră, brutal. Trenu Anghelina reacționează cel mai firesc, trîntind o înjurătură : „Dumnezeu mă-si de poveste !“ și plesni un cal cu nuiaua, Che Andrei, cu brațele spînzurîndu-i, scui-pă — cițiva stropi i se opriră în barbă și el își șterse barba îndîrjit, înțepîndu-se în perii suri — iar Ion Mohreanu se întoarse cu spatele și-și apăsă palmele pe pîntece, să strivească agitația, colcăiala din stomac.

Che Andrei își reveni primul.

— E-hei, ce v-ați mai tocat unii pe alții ! Bine v-ați mai aranjat între voi !

— Hai să ne-ntoarcem, propuse Trenu Anghelina, scă-zut. Nu-mi trebuie mantăile lor.

— Ce vorbești, domnule?! ripostă Che Andrei, nervos. S-o crezi tu c-am bătut atîta drum pîn-aici numai ca să văz cum arată niște nemți morți! și se răsti la Ion care icnea, cu gîtul lungit pe scoarța căruții: Șterge-ți botu și vino să ne uităm în camionu ăla de lîngă tufa de păducel.

Porniră tustrei, strînși unul lîngă altul, și Che Andrei smulse ușa, atîrnîndu-se de mînerul rece. În cabină, pe canapeaua de mușama, o fată, cu părul galben împletit într-o coadă lungă, zăcea cu capul răsturnat pe spate. Fusta ridicată de vreo două palme mai sus de genunchi dezvelea două pulpe pline de zgîrieturi. Pistolul cu care-și retezase viața căzuse lîngă un bidon cu cafea. Che Andrei îl luă și-l băgă în buzunar. Fata avea mijlocul subțire, strîns într-o centură lată. Un șal cu desene turcești îi acoperea gîtul înalt. Înfipte în parbriz, două fotografii, înfățișînd, una o stîncă de mare pe care se prăjea o femeie goală, ailaltă un ofițer tînăr, ținînd în brațe un ciine.

— Asta-i una din alea care trăia cu ofițerii, conchise Che Andrei. Nu era urîtă, curva! De unde mă-sa s-o fi agățat de ei?

Într-o geantă de piele, pătrată, ca acelea pe care le poartă doctorii, găsiră sticlucе cu parfum, un pieptene, mărci germane, legate într-o panglică roșie și niște hîrtii ștampilate pe care le aruncară. Mai luară o pereche de mănuși cu un singur deget și două lanterne în formă de tub, amîndouă în stare de funcțiune, apoi Che Andrei închise ușa cabinei, încet, ca și cum i-ar fi fost teamă să n-o trezească pe fata adormită între fotografiile ei dragi, și, ocolind un colac de sîrmă ghimpată, tăbărîră pe un morman de cămăși. Pe vale, vîntul nopții se tîra ușor, în malul rupt se zbătea un mănunchi de iarbă. Trenu Anghelina săltă legătura de cămăși în spinare și, aruncîndu-se în salturi mici, de maimuță, o duse la căruță.

Se mișcau iute și ferit, spaima le ascuțise și mișcările și auzul, vorbeau puțin și în șoaptă, asupra morților nu se aplecau, culegeau ceea ce căzuse din camioane și de pe oameni, și trupurile lor sărînd chircit de ici-colo păreau niște pete purtate de țîșniturele vîntului. Sub un dîmb înalt de vreo doi metri, la poalele căruia, strînse una în alta,

douăzeci de roți de cauciuc formau un zid de apărare, numărând șapte morți. În ultimele clipe, înnebunit, unul din soldați își împreunase mâinile în creștetul capului, și ceasul brățară îi scînteia la încheietura mîinii stîngi. Trenu Anghelina desfăcu brățara și duse ceasul la ureche : mergea.

— Unsprezece și un sfert, citi el pe cadran.

— Te-ai pricopsit cu ceas, zise Che Andrei. Caută și pentru noi cîte unu.

— Căutați-vă singuri.

— Noi doi n-am pus mîna pe mort. Numa tu te-ai spurcat. Și dacă te-ai spurcat nu mai fă pe deșteptu.

Trenu Anghelina își propti umerii în zidul de roți și împinse cu amîndouă picioarele trupul unui subofițer căzut peste trei soldați. Îl rostogoli într-o groapă și o gamelă scrișni pe un pumn de pietriș. Anghelina îngenunchie și luă la cercetat brațele moarte, lemnoase. Le pipăia grăbit și fără să le privească atent — o bijbîială oarbă, fricoasă, carc-l umplu de repulsie — și deodată avu senzația cutremurătoare că brațele morților se împotriveau cercetării lui furnicate, ca niște brațe vii. Zvicni în picioare și rosti strangulat :

— Nu pot... Nu...

Înghetă. Sub luna verde, ca o turtă de venin, Che Andrei și Ion Mohreanu, și între ei doi un soldat neamț, cu cască, cu mantaua pe umeri, desfăcută, se opriseră sub un salcîm și fumau. Trenu Anghelina simți că neamțul îl ia la ochi și că va trage, și se întoarse fulgerător și o rupse la fugă, în brînci, spre căruță.

— Anghelina ! strigă Che Andrei, dar el nu șezu să vadă, se aruncă pe burtă în căruță, deasupra maldărului de cămăși și fluieră la cai, ascuțit, iar caii porniră în galop spre malul Dunării.

— A plecat ! spuse Ion, scîncit. Ne-a lăsat și fugе.

— Mama mă-si de pezevenghi ! înjură bătrînul, scui-pînd țigara și, desprinzîndu-se de lîngă trunchiul salcîmului, scoase pistolul și trase un foc.

Neamțul, în momentul cînd bătrînul se depărtă un pas, lunecă greoi și se așeză lung în iarba tocită.

— Ne-a lăsat, repetă Ion, amețit.

Căruța suna să se fărîme, undeva, dincolo de porumburi.

— Păi da, că noi doi sintem de vină. Ne-a văzut împreună cu ăsta, și-a crezut că ăsta-i viu, că l-a pus dracu să moară în picioare și pe noi să ne-așezăm lângă el. Smulge-i mantaua, o să smulg și eu una, și plecăm. Așa-mi trebuie, dacă stau să mă-nhăitez cu proștii.

Înfășurați în mantăi verzi, cu centuri și pistoale, ieșiră în drum, pe lângă camionul în care zăcea, cu gura plină de sînge, o față cu pulpe zgîriate, și o cotiră spre sat.

Noaptea era o vîntăie uriașă, compactă. Undeva, în fața lor, jucau, rupîndu-se și închegîndu-se din nou, vîrfuri de flacări.

— Arde, spuse Ion.

— În cîmp sau în baltă ? întrebă Che Andrei. Vreau să știu lămurit, eu nu văd.

— În cîmp.

— Poate e luna, poate cade luna.

— Nu, zise Ion, luna, uite-o, e peste Dunăre, în Dobrogea, a intrat în norii ăia groși, și arată cu brațul turta verde de venin a lunii, strecurîndu-se în peretele negru de deasupra Munților Măcinului.

Che Andrei tăcu și făcu la dreapta spre fluviu. Știa pe aici niște vaduri ascunse, și la un debarcader din două scînduri putrede întinse pe pari înfipti în nămol, găsiră un uluc vechi, urcară înghesuiți în el și se lăsară la vale, pe firul curentului. Bătrînul ținea pe genunchi o sabie, cu gardă din șnur împletit.

Vînt răcoros scormonea cenușa de pe locu unde fuseseră magaziile și scutura o tufă de soc carbonizată. Che Andrei ridică în vîrfu săbiei un bocanc cu talpa arsă, îl aruncă în buruieni, acolo unde lăsasem ulucu, și traversînd fișia de pămînt, care mai frigea încă, intrarăm în curtea castelului. Sus, la ferestre, lumină, jos, în curtea întunecată de plopi, o haită de ciini se bătea pe jumătate din scheletu unei vite. Am stat să privim o clipă. Ușa de la pivniță, spartă cu toporu, lângă prag, patru butoaie de caș desfăcute, saramura se strînsese într-o băltoacă. Pe prispă, la odăile slugilor, o țigancă bătrînă, cu un clopot de berbec în

poală, plîngea. Cred că era beată, împrejur totu mirosea acru a vin, pereții odăilor arătau urme groase de păcură, podu de deasupra lor tremura sub pașii a doi inși care se fugăreau prin întuneric, șase tufe de trandafiri, smulse cu rădăcini, se ofileau pe un jug rupt, în cărarea pietruită, un galoș sfișiat și un cap de căprioară împăiat. Che Andrei vru să-l ridice.

— Nu-l atinge, se rugă țiganca. Eu n-am fost niciodată la munte, lasă-mă să mă uit la el.

— V-ați prădat stăpînu, a ? făcu Che Andrei.

— Jafu de pe lume, zise țiganca. Au luat tot, n-au lăsat nimica, iar Bomfaier și Schelete s-au scăldat goi în cada cu vin.

Suirăm în castel pe scara din stînga, lingă care ne împiedicărăm de o aripă de moară și de un morman de cărți rupte — în timp ce înlăturam cărțile, ca să curățim intrarea, cineva, de la un balcon, ne azvirli în cap o pernă, rîzînd cu hohote — și pătrunserăm în salonu mare. Douăzeci de oameni, sau poate mai mulți, jupuiau tapetu de pe pereți, răzuiiau cu cuțitele, smulgeau perdelele, răsturnau sertarele de la dulapuri, îndesînd în trăiști și în coșuri tot ce găseau, un copil fugea cu un sfeșnic în care mai ardea încă o luminare, un bătrîn se fandosea cu niște decorații lucioase, prinse pe cămașă, iar opt inși, umblînd în genunchi, trăgeau cu cleștele cuielor ce țineau covoru mare din mijloc lipit de podele.

— Luați tot, răcni Che Andrei, înveselit, și cînd o fi la pușcărie, pe mine să mă alegeți bucătar. Fă !... strigă el spre două muieri care-apărură dintr-o odaie cu brațele pline de rufărie.

— Che Andrei, ține-ți laba acasă ! i-o reteză un bărbat, îmbrăcat nemțește, ca și noi, și care strîngea un ciomag în pumn. Te pocnesc la mir cît ai clipi ! și fugi cu femeile, să le apere pe drum.

— Că-mi trebuie mie cîrpele voastre ! zise Che Andrei și, inhățînd una din gălețile cu vin — erau cel puțin zece și fiecare din cei care smulgeau cuielor venea, din cînd în cînd, de-a-bușilea și-și înfunda căpățîna în cea mai apropiată de el — se lipi de perete, țînînd sabia strîns între picioare și bău cu răsufări largi.

La sfârșit, se șterse cu mîneca, își netezi bentița neagră de pe ochiu scurs și întrebă de administratoru Marin Doancă.

— Vreau să-l văd. Vreau să vin-aici !

— Urli de pomană. L-a umflat Titi Șorici în pumni și zace pe burtă. Du-te de-l caută în baie, acolo dai de el.

În baie — pereți îmbrăcați în oglinzi cojite pe alocuri de aburu fierbinte — patru unchiași jumuleau curcani, aruncînd fulgii la întîmplare, iar Marin Doancă, cu fruntea înfășurată în ștergare ude, sta lungit pe un divan de piele, și trei slujnice, cu șorturi și bonete albe, se învîrteau în juru lui, plîns, și-i schimbau compresele. Una, care învîrtea în mînă o trusă de foarfeci, cînd ne văzu cu arme, suspină scurt și desfăcu brațele. Che Andrei îi luă trusa și o vîri la briu, lîngă tabachere.

— Salut, domnu Doancă, strigă Che Andrei. Eu sînt neamț, Ion e neamț, tu ce ești, camarade ?

Marin Doancă se ridică în coate, clătină capu și bărbuța ca nisipu, și gemu. Divanu, prevăzut cu patru rotile, scîrții și alunecă spre cada de faiantă. Un bătrîn, căsnindu-se să despice curcanu, îl împinse înapoi, izbind cu fundu.

— Ia te uită, Ioane ! spuse Che Andrei, încîntat. Păi așa cred că ți-ar place și ție să fii bolnav, să stai pe un pat cu rotile și fetele să te plimbe prin casă. Jos de-acolo, Marin Doancă, că vreau să mă distrez eu.

Marin Doancă strîmbă buzele groase, nu credea că Che Andrei vrea cu adevărat să se așeze în locu lui.

— Cîrtești, vasăzică, pui de lepră !

Che Andrei scoase pistolu și, mai înainte ca fetele să aibă timp să țipe, apăsă pe trăgaci și ochiu de geam de la colț sări în țandări. În clipa următoare, Marin Doancă sta lipit de perete și tremura.

— Vezi că știi de frică !

— Che Andrei, se rugă unu din bătrîni, dacă ai și revolver, dă-mi mie sabia. Spintec curcanu și pe urmă mă incîng cu ea.

— Curca ai ?

— N-am.

— Dă-i-o p-a ta, îi porunci Che Andrei lu Doancă.

Doancă se descinse și i-o dădu.

— **Harnașament complet**, zise Che Andrei și se sui în mijlocu divanului, cu picioarele adunate sub el, turcește.

Îmi ceru găleata de vin, pe care-o lăsase lângă ușă, bău, o puse lângă el și porunci să fie purtat în salon. Divanu avea la un capăt patru curelușe cu minere de alamă. Marin Doancă și slujnicele apucară de ele și-l scoaseră în coridor, iar de acolo în salonu mare, unde nu mai erau acum decît opt inși, rămași să taie covoru în părți egale.

— **Păzea!** strigă Che Andrei. Păzea, că vreau să petrec. Cine are cinste și onoare, mă?

— Che Andrei are cinste și onoare.

— **Urta!** răcniră ăilalți.

— Brava, făcu Che Andrei. Așa-mi place. Vreau să petrec cu voi ca la „Felinarul verde” din Brăila. Acolo e un local cu fete, plătești, și ele te poartă pe brațe. În iarna cînd m-am întors din Anatolia, am umflat toți banii de-acasă și m-am dus la ele și le-am înhămat la sanie. Cinci fetișcane, toate cu cizme, cu stam în sanie, plesneam din bici și ele fugeau cu mine pe stradă. Și le fișcuiam ușor numa cu vîrfu biciuluț: „Di, căluț cu două picioare!” Marin Doancă, tu știi să fii cal? Știi sau nu știi?

— Che Andrei, poți să mă chinui, ai pistol și comanzi, da să nu-ți pară rău mai tîrziu.

— Te opui? întrebă Che Andrei, amenințător.

— **Nnuu!** se bilbiu Doancă și se repezi să înhațe unu din minercle de alamă.

Fetele, îngrozite, rămăseseră în picioare între stîlpii de marmură din capu scărilor.

— În **hamuri!** strigă Che Andrei. Exe-cu-ta-rea!

Rotilele începură să huruie pe podele. Pași îndesați și roți. Prin geamurile sparte sufla vîntul nopții. Cei opt cu covoru făcuseră șir lângă perete, rideau și strigau: „**Trap!** Dă-i în trap, Che Andrei”, și doi dintre ei porniră în urma divanului, bocănînd cît puteau mai tare, ca să sperie și să iuțească fetele. Goneau în cerc, încordați, nădușiți, și Che Andrei, răsturnat pe divan, mesteca din picioare, zdrăngănea toarta găleții, chiuia și striga, fericit. Și atunci mă amestecai și eu. Culegînd un ștergar căzut de pe fruntea

lu Marin Doancă, l-am răsucit sul și, intrind în rînd cu fetele, am început să le plesnesc peste fund, îndesat. Ștergaru ud pocnea pe pulpele lor, și asta mă amețea și-mi dădea draci. Făcusem vreo douăzeci de ocoluri și mai vream, singele se aprinsese în mine, aruncasem ștergaru și le loveam pe fete cu palma, da Che Andrei propti dintr-o dată călcăiele în podele, silindu-i pe cei patru să se oprească, scoase pistolu, întinse brațu drept peste stîngu arcuit în formă de cange — toți de față, în afară de mine, își duseră palmele la ochi, luîndu-și în gînd adio de la viață — și trase două focuri la rînd.

— Și acum, descălțarea! strigă el, și oamenii lăsară brațele în jos, năuci. Nu s-aude? întrebă, holbindu-și ochiul zdravăn. Toată lumea în picioarele goale. Ioane, ține pistolu, are glonț pe țevă, treci la ușă și p-âl de n-ascultă îl găurești. Așa, bun, de aici înainte fetele or să ne cînte un cîntec frumos și eu o să vă tai unghiile de la picioare cu foarfeca. Vreau să mă țineți minte cum v-am tăiat eu unghiile în noaptea asta mare. Să-l ziceți, se întoarse spre fete, p-ăla cu... și începu el să cînte: „*O că-lu-găriță mică, de amor mă-mbolnăvi!* Da, toate într-un glas, cor, ca la armată. Hai: *O că-lu-găriță...*

Cele trei fete lungiră gîtu, preluară cîntecu, făcîndu-l subțire și auriu, iar Che Andrei îl chemă din grupu bătrînilor cu curcanii p-âl căruia-i dăruise sabia și cureaua lu Marin Doancă. Bătrînu întinse picioru drept, Che Andrei apucă laba noduroasă și-o sui pe genunchiu lui.

— Uite, lăboaiie la ăsta! De hoț! și potrive foarfeca. Parcă tai în piatră, mama mă-si!

— M-a călcat un cal și mi l-a lățit, se scuză bătrînu.

— Nu te zgîlții, că mă încurci, te înțep și urli. Astea nu-s unghii, tari ca gresia, camarade! Unghia, ca să știți, e o apărătoare pentru om. Da e și partea cea mai besmetică. După ce mori, ea continuă să trăiască, nu-și dă seama că nu-ți mai pasă de ea. Treci la rînd, Mișu Ianculescu. Picioarele albe, te ține muierea curat. Uite ce cornișoară, mai mare dragu să tai, te gîdilă? Cînd eram de recrut, am fost ordonanță la un general, acolo m-am deprins. Da nu umblam cu foarfeca, nu! Cu cleștele. Avea niște unghii de fier. Jurai că sînt coarne de vită. Dacă le-aș fi

strîns, puteam să le vînd pe parale bune la țiganii care fac piepteni...

Rotunjise unghiile la șase persoane, se ridicase să-și trosnească șalele și să mai bea vin, cînd în curte răsuna război împușcături împrăștiate și țiganca de pe prispa de la odăi țipă lung. Fetele se opriră din cîntec și se repeziră împreună cu Doancă pe scara ce urcă în pod. Bătrînii, adunîndu-și încălțările, dispărură în baie, cei cu covoru săriră pe balcon, spărgînd ferestrele, iar noi doi, cu poalele mantăilor în mîini, ne dădurăm drumu pe o scară de fier, răsucită și ieșirăm în spatele castelului, în grădină. Noaptea se scutura, vîntu îndesa negură între tufișuri. Gîfiiam, Che Andrei, clătînîndu-se, se tira spre zidul împrejmuitor — împușcăturile trosneau acum, sus, la ferestre — cotrobăind după vreo spărtură. Frunzele plopilor șuierau, iarba era lipicioasă, trecurăm în fugă, cocîrjați, pe sub cuștile pentru porumbei și ajunserăm la poartă. Ne despărțea de ieșire un gard de sîrmă împletită. Che Andrei, bijbiind, se săltă în mîini și sări dincolo, ușor și se făcu mic după colțu zidului. În curte, spre stînga, cineva răsucea un felinar. Strigăte răgușite și pași. Mi-am făcut vînt și-am trecut gardu aproape fără să-l ating. Dincolo de zid, o căpiță de fin. Che Andrei se vîrise adînc în ea. Mă strigă. M-am cuibărit lîngă el, într-un fel de groapă caldă și înăbușitoare. Nu vorbeam, din curte se apropia, urcînd, tropot învălmășit, și peste cîteva clipe, între stîlpii groși ai porților, apărură doi călăreți, cu armele culcate pe gîtul cailor minînd din urmă douăsprezece nemți. Mai tîrziu aveam să aflăm că țiganca bătrînă îi ținuse ascunși o zi și o noapte în podu grajdurilor. Opriră, nemții se încurcară și-o luară la dreapta, unde era un șanț, și fu ultima lor noapte, douăsprezece împușcături, trase în șir, îi culcară lîngă zidu castelului.

Peste trei zile, în cătunul Agulești de la țărmul Mării Negre, Che Andrei îi spunea lui Ion Mohreanu :

— Cu Dunărea am terminat pentru totdeauna. Nu-mi mai trebuie. Dacă o să mă mai auzi zicînd vreodată că vreau să mă-ntorc la Dunăre, să-mi pui otravă-n mîncare.

VI

LA TREI ANI DUPĂ RĂZBOI, ÎN TIMPUL SECETEI, primăvara, cînd Dunărea urcă malul în curți, Ion Mohreanu veni din nou la Plătărăști și trase la Gică Dună. Era seara, vîntul lîngea ferestrele, asfințitul se întindea larg și plin de dor.

— Doamne, verișorule, să fiu nebun de legat, dacă nu socoteam că ești mort ! îi zise Gică. Da ești numa bolnav.

— N-am nimic, răspuse Ion, și se pare.

Pe prichici, înfipse în tuburi de cartuș, patru lumînări, cu mucuri negre, și un pumn de muguri de plop. Ion scăpără chibritul și aprinse lumînările. Peretele se luminează în mijloc, la colțuri apăsa umbra.

— Ai crescut, te-ai lungit, parcă ești înșirat pe-o funie, și cînd mergi, aud cum îți sună oasele. Fă doi pași, îi ceru Gică, și Ion se supuse.

Se mișcă la stînga și la dreapta, acoperind lumînările și geamul, și Gică strigă :

— Scîrții tot, dă-ți cu păcură la genunchi !

— Nu mă doare nimic, repetă Ion.

— Poate să fie și așa, zise Gică, tu știi mai bine. Da ascultă, vere Ionică, dacă trăiești tu, pot s-apară mină-n mină și taticu și mămica și nu mă mir. Eu, taman mă gîndeam să chem copilașii, să-i legăn pe genunchi și să le cînt : vine, vine primăvara — le-am adus de la Dunăre muguri de plop să li-i dau pe la năsuc, să-i învăț ce-i frumos, și hop că vii tu ! Și vii după ce-a fost aici unu de la Brăila, ca să-mi vînză șaptespe vișini, un răzor, care i-a rămas netocat dintr-o moștenire. S-a supărat : ăsta nu-i preț, domnule Dună, și dacă nu mi-ar fi milă, aș pune toporu pe ei, da coaja de pe vișin e o pieleță care mic-mi vorbește, e ca și cum ar trece o fată pe lingă noi și eu i-aș tăia picioru. Ăsta-i prețu și dacă nu-ți convine, întoarce-te la Brăila, cu băncuța aia de cinci găurită și du-te la unu din prietenii ăia ai dumatiale, care și ei n-au mai mult de-o băncuță de cinci, și zi-i : dă-mi mie băncuța ta, și el zice na-ți-o, da tot nimic nu faci nici cu două băncuțe, și tu zici, ba pardon, cu două băncuțe găurite mă cîntăresc

de două ori la cîntaru de persoane din piață. Ești flămînd, vere Ionică ? Spune cinstit.

— În trei zile am ros doar un ciolan de iepure, la un canton de cale ferată.

Gică Dună întinse mîna și luă de pe sobă o farfurie cu două felii de piine unse cu icre de știucă.

— Ia de ici și mîncă. E puțin, da astăzi trebuie să mîncăm porții mici, măsurate. Mai rău ca-n război. Și pe deasupra, pe mine m-a bătut Dumnezeu de-am pierdut șase vaci. S-au rătăcit de cireadă și s-au înecat în nămol, nici pielea de pe ele n-am putut s-o jupoi. S-aude că prin Oltenia ar fi belșug, Titi Șorici, care-a făcut celulă de partid în sat, umblă prin Dolj, s-aducă cartofi pentru toate familiile înfometate. Pe dracu, nici p-acolo nu poate să fie, aleargă ăia de timpîți, moldovenii, cu trenurile, mor mîncăți de păduchi și n-aduc nimic. Pleci și-ți vine-ndărăt numa numele, știu eu ! Bomfaier și Schelete, cu care erai tu prieten — verișorule, ia aminte de la mine, cu țiganiile să n-ai de-a face decît o dată în viață, la nuntă ! — au plecat în județul Timiș-Torontal, și Bomfaier, cică, s-a în-surat pe drum de nouă ori. Le-amețește pe proaste cu vi-oara, altfel cine să se uite la el, cît e de vînat ? Acum trei săptămîni, la-nceputu lu martie, s-a lipit la mine o fată din Covurlui, Didina. Au găsit-o, dimineța, pe paie-n șopron, Anicuța și Maria și, s-o mînince, că-i hoată. Ei, s-o cunoști și tu și să vezi dacă-ți face impresia. „Fiți cumînți, domnule, am strigat, păi așa merge ?“ Față de copil nevinovat, vere Ionică, să torni pe ea o cană de apă și să rîzi cînd dă cu palma să se șteargă. Am oprit-o aici. Las să stea, și cinc-î mare și le vede pe toate o să mă noteze c-o faptă bună. Unde mînince eu, cu Anicuța, cu Maria și cu doi copilași — parcă-s de turtă dulce, verișorule, și-am să fac optușpe sau douăzeci, dacă se poate — e un colțisor și pentru Didina. Cînd ai s-o vezi, să te uiți atent, seamănă cu tanti, cu maică-ta care s-a înecat în Dunăre. Tu n-o știi pe tanti, erai mic și tu porți în tine numa ce ți-a spus unchiu Neculai, că ședea întinsă pe covoru de pișlă și grecu se uita la ea că e goală. Să nu te superi, da unchiu Neculai poate că merita să-i facă tanti toate figurile, pentru că o femeie nu pleacă de la bărbatu ei fără motive : o bate sau, dimpotrivă, tocma că n-o bate și ea vrea ca el s-o

bată. De cînd cu seceta am un fel de ameteți, și vin la mine morții care-mi sînt neamuri, cred că-i cheamă aeru putred, trec pragu și s-așează pe vine lîngă perete. Singur unchiu Neculai nu vrea să intre, i-aud vorba de-afară : „Gică, aia tot cu fesele goale este, tot nerușinată ? Dă-i brînci să plece, ai s-adormi și-o să-ți bea sufletu.“ El, mort, vorbește ca Titi Șorici care-i viu. Dacă nu-l împușca santinela-n șanț la Mircea-Vodă, unchiu Neculai era acum în celulă la Titi. „Titi ! i-am zis lu Titi și la ăilalți douăzeci care-s cu el, de ce strigați voi, mă, să trăiască 23 August, ziua eliberării României ? Dacă voi vă țineți că sînteți cei mai cinstiți, atunci fiți corecți și strigați cum a fost, strigați : să trăiască noaptea de 23 spre 24 August, care-a fost ziua eliberării de sub fascism.“ Pretinzi că sînt greșit, vere Ionică ?

— În politică nu mă pricep, zise Ion, poate-am să mă bag mai tîrziu.

— Niciodată, verișorule. Politica-i cu prăsilă rea. Stai deoparte și toți or să-ți dea un pahar de vin. Ți-aș da și eu, da păcat că nu mai am. Într-o seară, săptămîna trecută, am scos din beci ultima damigeană și, hai, mă, nevestelor și, mă, Didino, hai s-o dăm pe gît și pe urmă să ne rugăm de-o ploaie mare. Mi se păruse mie că văd un nor în fundu cerului, da era din alte primăveri și era numa-n mintea mea. În anii buni, în luna lu martie, se tulbura în fiecare seară tot ceru și tot pămîntu, vijiiia furtuna, urlau plopilii și vuia Dunărea și ți se făcea frică de-atîta negu-reală de ploaie. Acuma, parcă sîntem blestemați, Dunărea s-a suit în grădini și s-a retras, și e atît de limpede, că poți să vezi cum se mișcă racii pe fundu ei. Cuprian, ăl de i-a înghițit apa doi copii — da eu cred că i-a înghițit un somn uriaș, unu pe care l-a văzut tăticu plutind cu vreo douăzeci de ancore înfipte în spinare, groase, să legi caii de ele — zice că nici spiritu nu-i atît de limpede cum e Dunărea în primăvara asta. Sălciile nu înfrunzesc și umbra spînzură la două dește de crăci, iar în baltă s-a aprins stufu din soare. Am luat damigeana și, sus la mine, în cămăruța specială. Vrei s-o vezi ? Vîno. Ia două cartușe de-alea, iau și eu două, și fii atent, să nu se stingă lumînările.

Străbătură tinda, urcară o scară de lemn, spălată și răzuită cu cuțitul și pătrunseră într-o odaie, în stînga față

de gura podului, cu pereții căptușiți cu oglinzi. Șiruri ne-sfârșite de luminări, pîlpîind în cartușile îngroșate de ceară picurată, se mișcau spre fundul unei nopți de neființă — la geamul mic, de unde se zărea un colț din Dunăre, bătea vîntul — și alte patru luminări ardeau întoarse, cu capetele spre podele, într-o oglindă rotundă, cu ramă de lemn poleit cu bronz, fixată sus în tavanul îngust. Pe o măsuță pitică, rezemat de oglindă, un tablou, avînd în fiecare colț un bulb de ceapă și o piersică așezată pe o crenguță de tuia, iar în centru figura M. S. Regele Mihai, cel dintîi plugar al României, trăgînd o brazdă în Cîmpia Mureșului.

— Ce zici ? întrebă Gică Dună. Asta-i cămăruța mea specială. Bătut și n-ai fi ghicit că e plină de oglinzi. Le-am luat de la Alexandru Șuțu-Buric. Tu, poate căpiezi, poate te doare capu dacă stai aici, da mie-mi place. Foarte mult. Stau singur și mă uit. În fața oglinzii, Didina închide ochii, da eu pot să stau cu ei holbați și o jumătate de zi. Aici am urcat cu damigeana și cu toate trei nevestele — că și Didina e ca nevasta mea — și-am băut, și Didina s-a pilit și-a început să cînte. Unde-i cîntec, e și joc, vere Ionică, și ce-mi vine mie ? „Ia dă, măi Didină, rochia jos, să vedem cum ești în oglindă !“ „Nu pot, nea Gică, am cămașă cu poale de cînepă.“ „Dă și cămășuța !“ „S-o dau, țatică Anicuță și țatică Marie ?“ „Păi de ce-ntrebi tu pe cine nu trebuie ? Tu discuți cu mine. Viermele de mătase vine de face borangic și tu fată care ești umbli cu cămașă de cînepă ? ! Am să pun pe tine mătase scumpă.“ „Scoate, fă“, a zis și Maria, și-atunci a scos tot, da am uitat să-ți spun, Didina a venit aici tunsă-n cap, eu zic c-a avut tifos și nu vrea să spună, și, bagă de seamă, vere Ionică, era tunsă și jos. Anicuța și Maria, să se topească de rîs, nu altceva : „E cheală, fă, e cheală peste tot“. Adevăru-i că e numa tunsă și e plină de alunițe pe șolduri, o carne aurie bătută cu boabe mici de strugure, și mereu îi răsar altele și altele se sting. Ți-am spus asta, vere Ionică, pentru că pricep că tu ai venit să te bagi argat la mine și eu nu pot să te iau. Încearcă la Gheorghe Jinga. Asta, precis are nevoie de oameni.

— Dacă nu poți tu să mă ții, o să încerc la țata Vetina.

-- Vrei să spui la Bocu, vere Ionică. Pentru că în curtea Vetinei e mare și tare Bocu, curvulicea aia din munte. Ea ține comanda-n averea Vetinei. I-a intrat în suflet, piș-piș, și pe urmă i s-a suit în cap. Vetina e astăzi pe planu doi, și-o să ajungă să întinză mîna să ceară, da singură și-a făcut-o. După moartea lu Pavel Berechet, reformații și-au luat tălpășița pe la casele lor, și-a vrut să plece și Bocu, cu Rimniceanu, omu ei, îl știi tu, ăla mic, șui, cu bărbia pirlită de foc și cu dinții furați parcă dintr-o pinză de fierăstrău, da Vetina s-a atirnat de ei : „mai stați, mai rămîneți, mi-e urît singură, stați pînă apare Neicu, faceți asta pentru mine, și cînd o fi și-oți pleca, n-o să plecați cu mîinile goale“. Neicu a venit peste două luni, în octombrie, gras, prost și cu doi cîini după el, garda. Vetina, bucuroasă, a dat jos rochia de doliu, cu toate că nu trecuseră patru zile de la moartea lui Berechet, a tăiat cinci giște și patru găini, a desfăcut un butoi de vin și-a adus lăutari. M-a chemat și pe mine la petrecere, pentru că-i dădusem petromaxu cu împrumut, și m-am dus cu Maria, Anicuța n-a vrut, țesea la război un pelitar în care stau două cămile cu cocoșele umflate, și bine-am făcut că m-am dus, am aflat pe urmă că Bomfaier se jurase să-mi fure-n noaptea aia petromaxu, și dacă nu eram acolo, rămîneam cu buza umflată. Noi ăștia de la Dunăre știm să petrecem — la Brăila sînt cel puțin zece cîrciumi care nu vînd vinu cu kilu sau cu vadra, vînd cu burta, plătești și bei cit te țin balamalele — și-n seara aia, pot să zic, a fost frumos, devenisem rotunzi de-atîta băutură, puteai să ne dai de-a dura ca pe bile. Titi Șorici a jucat îmbrăcat într-un capot de-al Vetinei și cu o funie de ceapă după git, Rimniceanu mergea numa-n genunchi și-a rupt cu dinții ăia ascuțiți gura unui cal căruia i-am pus eu dinainte o căldare cu vin, Gheorghe Jinga a dărîmat gardu dintre curți, strigînd : „familia noastră este una și aceeași, n-are nevoie de despărțituri“ — îi era frică de Neicu, pentru că mai de mult anunțase un premiu cui l-o prinde și l-o da nemților, și-acum se schimbaseră lucrurile — iar Bocu a inhămat cîinii lu Neicu de picioarele mesei și i-a zis lu Neicu : „fluieră-i să facă o cursă“, și cîinii, cu spinările late de două palme, de credeai că sînt lei din Africa, s-au repezit în funii și-au dărîmat masa și-au tîrit-o prin

toată băătura, vere Ionică. S-ajung să măninc muște uscate dacă nu trăgeau ca niște cai. Bomfaier, care mi-a spus că-ntr-un arcuș de vioară intră pînă la două sute cizeci de fire de păr de cal, zicea că-i tunde, da-i era frică să s-apropie de ei. După miezu nopții, Bocu, întăritată de nebunia aia a femeilor, care le face să nu le mai fie rușine de nimic, și-a-ndesat botu-n urechea Vetinei — Maria sta lîngă ea și-a auzit totu și mi-a spus — a sărutat-o și-a-nceput să se roage de ea : „țatică Vetină, vreau să mai fiu o dată cu el, măcar un ceas.” „Sst, că te-aude lumea, fă !” „Lumea ? ! O dau dracului, pune-i-aș lumînarea-n mină ! Miine plec, se duuce Bocu, se duuce și vreau, țatică, să știu că s-a rupt pămîntu sub mine în noaptea asta ! Ai fost, țatică, pentru mine, ca Maica Domnului, și eu nu ți-am ieșit nici atitica din cuvînt, închide-mă în odaie cu Neicu și-ți sărut tăpile.” Iar dimineața pe la opt, cînd nu mai eram în picioare decît eu și cu Titi Șorici, Vetina l-a sculat pe Rîmniceanu care adormise pe butoi, i-a turnat o ceașcă de țuică, bătută cu scortîșoară, ăla a băut-o fără să se scuture, și Vetina i-a zis : „Plecați, Rîmnicene, mă lăsați și eu m-am învățat cu voi. Rămîneți aici de tot, la mine e loc larg, și voi avere n-aveți, copii n-aveți, rămîneți și vă trec două pogoane de pămînt cu acte.” „Vorbește cu nevastă-mea, ea hotărăște, iar mic să-mi dai doi cartofi, să-i tai în felii pe care să le pun pe frunte.”

Ion asculta, lustruind cu palma fluturii galbeni impri-mați în mușamaua întinsă pe masă. Gică Dună se opri, stinse una din cele patru lumînări, apăsîndu-i flacăra între degete și-l întrebă :

— Ai venit singur, sau cu Che Andrei ?

— Singur.

— Bun, zise Gică. În cazul ăsta pot să-ți spun totu, n-are cine să latre. Marin Doancă a fugit de-aici. După război au intrat alde Titi Șorici, și toată sărăcimea, cu plugu în moșia prințului și l-au pus pe goană pe Doancă. Doancă, mai deștept ca ei, știa ce-l așteaptă, și-a ascuns pe undeva toată argintăria prințisorului. Știu precis că erau în dulapuri șase sute de furculițe, șase sute de linguri, șase sute de cuțițe de argint, candelile, toate cîte-au fost, și vreo douăj de tăvi mari, le-a dăruit Șuțu-Buric, în persoană bisericii. Îți zic să te duci la Gheorghe Jinga, pen-

tru că el era prieten bun cu Marin Doancă, eu mă stricasesem, că l-am prins dînd tîrcoale Mariei și i-am trînit două picioare-n noadă, de nu s-a văzut, Jinga l-a dus și cu căruța la gară, și nu se poate să nu știe el ceva de ascunzătoare. Pindește-l sau intră-i pe sub piele și află, și-o să ne fie bine la amîndoi. Am în capu meu să cultiv plante tehnice din care se fac parfumuri, se poate da o lovitură, căci lumea vrea să-mprășteie putoarea-n care-a zăcut ani de zile, da mai bine-ar fi să ne asigurăm de averea pe care-a ascuns-o Marin Doancă. Căci cu parfumul, odată te pomenști că vine guvernul și pune gheara pe el și-l face monopolu statului. Eu am avut încredere, vere Ionică, și ți-am spus, trebuie să ai și tu încredere în mine cînd o fi să mi-roși ceva de la Jinga...

Jinga îl angajă pe Ion numai pe mîncare și îmbrăcăminte și-i aruncă din magazie uniforma lui de sergent în regimentul 3 artilerie Franța, transformată de Dicleasa și vopsită în zeamă de coji de nucă. Buzunările vestonului fuseseră smulse, pe locul lor, vopseaua se prinsese prost, postavul rămăsese în continuare kaki, iar cele de la pantaloni, cusute.

— Puteați să le tencuiți, îi zise Ion lui Jinga. Era mai trainic.

— Că n-oi fi avînd unde s-atîrni stilou ! îi răspuse Jinga. Azi piinea-i rară sau nu e de loc și dacă-ți dau să mîncîci, pîi să nu-mi stai cu mîinile-n buzunări.

În aceeași zi chiar, Jinga îl trimise în baltă, împreună cu o ceată de rudari, ca să curețe și să îndrepte șanțurile din orezăria de douăzeci de pogoane. Între mlaștinile puturoase, o căldură să scoți pui. Lucrau greu, despuiați pînă la briu, pămîntul argilos, săgetat de crăpături adînci, strîmba buza sabelor după două izbituri, vînt negru șuiera ascuțit în buruieni și pe sus treceau doar stoluri de vulturi cenușii, grași, îndopați cu carne din stîrvirile ce pătau nisipurile din marginea Dunării. Noaptea, cînd se adunau în strungile de stuf afumat în care dorm pescarii, iarna, ardeau mormane de balegi uscate ca să alunge țînțării. Mînceau pește sărat și păsat de mei, îngroșat cu doi bulgări de untură de porc.

Simbătă, la capătul săptămînii, Ion se întoarse la Plătărăști cu luntrea lui Vilică Măxineanu, împodobită cu plăci de sîdef vioriu — tot la două săptămîni, simbăta, Vilică aținea calea unui vapor urcînd dinspre Marea Neagră și cumpăra mărfuri de contrabandă, în special stambă și zahăr, pe care le desfăcea în satele din cîmpie prin doi oameni care goneau călări, cu ranițele în spinare și se întorceau în zori — și ceru primeneli curate. Jinga-i dădu o pereche de izmene pline de ștampile militare, neieșite la spălat și o cămașă albastră, cu nasturi mari ca de pijama, și-l puse să ungă cu o pană de gîscă muiată-n ulei patru pluguri înșirate lîngă peretele grajdului. Umblînd la mînerile din care se lărgește sau se îngustează brazda, Ion își zdreli un deget și, strîmbîndu-se de durere, alergă în casă să ia o cîrpă să lege rana.

Cînd deschise ușa de la tindă — intra pentru prima oară în casa de piatră a lui Jinga — Dicleasa sări de la masa de lîngă perete pe care ardea ca-n toiul nopții lampa cu fitil numărul 11 și se repezi la el :

— Ce vrei, mă ? De ce nu ciocănești ?

Jinga, în ungherul de lîngă blidar, se ridicase în picioare, acoperind cu palmele mari un morman de verighete de aur. Pe perete, deasupra mesei, fixată în cuiul unde stă de obicei lampa, atîrna o nuia de salcie în care scinteiau roșcat douăzeci sau poate treizeci de rînduri de cercei, aranjați ca frunzele. Sus, o broșă în formă de căprioară încheia șirul, și toate boabele acelea sclipitoare, de-a lungul nuielei, păreau picături de sînge viu și tremurător curgînd din gîtul căprioarei.

— Mi-am julit deștu, zise Ion, neputînd să-și ia ochii de la creanga din perete. Vreau o cîrpă cu gaz...

— Caută-n bucătărie, zise Jinga.

Ion se retrase spre ușă, dar cu ochii tot la creanga cu cercei de aur.

— Ce boabe frumoase, nea Gheorghe ! Poți să le bei într-o lingură de argint.

— Am dat opt saci de porumb pe ei : banița de porumb, perechea de cercei. Haida, ieși afară.

Ion se întoarse în curte. Pe rampa magaziei, așezat turcește, Rîmniceanu spărgea semințe de floarea-soarelui. Scuipa cojile leneș — multe-i atîrnau la colțurile gurii și

în bărbie, ca un roi de muște albe -- iar miejii îi vîra la păstrare într-un săculeț care-i atirna pe burtă ca un caltaboș umplut numai pe jumătate.

— Nu-i mîncîci ? se miră Ion.

— Nu. Îi strîng pentru Bocu. Îi mîncă cu pumnul, da n-are răbdare să spargă. Cînd se umple săculețu, mă duc și-i prăjesc pe o tablă și-o chem, și ea-mi dă o litră de țuică.

— Asta-i toată treaba ta aici ?

— Numa sîmbăta și duminica. În restu săptămîinii sînt cu Neicu.

— Ce faceți ?

— Nu te interesează, răspunse Rîmniceanu.

Ion îl privi pieziș.

— Îți spun eu, zise el. Furați cai. Neicu a deprins patima în baltă.

— Nu te băga, îl sfătui Rîmniceanu.

Ion îi întoarse spatele, ridicînd din umeri, și-n clipa aia descoperi în agudul uriaș dintre casă și bucătărie roata veche de căruță pe care taică-su i-o vinduse lui Gheorghe Jînga. Se opri, zîmbînd. Cămașa albastră, mirosînd a naltalină, îl strîngea la gît. Desfăcu gulerul cu stînga și vru să se aplece să ridice cutia cu ulei și atunci o văzu și pe Tița, la o fereastră mică tăiată aproape sub acoperișul casei și prevăzută cu oblon în două rame. Își îndreptă spinarea și-i făcu semn cu mina. „Ia te uită, părea să spună gestul lui, tu l-ai legănat pe neamțu Kurt în coaie și eu nici nu mai știam că ești pe lume !“

Tița nu văzu semnul sau nu vru să răspundă. Sta cu nasul lipit de geam și privea spre movilele de boștină din spatele odăii de lut în care era instalat cazanul de țuică, sau poate la rogojina întinsă-n patru cuie pe peretele magaziei, pentru ca soarele, arzînd acum în două lame gîlbui, să distrugă mucegaiul din ea. Pe rogojină, țopăiau gălăgioase cîteva vrăbii ciufulite.

— Sînt aici de opt zile, zise Ion spre Rîmniceanu, și pînă azi n-am văzut-o niciodată.

— Nu-i dau voie să iasă. A fugit de la liceu și-o țin sub cheie ca pe-o haină de moarte. Ia stai ! Uite-o c-a ieșit. Dac-o simte Diculeasa, mătură bătătura cu ea.

Tița părăsise locul de la fereastră și era acum în prag. Rezemată de uscior, cu mâinile ascunse la spinare, se uita în fumul vînat care cobora cu asfințitul pe Dunăre.

— Astea, cînd fug de unde-i treaba lor, urmă Ion, cu voce scăzută, se apucă și de fumat.

— N-are porție, răspunse Rîmniceanu. Ca să capeteți țigări, trebuie să ai cartelă. Și la primărie, cînd s-au făcut listele, cine n-a dat probă de tușit din gros n-a fost înscris...

Ion făcu un pas, ca și cum ar fi vrut să se ducă spre ea, apoi se opri și-o privi atent. Rîmniceanu, pe rampă, își scutură cojile cu palma de pe genunchi și potrivi între dinții ascuțiți o sămîntă lungă cît o lăcustă, floarea-soarelui ucraineană. Lîngă perete, Tița desfăcuse brațele și îndoise un picior și primea razele soarelui drept în față. Purta o bluză roșie, fără mînci și pantaloni albi. Era înaltă și slabă, ochii mari îi pluteau în două scoici cenușii, avea obrazul lung și buzele subțiri și vinete, parcă ar fi fugit de la școală și s-ar fi închis în casă numai ca să și le muște neconținut, iar părul, castaniu, îi acoperea brațele.

— Tița, o chemă Ion, mă mai cunoști? Roata aia cu cuiabar pentru berze a fost a mea.

Ea nu răspunse.

— Ascultă, urmă Ion, vrei să vezi cum fac porumbeii să vină pe umăru meu? Îi fluier cu meșteșug și ei vin grămadă.

— Toți? întrebă Tița, fără să închidă brațele.

— Toți, răspunse Ion, bucuros. O sută, două sute, oricîți aveți.

— Nu vreau, zise ea, și adunînd brațele, intră în casă.

Pe rampa magaziei, Rîmniceanu necheză scurt și răgușit ca un cal castrat.

Ion n-o mai văzu apoi multe zile, și nu înțelegea nimic, își bătuse joc de el sau fusese numai plictisită sau, și mai simplu, vrusese, poate, să stea la soare, singură cu gîndurile ei, înfiorată de liniștea care precede amurgul și-l pedepsise pentru că-i stricase starea aia de plăcută amorțeală? Orice-ar fi fost, răspunsul Tiței, neașteptat, brutal și disprețuitor, îl paralizase, la fel cum îl năuciseră

în copilărie pumnii bunicului, bătrînul croitor din Brăila, umflat de bere și salam, care, pornit să-i strige lui Neculai Mohreanu în față : „porcule !“ și să-i cîrpească două perechi de palme, plată pentru alungarea fiică-si, își tocise mînia pe drum și ajuns la Plătărăști lovise cu pumnii, ca să nu se spună că venise degeaba, nu în ginere, ci în capul nepotului atîrnat de picioarele lui în așteptarea unui cornet cu bomboane. Și pentru că împotriva Tiței nu putea să facă nimic, începu să-l urască pe Rîmniceanu, dar nu pentru nechezatul ăla caraghios, ci pentru că fusese de față cînd ea îi întorsese spatele. E regulă că nu eșecul în sine înspăimîntă, asta trece, se șterge, se uită, te zdruncină doar difuzarea lui, faptul că alții, știind de el, pot să-l țină viu și neîncărunțit.

Martie, fără ploi, turtit de soare și istovit de vînturi uscate, care scuturau păstăile vechi ale salcîmilor și ridicau vîrtejuri de pulbere cenușie peste arături, se duse și veni aprilie, cu învîrteala aia din ajunul Paștilor, să faci curat, să pui lumină pe pereți și să tragi briie de sineală, pentru că Moartea și Învierea lui Isus despică în om patimi învălmășite, bucurie și frică, mai adîncă frica decît bucuria, fiindcă moartea înseamnă frică, cea mai groaznică frică — și în cele două curți, a lui Jinga și a Vetinei, începu acea forfotă strălucitoare, care ține de-un chin și de-o frumusețe străveche. Bocu spoi casa, gardul, fîntina și iepurele de fier din grădină, Rîmniceanu zugrăvi ouă, după un model bucovinean, Neicu lucră o toacă de lemn, nouă, și o dăruî părintelui Oancea — cînd paracliserul sau copilul lui, olog, umblînd pe două cotoanoage, o băteau cu ciocănelele, Bocu și Vetina se închinau cu evlavie și se priveau fericite — Diculeasa adună ramuri de liliac de pe insula din mijlocul Noianului, iar Ion prinse douăzeci de pui de cloșcă, îi stropi cu vopsele de la Rîmniceanu, îi virî în cuptorul de pîine, strînși grămadă într-un ciur — șase din ei muriră și-i aruncă în mărăcinii din fundul livezii, unde mișunau dihorii — apoi îi răsturnă într-o căciulă și-i strecură, fără să-l observe nimeni, în odaia Tiței. Ea umplu casa cu strigăte de mirare și nu dădu voie să fie scoși afară, îngrădi cu stinghii cotlonul de la sobă și-i ținu în odaie două nopți. Dar Ion nu știa nimic din ceea

ce făcea Tița înăuntru. Oricît pîndea, nu-i simțea pașii, nu-i auzea vorba.

Pînă în joia mare. Joi, cînd lumea se pregătește pentru cele douăsprezece ingenunchieri, Jinga îi spuse lui Ion să scoată din grajduri mînjii aduși din baltă — se pregătea să-i vîndă, și chiar i-a vîndut, dar asta a fost mai tîrziu — și să-i ducă la Dunăre să-i scalde. Îi dădu și funii ca să-i lege cinci cîte cinci și plecă în sat. Cu funiile în brațe, Ion trecu la colțul casei, să-l strige pe Rîmniceanu să-l ajute. Și atunci se ivi Tița. Purta aceeași bluză roșie fără mîneci, dar în locul pantalonilor îmbrăcase o fustă, tot de culoare albă, încheiată într-o cataramă lată, de piele neagră, lăcuită.

— Tu ai vopsit puii ăia ! zise Tița și Ion o măsură c-o privire scurtă și se gîndi că ea are șaptesprezece ani și el douăzeci și trei, și înțelese că ea era femeie și trebuia să se uite la el.

— Eu. Da or să moară toți, răspunse el.

— Te duci la Dunăre ? îl întrebă ea. Merg și eu.

— Mergi, dacă te lasă alde tat-tu. Întrebă întii.

— Mă lasă. De Paști trebuie să ne iertăm unii pe alții.

Așa e obiceiul.

— Iertarea se dă abia după a doua înviere, luni.

— Știu. Da ca să dai iertarea, trebuie să te pregătești din timp, trebuie să faci repetiție, rîse ea.

— Atunci mă duc să scot mînjii, se precipită Ion.

Și trăgînd biciul de la cosoroaba grajdului, intră în grajd și trimise afară două rînduri de cîte cinci, apoi încă un rînd de cinci, și unul de patru — nouăsprezece cai mici, cu cozile de-un cot, mici și iuți, fremătînd din toți mușchii, cai de cîre ai fi zis dacă n-ai fi știut că sînt în creștere, cu gura plină încă de gustul laptelui și de moliciunea ugerului — iar pe al douăzecelea, unul negru, cu șanțuleț pe spinare, cel mai năruș din toți, care nu suferea funia, îl scoase, trăgîndu-l de coama pieptănată în stînga, și-l împinse, rîzînd, spre căruța cu hulube din mijlocul curții. Negrul crezu, probabil, că e împins să fie înhămat și, sfîrșind, făcu un salt, se încordă arcuind gitul și se trînti cu toată puterea peste hulube. Lemnele trosniră, cîinele din cușcă începu să latre, și Tița, speriată, alergă să vadă dacă mînzul nu și-a spintecat burta.

— Lasă-l, strigă Ion, dar fu prea târziu, Tița ajunsese și sălbăticiunea crescută în bălți suci capul brusc, mușcă și țîșni în picioare, ținând între dinți o fișie din bluza roșie.

— Ah, ticălosu! scînci Tița, frecîndu-și umărul învînețit și smulse biciul din mîna lui Ion și croi mînzul peste ochi.

Negrul, fulgerat, întoarse spatele și se repezi orbește în perete. Tița îl ajunsese și lovi din nou, și atunci, ăilalți nouăsprezeci, îngroziți de șuierul curelelor umplute cu boabe de plumb, ciuliră urechile și o rupseră la goană. Trecură în galop peste gunoaie, răvășindu-le, trecură prin gardul livezii, strivind în copite un șarpe ieșit la soare și dispărură spre Dunăre.

Înjurînd, Ion dezlegă calul pentru șaretă, încălecă și porni prin curtea Vetinei ca să le taie calea.

— Mă nebunule, la balamuc cu tine! îi strigă Bocu din ușa closetului.

El o amenință cu pumnul — n-avea să-i rămînă dator — și, cotind pe după casa lui Titi Șorici, intră în albia unui șanț căptușit cu uscături și ieși pe un platou cu pietriș, în locul unde Noianul se gîtuia, retrăgîndu-se în Dunăre. Toți caii ăia pitici, că te-apuca risul cînd îi vedeai de departe, și ăla negru, care-o mușcase pe Tița și venea în urmă, aruncînd lăbărțat picioarele de dindărăt, ca și cum ar fi avut un dulap în spinare și se străduia să scape de ei, s-apropiau, gonind paralel cu linia stufului cafeniu. În pieptul unui dîmb, în stînga debarcaderelor înguste, pline de noroi jilav, se opriră gîfiind și Ion desprinse un roib din funie și-l împinse în apă.

După ce scăldă vreo zece, ieși pe mal să se încălzească — oricît ardea soarele, apa era încă rece — și stînd pe vine și răsucindu-se după soare, deodată o zări pe Tița. Sta pe marginea unei scînduri de la debarcader, cu spatele la el, și încremeni. Prin mijlocul fluviului plutea un convoi de șlepuri și cineva, agitîndu-se între punți, striga într-o trompetă: „dă-le dracului, auzi, dă-le dracului!“, de ce și pe cine, nu se înțelegea, și Ion se pomeni strigînd la Tița cu vorbele ăluia.

— Dă-o dracului de treabă, auzi?! Puteai să m-anunți de departe, ca să mă îmbrac.

— Nu te-am văzut gol, răspunse Tița, fluturînd un spic de trestie. M-am apropiat privind în pămînt și m-am oprit aici. Să-mi spui cînd pot să mă-ntorc spre tine.

— Ce vrei ? o-ntrebă el, trăgîndu-și grăbit pantalonii.

— Vreau să-l bați p-ăla negru. Să-i dai una-n moalele capului să rămîină lat.

— Și dacă mă află nea Gheorghe ? !

— Vreau să-l bați ! ceru Tița.

Ion se uită în jur și se asigură că în afară de ei nu mai era nimeni. Convoiul de șleपुरi și silueta ăluia cu trompeta, oscilînd pe fundalul bălților, nu conta.

Tița aștepta. Se sculase și venise sub pîlcul de sălcii din malul care urcă-n curtea lui Titi Șorici. Ion luă din mîna ei spicul pufos, îl așeză pe crucea făcută dintr-un butuc de frasin, înfiptă între două brazde de pietriș — cine-oridicase, nu știa, în urmă cu trei ani nu era acolo — privi chipul femeii cioplit în lemnul crucii, la o palmă mai sus de rădăcina îngroșată de o droaie de ciuperci cu tulpini subțiri și pălării pîstruiate, și se duse spre mînzul ăla negru, fluierînd ușor și ținînd dreapta întinsă, ca să se creadă că are în ea grăunțe. Mînzul, înșelat, lungi botul. Cu stînga, Ion îi cuprinse gîtul și cu dreapta îl lovi puternic în frunte. I se păru că auzise osul pîriînd și-i dădu drumul. Negrul, amețit, se trase îndărăt și se izbi cu dosul în cruce, dărîmînd spicul de stof de la Tița. Capul acoperit cu păr lucios, cu nările trandafirii, pline de spumă, îi atîrna neputincios. Țîlălți nouăsprezece nu încercară nici o mișcare.

Tița se uită la mînz, gata să plîngă, privi scurt, parcă vinovată, și spre Ion care-și freca nodurile degetelor, se întoarse și-o apucă spre livadă. Mergea încet, răpusă de-o oboseală neașteptată sau de silă, și pe fusta albă se vedeau două picături de sînge.

— Ascultă ! o strigă Ion, și ea se opri, dar nu de tot, ci numai scăzu un pic pasul. Să nu ieși în uliță. Să intri-n casă și să dai jos fusta.

— De ce ? întrebă Tița leneș, fără să înțeleagă sau fără să vrea să înțeleagă.

— De-aia, zise Ion, pentru că ți-e cald. Tu nu simți cald ? Ce trebuie să-ți spun mai mult, înțelege și tu !

Și se întoarse. Și cu toate că n-o mai vedea, știa că ea merge acum ca o cățea, c-o frig coastele și-o înțepă carnea.

Apoi, brusc, o auzi icnind, ceva vijii prin aer și pînă să-și dea seama ce se întîmplă, un bolovan îi zdreli tîmpla. Ion gemu, dar nu înecat de durere, ci de-o bucurie ascuțită, un fel de turbare veselă care-i gata să urle, și se repezi pe urmele ei. Tița, sub salcîmul de la colțul livezii, îl aștepta, ținînd în pumni țărînă și cînd el ajunsese la doi pași i-o aruncă în ochi, și Ion, cu părul și cu fața năclăite de praf, rîzînd, o cuprinse în brațe și Tița nu se împotrivi. Se tăvăliră pe un morman de frunze moarte și gura ei dogora, și la subțioară, unde mușcase mînzul ăla negru, mirosea a bale de cal amestecate cu iarbă, iar tot trupul ei avea ceva de cățea.

Noaptea, cînd toți dormeau, Tița se strecură în odaia unde e cazanul de țuică și se iubi cu Ion pe rogojina cu miros de mușegai care șezuse întinsă la soare pe perețele magaziei.

Luni, sfintele Paști, ziua a doua, cînd se dă iertarea — o iertare mică, împărțită numai în familie și cu vecinii — Ion se trezi după răsăritul soarelui, hotărît să caute o meală cu care s-o aducă jos în curte pe Tița. Pînă la miezul nopții șezuse la salonul de dans al lui Vilică Măxineanu — Tița fusese invitată acolo la un *jur* dat de Luca, fiul părintelui Oancea, student la București și de vreo zece elevi cu șnur la chîpiu, semnul distinctiv al cursului superior — instalat stîngaci între acordeonist și orbul din țigănie, prezent cu ochii lui copti la fiecare petrecere. Băieții, aprinși de șprîturile servite de Vilică pe o tavă de bronz cu mîner groase, largă cît un pat, și fetele, cu părul plin de confetii lucrate cu mașina de capsat a primăriei, săltau pe dușumelele scilciate, pline de noduri și acordeonistul urla :

*Pe podișu mexican, can,
Mexicanii stau la pîndă, pîndă,
Să vîneze un curcan, can...*

Și el, Ion, bătea tactul cu pumnii pe genunchii orbului și nu-i păsa că ăia se înghesuiau s-o îmbrățișeze pe Tița, Tița era a lui, ei nu puteau s-o atingă altfel decât cu palmele lor înădușite.

Dar la miezul nopții, când unul strigă că trebuie, e ora să joace un gaj și îngrămădi în șapcă o batistă, un creion, un ruj, ceasul de mână și un briceag cu plăsele pictate, Tița venise lângă el și-i spusese să plece : „du-te, nu vreau să te uiți ca lupu când m-or săruta“, și el ieșise, ferindu-se să nu-l atingă pînza de apă pe care-o împrăștia pe podele, cu stropitoarea de doi litri, un licean bubos. La colțul casei, în șanț, se oprise, nădăduind că Tița, cuprinsă de remușcări, va veni să-l strige să se întoarcă sau să-i spună s-o aștepte în odaia de lut unde intra și-și arunca rochia peste țevile cazanului și se întindea goală pe rogojină. Dar Tița nu veni, ieși numai orbul, apoi Luca și încă trei inși, și nu ca să-l strige — de altfel, asta s-a întîmplat după vreun ceas de așteptare, sau poate mai mult, nu-și putea da seama precis, luna era subțire, străvezie s-o ciupești cu unghia și s-o destrami, nu indica timpul (luna) — ci ca să le dovedească orbul ălor, că el poate să meargă în miini pe balustrada ce înconjoară salonul pe trei părți, fără să atingă o singură dată peretele cu piciorul sau cu șoldul.

„Cea mai bună momeală e aia să-i cer muzicuța de gură cu butoni lui Titi Șorici și să-ncep să cînt sub geamuri“, își zise Ion și trecu pragul, lovind cu ușa o curcă.

Soarele ardea nemilos — peste o oră avea să-ți fiarbă creierii — și sub agudul uriaș dintre casă și bucătărie, Gheorghe Jinga bea țuică cu Luca — Jinga încinsese brîu alb, cu canafi umflati, mustața roșcovană, plină, n-o mai răsucise în sus, îi cădea acum ca o potcoavă peste colțurile gurii, Luca purta tot hainele de-aseară — și-n preajma lor, la cinci metri, se înghesuiau rudarii angajați în orezărie, vreo paispe inși cu femei cu tot. Rupciugoși, cu bărbile pline de păsat de mei sau împletite cu ațe colorate, duhnind a nămol și a pește, ședeau strinși unii în alții, tăcuți, răbdători — singură o țigancă despletită, cu fața ascunsă în părul lung, nu știai dacă e bătrînă sau tînără, răsucea cu disperare stăpînită un ghioc alb, cu dîre negre în care se concentrău razele soarelui — și Jinga părea că nu știe de ei, nu-i vede și nu-l interesează că ei

așteaptă să fie plătiți, sta cu picioarele crăcănate și cu coatele proptite pe masă, și Luca, subțire, cu părul lins pe tîmple, în partea ailaltă a mesei, cu piciorul drept proptit pe gura unui primus, descheiat la haină și la vestă — după ce orbul mersese pe balustradă și nu căzuse, încercase și el și i se desfăcuse cusătura hainei la subțioara stîngă, și prin crăpătura largă de cîteva degete se vedea un colț de pînză — spunea ceva cu voce sugrumată, ceva din care rudarii nu deslușeau nimic, dar care dispunea probabil la veselie, fiindcă Jinga își încrețise fața a rîs și ochii lui semănînd cu două bucățele de schijă sclipeau plini de bucurie și bărbia îi moțăia în aprobări scurte.

Ion șezu o clipă în cumpănă : pe unde s-o ia spre Titi ? Alese ulița și, trecînd peste movilele de boștină, ieși la poartă, și aici dădu peste Gică Dună.

Gică, cu pălărie de pai, nouă, și cu un ciucure de liliac prins de cămașă, la piept, cu un ac de cravată, venise cu două ouă roșii.

— Alege, să ciocnim, verișorule, și iartă-mă de ți-am greșit, cum spune cîntecu, și te iert și eu. Azi, dacă ai o sută de uși la casă, le deschizi largi să intre toată lumea.

Ion, grăbit, alese la întîmplare și Gică Dună îl învinse.

— Nici o discuție, vere, ești al optulea care nu-și dă seama că ou meu e de lemn. L-am scos cinstit în față, da toți au pus mina pe ălălalt. E o figură, pe cuvîntul meu, și chiar începe să nu-mi mai placă brodeala asta. Îmi pare rău că n-am adus două oușoare normale, merita să ciocnim altfel noi doi. Ai prins vreun fir din chestia aia ?

— Încă nu, răspuse Ion.

— Ține-aproape, verișorule, nu-l slăbi. Și mai treci pe la mine, treci s-o vezi pe Didina.

La Titi Șorici, care-și văcsuia bocancii cu funingine de pe fundul ceaunului, Nae Caramet — înalt, bărbos, cu ochii inflamați — venea de la Slobozia și, în drum spre Lacoviște, unde se însurase cu fata lui Foti Tomescu, se abătuse prin Plătărăști.

— Tot e ziua iertării și ce-am zis ? ! Hai să mă iert cu Titi Șorici, da l-am găsit plin de draci. Noroc de Mitana, că ăsta mă dădea afară.

— Pe mine mă ierți, nea Titi ? întrebă Ion.

— Tu, zise Titi, scoateți gărgăunii din cap și feres-

te-te de Gheorghe Jinga. Îmi zicea Mitana că te-a văzut în stuf cu aia a lui, cu Tița, o spălai pe picioare și ea rîdea și era cu țîțele goale. Ascultă ce-ți spun, pune-ți lipitori pe burtă, dacă nu poți altfel, și îndreaptă-ți ochii la clasa muncitoare, vino să-ți dau broșuri să citești, noi, comuniștii, o să luăm toată puterea în țară și cînd o să ne cauți tu, poate că n-o să mai vrem noi să stăm de vorbă cu tine și-o să-ți zicem : du-te înapoi la burghezia trădătoare, Ion Mohreanu, c-ai spălat-o pe tălpi cînd trăgea cu arma, pe la colțuri, în fiii poporului. Tu ai auzit că l-au omorît pe secretarul județenei într-un hambar din portu Brăilei și l-au acoperit cu gozuri ?

— Măi Titi, să mor, ești deștept, zise Caramet, tu ai prins mișcarea și-o să te urci într-un scaun înalt.

— Împrumută-mi muzicuța de gură, spuse Ion, și poți să te cocoți unde-ți place.

Titi Șorici încălță bocancii scorțoși, privi ramele pe care funinginea nu prinsese, privi și la călcîie, îndoindu-și trupul și, mulțumit, scoase din dulap o sticlă.

— Să luăm cîte-un păhărel.

— Îmi dai muzicuța aia ? repetă Ion,

— Dar ce, întrebă Mitana, te-au angajat să cînti la logodnă ?

— Care logodnă ?

— A Tiței. Azi-noapte, Luca a lu părintele i-a dat inelu.

— Nu există ! se împotrivi Ion.

— Mi-a spus Bocu. Era cu tămîie la cimitir. Vetina și-a sucit un picior și merge ținîndu-se de pereți, și mi-a zis cum a venit Tița cu Luca azi-noapte și i-a sculat p-alde Gheorghe Jinga. Dormi ca un bolovan, dacă nu i-ai simțit.

Ion clătină capul. Nu credea.

— Bucură-te cu ce-ai luat, că tu ai fost întiiu, sau dacă n-ai fost întiiu, zise Titi Șorici, bucură-te c-ai fost înaintea ăștuia cu inelu. Mai vrei muzicuța ?

— Da, zise Ion.

Și, luînd muzicuța cu butoane, roasă de dinții copiilor lui Titi, a celor doi gemeni și a fetiței cu cercei de sticlă, ieși în curte, spunîndu-și : „Va să zică de-aia m-ai trimis acasă“. Intră pe fișia de lucernă dintre casa lui Șorici și-a

Vetinei, mai bine zis pe ceea ce fusese în anii buni o fișie de lucernă și era acum un petec de pământ sterp, plin de rădăcini înțelenite, și trecu în băătura Vetinei. Bocu, cu cei doi cîini ai lui Neicu, se ducea la Gheorghe Jinga. Ion îi zîmbi, dînd din mîină — muzicuța zbirnii scurt, Bocu făcu : bîzz ! — și se opri lîngă mîovila de gunoi pe care murise Berechet și privi îndelung casa acoperită cu tablă. Se simțea pătruns de-o tristețe ușoară și parcă neadevărată, o tristețe adunată în el prea repede ca să-l și doară.

Bocu apăru din nou în fața lui, de data asta fără cîini, cu pași iuți și cu înfățișarea aia pe care o iau femeile în preajma unor evenimente cruciale pe care sînt convinse că pot, și chiar pot, să le forțeze, să le grăbească și Ion înțelese pe deplin că da, Tița primise inelul de la Luca, și nici atunci nu simți durere, se luminează în el, fără nici o explicație, doar imaginea lui Gheorghe Jinga, nu așa cum îl lăsase adineauri, ci intrînd în ograda morii lui Alecu Branga și auzi și vorbele :

— Alecule, se zice că vrei să vinzi moara, că te tragi îndărăt la Sibiu, și eu îmi mărit fata cu băiatu părintelui și vreau să i-o dau dotă.

— Nu macină moara aia ! rosti Ion tare.

— Ce e, mă, se întoarse Bocu, vorbești singur ? O să prinzi muște, dădică.

— Tu... du-te să te ierte bărbat-tu ! Du-te cu Neicu de mîină și zi-i : iartă-ne, mă, prostule.

— Poate că nu ț-a sucit nimeni gîtu prin somn. Poate că vrei să dai de dracu ? !

— Dracu ? Eu sînt dracu și dacă-ți dau una rămii șoldie pe tot restu vieții. Uite-așa rămii, zise Ion, apucîndu-se cu mîina de șoldul drept, și intră, ținînd piciorul țeapăn, în curtea lui Jinga.

Se opri lîngă căruța cu hulube. Jinga și Luca, tot la masă, și rudarii, tot la cinci metri. Între timp ieșise și Dicleasa, în rochie de sărbătoare, dar Tița nu se vedea, poate dormea sau poate era în tindă unde se pieptăna și căuta o pereche de cercei potriviți pentru ziua asta.

„Aici stau, își zise Ion, pîn-o să vină“, și scoase muzicuța și suflă în ea și clapele instrumentului ăla copilăresc, fibre de aramă de forma firelor de tutun, se zbătură prelung și sunetele se încheagă într-un cîntec. Jinga, Luca și

rudarii întoarseră capul la comandă, de parcă asta era ceea ce aşteptaseră cu toţii, şi Jinga strigă peste ceata rudarilor :

— Bravo, Ionică, mi-ai ghicit cîntecu ! Îl ştii, domnule Luca ?

Hai, hai

Cu Terente nu mai e de trai

I-a scris carte lui Brătianu

Că-i confisc-aeroplanu

Cînd l-o prinde pîn regatu lui

— Eu şi cu Neculai Mohreanu şi cu Ouleaţă l-am cunoscut pe Terente. Era din Carcaliu, un sat dincolo de Măcin, în drum spre Tulcea, cu biserică mare, care zici că-i dată cu piatră acră, fiindcă are turllele albastre şi cu lipoveni cu plete. Toţi ţin de credinţa veche şi-şi strîng păru-n coc, ca femeile, şi pun şi pieptene-n coc. Dă-te mai aproape, Ioane ! Faceţi, mă, loc, se răsti la rudari. Pe el l-am pus mai mare peste voi la orezărie şi trebuie să-i purtaţi respectu.

Întreg grupul rudarilor se mişcă spre peretele bucătăriei, dar fără să se destrame, parc-ar fi fost legaţi într-o funie, şi Ion, venind încet, trecu prin aerul infectat de jegul şi duhoarea rudarilor, infectat de trădarea Tiţei şi de veselie lui Jinga — deasupra agudului patru perechi de porumbei tăiau cu bătaii ondulate înălţimile albe în care fierbea apa morţilor — şi la doi paşi de masă se opri. Tiţa trecuse prin golul uşii de la tindă, în pantaloni albi, cu centură şi cu o bluză de mătase verde, şi el pricepu că era de mult acolo, că poate nici nu se culcase. Din golul uşii, privirea lui lunecă pe piciorul lui Luca, sprijinit în gura unui primus, alături de care mai era şi-o oală de pămînt pentru zoaic, şi-atunci mai făcu un pas şi se așeză pe scaunul de lîngă Luca. Zicea mereu cîntecul lui Jinga şi Jinga bătea tactul pe masă cu buricele degetelor, iar la un moment dat întinse piciorul şi petrecu laba pe sub toarta oalei. Dicleasa, lîngă perete, astupînd cu trupul aceeaşi porţiune de zid pe care-o astupase Tiţa în ziua cînd Ion vrusese să-i arate cum ştie el să cheme porumbeii, îl observă şi-i făcu semn, încruntată, să lase oala, să n-o dărîme.

— Nu vrei să se vadă ? întrebă Ion, virînd muzicuţa în mîneca vestonului şi ridicînd oala. Păi dacă nu vrei, tre-

buia s-o duci în bălării, și purtă oala murdară pe deasupra mesei, ca și cum ar fi vrut să toarne în pahare.

— Azvîrle-o dracului ! se răsti Jinga.

— Mai întii să cercetăm dacă-i dogită, zise Ion. Trebuie să probăm, nu, domnule Luca ? și, luîndu-și avînt, izbi oala în capul lui Luca Oancea, care nu găsi timp să se ferească. Eu am fost întiiu la Tița, domnule Luca. Ce-ai să găsești tu e o bășică de bou spartă.

Și în secunda aia, secundă a rușinii și a începutului de dezastru, Ion sări peste trupul lui Luca, răsturnat în scaun și, împingînd-o cu genunchii pe țiganca cu ghiocul care se rezezise să-l oblojească pe Luca, fugi, apucînd-o prin curtea Vetinei, spre casa lui Titi Șorici. Dar mai repede decît el, un rudar bătrîn, știrb, se desprinsese din mijlocul grupului, lungi o armă de vînătoare veche, cu care doboră lișiți în bălți, și trase. Detunătura se amestecă cu țipătul Tiței, în tindă, și se risipi în văzduhul alburii.

Rударul știrb se șterse la ochi și împinse pușca spre Jinga, singurul în drept să tragă, pentru că peste el se abătuse rușinea. Iar Jinga, fără să scoată o vorbă, luă arma și o rezemă de agud, și toată lumea avea să știe că el trăsesese.

VII

— IL IEI LA TINE, II SPUSE TITI ȘORICI LUI Caramet, dacă mai rămîne aici, s-alege moarte de om.

Și-n aceeași zi am plecat cu Caramet. Țin minte, stam lungit pe paie, în coșu căruții, și faraoancele băteau ca un cîntec din altă lume, și copitele cailor țcăneau sec în prafu drumului. Cine-a auzit faraoancele în Bărăgan nu le uită. „Ding-ding, ding-ding. E mult de mers, ehe ! Nu vă omoriți, cailor, c-atîta-i de mers, că nu se știe dacă vom ajunge vreodată la marginea cîmpiei !“ Și e o liniște în jur, că-ți auzi gîndurile. Mă uitam în sus, la cer, curgea ca o gîrlă, și Tița umbla prin apă. Vroiam s-o strig, da se cufunda și apărea mai departe și nu se uita niciodată în jos. Într-un tîrziu, zgîlțit de oboseală, am adormit și n-am

mai știut nimic. M-am trezit în faptu serii și-am văzut că eram într-o curte. „Va să zică, aici stă Caramet“, și-am coborît pe arie, lângă fîntîna cu scripete. Ieșise luna, mare cît fundu unui butoi cu bere — cît crescuse luna-n două nopți ! — și-n lumina ei de argint văzu caii care sforăiau cu nările înfundate într-o grămadă de pleavă, casa de piatră clădită între salcimi pletosi, porumbaru, crama, ocolu de vite și rîpa din fundu ogrăzii unde se aruncă gunoaiele. Am ridicat pe umăr hamurile de piele trîntite pe oiște și am pornit-o spre casă. Mă simți cîinele și începu să latre. În ușă se ivi Caramet, ruginit de lună. Păru lung crescut pînă în colțurile frunții, îi da un aer de întunecime.

— Te-ai sculat, mă ? Bagă hamurile-n hambar și vino înăuntru.

Însoțit de mîriiturile cîinelui, am agățat hamurile într-un cui de lemn, mi-am dat c-un pumn de apă pe ochi și am intrat în casă. Mirosea a camfor și a umezeală. Tinda îngustă și înaltă era luminată de-o lampă. Caramet întindea pe perete un tablou care înfățișa o cîrciumă veche, cu grădină și lăutari, situată pe malul unei ape. Semăna leit cu bodega „La Piatra de moară“ din Brăila. În marginea dinspre apă, doi copaci doborîți de furtună, cu crăcile crescute în sus, cum numai la plopi se vede, formau o balustradă naturală. De la rădăcina copacilor țîșnea firu unui izvor care se vărsa în apa aia albastră printr-o țîșină de ulcior. Sub coarda izvorului, cinci bărci marinărești pline cu bețivi care cîntau din chitare și din gură.

— Îți place ? mă întrebă Caramet și-mi întinse tesla cu care bătuse cuiele. Pune-o-n lădița aia din colț.

Se dădu înapoi și privi la tablou-ăla, plin de mulțumire. Avea fața bășicată de arșiță.

— Ai aiurat prin somn.

„Mă-ta pe gheață !“ îl înjurai în gînd. El mă privea atent. Un licăr vesel îi scînteia în pupile. Îi vedeam fruntea mîhnită, gura lată, falcile umflate, ca la gușteri, buzele crăpate și bărbia retezată, și mă gîndeam c-o să-mi iau repede tîlpășița de la el. În șold mă seca o durere surdă. Închisei ochii și mă rezemai de perete.

— Hei, mă zgîlții Caramet, ce-i cu tine ?

Mă apucă și mă întinse pe dușumele. Umezeala și mirosu de camfor veneau de dedesubt, din beci.

— Te-a turtit soarele. Trebuia să te zgâlții și să te pui să stai cu nasu-n vînt.

Mă frecă cu oțet la tîmple și-mi revenii.

— Trebuie să-ți store șoldu ăla, c-altfel, e nenorocire. Iată ce poate să facă o femeie dintr-un om. Fieru dracului, femeia, te-mpinge la crimă, dacă vrea ea !

Ușa ce da în interioru casei se deschise și-n tindă apăru o femeie oacheșă, tînără, purtînd un capot înflorat. Era durdulie, cărnoasă, și-avea niște ochi ca ai Tiței, cînd se uita la tine parcă te plesnea o dogoare peste față, trebuia să ridici mîna ca să te ferești.

— Ce e ? întrebă Caramet.

— Vino s-ascuți ce poezie ți-a făcut Ghica. Te dă gata, să mor, na ! Cică : Mie-mi spune-o păsărică, cine-adună nu mînîncă.

— Du-te și spune-i lui Ghica Dirivici să-și vază de treburile lui.

Femeia nu plecă, se apropie curioasă de mine.

— Cine ești ? mă întrebă. Vii din Moldova ?

— E hoț, răspunse Caramet, spre mirarea mea. A furat doi cai.

O umbră de spaimă, subțire, sau, poate, de uimire, trecu peste fața ei. Vroiam să vorbesc — de unde dracu mă bănuia ăla de hoție ? — da Caramet îmi făcu semn cu capu de la spatele nevesti-si s-o țin înaintea așa cum mă prezentase el, că femeii îi place s-asculte. Mă uit la nevastă-sa, era al dracului de frumoasă și-mi făcea bine s-o văd că se sperie. Cînd le cuprinde frica, femeile frumoase rotunjesc ochii, carnea le tremură ațîțător și pleoapele li se zbat ca niște aripioare de gîze. Alea care se știu frumoase din caleafară mai mult s-alintă, vezi bine pe chipu lor că le e și nu le e frică, și-atunci simți că inima-ți dă brînci să le joci nițel. Am răspuns :

— Da, am furat doi cai. I-am scos dintr-un arman cu Costică Gurafonii, da după aia ne-am bătut pe ei și el și-a descărcat pușca-n mine.

— Tu ? ! se minună femeia.

Apoi izbucni veselă :

— L-ai atins tu cu un deșt pe Costică Gurafonii ? ! Fugi de-aici, că mă faci să leșin !

Eu amușisem.

— Vezi, știam eu că nu te crede, sări bucuros Caramet. Auzi, Bișcă, mi-a venit mie așa o idee : ia s-o speriem noi pe Bișca, și ăsta a crezut că te dăm gata. Zău, că m-a crezut. Spune drept dacă n-ai crezut ? Ai zis c-o să-i descințăm de sperietură.

— Să mor dacă nu m-ați băgat în boale... Brrr ! ce mi-e frică, strigă ea spre bucuria lui Caramet. O să dau în gâlbinare de-atîta frică, și ieși din tindă, prefăcîndu-se grozav de înspăimîntată.

— Măi, măi ! continuă să necheze Caramet. A fost bună, să știi. Bișca îl cunoaște pe Costică și tu-i spui că te-ai bătut cu el. Știi tu ce face Costică ăla cu unu din ceata lui care-i suflă-n borș ? Îl leagă de spinarea calului și-l trece Dunărea la bulgari sau la sirbi : „io-te, mă, pe unu care vrea să spargă nuci în măsele. Ia faceți-i voi vînt în țara turcească, să-i dea ăia să spargă simburi de măslina. Aveți de la mine asta și asta.“ Hai să mîncăm, că n-am mai rîs de mult ca astăzi.

Scoase dintr-un dulap o oală cu ciorbă care mirosea puternic a leuștean și o răsturnă în două străchini.

— Vrei să te-nchini ?

— Da.

— Zi-i după mine : în numele tatălui, și-al fiului, și-al sfîntului duh, amin. Mămăliga e de orz. Asta poți să n-o mai zici.

Zeama acrișoară, cu stelute de grăsime și mămăliga dumicală în ea, îmi făcură bine.

— Ce zici, întrebă Caramet la sfîrșit, rămii argat la mine ?

— Dacă vrei.

— Nu-s multe de făcut aici. Chestia e să fii ascultător și să nu mă furi.

— N-am năravu să pun mina.

— Bun, înseamnă că n-o să ne stricăm la ceafă. Că eu sînt om bun. Sînt păcătos de bun. Cînd moare cineva în sat, neamurile mortului vin la mine după lemn de cruce. „Nea Caramet, ai plantația aia de salcîmi, aznoapte a murit bîtu, sau sor-mea, sau copilu ăla, după cum se-n-tîmplă.“ „Luați, mă, creștinilor, și să fie înaintea lui Dum-

nezeu.“ Hai, acum, sus cămașa, să vedem rana. Să tragem alicele afară și-n două zile pielea se strânge la loc, se închide...

— O să dormi în podu de fin, îmi spuse Caramet. Sus, acolo, ești mai aproape de Dumnezeu.

Și adaugă, jumătate în glumă, jumătate în serios :

— Da fii cu grijă, mă, să nu te duci cu totu la el.

Înainte de miezu nopții am avut un vis. Se făcea că eram tot argat în curtea lu Jinga și că fugisem de la orezărie s-o întilnesc pe Tița. Sub gardu livezii m-am oprit. Era seara și-o spoitoreasă, chemată de Diculeasa, așezată lângă scara bucătăriei, trecea un ac prin flacăra lămpii ca s-o înțepe pe Tița în sfircu urechilor să-i facă găuri pentru cercei. Tița sta pe un scăunel, cu genunchii trași sub fustă, tremura și Diculeasa-i legăna capu între palme, drăgăstoasă, și-ncerca să-i dea curaj.

— Trece. Frige nițel și trece, și pe urmă punem doi cercei de aur.

— Trece repede, încerca și spoitoreasa s-o liniștească. E ca o-nțepătură de purice.

— Mă doare.

— Cum o să te doară, doamne iartă-mă, că nici n-am împuns ? ! Ia spune, când ai fost mică, ai pus vreodată limba pe clanța ușii albită de ger ?

— O, ce m-a usturat !

— Ce-ți fac acum, n-o să te usture nici pe sfert.

Eu, ascuns sub gard, rideam : „I-auzi ce proastă e, să-i fie frică pentru că-i găurește urechile !“ Da îmi era mai dragă așa, fricoasă. Deodată, spoitoreasa a împuns cu acu și Tița a țipăt. Țipătul ei s-a scurs în inima mea. „Ei, fi-țe-ar mâna a dracului !“ am înjurat-o pe spoitoreasă, și-am înhățat un bulgăre pe care l-am aruncat cu putere în putina din colțul bucătăriei. Putina a bubuit ca o tobă. Femeile s-au oprit. Nu m-am ascuns, lumina lămpii le împiedica să mă vadă. „Să știi, zic, că alea cred c-a azvîrlit așa, în joacă, vreun om care trecea pe drum.“ Spoitoreasa a întins iar acu spre flacăra. Era bătrână, gheboșată, un batic alb îi atârna desfăcut pe brațe. A întins mâna și eu am

aruncat al doilea bulgăr. Brațele lungi îi rămaseră o clipă în aer moarte. De data asta Diculeasa începu să țipe și să ocărască. Tița, speriată, luă lampa și o ascunse după stîlpu din dreapta ușii.

— Gheorgheeeee ! se porni să-l strige Diculeasa pe Jinga. Gheorghee !

Jinga nu răspundea.

— S-a dus, duce-l-aș colo-n deal, lingă biata mama. Dau dușmanii cu bolovani în bătătură să ne omoare și el umblă de nebun, sta-i-ar numele scris la cimitir !

— De ce-l blestemi pe tata ? întrebă Tița. Tu nu știi că e dus în baltă să mi-l aducă pe Ion ?

— Tirfă ! strigă Diculeasa. Te stropesc cu gaz și-ți dau foc. Intră-n casă, că-mi înfig mîinile în pletele tale și ți le smulg.

Tița fugi în casă, iar Diculeasa, blestemînd să-și răcorească sufletu, intră după ea, urmată de spoitoreasă. „Stai, m-am infuriat pe Diculeasa, că-ți bat eu tabla acoperișului cu pietre pînă o să surzești !“ Și cu sînu plin de pietre m-am cățarat în agudu de lingă bucătărie. Da acolo, sus, cînd m-am uitat prin fereastră, am văzut-o pe Tița plîngînd. Și-n loc să m-apuc să bat tabla cu pietre, am început să scutur crăcile, ușor, așa cum le scutură vîntu din zori, ca să foșnească frunzele, să-i fure gîndurile rele Tiței, s-o bucure, să-i alunge durerea. Iar pietrele din sînu meu se făcuseră clopoței, eram încins cu o chingă de clopoței, scuturam umăru și clopoțeii cîntau.

— Apă, ceru Tița, dați-mi să beau ! și-n clipa aia m-am trezit cu gîtleju uscat de sete.

Eram learcă de transpirație. Între pereții de șipcă ai podului îngroșați de scame, colindați pe dedesubt de șoa-reci, mă simțeam ca și cum aș fi intrat cu capu-nur-un vraf de lînă nespălată. M-am tîrît pe scară și, tîrîndu-mă, am văzut luna : atîrna între crăcile unui salcîm bătrîn ca un ochi de spînzurătoare. Am încremenit. Prin lațu spînzurătorii se strecura încet-încet, fumuriu, gîtu unui cocor. „O să moară“, mi-am zis îngrozit, și mi-am dat drumu să lunec pe scară. Jos, în curte, frica mi s-a risipit, cocoru dispăruse. Am băut apă și mi-am descins ușor bandajul de pe rană. Apoi m-am dus să mă tăvălesc în muchea ripei, sub niște pruni cu coaja jupuită. Gunoaietele îngrămădite

în vale fermentau, duhoarea lor putredă, sălcie suia spre ceru nopții secetoase și împinzea depărtările. Sus, stelele semănau cu niște noduri de stejar care luminau fumegînd. În vale, pe un petec de mlaștină secată, se rostogolea o haită de cîini înfierbîntați, făcînd să troznească tulpinele de cucută, dese că n-ai fi putut băga un băț între ele. Cățeaua mică, deșelată, neagră, scheuna jalnic. „Dac-aș avea o buturugă să-i dau drumu peste ei!” I-am împrăștiat bătîndu-i cu cioburi de sticlă. Sub mal, sticleau împrăști-ate sute de cioburi și capace de tinichea. Vîntu, sunînd uscat, luneca peste ele, căsnîndu-se să învîrtă roata unei roabe de fier, răsturnată pe potecă. Vîntu aducea miros de praf. În cîmpie, sticlîndu-și ochii verzi, o pisică sălbatică pîndea lingă un mușuroi de cîrțiță. Puțin mai spre dreapta, în mijlocu unui morman de cenușă, se înălța scheletu unei sperietori avînd în loc de cap o căldărușă de botez. De toartele căldărușii atîrnau două legături de șerpi morți. Șerpîi sticleau șiruri-șiruri. La briu, alt șarpe, în formă de curea. Mă cuprinse greața. Rîpa, la un loc cu chinu cîmpiei, cu arșița care urca în valuri, din măruntaietele țărîinii, îmi dădeau ametele. Sufeream după răcoarea de la Dunăre. Clătîndu-mă, am pornit-o printre căpițele de paie și grămezile de viță uscată spre culcușu meu din pod. În jur, liniște rea, apăsătoare. O lumină albă vicleană, izbucnită din lună ca un viscol, încremenise și stăruia în aer parcă pentru vecie, lumină albă, fără tremurări, ustura ochii și pustia sufletu. Sub razele ei moarte, casa lu Caramet, întunecată, diformă, părea construită anume ca să țină tovărășie rîpei. Deodată obloanele de la o fereastră, galbene, rîciite de plopi ca de unghii, se desfăcură, împinse dinăuntru, și-n golul pervazului apăru capu lu Caramet. Tăcut, mi-am dat drumu pe malu rîpei și m-am furișat din nou, agățîndu-mă de niște rădăcini, între șurile de paie de unde puteam privi în voie, fără să fiu văzut. Între timp, ușa se căscase larg, și Bișca ieșise în curte, însoțită de o fată în pielea goală. Prăjită de lună, fata aștepta neclintită, cîteva tulpini de bozii prinse de o sfoară petrecută în jurul șoldurilor îi dădeau o înfățișare stranie. Era slabă, avea capu mic, ca de miel, țîțe rotunde, neimplinite, piele-ai lucea și tremura.

— Haida, strigă Caramet, bătînd cu pumnu în pervaz. Dă-i drumu !

— Zi-i să nu se uite, se rugă fata de Bișca. Nu-i de distracție, nea Caramet.

Caramet înjură.

— Parcă țîțe ca ale tale n-am mai văzut eu !

Bișca luă o cofă de pe laviță și răsturnă apa în capu fetei. Scuturîndu-se ațîțată, fata se lăsă pe vine și bātu pămîntu cu palmele. Cînta un cîntec de paparude și juca. Era un mototol de carne care se frămîntă dureros. Cocîltită de foame se mișca anevoie, picioarele subțiri îi alunecau pe pămîntu ud, păru i se lipise de brațe, boziile săltau în jur, răvășite. Trosnea din dește și parcă-i trosneau și oasele. Cu cofa în mîini, Bișca se rotea în juru ei, stropind-o. Caramet, aplecat peste pervaz, se muncea să le iuțească mișcările, suflînd mereu într-un fluier de tinichea în care se zbătea bolborosit o bucățică de plumb.

— Parcă ești o broască, strigă el nemulțumit. Parcă-ți iei măsură pentru coșciug.

— E greu, zise Bișca.

— Atinge-o cu nuiaua peste vine și să vezi cum zboară.

Își trase capu din fercastră și veni în curte. Era în cămașă și izmene și încins cu cureaua. Speriată, fata fugi lingă perete. Caramet se lăsă în patru labe, cu fața la ea, și începu el să joace.

— Uite-așa ! Hop, di-di-di ! Hop-hop !

Striga și se arunca cu fundu spre lună, greoi. Fata se apropie, cu gîndu să-i țină pereche, da Bișca o opri.

— Cîntă ! îi spuse și fata reluă, înalt, cîntecu ăla al ei, trist și tîmpit.

Da Caramet continuă să salte, fără să țină seama de cîntec. Cămașa îi plesnise la spate, cureaua îl strîngea. Se descinse și atîrnă cureaua de gît, așa cum fac soldații la closet, și începu din nou să se rostogolească pe arie. Mă-tăhălos, tropăia ca un cal de furat, și eu m-am tras mai adînc între căpițe, fiindcă cu fiecare salt se apropia tot mai mult de mine. „Cînd o fi sub salcîmi, sar în rîpă.“ Da se opri și se întoarse spre Bișca și spre fata cu căpățîna de miel, și-n clipa aia descoperii, înnebunit, că la picioarele mele zăcea mort cîcoru pe care-l văzusem strecurîndu-și gîtu în ochiu ca de spînzurătoare al lunii.

Spre sfârșitu lu mai, mă vindecasem, alicele scoase din șoldu meu le țineam înnodate într-o cîrpă, și-mi era bine la Caramet, toate treburile, dintre care cea mai păcătoasă era aia să mulg oile, le făceam pe răcoare și cînd dădea zădufu, răsufllarea morții, intram la umbră, în partea din față a casei, care fusese băcănie cînspe-douăj de ani și pe care Caramet o lichidase, da n-o închisese. Veneau acolo notaru Ghica Dirivici, doi învățători și maioru Ionescu, care curățase casa de bani a regimentului și făcuse închi-soare. Jucau table sau pocher, pe tejgheaua de zinc neridicată, sunau zarurile, și maioru da aproape numa gherle, uneori cîte zece la rînd, și Bișca, stînd cu coatele pe cutia de mărunțiș, ridea și rotea un deșt, adică ce nebunie ! iar Ghica Dirivici, cu nasu coroiat, cu obrazii spălăciți și păru galben, o săruta și ea-și țuguia buzele și ridica ochii, ametită, spre sforile din grindă care ținuseră altădată căpățîni de zahăr învelite în hîrtie. Mihai Miroslav, învățătoru mai în vîrstă, sau cel puțin așa părea, fiindcă avea păru alb și lins, un alb coclit, neomenesc și pielea încrețită pe ceafă — despre ălălalt puteai să spui că Dumnezeu a luat un sac, a vărsat în el două coșuri de carne și unu de oase, l-a legat la gură și l-a pus să meargă, și sacu s-a dus drept spre cutia de table, a scos zarurile și de la prima mîna a dat șase-șase — ăl mai în vîrstă avea o vorbă : „nu te obligă nimeni“, și o repeta cu înverșunare, ori de cîte ori deschidea gura, norocu lumii că o deschidea rar și numa atunci cînd ăilălți jucau table, pentru el un joc nesuferit, căci iubea prea mult pocheru ca să poată să mai aibă înțelegere și pentru alte păcate.

— Nu te obligă nimeni să-ți aduci aminte, da ce frumos se trăia înainte de război în România !

— Lasă guițatu, îl repezea maioru Ionescu, vorbești prostii și jumulești o găină moartă.

— Nu te obligă nimeni să fii măgar. Dacă toată viața ta a fost o gherlă, singur ți-ai făcut-o, alții au știut, însă, să și trăiască !

— Nu mai spune ! Dumneata, domnule, ai trăit c-o oaie după gît pe care-o pupai sub coadă și-ai făcut gheb în spinare ! Declar răspicat că dacă omenirea nu înființează urgent tribunale să condamne prostia, piere sau se întoarce cu zece mii de ani îndărăt.

Intr-o după masă, cînd lua foc pămîntu de-atîta căldură și beam apă amestecată cu gheață și maioru pierdea și-și blestema ghinionu nenorocit, învățătoru cu păr alb se amestecă din nou în vorbă.

— Nu te obligă nimeni să continui să joci, dacă vezi că nu iese nimic și maioru vru să-i dea în cap cu cutia de table :

— Da nici să te suport pe tine la nesfîrșit nu sînt obligat !

Învățătoru ăla grasu, însă, propti coatele în table și maioru nu putu să-l miște și se repezi s-arunce cu cutia de mărunțiș. Bișca, însă, îl plesni peste mîini :

— Astîmpără-te îți spun ! Domnu Miroslav e-n casa mea și poate să vorbească ce vrea. Ți-aduci aminte, domnule Miroslav, de vînătoarea aia, cînd s-au împușcat șaispe lupi și tata i-a pus grămadă pe galerie și toți cîinii din sat se strînseseră în uliță și lătrau ?

— Nu mă obligă, nu poate să mă oblighe nimeni să tac. Eu n-am băgat mîna pîn la cot în casa cu bani... Și cu vînătoarea aia, sigur că da, eu am condus hăițașii, mă țineau picioarele, și-acum aș putea să fac marș forțat, da să-mi dai vin dulce la fiecare etapă. Seara a fost ceartă, nu se mai știa cine ce lup împușcase și tatăl dumitale a pus etichete : „împușcat de cutare“ și-a ieșit în drum și-a tras cu arma, să împrăstie dirîhoala de cîini, și p-ăia patru de i-a omorît i-a trîntit lîngă stiva de lupi și rîdea : „de ce nu mai lătrați, mă ?“ Iar a doua zi, bucureștenii și cucoana aia care fusese țigancă s-au îmbrăcat în cerșetori și s-au dus prin sate.

— Crunt, crunt, crunt ! a rîs maioru.

— Vrei să ne-apucăm cu toții să cîrîim ca ciorile ? a zis Bișca.

— Da, a răspuns maioru și-a început să cîrîie.

Croncănea ca un corb și bătea din mîini ca din aripi și învățătoru ăla grasu s-a ridicat și întindea labele alea ca niște butuci și se făcea că-l ochește da nu putea să strige : pac !, în gîtu lui era numa un fel de clăbuceală, și-atunci a schimbat-o în cîrîit, și asta i-a ieșit. Bișca rîdea și-a zis : „stați să vedeți cum e cu ciorile“, da n-a putut s-arate, Ghica Dirivici a prins-o în brațe și-a sărutat-o, însă fără să se uite întii pe fereastră, să s-asigure, și, ca dracu,

Caramet taman atunci trecea prin dreptu geamului, ducînd caii de căpestre și un snop de nuiele pe umăr. A trîntit snopu lîngă măru bătrîn care nu mai da rod de doi ani și-a strigat la mine și la Bișca să ieșim afară.

— Ce-i cu tine, Nae, zise Bișca, mirată. umbli desculț prin bălegar și bălegaru dă tetanos ! Vrei să mori în dureri mari ?

— Avem sare pisată ? o întrepruse Caramet.

— Un sac întreg.

— O să tai berbecu ăla fumuriu.

— Ziceai că vrei să-l faci batal.

— Nu-l mai fac, e prost de prăsilă.

Și întorcîndu-se spre mine, mi-a spus să scot berbecu de sub șopron și să-l duc sub prunii din malu rîpei, și el o porni înaintea mea într-acolo, oprindu-se cîtva timp la fîntînă ca să ascută briceagu pe gura tubului de piatră.

— Fă-i sfînta cruce, îmi zise cînd am venit cu berbecu.

L-am închinat.

— Adevăr zic ție, mîine vei fi în rai !

Caramet mi-a dat brînci, apoi a trîntit berbecu la pămînt, i-a prins picioarele sub genunchi și i-a înfipt lama în beregată, trăgînd de jos în sus. Sîngele a țîșnit gros, negru și s-a stins într-o bolboacă. Din rîpă s-au adunat roiuri de muște verzi. Opintindu-ne, am atîrnat berbecu cu picioarele de dinapoi în cinghelele fixate pe craca cea mai groasă a unui pom, Caramet a făcut creștături la cîteșipatru pulpele, a vîrit într-una o țevă de stuf și m-a pus să suflu. El s-a înapoiat în casă, și după un timp am auzit ușa, și nu m-am întors, și pe urmă răzbătură în aeru pustiu, năucitor de cald, țipete, și atunci înțelesei, și o clipă n-am știut ce să fac. Un cîine dădea tîrcoale locului unde înjunghiasse Caramet berbecu, avea limba roșie, parcă era turbat, am luat o scurtătură și i-am repezit-o în cap, și țipelele se amestecau acum cu șuierături repezi, și-atunci m-am năpusit spre șopron și-a fost cît p-aci să vin în gît din pricina unei buturugi răsturnate în gura ghețariei. Sub șopron, între vînturători, Caramet o bătea pe Bișca cu nuiaua, lovea repede și din rochia de stambă săreau petece fulguroase. Prin rupturi se vedea carnea zdrobită, zdruncinată, numa vîrci. Lîngă perete, papucii moi, cu flori,

care-i scăpaseră Bișcăi din picioare. Bișca-și pusese palmele la ochi, să-și apere obrajii și Caramet icnea :

— Dezvelește fața, tîrfă !

L-am cuprins în brațe, pe la spate, și el nu mă azvirli, se liniști, parcă mă aștepta de mult să-l opresc, scui-pă, rupse nuiaua și-mi spuse :

— Gata, du-te și ia căldarea de aramă, să sărăm carnea !

Cotonogită ca vai de ea, Bișca s-a tîrît pe prispa casei și s-a trîntit acolo să zacă, zgîlțiiată de friguri. Caramet a închis în față la prăvălie, a tras obloanele, zdroncînd drugii de fier țigănesc și s-a înapoiat la treburi. Se mișca tăcut, greoi, morocănos, totuși, cînd și cînd, arunca o privire, pe furiș, spre nevastă-sa. Era în privirea aia și dușmănie, și tristețe. Un zîmbet silnic îi strîmba gura cu buzele groase și vinete aflate într-un continuu clăfăit. După vreo jumătate de ceas de lucru cu satirele, îndesarăm carnea hăcuită într-un ciubăr și o duserăm în ghețarie, la frig. Mai rămîneau măruntaiele să fie curățate de seu și spălate, da Caramet le zvîrli într-un coș lingă ciubăr și mă trimise să scot două găleți de apă pe care s-o pun la încălzit. Cît pregătii eu focu pe vatra din bucătărie, el scoase albia din magazie și o duse în tindă. Pe urmă se așeză la căpătîiu Bișcăi, răsuci o țigară și șezu neclintit pe prispă, trecîndu-și palma noduroasă și muncită prin păru negru și nădușit al femeii, pînă tîrziu, cînd dădu apa în clocot. Între timp intră în curte un copil, fluturînd o nuielușă de salcie desfrunzită, ca să-i spună o vorbă dadei Bișca.

— Ce vorbă ? îl repezi Caramet. Spune-o și șterge-o la joacă.

— Păi, se fistici copilu, a zis mama să i-o zic cînd nu ești tu acoloa.

Caramet se trase cîțiva pași în lături, băiețelu se lăsă pe vine la urechea Bișcăi și spuse ceva, apoi o rupse la fugă, spre uliță, săltînd ca un mînz. La poartă se opri și strigă batjocoritor :

— Caramet, Caramet, vinde gazu la pachet !

— Dumnezeii mă-ti ! îl injură Caramet. O să-ți dau eu una de-o să și se innegrească ceru gurii.

După asta se întoarse către Bișca și-i spuse cu glas stins, parcă și-ar fi cerut iertare :

— Hai să te scalzi, mișcodanco. O să-ți ungi bucele cu seu rînced și-o să-ți treacă durerea. Uite, vin singur și-ți zic că sînt un ticălos și o secătură. Blestemul mamei. Hai, sus... sus...

O apucă de subsuori și Bișca se sculă, gemînd. În tindă, Caramet vărsă o găleată de apă caldă în albie și trînti înăuntru o rămurică de pelin uscat.

— Ar trebui și o mlădiță de ienupăr, zise el, da l-a luat cineva din firidă, fir-ar al dracului de ienupăr ! Ieri l-am văzut acolo și-acum nu mai e.

Eu pusei pe dușumele a doua găleată cu apă și vrui să plec. Da Caramet, spre uimirea mea, mă opri să-i torn Bișcăi apă pe spinare cu bîrdaca. Bișca, întremată parcă numa la gîndu unei băi, închise ușa ca să facă întuneric, lepădă rochia, trase peste cap, fără pic de sfială, și cămașa, și intră în albie, sîsiînd de plăcere. Lumina se strecura prin geamlicu de deasupra ușii, turbure, ușor negureasă, cernută parcă printr-o țesătură de păianjen și învăluia trupu Bișcăi gol, carnea ei moale și albă, învinetită de lovituri. Stam în picioare la spatele ei, amețit de mirosul ăla crud ca de lapte și ierburi, pe care-l simți în preajma femeilor tinere și sănătoase, și priveam cu ochi de apucat umerii rotunzi, cărnoși, spinarea lucioasă, plină, șanțulețu care pornea dintre omoplați, ca o diră trasă cu deștu și se pierdea cu totu în dreptu șoldurilor mari, făcute numa pentru mîngîierii. Simțeam în buricele deștelor o arsură ca și cum mi-aș fi trecut palmele cu dește tremurînde peste șoldurile alea dogoritoare.

— Ioane ! mă strigă Caramet. E frumoasă Bișca mea ? Hai, spune s-audă și ea, e frumoasă ?

Auzindu-l, Bișca izbucni în rîs și-și răsturnă capu pe spate. O clipă privirile ni se întîlniră. Simții în tot trupu o fierbințeală și răspunsei cu voce uscată :

-- Frumoasă.

Caramet, îngenunchiat lîngă albie, cu mincile suflecate, zîmbi mulțumit și, luînd apă cu pumnul, i-o aruncă Bișcăi pe gît, pe sîni cu sfircuri boboțoase și pe pîntece. Femeia chicotea de plăcere și bătea cu tălpile clăbucului care se umfla mereu, ca spuma în gura unui butoi cu must.

— Gata, spuse ea într-un târziu. Aduceți-mi apă rece să mă limpezesc.

Caramet apucă o cofă de pe laviță și dădu fuga la fântină.

— Ascultă-mă, îmi șopti Bișca, deseară m-așteaptă Ghica Dirivici devale, sub ripă. Să iei niște carne, s-o învelești frumos în mușamaua ascunsă în dulapu din bucătărie și să i-o duci acolo. Spune-i să nu mai vie pe la prăvălie pînă nu-i spun eu. Și să fie cuminte, auzi, că mă supăr! Hai, acum, bate-mă puțin pe spate cu rămurica asta de pclin.

Seara, înainte de culcare, se brodi ca și Caramet să mă trimită în cîmpie, să le duc țiganilor tăbărîți cu corturile sub poala unei movile măruntaiele berbecului, iar ei, în schimb, să ne peticească o căldare de aramă. Am luat căldarea și pachetu cu carne și-am coborît prin ripă în cîmpie. Gunoaiele putrede duhneau și fumegau. Într-un smîrc țipau ascuțit niște nagîți, o bufniță le răspundea din salcîmu ăl mare al lu Caramet, iar pe cîmpie, în văpaia lunii, se vedeau catîrii țiganilor pascînd împiedicați. Pălămida scîntoia întunecat sub o pală de vînt. Ghica Dirivici aștepta fumînd pe mușchiu unui răzor. Simțindu-mă aproape, se ridică în picioare.

— Bună seara, zisei și-i întinsei pachetu cu carne. E de la Bișca. Zice să nu mai vii pe la ei și să fii cuminte.

— Cum se simte? mă întrebă. Bolește?

— Mde! făcui eu. A desfigurat-o Caramet.

— Ticălosu! înjură Dirivici. O să-mi cadă el odată în labă și, dacă nu i-o place ce i-oi face, să-mi zică cuțu! Ce simbrie îți dă? se interesă el.

— Nu-mi dă. Și nici nu m-așin să-mi dea, că azi banii n-au nici o valoare. Îi vînturi cu lopata ca pe gozuri. Mai târziu om vedea ce-o fi.

— Mai târziu o să te ia la goană și-o să rămii cu buzele umflate.

Am dat să plec.

— Te duci la țigani? mă întrebă. Stai că merg și eu. Trebuie să le controlez actele.

Am pornit-o alături prin cîmpie. Țiganii, strînși lîngă focuri, ne zăriră de departe și o droaie de puradei, despu-

iați, cu dinții sclipitori și burțile scobite de foame, se repezără înaintea noastră, ne înconjurară și începură să se milogească să le dăm bani ca să ne cînte, sau tutun să joace pentru noi tananica. Strigau și se îmbrînceau, iar cei mai răsăriți încercau să ne cîstige, rostind măscări și făcînd mișcări deșuchiate. Între corturile țuguiate și afumate, țigăncile privegheau, despletite, o moartă întinsă pe un pod de căruță, învelită pînă sub bărbie cu pînză de sac. O luminare groasă, înfiptă într-o oală cu nisip, îi lumina, pîlpîind, obrazu zbîrcit, cu bărbia căzută, orbitele înfundate cu doi bănuți de argint, părul cenușiu, încileit și fruntea lată și netedă, semnu împăcării senine care se statornicește între bătrînețe și moarte. Țiganii, pîciînd din lulele umplute cu iarbă uscată sau cu balebă, îmi luară căldarea și măruntaiele berbecului. Bulibașa, cu burta strînsă într-un brîu roșu, cu șalvari de catifea și cizme de iuft încrețite pe pulpă, îi prezentă lui Dirivici spre cercetare hîrțile. La urmă, scoase de sub șeile trîntite lîngă ușa cortului o sticlă cu rachiou de coacăze și ne turnă cîte un păhărel. În tot timpul ăsta, o țigancă tînără, subțire, înaltă, cu brațele încrucișate la înălțimea umerilor, ne privea stînd rezemată de scoarțele vopsite în verde ale unei căruți.

— Cine e ? o arată Ghica Dirivici.

— Îți place, zise bulibașa, zău că-ți place ! E a mai frumoasă din toată șatra. Dă-mi o baniță de mălai și-o iei pentru la noapte.

Ghica firnii pe nasu coroiat, își trecu mina prin părul galben, rătăcindu-l și se întoarse spre mine, zimbînd încurcat — se temea c-o să-l spun Bișcăi.

— Bine, hotărî el, mișcîndu-și buza, nervos. Îți dau. Spune-i să vină după mine. Să se țină aproape.

Bulibașa strigă cîteva vorbe în graiu lor repezit și rupt, și țigancă înclină capu, tăcută.

— Cică-i gata, tălmăci bulibașa. Ia-o înainte. Da să fie cînte pe cînte.

— Cînte pe cînte, repetă Ghica și o pornirăm spre sat.

Țigancă se desprinse încet de lîngă căruță și se luă după noi, fără grabă. O simțeam cum vine, călcînd cu picioarele goale prin ierburile roase și uscate. Creștetu umbrei ei cădea între noi, parcă bătea spre mine și eu mă feream. Ghica

se opri să-și aprindă o țigară, țiganca se opri și ea privindu-ne dintr-o parte, plecată de mijloc, cu păru răsfirat peste obraz, cu palmele pavază în dreptul ochilor.

— Cum te cheamă ? o întrebă Ghica, rîzînd...

Rîse și ea, smucind ușor din umeri ca să-și sune salba din bănuți de tinichea.

— Hai, zise Ghica, făcîndu-i semn cu capu și o luă peste cîmp, spre marginea cealaltă a Lacoviștei, unde sticlea, încremenită sub lună, Balta Veche.

Pe fundu bălții, se spune, se află două biserici și în noaptea Paștilor, clopotele lor prind să bată sub apă laudă lu Isus. Țiganca șezu o clipă nemișcată, privindu-mă fix și răsucind un fir de mohor, pe urmă o coti după Ghica Dirivici. Am stat mult și i-am privit cum se depărtau prin picla albăstrie, și deodată mi se păru că aud urcînd din străfunduri glas dogit de clopote.

Cînd veni vremea secerișului, se porni să bată vîntu de la miazăzi, stîrnind nisipurile dintre Lacoviște și ferma regală, situată la depărtare de 8 km. Întîi îl simțiră caii. Lăsați în cîmpie, la pășune, urcară înainte de prînz, în curte, prin rîpă, zdroncănînd piedicile de fier. Speriați, nechezau tremurat și se îndesau cu boturile în șopron ca pe vreme de vifor. Caramet îi scoase din picdici, le petrecu căpeștrele pe după urechi și se uită pe cer pe deasupra salcîmilor. Soarele se învăluia într-o pulbere galben-cenușie ca rugina. Aeru devenise înțepător, greu, apăsător, apa morților nu mai flutura pe coline, se scursese în pămînt.

— Vine Calicu, rosti Caramet. Duhu sărăciei. Ehe, nu-l cunoști ! urmă el cu voce sumbră. O să-l vezi acum. Dă fuga și spune-i Bișcăi să astupe geamurile.

La vestea că s-apropie Calicu, Bișca se înspăimîntă și ea. Trînti zăvoru pe ușa prăvăliei și se repezi să tragă stourile și să îndese cîrpe în crăpăturile obloanelor. Văzînd-o cum se zbate să preîntîmpine o primejdie pe care n-o cunoșteam, mă cuprinse și pe mine frica. Îmi amintii de fîntînă și mă înapoiai în curte. În goana mare, ca să trag clapele de lemn peste ghizduri. Ceru, între timp, se întunecase. Soarele nu se mai vedea. Zărilor se îngustaseră, gîtuind între ele cîmpia. De dincolo de zări, din necunoscut,

suia în arc înalt, fierbînd, o pînză de nisip. Vîntu, opintindu-se, o zvîrli peste noi și în urmă se scutură o pulbere fină, ca din sită. A fost valu dintii. Apoi totu s-a încurcat. Nisipu, ridicat în vîrtejuri, aluneca cu zornăit pe acoperișu de tablă al casei și prin stufu de la perdeaua oilor. Suna mărunt, ca mazăricea. Trîmbe cenușii, înecăcioase, goneau alungate de vînt, se înșurubau în cer, zvîrcolindu-se, ca să se reverse după aceea într-o clipă pe pămîntu încremenit de uscăciune. Furtuna creștea amenințător, pătrundea șuierînd în horn și-n burlane, îndoia cu troznet salci-mii și se strecura cu vaiere ascuțite pe lîngă pereți și pe sub uși. Cocoșii de tinichea înfipti în creasta porumbarului se umflau în aripi furioși și se izbeau cu pliscurile de fier, în timp ce nisipu clocotea pe arie. Sub seară, cînd vijelia se potoli un pic, intră în curte un bătrînel mic de statură, cu măru lu Adam noduros. Ducea cu el o lădiță fățuită, ferecată cu tablă la colțuri. Cîinele îl lătră răgușit, pe urmă sări înaintea lui gudurîndu-se și fluturînd coada bearcă. Bătrînu îl mîngîie în treacăt pe ceafa roasă de lanț și se apropie, lălăind un cîntec ciudat, de pe prispa unde ieșisem să-l întîmpin :

*Bișca, Bișca, tananaua,
Bate-o cu nuiaua...*

Mă gîndii că-i nebun și crăpai ușa să-l strig pe Caramet.

— He ! strigă bătrînu și mă oprii, cu mina pe clanță. Te duceai să mă pîrăști, a ? Argat ! Ți se varsă fierea cînd îl vezi, drăguțu, că i se rupe inima de grija stăpînilor. Mai bine dă-mi o cană de apă, să-mi spăl gîtu.

Îi făcui semn să intre în tindă și el se scutură, tropăind ca să dea jos praful de pe el.

— Cine-a venit acolo, Ioane ? strigă Caramet din odaie. Ce, mă, rinji el spre musafir, apărînd în prag, asta-i vreme de colindat prin sat ? Ia te uită ! se cruci apoi. Magaie ! Mai trăiești mă, căcărează ? ! Mă gîndeam că te-ai prăpădit și n-am venit cu luminare. Ei, drăcie ! se miră încă o dată și se apropie, cu mina întinsă. Magaie Ciutu ! Frate cu Che Andrei, mă !

— Invers, zise Magaie, el e frate cu mine, și e vitreg pe deasupra. E în munte, o să-ți spun eu ce face.

— Fă lumină, Ioane, să-l văd la față, ceru Caramet.

— Uită-te, na, zise Magaie, uită-te, să vezi în ce hal am ajuns !

Cu o mână își strînse cămașa sul sub bărbie, cu cealaltă își trase nădragii în jos, înghiți o gură de aer și burta i se umflă, formînd o boșoalcă în partea dreaptă, un gheb deform pe care pielea sta gata să-i pleznească.

— Asta de la știr mi se trage, explică. Fiindc-am mîncat ciorbă de știr cu vadra. M-am rebegit de foame ca o oaie bolnavă și de rîie și de gălbează. Ai mei, toți șapte, sînt bolnavi de pelagră. Da tu puteai să-mi trimiți vorbă că orzu tău nu-î bun de nimica, nici să-și facă prepelița cuib în el și nu-mi mai omoram picioarele din munte pînă aici.

— Lasă, mă, zise Caramet, cu glas moale, că n-ai venit degeaba. S-a potrivit bine. Tu știi locul meu de sub pădure ? Ei află că acolo s-a făcut grîu. A dat o ploicică prin primăvară și s-a făcut. O să scot cam nouă-zece băniți la pogon.

— Zece băniți ?! se holbă Magaie. Păi asta-i aur curat și tu ești frate cu dracu. I-ai dat sufletu să-l canonească pe lumea ailaltă și el face s-o duci aici tot într-un huzur.

Caramet se încruntă, parcă l-ar fi zgîriat pe gît nisipu.

— Dă-i-l și tu ! Sau ți-e frică ? Dă-i-l, dacă te ține cu-reaua.

— I-l dau, răspunse Magaie, că m-a ajuns cuțitu la os. Am venit ca să i-l dau. La noi, în munții Rîmnicului, moare lumea pe capete, mă, ca de molimă. Întîi te umfli de nu-ți mai încapi în piele, te umfli, te umfli, te faci cît un butoi, și la o săptămînă crapă cercurile și sar doagele care-ncotro. Alții, dimpotrivă, se usucă pe picioare. Te uiți la ei și te-apucă groaza, parcă au pămînt în obraji. Paraschiv Deleanu, ăl de-a venit cu mine acum cinci ani, s-a îndopat cu scoarță de copac pînă și-a pierdut mințile. Era numa piele și ciolan. Venea la mine și se ruga : „jugănește-mă, frate Magaie“. Adică să-l jugănesc, ca să se îngrășe. Vai de mama care l-a făcut ! Și vai de lumea lu Dumnezeu ! În gară, la Mărășești, hoții au prădat un tren cu porumb. O femeie și-a gîtuit copilul, că nu mai avea lapte-n țîțe și treccea prin el ca prin bobocii de rață. La Rîmnice, în piața din

spatele închisorii, muierile i-au smuls părul unui negustor de ciuperci, l-au lăsat cu țeasta goală.

— Trenu ăla, comuniștii l-au prădat, spune Caramet.

— Nu, de ce?! protestă Magaie. Ei l-au adus. Dacă vroiau, și-l împărțeau pe drum. E greu, mă, e tare greu!

— Da, acceptă Caramet. Peste tot e rău. Hai, treci dincolo să mănânci și să te odihnești puțin, că la noapte mergem să dăm griu ăla jos. Dacă-l mai las, îl prăpădește tot furtuna.

— Bate vîntu, am zis eu, cum dracu să cosești pe vînt?!

— Lasă, răspunse Caramet. Așa-i Calicu, noaptea amortește și dimineața o ia din nou cu dușmănie. Du-te-n magazie și adă coasele, nicovala, ciocanu și gresia. Tu, Magaie, culcă-te.

— M-aș culca pe undeva pe-afară, aici te coace zădufu ca pe-o prescură.

— Întinde-te pe dușumele, l-am sfătuit, adie răcoare de dedesubt.

Cît am adus eu coasele și le-am bătut, bătrînu a înghebat un pat din patru scînduri, așternu pe el o pătură veche, iar la căpătii așeză lădița și o deschise ca să presare levănțică pe cămașa de schimb, pe bete și în pacu de tutun pus într-o despărțitură făcută dintr-o curea pe jumătate putredă unde ținea și briciu. Lucrînd, Magaie vorbea fără întrerupere. Îmi spuse că bătea drumu din munții Rîmnicului în cîmpie de pe vremea cînd era stăpîn aici Foti Tomescu, om de condiție, mîna strînsă și cu nevastă la locu ei, nu ca Bișca, fir-ar ea de trei ori afurisită, c-o apucă năbădăile dragostei cînd cu gîndu nu te-aștepți! Mai mare scîrba cînd o vezi cîte fasoane face!

— Ce haleală dau ăștia p-aici? vru să știe la urmă. Carne au? Altădată, la vremea secerișului, Foti Tomescu, fie-i țărina ușoară, spinteca un vițeluș și mergea treaba strună! Cînd ai burta plină intri-n pleavă pînă-n gît și nu-ți pasă dacă-ți astupă nările.

Tîrziu, cînd vîntu s-a liniștit, Caramet ne-a sculat și-am plecat în cîmpie, pe jos. Răsărise luna. Chipu ei plutea în cețuri roșcate, nisipu rămas în aer îi înăbușea strălucirea. Ajunși în capu locului văzurăm că ieșiseră la lucru și ceilalți oameni care stăpîneau pămînt sub pădure. Griu mic, abia atingînd genunchii, era năpădit de neghină, de stof

și de tăciune, iar cosașii, cu spinările frînte, înaintau anevoie sub lumina uscată a lunii. Nu vorbea nimeni, parc-am fi ieșit la furat, s-auzea doar iureșu iute al coaselor, opintea gîfîită a bărbaților și, în pădure, departe, scheunatu vulpilor. Pe pogoanele vecine, femeile veneau în urma bărbaților și legau mănunchiurile în snopi, iar după ele răzuiau miriștea cu grebla, copiii. Noi trei, însă, eram nevoiți să facem singuri toată treaba. După ce scoteam o poată la capăt, ne întorceam și adunam grîu cu furcile în purcoaie peste care aruncam cîteva casmale de pămînt ca să nu le împrăștie vîntu. În trei ceasuri am culcat un pogan. Aeru îmbîcsit de praf te sufoca, răsuflarea dogorea pe buzele crăpate de atîta osteneală și încordare, setea ardea măruntaiele, ridicam bota și beam cu înghițituri largi, cum beau caii, apoi iar o luam de la capăt, amețiți, năuciți. Deodată auzirăm înaintînd iarăși spre noi bubuitu înfundat al vîntului.

— Calicu ! am strigat eu înfricoșat. Vine !

— Uh ! gemu Magaie, secat la lingurică și se trînti pe brazdă, apăsîndu-și burta cu palmele.

Primu val de nisip șuieră pe deasupra noastră.

— Scoală, răcni Caramet la Magaie. Ce biîgui ? !

Da Magaie nu se mișcă, durerea îl paralizase. Pe lingă noi trecu o căruță. Venea din sat sau se ducea într-acolo, nu știu. Osiile neunse scîrțîiau. Omu de pe capră mîna dormind. Dindărăt, pe un maldăr de grîu, plîngea cu sughițuri un copil.

— Taci, puiule, taci ! s-auzea glasu stins al mamei.

Izgonit din înălțimi, vîntu căzu pe pămînt, zvîrcolindu-se. Cîmpia se rotea, cuprînsă în vârtej. În ceru jos și întunecat se răsturnau stelele, cădeau în goluri, altele fulge-
rau pămîntu. Magaie gemea neîntreput. Mă întorsei cu spatele la el, îmi vuiiau tîmplele, n-aveam putere să-l mai aud. Calicu, zburînd peste creștetu nostru, făcea să vuiască pămîntu.

— Măiculiță, Doamne ! scînci Magaie.

Caramet aruncă furca și se repezi la el. Se lăsă mătăhălos pe vine și-l ridică pe bătrîn în picioare, săltîndu-l cu umăru.

— Ia coasa ! strigă. Ia-o, că-ți crăp capu. Măă ! și-l pocni cu pumnii în mutră.

Magaie căzu încet, ca un sac plin. Singele-i năvăli pe buze. Caramet îi viri brațu sub cap și-i vorbi din nou, rugător.

— Haide, ridică-te. Dacă isprăvim, te fac frate cu dracu. O să te îmbogățească. Ai doi copii ologi, cu picioarele moi, ți-i face teferi, scoală-te.

Înhăță bota și-i turnă apă în creștet. Magaie se propti în mâini și scuipe o șuviță de sînge. Apa i se scurgea jirloaie pe gît.

— Dracu ! Dă-mi-l acum. Și lu Ion. Dă-mi-l, pînă nu cîntă cocoșu ! Iaca, rid de Dumnezeu și-i dau sufletu spurcăciunii...

— Ce știi tu ? ! strigă Caramet. Nu așa !

— Izbăvește-mă de sărăcie, se rugă Magaie.

— Închină-i un suflet lui Satan.

— Îi închin. Și-i închină și Ion.

— Satan, împăratule negru, zise Caramet, holbîndu-și ochii sub vînt, fii stăpînu lor, după cum ești și stăpînu meu. Plătește-le cu avere și te vor sluji pe pămînt. Dă-le avere și ei își vor spăla picioarele, în ficcare seară, într-un lighean cu gîndaci.

— Să semene picioarele mele cu ale tale, stăpîne, striga Magaie, în timp ce Calicu, orbindu-ne, trecea, într-o zba-tere cumplită, peste noi.

Părea că în noaptea aprinsă de lună, trenuri venind din toate marginile lumii se întilneau acolo în cîmp, în preajma noastră, ciocnindu-se. Iar prin aceste trosnete, bufnituri, mugete se răspîndea un miros acru de cenușă. Nisipu era cenușă și curgea în toate părțile prin cîmpie. Amețiți, cu mințile rătăcite, ne-am tîrît pînă la marginea Bălții Vechi și acolo ne-am trîntit jos, în nămolu puturos, ca să întărim jurămîntul de credință cu dracu. Ne bălăceam în duhoarea ca de pucioasă și Magaie era fericit. Mie îmi era numa frică și frig.

— Oooo, gemea Magaie, dracu o să ne facă bogați !

Caramet, stînd pe mal, ne privea și rîdea.

Am secerat cu încordare sălbatică trei nopți la rînd și-am treierat tot pe cîmp, și tot noaptea, cu o batoză purtată de tractor, închiriată de la ferma regală, păziți în per-

manență de șase inși înarmați cu pari — ăștia, santinelele foamei, patruleau pe miriște, schimbînd înjurături cu toți ăia care, după asfințit, părăseau satu și veneau pe drumu de sub pădure, nădăjduind că vor fi chemați să dea o mină de ajutor sau că vor putea să fure un braț de spice. Numa vîntu îi clintea din drum cînd se scula și lua în copite du-nele de nisip. La toți le era frică de vînt. Pe noi, ca să rezistăm, Caramet ne hrănea pe săturate cu ciorbă de berbec și cu turte coapte pe plită. Țincam merindea înfășurată întii în ștergare, apoi în păturile cailor, să nu dea în ea nisip și, cînd ne strîngeam la masă, lingă roata căruții, Magaie ofta adînc, bătrînește, în locu ciorbei înotînd în seu i-ar fi prins mai bine un pepene ținut în fintină sau o oală cu lapte acru care spală gîtu de praf și te răcorește.

— Mare nenorocire, să n-ai tu un pepene să-l spargi în marginea ariei ! Eh, ce era aici în vremurile bune. Venea Foti Tomescu cu sacu plin cu pepeni și mîncam de ne plesnea burta. Nae, auzi mă, de ce însemna el pepenii cu unghia, că toți erau zgîriați ?

— Știu eu ? Cred că n-avea somn.

— Nu, mă Nae, pe toți făcea două boașe.

— În ultima vreme. Mai înainte făcea numa cruci.

— Che Andrei, care-mi e frate și cunoaște orice mișcare din cîmpia asta, zice că Foti Tomescu, cînd era tînăr, își ducea singur nevasta la prințu Șuțu și el aștepta în odaia logofătului, o noapte, două, cît avea prințu poftă. Cic-așa s-a ales Foti cu porția aia din Noian.

— Și-i pare rău bețivanului că nu și-a pus ochii prințu pe nevasta lui ? Ca să vezi ce lepră de om e chioru ! De-aia l-a și pocit Dumnezeu. În viața lui n-a zis o vorbă de bine despre cineva. Cînd o zice-o, moare, țineți minte ce spun.

— El își plătește viața, zise Magaie.

— Păi ce viață duce el ? ! întrebă Caramet. El nu crede-n nimic, scormonește-n toți, și ce dă ?

— Nu poți trăi ca el, zise Magaie. Noi toți la un loc nu putem trăi ca el, asta-i. El are daru ăla de-a trăi rîzînd, de-a vedea viața cum e. Îmi pare rău că nu-s ca el.

— Află că n-ai de ce, făcu Caramet.

— El zice că nu trebuie să te gîndești la ce-i de făcut. Asta, zice, trebuiau s-o facă ăi dinaintea noastră, ba chiar

ăi mai de demult. A stat la mine în munte o săptămână și pe urmă, cică : „Mă sui în vîrf la Racovițeni, șeara am să ies acolo, pe piscu ăl mai înalt“. Seara s-au uitat oamenii din sat cu ocheanele și el era acolo. Din război, toți au venit cu ocheane și se holbau la el. Sînt două stîni în partea ailaltă a muntelui și un schit, și în curtea din dos a schitului, cică, sînt două sute de arici...

— Și pe urmă ? întrebă Caramet, batjocoritor.

Asta era la ultima masă pe care-o luam în cîmpie și puteam să vorbim, puteam chiar să dormim.

— Pe urmă poți să-mi spui pentru cine strîngi tu, dacă ești atît de deștept ? se înfurie Magaie. Foti Tomescu a adunat pentru Bișca și pentru sor-sa Caterina, înainte de-a muri a vîndut partea lui de Noian și i-a dat banii Caterinei : ține-i, ai doi copii și acolo în București...

— Unu...

— Ei trebuie să te crească, da ca să te crească, întîi trebuie să-i crești tu. Ei doi, cînd or fi mari...

— Unu...

— Care unu ? Eu știu de doi.

— Unu, pentru că ăl mic a încheiat socotelile. Am ziaru cu poza lui, cînd l-a împușcat pe stradă brigada fulger, care-i ciuruiește pe hoți. Spărgea magazine.

— Bandit ? întrebă Magaie.

— Poți să-i zici și-așa. Acum sînt mulți, nu-i curent electric în oraș decît un ceas sau două și hoții ies la pradă. Brigada aia fulger îi curăță și-i lasă-n stradă, două zile sau trei, de învățatură de minte : „cine face ca el, ca el o să pățească“. Nu poate să-i stîrpească altfel, și trag și hoții, nu se dau prinși, nu ridică mîinile și poate nici nu-i mai somează să le ridice, maioru Ionescu zice că întîi tragi și pe urmă somezi, dacă vrei să stîrpești.

— Spunea socru-tu că atunci cînd l-au dezonorat pe maior, cînd i-au rupt galoanele și l-au băgat la beci, cînd s-a auzit în sat că i-au rupt galoanele și nu mai e maior, că l-au șters de pe lista ofițerilor, tat-su s-a suit într-o găleată și și-a dat drum în puț și-a murit cu șira spinării ruptă.

— A fost înainte de război, nu eram aici, zise Caramet.

— Da poate că ți-au spus.

— Nu mai vorbește nimeni în sat.

— Da, morții cu morții. Să ne mișcăm, zise Magaie.

— Înhămăm imediat. Acum nu mai e nici o grabă. L-au împușcat în Piața Mare și o zi a stat cu fața descoperită, și cine trecea putea să-l vadă și unii dădeau c-o măturică s-alunge musca. Seara, o țigancă de vinde flori i-a aruncat șorțu pe ochi. „De ce l-ai învelit?“, au întrebat-o mai pe urmă. „Era întuneric, zice, se făcuse întuneric și tot nu mai putea să-l vadă lumea.“ Noaptea, țigancă a venit să-și ia șorțu și l-a luat și pe mort, l-a băgat într-o baracă, pe străzile alea mici și-ncurcate, care dau spre Dimbovița, dacă cunoști pe-acolo.

— Ca să ceară bani de la familie, zise Magaie.

— Te-aștept pînă mîine și nu poți să-mi spui de ce l-a luat, făcu Caramet.

— Dacă era femeie...

— Uite c-ai venit de-acasă! L-a luat ca să-l plîngă. L-a spălat și l-a uns cu untdelemn și l-a îmbrăcat și l-a bocit. Nu pentru că avuseseră ceva, nu se cunoșteau, nu știa nici cum îl cheamă, nici dacă-i din oraș, l-a furat pentru că... era frumos. Era frumos, le-a zis cînd au prins-o, n-am mai văzut nici unu așa de frumos ca el, și mi s-a făcut milă și-am vrut să mai fie o zi frumos, și pe urmă să se strice, și l-am plîns. Și mort era frumos! Și știi și eu că era frumos, toți din neamu lor sînt frumoși, uită-te la Bișca, și vezi cît e de frumoasă, și toți ai lor sînt ca ea.

— Da pentru cine strîngi? repetă Magaie. Adică ai nepotu ălălaltu...

— Nu mă doare pe mine de ăla, zise Caramet și se sculă și-ncărcărăm grîu, cincizeci de băniți, și plecarăm.

Nisipu, cernut parcă printr-un ciorap de femeie, se întindea ca o pînză subțire peste cîmpie. Tiparu tălpilor se alcătuia precis, oricare cizmar ți-ar fi putut lua măsura pentru încălțăminte fără să greșească, numa după urmele pașilor. Caii, scuturîndu-se, stîrneau nori de praf cenușiu, șinele căruții lăsau două șanțulețe adînci și lungi, și pe unde trecuse un șarpe sau numa o rîmă se vedea o diră subțire, iar în sat, copiii desenau cu deștu în nisip urme de iepure și de lup. Caramet îl plăti pe Magaie cu trei băniți de grăunțe și ne dădu pe deasupra la amîndoi o sticlă de țuică. El, frînt de oboseală, nu vru să bea, intră în casă să doarmă, iar noi doi ne duserăm în ghețarie, pe

arie te zăpăcea căldura. Ne-am cuibărit în paie, lângă hîrdău cu carne, și Magaie, care făcuse războiu la *pe se*, după primele înghițituri, începu o poveste cu un căprar care avea misiunea să împartă trupei rațiile de rachiu și amesteca băutura cu ardei iute.

— Beai și te frigea pe beregată. Căpitanu avea hemoizi, de două ori pe săptămînă se așeza cu fundu pe o căldare cu jăratîc în care ardea pucioasă și slănină, sărea-n sus cînd bea, și urla : ce-ai pus în țuică, jigodie ? și harșt ! cu centura peste ochi. I-a spart capu cu catarama și căpraru, al dracului, i-a pus ardei și-n căldarea cu jăratîc. Fugea căpitanu cu pantalonii-n vine.

Se pilise, n-avea cum să plece în ziua aia spre munte, și-am vrut să-i i-au sticla.

— Jos laba ! Am muncit și vreau să beau. Dă sticla !

Bînd, deveni din nou bînd.

— Noroc ! zise. De azi înainte pentru noi doi o să plouă cu lapte dulce. *El* o să ne dea de toate. Tu ce vrei să-ți dea *el* mai întîi și mai întîi ?

— Prostii. În noaptea aia ne-nnebunise vîntu.

— Nu, nu. Numa într-o noapte ca aia poți să faci legămînt cu *el*.

— Ne țicnisem, zău că ne țicnisem.

— Să nu mai zici vorba zău. De-acum nu mai ai dreptu. *El* nu suferă vorba zău.

— Uite că iar zic : zău !

— Fii cuminte. *El* poate să se răzbune. Dumnezeu, cînd l-a pedepsit, i-a dat și putere : du-te și amăgește-l pe om și ispitește-l cu toată puterea !

— Ce fac dracii pe lumea ailaltă ? La sfîrșitu sfîrșitului.

— Canonesc păcătoșii, se știe.

— Pe noi, adică.

— Pe noi, nu. Noi ne-am dus de bunăvoie la *el*. Pe ailalți. Pe noi o să ne aibă în vedere, fiindcă singuri am vrut să fim cu *el*. Lupu de unde alcargă de-acolo mîncă.

— Și ne face bogați ?

— Ne face. Dacă-l ai pe *el*, crestezi pămîntu și pui sare, și iese ce vrei tu : grîu, porumb sau pom.

— Vreau să-mi aducă o femeie. Una pe care i-o spun eu.

— Femeile sînt toate ale lui, da n-are putere să le poruncească. Cu ele trebuie să cadă la învoială. Întreabă-l și pe Caramet.

— Caramet ? Acum sîntem la un stăpîn cu toți trei, de ce nu-și împarte averea cu noi ?

— Nu-i voie. Toți cîți sînt băgați la *el*, n-au voie să se ajute.

Magaie-și amină plecarea cu o zi, apoi cu încă una și credeam că Nae Caramet o să-l gonească, da, ciudat, nu-i spuse nimic, nici să plece, nici să stea ; singură Bișca îl privea chiorș, și asta fiindcă la masă strîngea mămăliga în pumn și molfăia zgîrciurile de berbec în gingii. Ca s-o imbunzeze, Magaie se scula devreme dimineța, arunca gozuri la păsări, și stropea dușumelele prăvăliei. Peste zi cobora de cîteva ori prin rîpă în cîmpie, de unde se întorcea cu buzunarele înfundate cu fleace de lînă, culese din scaletii crescuți în drumu turmelor. Umbla mult, lă-lăind tot timpul un cîntec de neînțeles și de cîte ori ne încrucisam, clipea cu tîlc din ochii mici, iscoditori, de muntean, avînd aeru că-mi spune : „*el* ne-ajută, fii fără grijă, în curînd o să ne dea de furcă, o să răsturnăm bănetu cu lopata“. În a treia zi, Magaie veni din cîmpie cu patru pui de prepeliță ascunși în pălăria cu boruri înguste. P-ăl mai mic îl dăruî Bișcăi să-l țină pe tejghea — maioru Ionescu și cei doi învățători apăruseră din nou la table, Ghică Dirivici, însă, nu îndrăznea să se apropie — alorlalți trei le rupse gîtu, trăgînd cu două dește. Nu se slujise de cuțit, susținea că pasărea sălbatică, dac-o atingi cu fieru, își dă drumu îndărăt udului din tîrțiță și împute carnea.

--- Gata, îmi zise, în timp ce adunam capetele moarte de pe bătătură, în două săptămîni ne tăvălim cu bucele pe perne de puf.

Mă lăsă și intră în casă cu Caramet unde șezură aproape un ceas. Ieșiră cînd era masa gata, nu vrură să stea, înhămară caii și se pierdură într-un nor de praf pe drumu cu fîntîni care duce spre Balta Veche, și nu puteam să-mi închipui ce istorie scornise Magaie ca să-l scoată pe Cara-

met în cîmpie, în liniștea moartă a amiezii, cînd între salcîmii cu frunza arsă nu se simțea nici cea mai mică zbatere și, spre depărtări, totu era alb, un pustiu ars de soare, un timp pentru jelanie, fiindcă totu părea mort și parcă plîngea în cer o femeie care n-avea lacrimi să plîngă, se văita și-și spunea ei însăși durerea și frica din ea și-n jur nu era decît pămîntu și vorbele ei : „Tare mai sînt nenorocită, oameni buni, m-aș culca colo pe dealu cu cimbru, să m-amețească cimbru și să fie vînt și iarbă înaltă !“.

— Haida, frate ! strigă Magaie, la întoarcere, tropăind. E zi mare azi, îți garantez că n-ai s-o uiți. Patru blăni de lemn, să scoatem butoaiele goale din beci. Un pumn de pucioasă, ca să le spălăm se găsește ? îl întrebă pe Caramet.

— E într-un sac de hîrtie. Da aveți grijă, e și niște sodă acolo.

Am scos butoaiele : două cu doage de lemn, care miroseau a oțet de vin, două de tinichea, murdare de ulei.

— O să vezi, îmi spuse Magaie, fălos, c-am prins trenu.

— Depinde de ăia din munte, zise Caramet.

— Nu depinde decît de noi, zise Magaie, și se înfurie pe Caramet care, cît ne spetisem noi cu ridicatu butoaielor, mîncase și se întinsese la umbră și-și deschiasse cămașa și se gîdila la buric cu o crenguță uscată. Întoarce-te cu fața la perete cînd îți scarpini burdihanu ăla cît o coapie de cocă. Mi se-nmoaie miinile numa cînd te vād.

— Nu mă scarpin, mă gîdil ca să rigii. Socru-miu, cînd se-mbăta, își punea la buric o ceapă tocată, o ținea acolo un ceas și-i pierea greața. Buricu, Magaie, are legătură cu mațele. Gidili buricu și mațele ți se înfoaie de plăcere, ca niște purceluși. Bolborosesc și se veselesc și pe urmă se așează cumiști, ochii ți se închid singuri.

— Cînd ai un scop mare și vrei să-l atingi, nu dormi.

— Ce scop ? am întreat eu, curios, da Magaie trecu peste mine.

— Cînd ai un scop frumos și ai numa o sută șazeci de sifoane și, ca să-l atingi, mai ai nevoie de două sute de sifoane...

— Nu mi-ar strica nici trei sute, chiar trei sute cincizeci.

— Nu dormi, zise Magaie. Stai treaz și zici : „dormiți voi ălalți, care n-aveți scopu meu“. Ieri nu m-aș fi supărat dacă te vedeam dormind, da azi știu pentru ce strîngi.

— Vrei să-mi spui și mie ? Pot să știu și eu ? am zis.

— Face o fabrică de sifoane, îmi răspunse Magaie. Da asta-i numa parte din scop.

— Un sfert, zise Caramet. Cînd te-am luat cu căruța de la Titi Șorici, aveam un sac cu o sută șazeci de capete de sifon, stam cu picioarele pe el și-am vrut să-ți spun, da aiurai, n-aveai cum să-nțelegi. Magaie zice că pot să mai pun mîna pe trei sute de sifoane, trei sute cincizeci poate.

— Face fabrica, o ține un an și pe urmă o vinde.

— Asta-i tot ?

— Nu, zise Caramet, ăsta-i al doilea sfert. Fabrica aia pot s-o țîn și doi ani. O afacere o pui întîi pe picioare, pe urmă te dai peste cap ca să mcargă totu ceas și cînd zbirnîie, o vinzi. Fix cînd merge unsă. Atunci o vînd și vînd și tot pămîntu pe care l-am cumpărat de cînd cu seceta și vînd și via de la socru-miu și cum-păr...

Lărgi vorba din urmă și se uită la Magaie. Magaie înclină capu, aprobînd.

— Un vapor. Ai încremenit ! zise el. Ia uite, Magaie, la ăsta !

— Nu crede, zise Magaie.

— Un vapor care merge pe Dunăre și cară marfă și oameni ?

— Pe toată Dunărea, zise Magaie. De la Marea Neagră pînă la Viena, la Viena descarci și nazat la Marea Neagră.

— Și treci prin cinci țări, urmă Caramet. Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, Austria, fără să mai socotim și România. Și toamna, în noiembrie, cînd se închide navigația, te tragi într-un port, la adăpost...

— La sîrbi, zise Magaie.

— Sau la unguri, sau la austrieci, sau la bulgari. Alegi, că ai de unde, spuse Caramet.

— Și acolo stai și socotești bănișorii, făcu Magaie.

— N-am să sting niciodată luminile, zise Caramet. Și vreau s-amestec becurile : unu roșu, unu verde, unu albastru, și-am să pun două sute, nu contează cheltuiala, îmi

place să am de toate culorile. Să zică ăia de pe mal : vaporu ăla, care-i tot numa o lumină, e a lu Nae Caramet, ninge, urlă vîntu, la el e lumină ca-n povești, i-a plăcut să fie ăl mai tare de pe Dunăre, și cînd se stinge anu și începe alt an, mai pun două sute de becuri și, dacă sînt la Brăila, chem pe oricine vrea să vadă, vă chem pe toți și bem vin, și Bișca o să aibă numa șaluri moi și eu o șubă cum n-ați văzut niciodată și, la miezu nopții, marinarii pot să se dea cu curu pe gheață, da mecanicii să fie treji, că vreau să strig *vira!* și să pornească motoarele, să mergem douăj de metri sau cincizeci de metri, și toți să se sperie : mă Caramet, gheața ! și pe urmă să aprind iar becurile și să aștept să se tragă cu tunu care vestește că începe alt an.

— Grozavă socoteală ! l-am întrerupt. Da pentru asta trebuie să învieze prințu ăla bătrîn, îngropat în biserica de la Plătărăști, să învieze și să se mai înece o dată în Lacu lu Bădel din Dobrogea și să-ți lase cu testament moșia pe care i-au luat-o.

— Ai zis lac, sări Magaie. Ține minte vorba asta.

— Pentru ce ?

— Ai zis la țanc vorba care trebuie. Pentru că din lac ne-a sărit norocu. Din Balta Veche.

— Zi de-a dreptu !

— Iaca, zic. La noapte, noi trei dăm cu plasa în Balta-Veche, scoatem patru butoaie de pește, mergem în munte și-l vindem pe țuică, mie, pentru osteneală, Nae îmi dă porumb, și cu țuica, el cumpără sifoane din Rîmnice. Și la al doilea transport, hai să zicem la al treilea, cumpără tiburile pentru acid.

— Dacă nu ne leagă pe toți chiar de la primu drum ! Seceta a secat izvoarele bălții, apa a scăzut, peștele e bolnav, vine spre margine, căutînd apă dulce, și moare, nici nu poți trece pe acolo, atît de tare pute !

— Intrăm și dăm cu plasa mai în larg. Și-l spintecăm și-l sărăm. Două, trei prafuri de sare...

— Și cu cinci prafuri putem să dăm de dracu !

— Vezi, se întoarse Magaie spre Caramet, de-alde ăștia pierd războaiele !

— Da n-am pierdut războiu ! Și nu văd ce legătură e aici.

— Vreau să spun că nu l-ați cîștigat. Asta vreau să zic.

— Ajunge, ne opri Caramet, acum se face seară. Treceți și spălați butoaiele. Eu mă duc să scot plasa.

— Bine, am zis. Da un sfert și cu un sfert fac o jumătate. Care-i jumătatea ailaltă ?

— E că vreau să ridic două monumente în Brăila. Unu pentru primărie, cum o vrea ea, ca să mă lase să-l ridic pe-al doilea în care să fiu eu și cu Bișca. Cînd ai copii, da Bișca nu poate să facă, copiii îți duc numele încă cincizeci, șaiszeci de ani.

— Sau te-njură că n-ai fost în stare să le lași nimic, zise Magaie ! Cazu meu.

— Unu te-njură, altu te apără. Te pomenesc, într-un fel. Un monument în oraș poate să-mi ducă numele pînă peste o sută cincizeci de ani.

— Și mai mult, dacă găsești piatră bună, zise Magaie.

Și închise :

— Fă rost de-un șomoioag aspru, Ioane. Și caută-mi și-o cîrpă în care să-nfășor mina, pentru că pucioasa atacă.

Seara am ieșit pe baltă. Să fi fost Che Andrei acolo — nu pe baltă, ci în curte, atunci cînd Magaie se răstise la Caramet că nu trebuie să doarmă, sau mai tîrziu chiar, cînd spălam butoaiele și venise maioru Ionescu cu cei doi învățători și se instalaseră pe prispă, cu tablele, și maioru spusese : „Nae Caramet are nutra că ne pregătește o surpriză“, și învățătoru ăla gras, cu carnea fragedă, să i-o tai cu-n fir de păr, întrebare : „Ce ?“ și maioru spusese : „Nu pot să-mi dau seama, sucălește la o plasă“, și adăugase : „Iar dublă, domnule ? Nici la pușcărie nu vezi asta !“ — să fi fost Che Andrei atunci, poate că toate s-ar fi întors. Da cred că nici el n-ar fi salvat nimic, vaporu ăla luminos al lu Caramet pornise, și Magaie ședea pe punte, și urcaser și eu lîngă el. Peste zi, luna atîrnase în cer ca un castroave galben, acum se făcuse rotundă și mare, și se

scâlda în balta aia putredă. Lîngă o rîpă cu marginile goale, am dat jos plasa și am înhămat caii la cele două capete, și am intrat în baltă — Caramet cu plasa sul pe umăr, eu și Magaie purtînd caii de căpestre — și la patru sute de metri în larg, cînd apa ne veni la brîu și la piept, depărtarăm caii și dădurăm o toană largă cum nu văzuse, poate, nici Cuprian, cel mai bun pescar din Plătărăști, care avea o luntre uriașă și vislea stînd în picioare și-ntre minerele vislelor avea un leagăn de sfoară în care ținea mereu alt copil, sticla de rachiu și tutun, și copilu-i aprindea țigara trăgînd firu de chibrit pe o bucată de pingea unsă cu catran, și aduserăm la mal poate cincizeci de tîrgi de pește. Magaie, cu flaneaua înfășurată în juru capului, pentru că știa că în rîpi se zbat lilicci de noapte, răsturnă trei butuci lîngă căruța și pe trei scăunele cu picioare scurte, mînuind cîte-un toporaș ascuțit în ziua aia la fierar, începurăm să descăpăținăm peștele. Retezam capetele băloase c-o lovitură seacă, îndesată, iar în cei mari izbeam de două sau de trei ori, capetele le aruncam cu picioru, și eram numai solzi și sînge pînă la genunchi, trupurile colcăind de icre, lapți, mațe și fiere, le îngrămădeam pe un polog și, după ce descăpăținam, luam niște cuțitoaie lungi, spintecam burțile și zvîrleam măruntaiele, și Magaie, aruncînd peștele într-un uluc, îl spăla, vînturînd apa cu un băț — lîngă rîpă era o fîntînă, am scos în noaptea aia poate cincizeci de găleți, și la sfîrșit nu mai era apă, numa noroi amestecat cu apă — și pe urmă-l lua și turna punni de sare grunjoasă, fărîmată cu drugu și cu tăvălugu pentru treierat orzu, și-l așeza în butoaie. Poate c-ar fi trebuit să-l întindem pe sfoară, la vînt, să-l lăsăm două zile să se zbi-cească, da vapôru ăla al lu Caramet pornise pe Dunăre, cu două sute de becuri, roșii, verzi și albastre, și se uitau la el cinci țări, fără să mai socotim România. După miezu nopții, am aruncat o grămadă de gunoi peste mormanu de capete, Magaie i-a dat foc, să se încingă gunoaiele și să ardă o dată cu ele și capetele alea, și trecînd prin fumu de balegă și de pește, ne-am întors acasă și încă din drum am auzit bătaia zarurilor în pereții lucioși ai cutiei de table, și Magaie zise :

— Chiar două rînduri de galoane...

— Chiar trei, ridică Nae Caramet, și tot le-ar fi pierdut. Da știe două limbi străine și-o să-l iau cu mine.

— Atunci când o fi să pleci din Lacoviște, zise Magaie.

— Peste doi, sau peste trei ani. În ziua când banii o să aibă iar valoare.

— Nu merge nicăieri fără ăla grasu. Trebuie să-i iei pe-amîndoi, da mai întîi să cumperi două perechi de cătușe, noaptea să-i pui să doarmă cu cătușele la mîini.

Am intrat în curte. Pe prispă, în lumina spălăcită a lămpii, maioru Ionescu, cu spinarea îndoită, învățătoru ăla grasu, tot cu spinarea îndoită, Bișca pe un scaun, cu mîinile în poală, și în locu învățătorului cu păr alb, Ghica Divirici, cu păr ca gălbenușu. Maioru Ionescu, săltînd puțin fața cu vinișoarele toate ieșite în piele, îi zise lui Caramet, nu cînd trecurăm cu căruța pe lîngă prispă s-o ducem lîngă ghețarie și cînd toți credeam că buzele lui groase, într-o continuă mișcare, se vor deschide și vor înjura, ci atunci cînd Caramet porni spre cramă ca să-i aducă lui Magaie o sticlă de țuică.

— Ah, ce putoare răspîndești, domnule Nae! Du-te și te spală-n patru ape, domnule, pentru că eu, cînd zic Nae Caramet, zic Foti Tomescu, și cînd zic asta, zic: Băcânic, Coloniale-Delicatese, toate cu literă mare.

— Peste doi ani ai să zici altfel, îi răspunse Caramet. Fac rămășag.

— Pe un bolovan de aur.

— Nu, mă amestecai eu, pe o cracă cu cercei de aur, plus șase sute de furculițe, șase sute de linguri și șase sute de cuțite de argint.

— Dă-mi adresa locului unde găsesc toate cheștiile astea și merg în genunchi pînă acolo.

— Gheorghe Jinga, comuna Plătărăști, patruzeci kilometri!

— Ascultă! se supără maioru Ionescu. Te sfătuiesc să nu-ntinzi coarda.

— Gheorghe Jinga, comuna Plătărăști! am repetat. Maioru aruncă zarurile.

— Șase-șase, dublă regală, citi el. Pe Dumnezeu meu, asta-i noaptea nebunilor!

— În noaptea asta, eu am aprins două sute de lumini, spuse Caramet. Și-o să se uite la ele jumăta de Europă. Ține minte asta.

Da vaporu ăla pluti numa pînă-n dimineată. În zori, cînd ne scularăm, Magaie era mort. Băuse toată sticla de țuică și, ars pe dinăuntru, intrase în ghetărie și pusese tîmpla pe lespede a unui sloi, ca să se răcorească și vîntu greu al iernii, adormit în bucățile alea de gheață vînată, îl trăsese în jos. Murise, visînd la iarna din munți, căci nu se zbătuse, paiele din jur erau nerăscolite. Ca să-i desprindem falca, a trebuit să izbim cu toporu. L-am scos, cu Caramet, și l-am întins pe prispă. Maioru Ionescu, care nu plecase acasă, i-a închis ochii. Pe frînghie, patru cămăși spălate, atîrnînd în jos, cu mînecele goale, se chinuiau sub o pală de vînt. Una era a lu Magaie și parcă bîjbîia în căutarea brațelor, înfricoșată că nu le găsește.

— Al care face să se scufunde vapoarele, am zis.

Maioru Ionescu, plin de greață, își plimba pe sub nas un degetar cu piper. Mă privi lung.

— Al care face să se scufunde vapoarele, am reluat, și le scufundă, uneori mai înainte ca vapoarele alea să fi fost construite.

— A fost bun cu el, îmi răspunse maioru convins. I-a dat moarte ușoară.

— Nu vreau să am moartea lui. Cînd o fi să mor, mă rog să mă doară, să știu, să simt.

— Păcat că pe urmă nu mai poți să mai spui nimănui nimic! zise maioru. Da poate nici nu trebuie spus, pentru ca tuturor să le fie odată sete de moarte. Omului, dacă i-ar fi fost dat să trăiască mereu, ar fi născocit el ceva ca să moară, să cunoască și durerea aia ultimă.

— Am pierdut! rosti Caramet.

— Mai e o șansă, răspunse maioru.

— Nici una, zise Caramet.

— Ba da, una singură. Da cere curaj.

— Dă-i drumu.

Maioru Ionescu privi peste rîpă, în cîmpie — o dungă de fum, trasă sub marginea zării, patru călăreți gonind

înșirați și lumină albă așternându-se în ierburi — și anunță scurt :

— Gheorghe Jinga, comuna Plătărăști.

Iar eu am înțeles că nici nu clipise când deșertase casa de bani a regimentului.

— Știam, rîse Caramet, un rîs întunecat, care-i pirjolea fața. Știam că te roade. Fiindcă niciodată n-ai mai rămas să dormi aici.

— N-am dormit. Am făcut socoteli. Se strînge cercu, înțelegi, și numa proștii nu-și dau seama că nu va mai fi nimic în România cum a fost înainte.

— El merge, spuse Caramet, arătînd spre mine. Jinga l-a ciuruit cu alice.

— Ah, făcu maioru, atunci nu mai avem nevoie decît de-o noapte potrivită.

— Noaptea care vine, am zis eu. Și-am adăugat : Da nimic în afară de argintărie. Jinga mai are și-o cracă cu cercei de aur și un morman de verighete. Da p-astea le-a cumpărat, sînt ale lui, pe cînd argintăria a fost a prințului Șuțu, prințul a fugit și...

— Asta s-a iubit cu fata lu Jinga, lămuri Caramet.

— Și nu i-a trecut. O iubește și-acum, zise maioru.

VIII

SPUSESEM „NOAPTEA CARE VINE“, ȘI NOAPTEA venise. În hîrdău ei de păcură țipau bufnițele ieșite la vînătoare și noi înghițeam primu duminicatul din planu chibzuit de maior. Caramet era singur în drum spre Plătărăști, cu căruța, maioru era la Brăila și mă aștepta a doua zi dimineața la depozitele din port — plecase cu cursa de pasageri — iar eu tremuram sub coviltiru de rogojină al căruței care transporta coșciugu lu Magaie în satu lui din munte și se legăna în mine un vînt de nebunie... da, asta e cuvîntu pentru ameteala aia bolnavă care țî se așterne

dintr-o dată în sînge și te mîină întins într-acolo unde n-ar trebui să mergi și-ți spune că îndărăt nu mai există nimic, nici-o punte, toate s-au scufundat, s-au rupt, au pierit. Poate că-mi era și frică. Da sub gîndu fricii sau în centru lui, o pană de foc, dorința de a merge pînă la capăt. Ai doi căruțași, rechiziționați de Ghica Dirivici la ordinu procurorului, îngrămădiseră peste coșciug un morman de iarbă și un coș cu purcei de vînzare. Ar fi trebuit să facă cu schimbu, da unu era beat cocă și dormi cu tîmpla pe coșciug, toată noaptea — la răstimpuri, trăgînd în nări vreun fir de pleavă, strănuta, da din mîini și clătina purceii care guițau subțire — și cred că i-ar fi fost indiferent dacă l-am fi culcat cu tîmpla lingă tîmpla lu Magaie. Alălalt, cocoțat pe-o scîndură, cu picioarele pe crucea căruții, cîntă fără întrerupere prohodu, amestecînd vorbele sfinte cu injurături scurte, aruncate cailor și cu cîntece învățate în armată.

*Prin văgălitură se tîrîsc soldații
Șontic-șontic, șontic-șontic !*

— Să nu-ți închipui că erau răniți. Nuu ! Aveau, săracii, bocanci cu talpă de lemn. Statu nu vrea să dea bocanc cu pingea de vițel. Face război, da nu vrea să plătească.

— Noaptea asta neagră ar fi foarte bună mîine noapte ! i-am răspuns, și el a crezut, probabil, că adormisem și că bolborosesc prin somn, și și-a îndreptat spinarea.

Șoseaua intrase între două rînduri de plopi, aeru se înviorasc, în răcoarea suflînd dinspre Dunăre frunza trăia cu adevărat și asta era o minune. Omu mă lovi ușor cu codirișca în coaste și-mi zise :

— Ce crezi ? Dumnezeu e viclean ? Sau apa-i mai puternică decît el ?

Dimineța, la Brăila, aproape de statuia împăratului Traian, sub care păzea o santinelă — păzea statuia ? co-roana de trandafiri așternută pe trepte ? sau ținea calea hoților ? — am strîns de hățuri și-am coborît. Capu-mi

vuia de hodorageala roților pe pietrele nefărimate. Cît am coborît, patru trăsuri date cu lac negru, căptușite cu pluș, înșirate sub niște salcîmi altoiți cu dafini, se mișcară repede spre noi și opt inși care șezuseră ascunși în ele se năpustiră și-și înfipseră brațele în mormanu de iarbă de sub coviltir.

— Hei, e un mort acolo, se împotrivi ăla cu prohodu. Numa purcelușii sînt de vînzare.

— E deștept, să fiu al dracului, se bucură unu. Hai, trage iute după colț și bagă-n prima curte pe dreapta.

I-am lăsat și-am intrat pe o stradă în pantă care duce spre port, strînsă între două rînduri de cîrciumi mărunte din care răzbătea miros de ciorbă de burtă și de do-vleac copt. Și-a fost, spre norocu meu, pentru că după vreo sută de metri, în dreptu unei uși fără geamuri — sus, la etaj, un uluc cu petunii din care picura apă, și legături de ardei puse pe sfoară — am auzit vocea maiorului Ionescu :

— Mîneca stîngă, patru milioane !

Am împins ușa. De după teogheaua cu tablă ruptă, unu cu bot de ciine mă împinse în piept cu o vergea de fier. Mesteca o bucată de turtă dulce.

— Ce vrei ?

— Trebuie să-l iau pe maior.

Vergeaua se plimba pe nasturii cămășii mele. M-am infuriat :

— Trage-ți mîna acasă și șterge-ți jumările de la ochi.

Și-am rupt niște hirtie creponată de pe perete și i-am întins-o. El a strîns-o mototol în pumn și cu capu ăla de ciine, mai mult cu umăru, mi-a făcut semn să înaintez către o ușă de placaj, în timp ce dincolo se zbătea un clopoțel de alarmă. O cheie a clănțănit în broască, ușa de placaj s-a căscat fără zgomot, și-am pătruns într-o odaie luminată de două sfeșnice înfipte în butuci de lemn. Zece sau doispe inși, adunați în juru unei mese de biliard, mă întîmpinară tăcuți, cu tacurile în miini, și ceva duș-mănos, poate răsufllările lor gîfiite, scîrții în aeru îmbic-sit de fum.

— Ah, zise maioru, tu erai?! Omu meu, domnilor. Încă un minut, îmi zise, ultima roată, și plecăm.

Toți rezemară tacurile de perete, iar maioru scoase dintr-o firidă un pahar cu capac de piele pe care-l scutură, făcînd să sune zarurile ascunse în el.

— Nu te amesteca, îmi strigă un glas de femeie în clipa cînd vrui să mă apropii de masă. Vino aici.

Vorbea din colțu unde nu ajungea lumina din sfeșnice, și mă mișcai într-acolo. O mină moale, pufoasă, se prelînse pe creștetu meu și deștele calde se opriră pe urechea dreaptă și o înțepătură îmi săgetă carnea.

— Mă doare.

— Trece.

Continuînd să-mi strîngă urechea, femeia mă împinse de la spate pînă la o scară cu trei trepte, pusă între cele două sfeșnice, și acolo o văzui. Avea optusprezece sau douăj de ani, nici o zi mai mult. Scundă, cu trupu subțire și cu niște ochi vineți și mari, atît de mari și adînci încît păreau să n-aibă loc în fața aia mică, de vulpe. Fruntea, obrazu, adică întreg capu fetei, trăiau numai datorită ochilor ăia care le dădeau viață. Pur și simplu numa din bunăvoința și din lumina lor.

— M-ai speriat.

— De ce?

— Păi tu nu vezi? rîse ea și-și foșni rochia.

Frica, dacă-i fusese într-adevăr frică, da cred că vorbea așa ca să nu mă uit la jocu pe care-l încinseseră ăia cu zarurile, frica-i venea de la îmbrăcăminte. Pentru că fata purta o rochie făcută din hîrtii de cîte un milion de lei: cele din primu rînd, guleru adică, erau prinse cu bolduri de două batiste făcute sul și înfășurate în juru umerilor, apoi hîrțiile atîrnau una de alta, prinse tot cu ace, în față, pînă mai jos de buric, lăsînd gol mototolu ăla de păr nerușinat, la spate, pînă la îndoitura genunchilor, pe brațe, pînă mai jos de coate. Printre hîrtii, petice de ptele negricioasă.

— N-ai mai văzut așa ceva pîn-acum?

— Nu.

Ridică mîna și mă mîngîie din nou și la spatele meu șuierară zarurile pe postavu verde, cîneva înjură, bătînd cu pumnul în marginea mesei, pe urmă o matahală crăcănată, probabil fratele ăluia cu bot de cîine de după teighea, căci semănau, da ăsta avea și bărbia zdrelită, fapt care te ducea cu mintea că se așezase în patru labe și se bătuse cu cîinii pe maidan, de la înălțimea lor, strînse banii de pe masa de biliard și, cu gura plină de ace, și bocănînd îndesat cu tocurile, veni și începu să potrivească hîrțile la poala rochiei. Fata, jucînd numa din umeri, cîntă, făcîndu-mi cu ochiu :

Sînt mică, da plină de draci.

— Invelește-i puța ! strigă un invalid, țopăind în cîrje. Dac-o ții goală, ne cureți pe toți.

Plătește-mi și-ți spun ce-i viața.

— Ah, ce mai pui de tîrfuliță ! zise maioru, apucîndu-mă de umăr. Într-o noapte am să-ți înfig în țîțe toate acele alea de pe tine.

— Da n-ai pierdut nimic.

— Pleci ? întrebă printre dinți ăla cu gura plină de ace.

— Da, e timpul.

— Te-aștept să te-ntorci, spuse fata.

— Peste două zile.

Ocolind portu, maioru mă duse printre depozite și magazii, pînă la hale. În drum, lîngă un canal mirosind a zoaie, un marinar costeliv, îmbrăcat cu pantaloni scurți, bătea un țigan, izbindu-l cu dosu palmei numa peste gură, și ăla nu încerca de loc să se apere, parcă era de lemn. Un cîrd de șoareci mecanici, așezați pe o tavă alături, zvicnea din cozile de sîrmă. Sub vadu de piatră prin care e tîrît peștele în hale, o șalupă de șase metri, plină cu saci umflați. În cabină, pe o colivie cu găini, un bătrîn cu șapcă cu cocardă fuma liniștit. Maioru îl salută, el ne spuse să ne aruncăm pe saci și dezlegă parîmele. Ne depărtarăm încet de mal și o cratiță în care era un pumn de vișine

înverzite de mușită zdrăngănea deasupra cabinei, prinsă în două clenciuri de tinichea, și curînd intrarăm pe mijlocu Dunării și lăsarăm în dreapta Brăila, din care nu vedeam decît partea dinspre fluviu, silozurile jechoase — unele încă inundate de armata germană în retragere — o moară arsă, cu două posturi de observație pentru mitraliori, petece de lut acoperite de bălării lungi de culoarea nisipului, depozitele fără bob de grîu în ele și o droaie de case îngălbenite de soare, cu pereții încălecați de valuri de iederă. Balcoane scorojite, rufe spălate. În mijloc, strivind totu, turllele năruite de la cazarma marinarilor, pustie, iar dedesubtu ei, un mal spart, plin de rădăcini putrede. Sacii erau moi, ne îmfundasem în ei pînă la gît și miroseau a gaz. Maioru Ionescu se tîrî de-a bușilea spre bordu șalupei și întrebă răstit :

— Ce dracu cari în sacii ăia puturoși ? !

— Păr, răspunse mecanicu.

— Ce fel ?

— De om.

— Și dacă e plin de păduchi ! ? făcu maioru scîrbit.

— Și ? ! Cine n-are păduchi în ziua de azi ?

— De unde mama mă-si ai luat atîta păr ?

— De la Carcaliu, de la lipoveni. Pînă ieri, toți aveau bărbi și plete. Acum bărbile alea sînt în saci și lipovenii sînt cu obrajii goi. Am stat două zile acolo, patru frizeri tundeau și bărbiereau, mai mult smulgeau adică, și cînd îi dădeau gata, lipovenii se uitau în oglindă, se strîmbau și nu le venea să creadă că tot ei erau ăia de mai înainte. Se luau unu pe altu de ceafă, se răsuceau și se pipăiau. Vreau să zic că fără barbă și fără chică nu se mai cunoșteau între ei. Și pe urmă mai cereau o sticlă de spîrt verde pe care-l strecoară printr-un cocoloș de lut și-l sug pînă numeri la trei.

— Și la ce-ți trebuie clăile astea de păr ?

— Mie nu-mi trebuie. Îl car pentru unu din Cernavodă. Ța a mai tuns pînă acum patru sate de pe lîngă Fetești. Sînt și muieri care și-au vîndut păru.

— Dar ce face cu el ?

— Nu pot să știu. Mie-mi plătește să i-l car. Da o fi avînd el o *industrie*, că de prost nu ia marfa asta.

— Umplesaltele ?

— Poate să facă și asta. Eu nu-ntreb. Încasez ce mi se cuvine și-mi văd de treabă. Dacă vă e de păduchi, dezbrăcați-vă și puneți hainele sus pe cabină.

— Vreau să desfac un sac, zise maioru numa către mine. Unu cu păr de femeie. Vreau să stau cu picioarele pe păr de muiere.

Și din primu sac pe care-l dezlegă, scoase un snop de păr blond. Îl răsfiră în șuvițe și-l flutură și zîmbi :

— Să cumperi păr de om ! Asta nu-mi trecea prin cap.

Înfășură părul pe braț și-și lipi obrazul de el.

— Niciodată nu m-am uitat atent la părul femeilor. Pentru mine, o femeie nu contează decît atunci cînd are cearcăne. Nu trebuie să fie frumoasă, trebuie să aibă cearcăne. Adînci. O femeie cu cearcăne poate să mă ducă și-n iad. În cearcăne, acolo-i pieirea. Mi-au spus aia de-az-noapte că pentru fata aia îmbrăcată-n milioane, unu din Brăila a aruncat doi pumni de aur în Dunăre.

— Numa argintăria, domnule maior.

— Ah, leagă fleanca, doar ne-am înțeles o dată !

— Aia n-avea cearcăne.

— Ești idiot. Avea cearcăne ascunse. Și astea-s ăl mai rău soi din lume. Mai era una la Turnu-Severin...

— Pentru ea te-au scos din armată ?

— Avea cearcăne ascunse și mirosea a lăstun.

— Poate că erai beat ?

Scoase cornetu cu zaruri și-l scutură în palmă.

— Vrei să joci ?

— Pe ce ?

— Pe o lingură, pe o furculiță și pe un cuțit. Cîștig, iau în plus la împărțeală, pierd, plătesc cîstit. Da fii atent, sînt în mîină bună și s-ar putea s-ajung cu două părți din captură la Istanbul. Pentru că ținta mea...

— Sau pironu, care e o țintă mai mare.

— Ținta mea e Turcia.

— Sau Turnu-Severin.

— O dată am izbit-o cu capu de pereți și-am dărîmat un cuib de lăstun de la streășină.

— Spărseseși casa de bani și te gîndeai c-au să te prindă. Pentru asta ai bătut-o.

— Mi-a venit s-o plesnesc, așa, din senin. Da ea mi-a zis : dai în mine fiindcă ai simțit că nu sint aici.

— Păi... era în casă, nu ?

— Era, sigur, da era mai mult în altă parte. Se ducea în vis la oameni. Înțelegi ? Vine ca un joc, da e mai serios decît țî-nchipui. Mi-a zis : uită că ești aici, vino cu mine în vis la un om. Asta e, se aduna toată într-un singur gînd și se ducea în vis la ăla. Am verificat, ăia la care se ducea, o visau. Spuneau că vine la ei cu ceea ce le trebuia și nu aveau.

— Cu cadouri ?

— Cu de toate.

— Înseamnă că era o femeie bună.

— N-ai înțeles nimic. Era o femeie cu cearcăne.

— Mama o fi avut cearcăne ? mă pomenii întrebînd.

— Ce-ți veni ?! se miră el. Oricum, tu trebuie să știi mai bine decît mine, eu n-am cunoscut-o.

— Nici eu n-am cunoscut-o. S-a înecat în Dunăre, cînd eram mic. Tata a izgonit-o, ea s-a încurcat cu un hamal din Brăila și s-au înecat în Dunăre.

— Îmi pare rău.

— Știi, eu niciodată n-am vorbit de bine despre mama.

— Pentru că n-ai cunoscut-o.

— De altfel n-am mai vorbit despre ea de ani de zile.

— Cred că era o femeie cu cearcăne, spuse el. Da, era o femeie cu cearcăne.

Desfăcu de pe braț șuvițele de păr blond și le viri în buzunar. Apoi se întoarse cu spatele la mine și tăcu.

— Aștepți să-ți vină în vis femeia aia ? l-am întrebat.

— Nu, de ce ?! Eu vreau să mă duc la ea.

— Cu tacîmuri de argînt ?

— Mă, se supără el, de ce nu vrei să taci ?! Culcă-te și uită-te la Dunăre. Și-ncearcă să vorbești cu maică-ta. Doar e acolo jos și trebuie să te audă.

— Și ce să-i spun ? C-am plecat cu maioru Ionescu la furat ?

— Isprăvește sau te dau dracului ! strigă el, infundat. Dacă vroiai să strici învoiala, trebuia s-o faci ieri, azi e prea târziu. Caramet e de-acum la ăla, la prietenu vostru...

— La Titi Șorici.

— Da, acolo. Da o fi înțeles că trebuie să țină căruța în fundu curții ?

— E lacom, e destul de lacom ca să nu s-abată nici c-o linie de la plan.

— Planu are o parte rea, de neîndreptat.

— Singur l-ai chibzuit ! Singur ai hotărît ca noi doi să mergem pe Dunăre, și Caramet cu căruța și să ne aștepte acolo și noi să băgăm argintăria în căruța lui și să dispărem, și el să mai stea o jumătate de zi, să ia parte la frământarea lui Jinga, da cu atenție, să nu bată la ochi, și pe urmă să plece. Care-i partea rea ?

— Aia, că nu pot să joc cu toate rolurile, adică și p-al tău și p-al lu Caramet.

Ultimele două ceasuri ale zilei le-am petrecut ascunși în crîngu de arini din dreptu castelului Șuțu. Pe urmă ne-am strecurat în foltanu de stuf din stînga debarcaderului lu Jinga. Și-acolo am văzut caii lu Nae Caramet, legați în pripon sub coama malului și, sus, pe creastă, căruța cu scoarțele vopsite în verde.

— Ah, spuse maioru, mîine seară o să mîncăm ciorba cu linguri de argint și-mi arătă cu mîna un nor greoi, ridicat dinspre coada lacului Șerbanu, unde în noapțile liniștite se văd arzînd vărăriile, care se apropia împins de vîntu cu miros de nămol și de ape.

Salcîmii și prunii din livadă se mișcară, foșnind, și noru, ajuns deasupra Dunării, se sparse și revărsă peste noi un potop de apă. Mi-am scos cămașa, și bășicile ploii mi se spărgeau pe spinare. Maioru, alături, își trecea deștele prin păr și sfornăia. Caii lu Caramet, amețiți de mirosu ăla nemaipomenit de pămînt răvășit de ploaie, nechezară și se aruncară unu spre altu să se rupă cu gura. Noru

trecu așa cum venise, apărură soarele și, după un sfert de ceas, izbură o vilvoare de fluturi. Era ca a doua ploaie, veselă, colorată, legănătoare. Stăpîne erau culoarea roșie și neagră.

— Ce-i asta ? m-am mirat.

— Fluturi cap-de-mort, îmi răspunse maioru.

— Fac rău ?

— Dacă nu ești prevăzător, da. Jinga are rude la Brăila ? Spune-mi ceva de ele, trebuie să-mi fac intrarea fără să trezesc bănuiele.

— N-are. Da știu ceva care se potrivește mai bine. A fost sergent în regimentu 3 artilerie Franța, tot războiu l-a făcut aici, mobilizat pe loc, la grădina de zarzavat a regimentului.

— Bun, foarte bun. Uite că se stinge și soarele, peste o jumătate de ceas înserează. *Hei, la Roma fusei, la tine m-am gîndit și ți-am adus această amintire.*

— E o rugăciune ?

— Nu, din contră, rîse maioru, și scoase din buzunar un pistol mic, din alea pe care le pierzi în palmă, și-i desfăcu încărcătura.

— Pune-l la loc, dă-l dracului !

— Ți-e teamă ? E bun la împărțeală.

Și apoi trecurăm din stof pe iarbă, și iarba udă rîdea. Căii lu Caramet se liniștiră — trebuie că se mirau în ei de pornirea aia sălbatică ce-i cuprinsese mai înainte — şuvițe de fum, ale înserării sau ale pămîntului, ieșite din noaptea lui adîncă, pluteau pe sub coroana pomilor fără rod ai lu Jinga, magazia unsă cu catran lucea întunecat lîngă o stivă de bușteni de plop pe care zăceau două coase vechi, un snop de nuiele de salcie și niște tîrnuri de mărăcini. Mirosea a piersici — sau, poate, era numa frunza de nuc care se pune pe rana plină de puroi — Dunărea, în vale, la o sută de stînjeni, se izbea între pereții ei de lut, împinsă de luna în creștere, și mirosea și a găinaț.

— Nu e noaptea de ieri, i-am zis maiorului. Aia ne-ar fi adăpostit, asta ne vinde.

Un scaiete cu patru măciulii groase împrăștia aromă dulceagă. În țepii lui viguroși, cineva înfipse o minge făcută din cocoloașe de păr de vacă. Deodată, maioru mă strînse de braț. În curte, sub agud, apăruseră Jinga și Diculeasa, încărcați cu perne și cu așternuturi.

— El este.

— La cinci minute după ce-i bag în casă, te furișezi pe galerie, sub ferestre. Dacă va fi nevoie, pătrunzi în tindă.

Subțiindu-se, maioru se strecură în drum printr-o spărtură a gardului și peste câteva clipe intră în bătătură pe poarta care se deschide pe o roată de tuci.

— Bună seara, sergent Jinga, îl auzii, mă mai cunoști ?

Jinga, numa în cămașă și-n izmene, înaintă câțiva pași, cercetîndu-l atent.

— Sînt locotenent-colonelu Crișan, ajutoru comandantului de regiment de la 3 artilerie Franța.

— Să trăiți, răspunse Jinga, respectos. Din vedere nu vă știu, numa din auzite.

— Adică, de la majuri. Ce vă povesteau despre mine ? Că beau vin dintr-un burduf ? Niște tîmpiți, toți credeau că-i cimpoi.

— Noi, trupa, nu vorbim de superiori. Noi primim ordinele și le executăm. Da, poftiți înăuntru. Dă fuga, îi zise Diculesii, și-aprinde lampa !

„Bivolu, nu știe că se duce să se-nfunde-n noroi !“ Luna tremura. O gheară de găină rîciia în ea. Am căscat poarta de rogoz din gardu grădinii și, peste movilele de boștină, pe sub streășina odăii unde-i cazanu de țuică, călcînd încet, am trecut în partea din față a casei și m-am săltat pe galerie. Valuri de iederă, ticsite de muște, cădeau de la cosoroabă. Frunza fișia. M-am apropiat ușor de perete, alături de singura fereastră luminată și, ca să-mi astîmpăr teama, sau numa ca să stric, nici eu nu știu bine, am deșurubat piulița în care se îmbucă drugii oblonului. Din salcimi venea mireasmă de floare, și-am priceput că o dată cu ploaia aia mică, urmată de invazia fluturilor, bătuse, cu întîrziere de aproape trei luni, și ora înfloririi

salcîmilor. Pe galerie era un cazan de tinichea, plin cu napi sălbatici, pentru porci, și un pumn de bile de lut.

— Asta-i, păpușă mică, îl auzii pe maior, și m-am îndesat cu nasu în geam.

În odaie, maioru Ionescu, proptit zdravăn pe picioare, cu spatele la ușă — în colții de lemn înfiți pe partea de sus a ușii atirna o cămașă națională, un rînd de bete și căciula în care ascusesem puii pe care-i vopsisem de Paști pentru Tița — rotea în mîină un pistol mic, cu țevă scurtă, iar Jinga și Diculeasa, îngrămădiți în perețele ălăalt, sub o oglindă pătată, care le arăta capetele și umerii, se holbau îngroziți la mîina maiorului. Jinga avea cămașa ruptă pe burtă și cu deștu mare își pipăia buricu ; Diculeasa clănțănea din dinți și un fir de scuipat, pe care nu îndrăznea să și-l șteargă, îi curgea pe bărbie. Maioru își mișcă fălcile larg, parcă mesteca ceară, și arată spre ceasu de masă de pe brîu sobei.

— Încă două minute, sergent Jinga. Sper că nu-ți trece prin cap c-o să-ți acord o prelungire. Mută-ți gîndu, n-am chef să stau aici pînă mi-o crește țcălie ca la capre.

— Cere-mi bani, se rugă Jinga.

— Zău ! se strîmbă maioru. Mă crezi așa de prost ca să plec de-aici cu buzunarele doldora de gunoi. Hei, voi aia de-afară, hîținați nițel cerceveaua.

Am bătut cu pumnul în crucea de lemn. Jinga s-a scuturat și și-a mușcat buzele, Diculeasa a închis ochii și-a dat drumul unui sughit lung.

— O să te bată ăl de sus ! scînci ea, plină de ură.

— Păi și voi furați, răspunse maioru. Uite colo, arăta în colțu dinspre drum al odăii unde nu puteam vedea : două suluri de covoare, aparatul ăla de radio... merge ?

— Defect.

— Frumos cuvînt. Se repară... O șubă de oaie, patru mantăi și cîinele ăla de marmură. Îmi place, să știți. Cuțu-cuțu, Grivei ! Parcă zici că stă să te muște. A fost viu și-a împietrit la vînătoare, așa-i ? Spinarea îndoită, picioarele zbîrniind, urechile ciulite, șoldurile atinse de pete negre și de zgîrieturi, de unde-l ai ?

„De la prințu Șuțu, vrui să strig, erau doi în salonu ăl mare“, dă-n clipa aia zbirnii, parc-ar fi-mproșcat cu boabe de mazărice, ceasu de masă. Maioru apăsă cu stînga căpăcelu și sunetele se stinseră. Zise :

— Gata, din secunda asta, poți să te consideri cu ceafa culcată pe un brici.

Și ridică pistolu.

— În magazie, vorbi Jinga, răsufînd greoi.

Fața maiorului se luminează.

— Așa, curaj ! il îndemnă. Unde, în magazie ?

— În butoiu de lingă ușă. Deasupra e un strat de ra-piță. Toată argintăria e pusă în trei lăzi care-au fost de muniție.

— Te cred. Ascunzătoarca cea mai sigură e aia la ve-dere. Cheia !

Jinga smulse cheia pe care-o purta la gît, pe șnuru cu cruciuliță, i-o aruncă, maioru o prinse din zbor și deschizînd fereastra, mi-o trecu mie, zicînd :

— Ia-o, e sfințită !

Am alergat — și propria mea călcătură îmi bubuia în urechi — și-am deschis magazia. Jinga nu mințise : lăzile erau în butoi. Am desfăcut clapele fiecăreia și-am dat de linguri, de cuțite și de furculițe. În raza de lună, strecurată prin răsufîlătoarea de deasupra ușii, argintăria strălucea în ape subțiri, mîngîiate de flăcări. Am îngră-mădit totu într-un sac și, tăind-o prin fundu livezii, am dat în brînci ca să ajung neobservat de nimeni în ograda lu Titi Șorici. Peste cinci minute, așa cum ne înțelesesem, maioru urma să iasă și să ne întîlnim în stuf, unde pregătisem o luntre. M-am tîrît spre căruța lu Caramet, trasă pe buza malului, și-am ascuns prada. Apoi, tiptil, am luat-o îndărăt și, fără să vreau, am ocolit prin fișia de lucernă, ca să-mi mai ud o dată tălpile pe locu ăla care-mi fusese drag. O prostie, pentru că puțin a lipsit ca să dau peste Titi Șorici și Nae Caramet, care fumau sub gardu Vetinei, ascultînd cum sună morișca de trestii fixată de Rîmni-ceanu deasupra cuștilor cu porumbei. Șuiera ascuțit sub

vîntu răcoros de pe Dunăre și una din aripi, croită mai lung, se izbea, pîriind, în plasele de sîrmă, și de fiecare dată te așteptai să vezi sărind o diră de scînteii.

— Îmi pare rău c-am lăsat-o, îl auzii pe Titi Șorici.

— Dacă-i așa, hai să-i băgăm în mă-sa, răspunse Caramet.

— Mai stăm un pic, se împotrivi Titi. Da nu trebuia s-o trimit. Aia — Vetina, Bocu, Neicu și Rîmniceanu — mai mult ca sigur că stau acum la masă în salonașu care desparte casa-n două și n-o să se scoale pînă nu-și umplu burdihanele. Și Mitana mea stă acolo într-un colț...

— Poate stă chiar cu ei la masă.

— Nu, stă în colț și se uită la icoana de carton îngălbenit care-l arată pe Isus Christos cu crucea pe Muntele Măslinilor. Neicu are-n farfurie scoici și Mitanei îi vine să verse cînd le vede. „Cum mănînci tu scoici, Neicule, și nu se răscoală mațele-n tine ? !“ „Sînt cu usturoi“, răspunde Neicu, și rîgîie, și zice pardon, și pe muntele din icoană nu-i nici un măslin, e numa un lămii, și lămiile parcă-s legate cu ață de crăcile lui, iar dedesubt stă scris cu litere de bronz : „și cînd veți fi ca sămînța, șase luni în pămînt, șase luni afară“. „Nu vrei să guști, Mitană, o întrebă Rîmniceanu, Bocu le mănîncă și crude, le soarbe cînd mișcă și se răstește la mine, că ce știe mîrlanu ce-i sofranu ? da eu, ca și tine, Mitană, nu mă-mpac cu ele, adun osu lor, cochilia, cum se zice, și fluier orice cîntec.“ „Vreau să vînd cîinele ăsta, dădică !“ îndrăznește Mitana mea, și Vetina o-ntrebă : „Titi știe ? El e cu partidu comuniștilor, să nu zică miine că te-am momit, că te-am înșelat. Știu, du-te-n măta, că eu am trimis-o, că plec în Oltenia, să-mi dau lucrurile pe porumb, și n-am o coajă de pîine să iau la drum. Și nu te mai mira ca proasta, că ci-o fi avînd cîinele în burtă de-i așa de greu ? Piatră, ce vrei să aibă ? ! În dovreacu tău ăla prostu și plin de slănină oi fi crezînd că are burta plină cu mîncare ! Și nu mai zbîrci din nas, e de furat, așa-i, da toată lumea a luat cîte ceva în noaptea aia. A luat și frate-tu Gheorghe

un câine de-ăsta. Da voi, dacă sînteți grași, și-ați pus mîna pe cît pămînt ați putut mai mult, voi sînteți ai dracului, voi furați mereu și vă legați de alții. Răstoarnă-i Mitanei două sau trei ciurele de făină și spune-i lui Rîmniceanu să s-astîmpere, să nu mai miroasă fața de masă în care-a tîrît nevastă-mea cîinele, că nu-i viu cîinele ăla, n-avea cum s-o împută.“ Isus urcă pe munte cu durerea lumii, în fiecare zi te închini în fața lui, Neicule, da acum te atîrni de preț, vrei să iei cîinele ăla pe nimic. Știu, domnule Neicu, ce i-ai spune lu Isus dacă Isus s-ar coborî din icoană să-ți dea peste labă. I-ai spune : e-hei, cîți ghimpi am și eu în talpă, Doamne !... Ai, da o să fie și cine o să ți-i scoată.

— Adică tu, zise Caramet. Tu vrei să-l pui cu tăpile în sus și să-l scobești în talpă.

— Te roade ? zise Titi Șorici. Sînteți de-aceeași teapă. Vă place să chinuiți omu sărac.

— Vorbești prostii. Pîn-o să-ți dea una cu măciuca la mir.

— Lasă că știu ce zic. Pe lingă Calafat, unde mă duc eu, am întîlnit anu trecut doi zugravi de biserici. Nu-i lua nimeni și prindeau cîte-un copil, îi făceau portretu pe hîrtie cu creionu și se rugau să le plătească ăla cu ce-o vrea el. Într-o zi, unu ca tine sau ca Jinga sau ca Neicu, le-a zis : „Mă, mie să-mi faceți copiii așa cum vor fi ei peste patruj de ani. Vreau să știu cum or s-arate ei cînd or fi oameni mari și eu oi fi mort.“ Aia doi au desenat întii chipu băiatului, pe urmă pe-al fetei, și ăla cu ideea lui nebună a agățat portretele între fotografia lui și-a nevestei, cînd era el ginerică, cu ceas la buzunar și cu beteală pe piept, și nevastă-sa mireasă. Și copiii erau acum mai bătrîni ca părinții, și ăla s-a supărat : Nu sînt copiii mei ! Stăpînu bătrîn, care era acum mai tînăr, și-a chemat cîinii : asta a fost plata. Ei, mama mă-si, m-apucă dracii, de ce stă muierea aia atîta acolo ? Nu vor, la revedere...

Se sculă, și-n clipa aia se auzi răcnetu lu Gheorghe Jinga :

— Oameni buni, săriți !

Titi Șorici și Nae Caramet se repezără peste gard, în curtea Vetinei, iar eu spre Dunăre.

Jos la Dunăre nu l-am găsit pe maior. Și nici luntrea pe care o pregătisem amîndoi pentru fugă. Frînt de șale, aproape atingînd cu mîinile pămîntu ăla mișunînd de foșnete, înfricoșat de luna care mișca năluci pe ape și printre sălciile vechi, îngroșate de ierburi mucegăite, am alergat spre debarcaderu lu Titi Șorici, am smuls din țărush un uluc, m-am aruncat în el și, lovînd îndirjit cu vislele, am traversat Noianu, am ocolit insula cu plopi negri din mijlocu lui și-am intrat în matca puternică a Dunării, pe sfoara curentului. M-am dus la vale kilometri întregi și-un clopot mi se spărgea în cap — poate că băteau clopote în Plătărăști — și cînd am dat cotu spre Brăila, pe lîngă o plantație de nuci, în care se strigau păsări de noapte și duhoarea mlaștinilor verzi din cuprinsu bălților se subția, am întîlnit o flotilă de bărci — patruzeci sau cincizeci — aliniate în lungu foltanului de stof. Aia din frunte avea la pupa două aripi de moară, unse cu fosfor, iar cele din urmă duceau oameni de lemn, barcagii care murmurau un cîntec tulbure, ruginit, sub ceru adînc și larg, găurit de stele.

— Hei, cine sînteți ? am strigat la ei, pătruns de spaimă și de mînie.

Nici un răspuns.

— Capete de lemn ! am continuat batjocoritor. Potlogari de lemn, la Brăila am să vă stropesc cu gaz și-o să vă dau foc.

Roțile de moară prinseră deodată să se învîrtească — o floare a soarelui uriașă în care petalele erau cozi de flacăară jucînd neîntrerupt — și apele se involburară, răscolite de-o furtună bilbîită, pentru că totul se petrecea numa acolo, ulucu meu plutea liniștit, nici o undă de vînt nu mă atîngea. Bărcile lungi, sclipitoare, învelite parcă în

piele de somn, săltară toate pe creasta unui val înspumat și din coama lui clocotitoare se aruncară pe rînd, la distanță de-o clipă una de alta, în discu ăla galben, și se mistuiră. Mai înainte ca bărcile să piară, se clătinau și azvîrleau în Dunăre oamenii de lemn pe care-i împroșcasem cu ocări. Umăr lîngă umăr, călcînd tăcuți pe spinarea Dunării, cu picioarele lor țepene, uscate, oamenii de lemn veniră spre mine și cînd ajunseră la botu ulucului, fiecare se desfăcu din încheieturi. La stînga trecură picioarele și mîinile stîngi, la dreapta, picioarele și mîinile drepte și, așa desperecheate, prinseră să bată apa cadentat, iar în față înotau capetele, înșirate în linie dreaptă, și toate erau chele, și aveau ceafa pătată cu fosfor.

— Da unde sînt oamenii ? am țipat.

— Noi sîntem, au răspuns din apă picioarele și mîinile de lemn, și toate căpățînele s-au întors cu fața la mine și n-aveau ochi.

M-am trezit cînd eram în Lacoviște. Pe tejgheaua de zinc fumea o luminare. Dincolo de ea, sprijinit în coate de rafturile goale, Caramet își mesteca buzele, după obiceiul lui nenorocit.

— Nu trebuia să-l credem, îmi zise. Ne-am dat la mîna lui ca orbeții.

— Ducă-se dracului !

Eu mă gîndeam la oamenii de lemn.

— Cel puțin eu nu trebuia să-l cred. Pentru că, spre deosebire de tine, eu știam că-și pierde iute răbdarea. Numa o singură dată a avut răbdare : cînd l-au înștiințat că va fi degradat în fața frontului. Atunci a stat și și-a descusut în liniște galoanele și petlițele de la uniformă, ca să nu mai aibă ofițeru de serviciu ce să rupă.

— Sper că n-a tras.

— În Jinga nu, răspuse Caramet. Pentru că el nu omoară oameni. Adică nu-i omoară cu mîinile. Omoară numa cai. Mi-a ieșit în față dintr-un șant, eu tocma mă

gîndeam că voi sinteți la Brăila, a trecut în fața cailor și m-a întreat : „Alege, Caramet, pe care ? stînga sau dreapta ?“ „Cum ai ajuns aici ? m-am răstit. Și unde-i Ion ?“ „Dreapta“, s-a hotărît el, și nu știam ce vrea să facă. A tras în frunte, între ochi, și calu a murit dintr-o dată. Pe urmă : „Caramet, scoate sacu cu lăzile și pune-l jos !“ El scotea calu ălălalt din ham. Și iar : „Îndepărtează-te la cizeci de metri, Caramet !“ Avea deștele încărcate cu inele de aur și craca aia cu cercei, adică numa un capăt al ei, îi atîrna din buzunar.

— Limpede. Nu trebuia să mergem acolo.

— Nu vorbi ! Băteau din pîteni s-o pornim cît mai repede.

— Pe șalupă am avut o strîngere de inimă. Da, adevărat, n-am zis deschis să ne întorcem. Am mîrîit numa printre dinți.

— Cînd mi-a împușcat calu, știam că nu mai are în el nici un strop de răbdare.

— Și calu ălălalt ?

— S-a suit pe el cu argintăria și s-a dus nebun spre Dunăre. Ca să-l încalce s-a suit întîi pe butucu roții.

— Îmi pare rău că am înecat ulucu lu Titi Șorici.

— Auzi ? îmi spune el, îndepărtînd lumînarea dintre noi.

Și se opri. L-am privit zîbind.

— Vreau să uit de vaporu ăla.

— Deci, trebuie să plec.

— O zi, două, poți să mai rămîi.

— Plec mai încolo, cînd se răcorește noaptea.

— Ți-am spus, două zile poți să mai rămîi.

— Plec în noaptea asta.

— Atunci să-ți dau banii, dreptu tău. Vreau să nu spui că te-am înșelat.

— Nici atunci, în Dobrogea ?

— Aia a fost altceva. Atunci era ca și cum aș fi avut mîinile degerate și trebuia să le bag între țîțele Bișcăi, ca să le încălzesc.

IX

INTRĂ LA FERMA REGALĂ, GRĂJDAR, AVIND patru cai în primire. Se hrănea cu conserve suedeze, destinate, inițial, populației infometate — printr-o mișcare, obișnuită în România, jumătate din stocul furnizat de Crucea roșie internațională trecuse în magazinele Domeniilor Coroanei — dormea într-o odaie măturată cu pelin și, în decembrie, când se așează zăpezile, primi o scrisoare de la Che Andrei :

Furăl iute pe regele de trei cai buni și vino cu ei la Plaiuri în finutu Rîmnicului la via statului undei director tovarășu Amuzian om bun. Beau vinu cu vadra și torn țuică în opaiș. Cai navem de loc și mie dor de un cal pe bou nu pot să mă sui călare. Am zăcut trei luni la călugărițe la schit toate au dinții căzuți din lipsă de mîncare bună sînt bătrîne și se joacă cu aricii. Ai să bei vin ce nai mai văzut tu niciodată vino urgent cu cai. Pe seu. A lu Mohreanu să aduci neapărat un cal da ai grija cînd pleci să fii deștept să nu puie ăia laba pe tine. Zici că are dureri de burtă și te duci săl plîmbi și dus ai fost. Om sigur mia spus ca acolo unde ești sînt cei mai prima cai. Eu te aștept cu multă nerăbdare și să știi că la primăvară merg să pun o oală cu jar în streășina casei lu Caramet unde a murit fratimiu Magaie pentru că îmi spune inima că huiduma de Caramet la dus la moarte. Scrisoarea mea so rupi și dacă vii fără cal degeaba vii au încercat și alții pe care nu iam primit. Nu mă iscălesc miroși tu cineți scie.

Pe drumul dintre Lacoviște și fermă, factorul poștal, care citea toate hîrțile, spre a se ține la curent cu ordinele Bucureștiului, făcu o copie după scrisoare cu creion chimic și i-o dădu administratorului. Țsta îl cinsti cu o ploscă de anason și după prînz îl chemă pe Ion la biroul cu pereții acoperiți cu hărți, și-n timp ce-și smulgea cu o pensetă perii roșcați din nările largi, cărnoase, îl somă să-i vorbească despre legăturile pe care le avea cu hoții de cai. Ion, speriat, negă c-ar fi furat vreodată fie numai și un căpăstru, administratorul își sprijini palmele pe

masă și, fixîndu-l în ochi, rosti scurt, stăpînindu-și iritarea produsă de sunetul propriei voci care-i vuia dogit sub țeastă din pricina dopului de vată înmuiată în spirit și înfundat în nara dreaptă :

— Vă propun să lucrăm împreună. Grajdurile de-aici sînt cele mai sigure ascunzători. Dă-i, însă, de știre idiotului ăla să renunțe la mania de-a scrie bilete. Mă și mir că nu v-ați rupt gîtu pîn-acum ! Sînteți mină-n mină cu jandarmeria. Cît vă ia ?

— Am furat numai la nevoie, declară Ion. O singură dată.

— Mutu de la manutanță ! Toți spun așa. Cheamă-ți ceata, sau numa pe șef. Zi-i să vie încoa în noaptea de Anu nou. Se string aici, să-i spui, căpeteniile hoților din trei județe. Totu cu ușile încuiate.

Asta se întîmpla în preajma Crăciunului. După o săptămînă, în noaptea de 30 decembrie, Mihai I de Hohenzolern fu silit să renunțe la tronul României și Comisia județeană de inventarierea bunurilor provenite din Domeniile Coroanei, condusă de un scafandru din Brăila, îl puse pe administrator sub stare de arest și făcu daruri tuturor servitorilor. Cei cinci grăjdari ajunseră în fața Comisiei în zori și primiră, după cum urmează : primul, un costum de haine, cravată și bocanci, al doilea, o pătură, două perne, cisme, rochie și chiloți pentru nevastă-sa, al treilea, o șapcă cu clape, căptușită cu pîslă, o pereche de pantaloni, o cravașă cu mîner de ivoriu, o saltea și un coș cu gheme de lînă, al patrulea, o piele de urs cu căpățîna împăiată, un pulover de schi și un drot pentru încrețit părul și mustățile, iar al cincilea, Ion Mohreanu, o cămașă și o scurtă cu guler de miel astrahan care se încheia în trei rînduri de curele împletite.

— Mulțumiți ? întrebă scafandru, mîndru de dărnicia lui.

— Ce să mai vorbim ? ! răspunse unul dintre grăjdari, legănîndu-se pe tocuri și fluturînd șapca cu clape.

— Bun, ce v-am dat, să purtați sănătoși. Da acum vin c-o întrebare : noi, ăștia din fața voastră, noi ce bem ? Că mă arde pe gît de sete.

— Vin roșu, se aruncă Ion, smucind de-o mîncă a scurtei. Dați ordin și inhămăm la sanie doi, nu doi, trei cai și să ne ducem la Plaiuri, în ținutu Rîmnicului, și v-aducem un butoi cu vin.

— Vin rubiniu care sfirîie în pahare ! plescăi din limbă scafandrul. Păi, grăbiți-vă, fraților !

— Da nu se poate cu mîna goală, zise Ion.

Sub directa supraveghere a scafandrului, sania, purtată de trei cai în hamuri noi, fu trasă la scară și așezară în ea cincizeci de kilograme de carne de porc, două baniți de fasole uscată, două de grîu și unsprezece crapi pescuiți la copcă în iazul din pădure. Grăjdarii, temîndu-se de lupi, luară și doi cîini, topoare și o canistră de petrol cu care să aprindă, în caz de primejdie, paieile și snopul de nuiele îngrămădite la spatele lor. Ion șuieră prelung și sania porni în goană pierzîndu-se în bălțile de întuneric din cîmpia înzăpezită.

Ajunseră la Plaiuri, dincolo de Rîmnic, seara, după aprinsul lămpilor, pe o ninsoare turbată. Două felinare vechi, în stilpi de fier, luminau fațada conacului și, sus, sub turla în formă de bulb, scîrțîia o roată de fîntînă, în plan cu tavanul, de spițele căreia atîrnau în lanțuri bîrdace de porțelan, toate păstrînd imprimat în medalie un chip de ascet, al generalului care avusese via și fugise peste graniță la sfîrșitul războiului. Vineți de frig, năvăliră în casă, tîrînd sacii cu provizii. Che Andrei, în cămașă și în pantaloni de lînă tricotată, se legăna într-un hamac făcut dintr-o virșă în trei foi, așternut cu două cergi mocănești și avînd la un capăt un bot de luntre plin cu borcănase cu ciuperci murate, rîșcovi, hribi, pîinișoare, ghebi. Zărindu-l pe Ion, sări pe podeaua acoperită cu covoare rupte, cîrpite cu blănuri de animale, și ele ferfenițite și, clipind trufaș din singurul ochi teafăr, strigă spre directorul Amuzian, un tip scund, slăbănog, cu lahe ca de crab și obrajii îmbîcsiți de pistrui negri ca pielița caiselor bolnave, care dregea niște saboți în fața căminului :

— A sosit ! Ți-am spus că vine. Nu există să-i trimit vorbă și să nu i s-aprindă călcîiele. Să fiu măgar, Ionică, dacă nu te așteptam în seara asta ! îi spuse lui Ion, îmbră-

țișindu-l. Stați ! urlă, descoperind bunătățile pe care grăjdarii le trăgeau din saci. Vreau să le pipăi cu gheara mea, camarade. Carne ! Pește ! Fasole ! Ca la popota generalilor!

— Vrem băuturistică în schimb, spuse un grăjdar.

— Avem, zise Amuzian, apropiindu-se. Vin roșu, vin alb, țuică. De toate.

— Vă în-ne-căm ! declară Che Andrei, tropăind în jurul lor. Păi, eu mîine dimineată mă gîndeam să-mi fierb cureaua și uite ce ne-au adus ! A lu Mohreanu, saltă damigeana din colț și dă-le leților să bea.

În timp ce grăjdarii din Lacoviște se luptau cu damigeana pîntecoasă — vinul auriu le curgea pe bărbie și pe piept și ei rîdeau, se împingeau să apuce rînd și unul arăta cu degetul peretele de la miazănoapte pe care șerpuia, învăluit în piclă albastră și acoperit de tufe de gherghini, un izvor desenat cu sineală — Amuzian, încins peste șale cu o broboadă turcească, înflorată, scoase niște țepuși de fier, înfipse în ele cîte-o halcă de carne și le aruncă pe jarul din vatră. Mirosul slăninii, topindu-se, învălui plăcut întreaga încăpere, Che Andrei, lihnit de foame, ridică un crap înghețat, cu burta arămie, îl sărută pe bot și-l purtă pînă la foc ținîndu-i coada între dinți.

Cei din Lacoviște se încălziră repede — ăla care căpătase o pereche de bocanci și-l strîngeau dădu jos bocancii și întinse obielele umede și împutite pe pragul de faianță al vetrei — și cînd Amuzian răsturnă carnea friptă într-un castron, se repezîră ca lupii asupra ei. Înfulecau lacomi, rupînd cu mîinile și cu dinții, plini de grăsime pînă la coate, și oasele le adunară la colțul mesei și Ion le luă în poala scurtei și le duse ciinilor, iar cu acest prilej dezlegă calul mărginaș și-l mută din grajd în remiza de unelte. La întoarcere găsi pe masă o găleată cu vin roșu din care adia parfum subțire de trandafiri.

— Bea, îl îndemnă Amuzian și dintr-o dată se întărită, zvîrli în sus brațul stîng, cu pumnul închis și strigă : Jos regele ! Jos boierii ! Las să mai fim și noi la cîrmă. Să vînăm și noi cerbi și porci mistreți.

— Regimu nou, zise Che Andrei, dă dreptu fiecăruia să se urce în căruță și să plece să vîneze dropii. De-acuma,

camarade, o să tragem liberi cu pușca în toate ratele sălbaticice, când se ridică ele cu miile și pornesc spre țările calde. Le dărimăm, le jumulim și le frigem.

— I-auzi ! se miră pentru toți grăjdarul desculț.

— La dracu !... La dracu !... mormăi altul. Ne-ați năucit și v-am năucit.

— Vinovat ! răcni deodată Che Andrei. Vinovat ! a zis judecătoru cel mare și-a arătat cu deștu fiarele sălbaticice. Să le disprețuiești precum le disprețuiesc eu și să le ații calea. Cu pușca, cu capcanele, cu arcanu, cu lațu și cu arsenalu de la București. Vreau să zic că tovarășu Amuzian le sfirșește unde le prinde.

— Numa de iepuri mi-e milă, îl întrerupse Amuzian. Mi-e milă, da nu-i ocrotesc. Nuu ! Pur și simplu mă înduioșez de soarta lor mizerabilă.

— Și e plin de ură pentru vulpi, pocni Che Andrei cu pumnul în masă și înălțind fruntea tăiată de bentița neagră care-i da un aer de corsar. Le urăște, pentru că, uită-te, camarade, la capu lui, are un cap ca de găină.

Spre miezul nopții, când se urniră să urce butoiul în sanie, ningeă cu mazărice aspră. Raci de lumină sticloasă atirneau de felinarele de la intrare, frunze ca de bronz, ultimele din cireșul urcînd cu crengile pină sub acoperișul de draniță al casei, se rostogoleau prin curte și roata cu bîrdace de porțelan scîrțîia pe osia ei de lemn.

— Tu nu pleci. Tu rămii la mine, îi spuse Amuzian lui Ion, rîcînd cu unghiile pe scurta lui.

— Vrei să mă dezbraci, al dracului ce ești ! zise Ion. Tot tîmpu te-ai holbat la scurta mea.

— Ești omu care-mi trebuie, se atîrnă Amuzian.

— Rămii, domnule, se-nfurie Che Andrei. Bate palma și să mă-njuri pe mine dacă ți-o fi rău aici.

— O să-mi ia scurta, zise Ion.

— Și ce dacă ți-o ia ?! Ți-o ia, da-ți dă-n loc cămașa vinului. Hai, mișcați-vă o dată ! se întoarse răstit spre grăjdarii din Lacoviște care se roteau în jurul săniei.

Încleiați de băutură, ăia din Lacoviște nu-și dădeau seama că ceea ce căutau ei era un cal.

— În regulă, spuse ăla cu șapcă cu clape ca niște galene radio, și fluieră cîinii.

Cîinii se aruncară bucuroși în brațul de paie de dindărătul butoiului, ăla cu hățurile trînti o-njurătură, ăilalți chiuiră și sania prinse să lunece prin iarna plină de taină dintre dealurile cu podgorii spre iarna înaltă și îndrăzneată din cîmpie.

Dimineața, molfăind în gură o ciupercă murată, Amuzian se umplu de draci pînă să izbutească să-l scoale pe Ion. Nevasta unuia din paznici descoperise urme de lup în platoul unde-i casa pe care, vara, o locuiesc zilierii și Amuzian vroia să le cerceteze repede.

— Nu merg, zise Ion, mahmur.

— Da n-azi ce spune muierea?! Spune c-a trecut un lup.

— Pune-o să-și descînte. Hei, tresări el deodată, mi-ai umflat scurta! Am zis eu că de-aia mă oprești.

— Ți-o plătesc. Și nu mai urla la mine. Sînt director!

Zăpada albă, grosă de cîteva palme și aerul filtrat de păduri îl înviorară pe Ion imediat ce ieși afară. Suflă nasul și-și aprinse o țigară. Tutunul avea gust de brad și de fericire neînțeleasă. „Aici ți-e dor de femei!” se gîndi el ascultînd zgomotul unui tren depărtîndu-se printre coline. O pasăre cu penaj colorat țopăia pe o buturugă, două șiruri de platani bătrîni înaintau prin mijlocul viei către munții din zare, imenși, cu crestele poleite în galben sticlos, și pe-o altă alee, mărginită de troiți de lemn, călărea fălos Che Andrei. Ion vru să-l strige, dar Amuzian îl opri.

— Lasă-l, zise el, să se plimbe cît vrea. De mîine, calu-i numa pentru mine.

— Cum așa?! se miră Ion. Eu l-am adus și tot eu l-am ascuns în remiză.

— Vino. Și taci din gură! ceru Amuzian.

Pe tăpșanul plantat cu meri cu trunchiurile înfășurate în cîrpe și-n papură, îngenunche și suflă peste urmele de lup. Se spulberau.

— Puiandru fără greutate, declară el, și-a trecut în zori, lucru cît se poate de limpede. Iar eu am dormit tun,

că n-oi avea timp să dorm în țărână două mii de ani ! începuse să se blesteme. Trebuie să stăm aici de când se începează, azi, mâine și poimâine, și-l curățăm la sigur.

Ion, în picioare, privea foșoarele din vie peste care se roteau, croncănind, ciorii rătăcite. Pe stâlpii lor, vreji de iederă, ca o rețea de corzi încalcite de zăpadă, și în parii cei mai înalți, giruete pentru a indica direcția vântului, acum încremenite.

— Spune, facem pîndă ? îl întrebă Amuzian.

— În viața mea n-am tras cu pușca în ceva care se mișcă.

Amuzian, tot în genunchi, cu minciile scurtei suflecate, fiindcă-i veneau prea lungi, ridică intrigat fața punctată de pistrui negri. Colțul stîng al gurii i se strîmbase ca atacat de un bob de otravă, sub pleoapele închise — vinețe, sau mai bine zis, însingerate nesănătos, pleoapele lui Amuzian stîrneau greață, căci amintea perfect pielea gelatinoasă a puilor de rîndunică abia ieșiți din ou — ochii i se mișcau încet, parcă încercînd să se retragă în cap și în trup.

— N-ai tras niciodată ? ! făcu el și se ridică. Atunci de unde mi s-a-nfipt mie în cap ideea că ești vînător ? M-ai mințit. Trebuia să-mi spui adevăru și nu te mai opream.

— M-ai oprit ca să-mi înhați scurta. Eu nu ți-am zis nimic de vînătoare.

— Da mie-mi trebuia un vînător ! răspuse Amuzian enervat.

Și se răsuci și porni repede către poarta din capătul aleii. Călca săltat și două rînduri de gropi asimetrice se căscau pe zăpadă în urma lui. La poartă se opri și strigă ascuțit :

— Ascultă, Mohreanu !

Ion lungi gîtul. Un junghi ascuțit îl seca sub omoplați.

— N-o să înghit tocana asta, să știi !

Rupse o nuia dintr-o tufă de coacăze, și-o vîrî pe spinare și o purtă de două ori în sus și-n jos, ca să-și potolească iritarea.

— M-ai mințit și-o să fie prost.

— Nu ți-am spus nimic de vînătoare.

— Crezi că-s tîmpit ca un gîndac ? Nu sînt !

Ion scupă și făcu stînga-mprejur prin vie. Che Andrei, agitînd un băț, gonea acum calul dincolo de gardul de sîrmă ghimpată. „Chior besmetic !“ îi aruncă Ion în gînd și, pătruns de ger, grăbi pasul. Într-unul din foișoare, un paznic întindea clei de prun pe pari și pe scîndurile aco-perișului.

— Vreau să prind, îi strigă lui Ion, douăj de vrăbiuțe și să le fac, domnule... sau, tovarășe... Da, e cazul — stai să presărăm și niște frămături de mămăligă, să uităm cuvîntu domnule, ca să nu-l supărăm pe tovarășu Amuzian, ce-o fi el, nu știi, grec, armean sau român de-al nostru ? ! — să le facem ciulama. Crezi c-ai nimerit bine, măi băiete ?

— Nu știu, răspuse Ion.

— Popa, la cununie, zice : să-i ții înalți ca cedrii Libanului și pune-le lor sămînță în spice.

— Du-te dracului ! făcu Ion, sătul, și se depărtă, hotărît să-și ceară scurta cu guler de miel astrahan și calul și să plece.

N-am plecat.

— Vreau să-ți spun o lecție, Ioane, mi-a zis Che Andrei. Întîi : calu nu-i al tău. Doi : supărarea e mălaiu proștilor. Trei : pleci, da din altă parte pot să te înhațe ușor la armată. Deci : calu o să fie a lu Amuzian ca să se ducă, duminica, la soru-sa care s-a închis singură la schit — mai are un frate, pilot de avion, vecin cu Maica Domnului și ăsta, va să zică, da nu se vād decît o dată pe an — iar tu o să te muți în camera aia de lîngă pridvor cu de șapte ori portretu generalului pe un perete și șapte boturi de cal pe peretele de vizavi. Amuzian zice că generalu era nebun. Nu stă în picioare. Generalii se țicnesc numa cînd vād civili, iar ăsta nu vedea pe nimeni. Prin urmare, eu zic că-și bătea joc. Pot să jur că avea o nevastă cu țîmburuș și, ca să n-o împuște, desena cai și lîngă ei

chipu lui ; te văd, te văd ! La podgorie, e o viață de trăit. Poți să bei pînă-ți dă sîngele pe nas. Două lucruri, însă, trebuie să le știi pe de rost : să fii supus și să iubești broaștele țestoase. Avem zece. Sînt foarte econoame. Vara mîncă lăptuci, iarna dorm ca pietroaiele, într-o ladă, fără să se sinchisească. Trîntorițe. Ca și urșii. Eu îl iubesc din toată ființa pe tovarășu Amuzian.

Astăzi știu că m-a ținut în loc și pedeapsa scrisă în mine, s-o înfilnesc pe Oli.

— Să fim înțeleși, numele nu-mi vine de la Olga, ci de la Olivia, ceea ce înseamnă că sînt ca uleiu bun, iau foc cînd mă încingi cu brațele.

Întîi l-au chemat pe Amuzian la Rimnic și i-au spus de ea. Și cînd el ne-a înștiințat cine e, am aprins o țigară și-am zvîrlit patru rotogoale de fum, iar Che Andrei a zis : „Regină cu catifea roșie !“ și-n ziua aia și-a spălat bentița neagră, stînd ascuns în cameră. Amuzian i-a strigat prin ușă :

— Comunică-mi gîndurile, sperî să te alegă ?

— Nechează trepădușii, a răspuns bătrînu și-a rămas în camera aia fără foc pînă s-a uscat bentița și, cînd a ieșit, a luat o țevă de trestie și s-a dus în pivniță, a băut stînd călare pe butoi și s-a întors în pridvor unde a lovit cu țeava bîrdacele de porțelan, ascultîndu-le cum vorbesc între ele.

Asta a fost în februarie, iar Oli a sosit în martie, cînd zăpada începe să se stingă și noaptea scapără în cercevele un vînt desfrînat. În martie, cînd s-anunță primăvara, o neliniște ciudată se clădește amenințătoare și filfiie prin aer doru de cuțit și de muieri și trebuie să bei vin negru sau vin alb, pentru că în nopțile alea viermănoase gîtu caută funie. Se împlinea o lună de cînd simțeam că nu mai putem trăi singuri — zic de mine și de Amuzian, fiindcă Che Andrei anunțase : eu ies din front — și Oli înțelese din prima clipă că o așteptasem cu înfrigurare : Amuzian, lungit pe covor, cu pușca alături, prefăcîndu-se

că pîndește țipătu sitarilor, eu, lungit pe un pat de ver-gele, cu de șapte ori chipu generalului la cap și șapte bo-turi de cai la picioare. Am fost ăl dintii care a văzut-o venind — era seară, bătea un vînt rece, soarele-și rupea coroana în vîrfu munților și ea se apropia pe lingă remiza în care se țin stropitorile, cotigele, plugurile — și m-am rostogolit pe trepte pînă în mijlocu salonului. Și, culmea ! Oli era înăuntru — cînd intrase ? — așezată pe un scaun, cu o raniță cu lucrurile ei la picioare, cu capu aplecat, parc-ar fi bătut-o în ceafă un val de apă. I-am strîns mîna, tremura, și n-am spus o vorbă, cred că dacă i-aș fi zis ceva, orice, mi-ar fi răspuns : „Tulbure, cum vrei să-mi fie ?“

— Auzi, mă, îmi spuse Amuzian, cic-a mers c-un auto-buz în care erau numa oameni șchiopi.

— Pe cuvîntu meu, întări Oli.

— Trebuie să-ți dăm să guști ceva, zise Amuzian. Da, ca dracu, azi s-a nimerit să nu fie nimic în cămară.

— Și dacă venea ieri, ce găsea ? întrebă Che Andrei, tolănit în hamacu lui.

— Nimic, recunosc Amuzian.

— Zaci ? vru să știe Oli situația lu Che Andrei.

— De sus se vede mai bine, i-a răspuns el.

— Ce se vede ?

— Hora.

— Avem stafide, a intervenit Amuzian.

— Dacă aveți și-un pumn de făină, fac o plăcintă cu cinci mii de ochi.

— Stafide și vin, nimic altceva.

— Vreau ! și-a întins palmele.

— Sînt în podu casei. Mă sui cu Ion.

Am trecut pe sub hamacu lui Che Andrei, ca pe sub Cristos în Vinerea patimilor, și Oli a mers cu noi. Era înaltă, un trup de douăzeci de ani, lacom, alb, mirosind a ceva necunoscut, înțepător, poate a sare de mare. Pulpele-i umpleau cizmele murdare de noroi, pe scară m-am aranjat să fiu în urma ei, fusta de stofă lu-

cioasă, despăcată de-o palmă, se rotunjea să-i crape pe fundu mare, pietros. Purta ciorapi strinși în jartiere de cauciuc, iar deasupra jartierelor carnea se umflase în două inele vinete. Călca ușor, ținându-se dreaptă, și brățările de la mâini, largi, se ciocneau în mers, scoțind un sunet ascuțit. În pod, sute de ciorchini de struguri, atârând de corzi sau înșirați pe rogojini. P-ai cu boaba uscată, numa cu o diră de suc, îi strânsăram într-o albie căptușită cu zinc. P-ai cu boaba încă plină, necrăpată, înveliți într-o pojghiță de ceară prăfuită îi adunăram în două coșuri. Jos, în salon, crăntănind stafide, Oli zise :

— Băieți, vreau să bem must.

Must în martie ! M-am uitat năuc la Amuzian. Che Andrei, de sus :

— Ai mâncat coadă de scrumbie la Rîmnic ?

— Da, și mă arde sărătura pe piept și vreau must.

Zicînd, înălță capu și nerușinarea stăruia ca un abur de ceață pe buzele ei groase și noi nu ne săturam. Rivni-sem păcatu și păcatu era aici. Nu păcatu obișnuit, care poate să te dezguste după ce l-ai dorit cu aprindere și l-ai făptuit, ci culmea lui cea mai de sus, pentru că Oli fusese în bordel, după desființarea bordelurilor șezuse în lagăr, ca să învețe să muncească, prietenele ei deveniseră coafeze sau țesătoare, ea alesese bucătăria, avea trup plin și puternic, bun să care căldări cu apă și să lovească îndesat cu satîru, și primise repartiție să gătească pentru lucrătorii din via Plaiuri.

— Ce stați ? întrebă poruncitoare și, fiindcă știam unde fusese, mă așteptam, cînd vorbea, să se rotunjească în aer, lîngă gura ei, norișori de pudră.

Tînăr, prost și năclăit de spaime, pîndeam mîna cînd se va întinde și va alege : tu, sau ălălalt. Da Oli căuta ce nu mai avusese și eu n-am înțeles că ceea ce voia ea era un joc care să fie plata, și Amuzian mi-o luă dintr-o dată cu zece pași înainte.

— Bine, Oli, zise el, aducem imediat un uluc, un sac de vie și un ciubăr.

Lucrurile erau în cramă, le-am cărat cu spinarea, Amuzian s-a spălat pe picioare și s-a suit pe sacu plin cu boabe

și-a început să țopăie pe el. Vîntu lătra sub geam, lustra cu cupele pline de scame ne amesteca umbrele. Amuzian călca, cu o mîină pe umăru lui Oli și alta pe hamac, și mîinia sau patima sălbatică pentru Oli deschise în mine o toamnă lungă. Și acum călcam eu sacu, ținîndu-mă cu mîinile de craca unui nuc. Și pe cînd zdrobeam lumina fumegoasă din struguri și pielea și carnea mea furau culoarea aia vînată care nu se curăță luni întregi, număram în gînd pașii pe care-i făceam, zece sau douășpe mii pe seară, atît cit să sui munții și să cobori în partea ailaltă și s-a-puci iar drumu întors și să te oprești pe virfuri, unde sînt stelele. Atîrnat de nuc, am străbătut lumca roată și poate că m-am dus și spre centru pămîntului, dincolo de mormintele oamenilor. Și de la un timp n-am mai avut tălpi, aveam copite, loveam cu ele jgheabu de piatră și din izbitură curgea vin gros, vin bun, păianjeni mi se așezau pe ochi, rupeam pînza lor, trăgînd cu deștele și vedeam luna roșie în care aș fi putut s-ajung dac-aș fi întins brațu.

— Ninge ! mă trezi glasul lui Che Andrei, de la fe-reastră. S-a întors scîrba de iarnă. Veniți să vedeți învăl-mășeală !

Dincolo de geam, vitejic de scrișnete înghețate și valuri de vînt. Oli, înveselită, tropăia bucuroasă, încercînd să-și vîre capu între drugii de fier pe care se împleteau două fi-rișoare de nalbă, spre a vedea mai de aproape zbuciumu ninsorii răsucindu-se smintit în petecu de curte luminat de felinarele în stîlpi de fier.

— Curată porcărie ! făcu Che Andrei, plin de năduf.

— Nu-i adevărat, îl contrazise Oli și deodată începu să bată cu pumnii în pervaz : Uitați-vă ! uitați-vă !

Minunea care-i dezlegase bucuria din voce era un pui de brad în brațele paznicului de noapte, răsărit din aleea străjuită de platani.

— Îl vreau eu, ceru Oli. Vreau să mi-l dea mie.

— Ssst ! o liniști Amuzian. Nu trebuie să faci gălăgie. Fii cuminte și ți-l aduc îndată.

Ieși, smulgînd scurta din cuier și îmbrăcînd-o din mers. Vocea lui, tinichea izbită de pereți și luată de vînt,

Il sili pe paznic să se întoarcă din drum, să schimbe direcția și, după câteva minute, Amuzian pătrunse pe ușă, triumfător, cu bradu ăla în care scăpărau puzderie de ace de gheață. Oli i-l smulse din mâini, îl ridică deasupra capului și făcu ocolu salonului, dansînd. Încheie turu în colțu unde sfîrșește pîriu albastru, cu gherghini, curgînd pe perețele de la miazănoapte, sprijini bradu pe un fotoliu, se trase doi pași îndărăt și, aplecîndu-se, ne spuse că e pomu ei de Crăciun, apoi se lungi și sărută ramura din vîrf pe care fulgii de zăpadă nu se topiseră.

— Barba popii pe coada caprei, rîse Che Andrei.

— Nu fi rău, se rugă Oli. Crăciunu meu e în noaptea asta. Și-o să bem tot mustu.

— Ca să mă taie pîtecăraia?! se strimbă Che Andrei. Noi bem vin acru, camarade. Saltă damigeana, Ioane. Amuzian, dă nasu-ndărăt, și cu cîntec înainte marș!

— Așa, beți și cîntați, zise Oli, și eu o să fac o iesle în care să-l punem pe copilu Isus. Mă iubești? se apropie ea, venind spre Amuzian.

El o bătu ușor pe șold.

— Fac ieslea și tu o s-aduci un bou ca să-l încălzească pe Isus. Hai, zău, vrei?!

— Nuuu pot! se apără Amuzian. Cum crezi că poate să urce bou treptele alea de la ușă?! Își dezbină picioarele și iese o dandana cît toate zilele Crăciunului.

— Da, trebuie, nu-nțelegi? scînci Oli.

— Dacă e musai, strigă Che Andrei, mă așez eu în patru labe și suflu și fac: muu! Sau Ion, paregzemplu, că-i mai lung și nu dă cu coarnele.

— Aș vrea un bou adevărat, zise Oli, tristă.

— Mergem noi la grajduri, propuse Amuzian. E mai simplu. Și cu ocazia asta ducem îndărăt și ulucu și sacu de vie. Ciubăru cu must rămîne aici.

— Ciubăru și cu mine, zise Che Andrei. Ca să fiți fix trei crai de la răsărit. Magii. Și unu din voi se va mîntui la uger de curvă.

— Bagă de seamă! se răsti Amuzian. Nu-ți dau voie.

— Lasă, eu sînt aia, zise Oli, și nu mă necăjesc. Hai la staul.

Și Oli, de la Olivia, mag și curvă, ne scoase în viscol și se tăvăli prin zăpadă, cu bradu în brațe, sărutînd vîntu și întunericu nopții ei de Crăciun. Iar cînd am fost la grajd, Amuzian spuse :

— Întîi eu, piș-piș, ca și cum m-aș duce să sug la o vacă, după mine, Oli...

Și apăsînd clanța, se înfundă în căsoaia oarbă, duhînd a vite și a bălegar cald, mai înainte de a rosti și numele meu. Atunci, Oli se apropie și-mi trecu mie bradu și vîrînd palma printre ramuri, mă mîngîie pe obraji. Deștele-i ardeau și cred că vîntu ăla înghețat, pătrunzînd în plămîinii ei, se schimba în flacără. „Cunosc ce-i asta !“ am vrut să strig, da nu mai găsii vreme s-o fac, Oli intrase după Amuzian și zăvora ușa. Întorcîndu-mă în casă l-am găsit pe Che Andrei, în picioare, în mijlocu salonului. Alături, lada cu broaște țestoase, desfăcută.

— Știam că n-ai să ții pasu.

— Fața mea ca de înecat. Întîi Tița, pe urmă Oli...

— Nu, zise el, nu-i asta. Cred că n-ai fost în joc de la început. Dacă vrei, dacă-ți face bine, ia o broască sau două sau trei și omoară-le. E tot ce poate să-l scoată din minți.

— Nu.

Atunci el apucă damigeana cu vin și-o împinse spre mine.

Săptămîni de dragoste voluptoasă pentru Amuzian și Oli, și de nădejdi gîtuite pentru Ion, și apoi se instală vara, și Oli, numai ea, intră în logodna lui iunie cu soarele ca într-o gîrlă translucidă, umbrită de valuri de ismă. Trăia în înfrățire cu iarba și cu pămîntul, amețită de miresme și de foșnetul miilor de insecte pe care se simțea ispitită să le culeagă și să le vîre în gură ca să le asculte mai de aproape tainele și cîntecul. Era fericită, dimineața, cînd se scula să pună la foc cazanul cu ceai și să ungă cu magiun feliile de mămăligă coapte pe plită pentru lucrătorii din vie, fugea cu picioarele goale la geam, mereu uimită că munții sînt tot la locurile lor, acoperiți de chemări tulbu-

rătoare, ridicate din adîncă noapte minerală. Amuzian trezise în ea nevoia bruscă de dragoste și-l iubea, îndărătul pleoapelor ei se mișca numai chipul lui și, ca în copilăria dusă, în iulie, cînd cerealele iau culoarea osului de piersică, intra pînă la subsuori în lanul îngust de orz, în hotar cu terasa plantată cu meri aduna cîte un pumn de boabe și, ghemuită dinaintea vetrei, le arunca în foc una cîte una și pe cînd boabele se umflau și pocneau și laptele lor ars, mirosind a cafea, se lățea, apoi se chircea și se transforma în cenușă, Oli întindea un joc cu numele lui Amuzian și Ion, și cu umbrele lor războindu-se pentru ea.

În august, cînd lumina se schimbă, se face moale și lichidă, picăturile ei cele mai curate închizîndu-se în struguri, în somnul lui Oli năvăli nechezînd hoarda celor șapte boturi de cal minată de Ion.

— Doamne ajută-mă ! se ruga, speriată, dar speranța rea, clipa însîngerată sosiseră. Culesul ! își mai zise Oli și nu mai încercă să se revolte.

Zicînd : „culesul“, avea în minte via întinsă între troițe, nucii bătuți cu prăjina și pe deasupra tuturor ochii lui Ion pîndind-o din foșoare. Ploi scurte începură să rupă cu dinți mărunți frunzișul toamnei, și-n mijlocul acestei măcinări, pătrunzîndu-ți sîngele ca o invazie de furnici albe, sufletul ei, înclăștat în dorința mereau mai scăzută de : „nu, nu acum !“, înregistrează cu precizie dureroasă semnul înfrîngerii, semnul abandonării.

În seara răzvrătirii sau a izbucnirii ei deschise, Oli ședea pe genunchii lui Amuzian, sub cireș. Luna, deasupra lor, era o căldare plină cu gheață, în munți fulgera. Amuzian, chinuindu-și trupul mic, suit într-un fotoliu de răchită, căptușit cu perne pline cu iarbă, o legăna, mai mult o împungea cu oasele ascuțite. La un moment, cocul ei în care scînteia un pieptene de fildeș, amintire de la un negustor de cherestea, se desfăcu, Oli ridică brațele să și-l aranjeze, și Amuzian, înălțînd gîtul, își lipi buzele aspre, vlăguite de văduvie întinsă, pe subțioara ei, îmbucătura de animal tînăr, robust, leneș. Ea avu senzația unei ventuze aplicate pe piele cînd nu se aștepta, și strigă tăios :

— Lasă-te de năravuri proaste !

— Te-am gîdilat ? rîse el, strecurîndu-și capul spre pîntecele ei. Oli, tu ești lada mea de zestre, fetiço dragă !

— Cu colțare de argint, zise Oli, ridicîndu-se de pe genunchii lui. Ce-ai vrea s-ascunzi în mine ? continuă ea, cu răutate neostenită. Aia cînșpe ani în care te-ai îmbolnăvit ori de cîte ori zăcea ea ? ! Amuzian — și știa că n-are dreptul — Amuzian, ea de ce nu s-a îmbolnăvit niciodată cînd cădeai tu ?

— Cine știe ! vru s-o scuze Amuzian pe aceea care nu se îmbolnăvisese o dată cu el, poate nu găsea curajul. Era plăpîndă.

— O dată trebuia să încerce. Sau măcar să se prefacă.

— Mai încet, îi ceru Amuzian. Uite, vine Che Andrei cu Ion și-or să creadă că ne certăm.

— Puțin îmi pasă, aruncă Oli.

Dar el n-o luă în seamă.

— Cînd a vărsat cheaguri de venin nu m-am mai îmbolnăvit nici eu.

— Pentru că știai că moare. Asta e, fiindcă știai că moare.

Che Andrei și Ion se apropiiau cu gamelele în mînă, să-și primească rația de mîncare — în mai, Amuzian îi mutase în casa pentru zilieri, în iunie ei se urcaseră cu tot calabalicul într-unul din foișoare, alungați de ploșnițe — și Che Andrei, care nu mai pusese strop de vin pe limbă de cinci zile, dădu bună seara, pocnind din călcîie. Și-o întrebă pe Oli :

— Cum merge, Oli ?

— Potrivit.

— Nu așa, Oli, se amestecă Ion, cînd stai la masa Domnului trebuie să bați frumos din aripioare, că de-aia-ți umple farfuria cu urdă.

— Ești obraznic, îl fixă Amuzian. Și-n toamna asta o să te dau afară.

La aceste vorbe, înșirate apăsător, Che Andrei uită că trebuia să fie precaut, luă foc :

— Bagă cîinele îndărăt în cușcă, zise el. Să nu-l asmuți împotriva cui te slujește cu sîrg. Oli, femeia trebuie să fie zîna-zorilor și leoaică, da tu ești o coțofană dacă-i dai voie să se răstească la noi doi. Fă-ți limba inel, se întoarse spre Amuzian, că omu e dator să fie om, iar bou să aibă coarne. Ne-ai scos din casă și ne-ai trimis în peștera aia, te-am iertat, hai, zic, lasă-l să se bucure, nu poți să măninci pui fript pe țigla cînd se uită căpcăunii la tine. Da nici să vii tu, mama mă-si, să strigi : marș ! și eu s-o rup la fugă.

— O să pleci ușurel, tăticule, zise Amuzian.

— Cînd mi-o suna scîndura, zise Che Andrei. Ca să ne dovedești pe noi, trebuie să te rupi în patru ca viermele și fiecare păticeică să se facă o maimuță. Am semnat înțelegere pe hîrtie pentru doi ani și doi ani rămînem !

Ion bătea toba cu degetele pe fundul gamelei potrivite pe cotul stîng și rînjea. Înfățișarea lui arogant-ridicolă, tremurul nestăpînit al feței întăriră în Oli credința măguliitoare că din pricina ei ținea să facă scandal cu orice preț. „Ce-o fi zicînd de mine cînd mă așteaptă să intru în vie și vede că mereu amîn ! ? “

— Isprăviți, îi pofti, și veniți să vă dau mîncarea.

Dar Amuzian era pentru lichidarea conturilor.

— Mîine, îl anunță pe Che Andrei, o să mă plîng de voi la sindicatu agricol din Rîmnic și după aia vă dau papucii.

— N-o să ai timp, răspunse bătrînul. Știi, Oli, se întoarse spre femeie — și Oli opri în aer mîna în care ținea pieptenele de fildeș scos din coc — știi că nu mai vînează de multă vreme ceea ce spune el că vînează ? Știi pe ce-și prăpădește cartușele ?

— Nu, răspunse Oli. Spune !

— E altceva la mijloc. Mult mai urît decît spune el.

— Care poate să te coste și ochiu ălălalt, amenință Amuzian, clocotind de ură.

— Haide, lăsați, zise Oli. V-ați înfierbîntat de pomană, și-i împinse pe cei doi spre bucătărie.

Amuzian, prăbușit în fotoliu, suci greoi capul și strigă :

— Dă-le și niște vin, dracu să-i ia !

Și Oli înțelese că Che Andrei răscolise într-o zonă de spaimă. Seara, tîrziu, în pat, dornică să-i smulgă mărturii

lui Amuzian, ea se îmbufnă împotriva lui pentru că nu păstra o linie fermă în purtarea față de Che Andrei și Ion — **Aci îi zvîrli afară, aci îi umfli de vin ! Cum să te respecte ? !**

El simți învăluiră și se răsti minios :

— N-ai ce fierbe ? ! Dormi și lasă-mă !

Și ea nu mai spuse nimic.

Pe la miezul nopții, Amuzian o strigă încet de câteva ori la rînd, ea nu răspunse și, crezînd-o adînc cufundată în somn, Amuzian se îmbracă, luă pușca și ieși. Oli ascultă pașii lui pe dalele de piatră dimprejurul casei — „calcă de parcă ar bate cuic !“ — pe urmă-i auzi glasul, învălmășindu-se cu altele, mai scăzute, se furișă la geam, împiedecîndu-se în poalele cămășii, dar nu zări nimic, crengile circoșului răzuiău acoperișul de draniță, iar platanii erau mormane de ceață. **Ațipi tocmai în zori și se trezi arsă în ceafă de răsuflarea lui. Îl privi îndelung. El horcăia cu gura deschisă, un fir de bale i se prelingea pe pernă pe la colțul buzelor. Soarele livid era o bubă spartă în geam. Coborî încet și lovi cu piciorul cartușiera goală, căzută pe podele. O ridică. Pe hamacul în care trîndăvisise luni întregi Che Andrei atîrnau izmenele și pantalonii lui Amuzian. În stofa lor sclipeau așchii de piatră, țepi de brad și fire de iarbă. În pungile genunchilor, smocuri de păr de cal. Frîul calului furat de Ion de la fosta fermă regală zăcea pe sobă. După ușă, bocancii plini de noroi și o piatră netedă și lucioasă ca un ou de gîscă.**

Oli ridică din umeri — nu înțelegea nimic — intră în cămară și îndopă jumătate din găurile cartușierei cu semințe de cînepă. Apoi se cocoță pe pervaz, grijulie să nu rupă florile de nalbă și atîrnă cartușiera la streășină pentru turturelele care se umflau în gușă pe creasta magaziei. Umblase încet, spre a-i ocroti somnul lui Amuzian, dar cu toate astea el o simți și, sărînd din pat, numai în cămașă, urlă la ea că-i idioată și, fără să-i pese că oamenii ieșiseră la treburi în curte, se aruncă la geam, smulse cartușiera, vârsînd semințele, și-o zvîrli cu toată puterea în peretele de la miazănoapte pe care curgea un pîrîu albastru acoperit cu tufe de gherghini. După asta căzu cu capul pe marginea patului și izbucni în plîns. Oli, năucită, îngenunche lîngă el și-l bătu cu palma peste buclele goale, slabe.

— Nu m-atinge. Nu m-atinge, se rugă el ! și Oli se îngrozi, nu de glasul, ci de plînsul lui, fiindcă plînsul bărbaților, spre deosebire de al femeilor, spune de rostogoliri și ruinari.

Dacă în loc de tălpi aș fi avut la capătul picioarelor doi pești, aș fi lunecat în juru lui, rizînd, pînă și-ar fi pierdut mințile. Poate trebuia plesnit, fiindcă eu știam ce vinează, da-mi era silă. Și apoi trăisem împreună Crăciunu lu Oli, cu ninsoare multă, care răzbuna toate Crăciunurile seci. Cînd ne-am întors în foșor, am început să strig la Che Andrei :

— Mi-ai furat un an. M-ai jefuit, m-ai prădat.

— Opt luni, camarade. Întîi ți-am spus : rămii, pe urmă ți-am zis : nu e nevoie să pleci acum, pe urmă : ești oprit, nu te las, am chef să golesc toate butoaiele umăr la umăr cu tine. Văz că n-am făcut bine și iaca, îți zic : cară-te cît mai repede. Dacă te țin balamalele, chiar în noaptea asta. Ca să nu intri la saramură.

— Vreau să plec cu Oli.

El aduna cu lingura ultimele dîre de sos din gamelă. Se opri și-mi zise :

— A lu Mohreanu, eu am văzut mulți proști la viața mea, domnule ! Unu, lung și uscat ca tine, era prostu proștilor, atît de prost, că-l bărbierea mă-sa. Da tu ești mai prost chiar decît ăla, dacă vrei să bagi sub prapur bisericesc o muiere cu păr de drac pe spinare.

— Singur m-ai învățat că omului nu trebuie să-i fie frică decît de prima ploaie de după moarte.

— Așa este. Da atunci n-avusesem de-a face cu Oli.

— Lasă-mă să-i spun ce vinează ăla, și-o să presare cenușă pe el.

— Abia din clipa aia n-o să mai meargă cu tine. Ține minte.

— Uite, am întins mîna spre conac, au stins lumina.

— Și te-a fript cu fieru roșu ! mă luă el peste picior. În neamu vostru toți v-ați canonit din pricina muiерilor. Da-n noaptea asta n-o să fie nimic între ei doi, Amuzian va ieși din nou ca să se ducă în munți.

— Crezi ?

— Da, mi-a zis, va ieși. Pentru că nu există scăpare. Ascultă, e ăl mai murdar tîrg pe care putea să-l facă.

Impinse gamela pe mormanu de bulendre și, apucînd scara, începu să coboare. Se opri pe treapta cea mai de jos, cu bărbia la nivelul podului pe care stam lungit.

— Oli l-a împins la vînătoarea asta.

Luna, urcînd să se ascundă într-un buzunar al munților, îi poleia creștetu cu păr rar și urechile puțin blegite.

— Nu-i adevărat, Oli n-are nici-un amestec.

— Fără Oli, îmi răspunse, și-ar fi băgat țeava puștii în gură și-ar fi apăsat pe trăgaci. Astăzi nu mai poate.

— Îi e milă de capu lui ca de găină. Asta-i !

— Fără Oli ar fi îndrăznit, se îndirji Che Andrei. Pri-mejdia pentru ălălalt s-a iscat atunci cînd n-a vrut Amuzian să ți-o lase ție pe Oli. Carnea ei puturoasă, care v-a rătăcit mințile ! Vii cu mine ?

Ne-am dus prin vie, tăcuți, butucii întinși pe spaliere, mirosind a struguri — ananasul, tămiiioasa, razachia — și ierburile, cu miros ciudat de piatră arsă, ne loveau umerii și aeru de toamnă, gros ca terciu, sticlos în munții cuceriți de lună, da gros ca terciu în podgorie, ne umfla nările, și ne-am culcat în șanțu de dincolo de teascuri, pe o movilă de curpeni și-am așteptat. În dreapta, prin miriștea îngustă, cu sfori de mohor, se tîra o potirniche cu aripa frîntă, un fag tînăr își tremura lumina albă, încadrat în golu dintre două crînguri întunecate, parcă speriat de sulurile de ceață azvîrlite de munți, și cînd vrui să scot o țigare, Che Andrei mă izbi cu cotu și-mi zise : „Atenție !“, și ascuțind urechea, am desprins zvon de copite. „Au pornit“, mă gîndii, înfiorat, și-am văzut stelele în cer răsturnate și pe urmă scînteile aprinse în piatră de bătaia copitelor. Ceata înainta în trap. Opt inși, parcă stropiți din cap pînă-n picioare cu o soluție vînată, și între ei, Amuzian, pe calu furat de mine din Lacoviște. Trecură la distanță de douăj' de metri de noi, și Amuzian își potrivise arma pe piept, nu pe spinare, și unu din stînga lui, cu o pătură adunată colac în juru burții, se chinuia să prindă capătu desfăcut al unei moletiere și nu izbutea, avea brațu scurt și-l împiedica pătura aia aranjată prostește și pistolu automat atîrnat de gît. Intrară în grup în pădure, apoi îi văzurăm apărînd pe o culme golașă, încordați pe gîtu cailor, și pieriră într-o scobitură a muntelui,

înghițiți de ceață și necunoscut. După ce dispărură, Che Andrei se sculă și-mi spuse :

— În noaptea asta n-o să-i mai mintă. În noaptea asta va merge pînă la capăt. Știai c-a fost însurat cu sor-mea ? Ți-am spus asta ? La nuntă l-am pocnit între ochi cu icoana cu care se dă binecuvîntarea. Scurt : a sosit vremea s-o-n-tinzi. De-acum înainte, el e o căzătură împuțită, care nu se mai dă în lături de la nimic.

— Miine, i-am răspuns. Trebuie să știe și Oli.

El :

— Nimeni nu vrea să-nvețe de la ai dinaintea lui. Auzi ce-ți zic ? Fiecare nătărău, domnule, vrea să-l răstignească el, cu mîinile lui, pe Isus Christos, ca să se convingă că Isus a trecut prin lume cu adevărat.

Și din nou, dimineța, în fața lui Oli :

— Bună dimineța, Oli !

Ea sta în pridvor, sub roata cu bărdace de porțelan, ștergea cu cîrpa mutra generalului, și nu răspunse.

— Vezi ce dimineță ? continuă Che Andrei. Cu două inimi. Vreau să zic că și Luna și Soarele sînt prezente pe cer.

— Vorbiți mai încet, ceru Oli. El doarme.

— Azi-noapte, Oli, l-a vîndut pe frate-su, i-am spus. P-ăla care-a fost pilot de avion și-a fugit în munți ca să nu-l aresteze pentru propagandă împotriva comuniștilor.

— S-a supus legii, răspunse Oli. Iar voi să faceți bine să nu vă mai băgați nasu unde nu-i treaba voastră.

— Hei, hei, tu ! strigă Che Andrei, încîndu-se. Doarme pe stîrvu lu frate-su și-i iei apărarea. Ca să vezi ce cutră !

— Porc chior ! îl înjură Oli. Tu ești altfel ?

— Haide, zise Che Andrei, trăgîndu-mă de mîncă. Ai avut ce-ai vrut.

M-am întors după el. Un pas, doi... tălpile mi se înfundau în pămînt din bătătură. Și deodată, în tihna dimineții de toamnă, răsunară ascuțit, răscolitor, bărdacele de porțelan. M-am oprit. Oli învîrtea roata. Iar deasupra ei, pe pervazu camerei în care dormisem o primăvară, Amuzian se holba la soare, și pe treptele casei, învăluite în carapacele lor fără luciu, zăceau aliniate zece broaște-țestoase.

— Amuzian ! l-am strigat arțăgos. Ești un ucigaș.

Che Andrei m-a împins spre magazie.

- Pleacă. Învață să te ferești. Întoarce-te la Brăila.
 - Da fără Oli sint rece ca peștele.
 - Ia ascultă ! s-a repezit el. Nu-nțelegi că nu poți nimic acum ? ! El îi dă tot, iar tu ? Tu ce poți să-i dai ? Două fire de iarbă să-și facă brățară la mină ! Du-te, las-o să se liniștească, și când o-ncepe să gîndească la fel ca noi, cînd nu l-o mai ierta, mă jur să vin cu ea la tine.
- Și l-am ascultat...

X

...CU TOATE CĂ ȘTIAM CĂ MINTE. „OLI, CHIAR de va ajunge să-l urască pe Amuzian, tot nu va veni la mine.“ Vorbe rele, răscolindu-mi inima ca o gheară de pasăre. Și, totuși, am așteptat-o. Eram marinar, pe un vas prăpădit, îmi cumpărasem o cingătoare cu ghinturi de aramă șlefuită, și la întoarcerea din fiecare cursă, risipeam banii în bazaru din Piața săracă, pe batice, stambă, parfum și broșe. Pentru că n-o puteam primi cu „două fire de iarbă“. Așteptarea împleticește în suflet tristețe și dușmănie. M-am înhăitât c-o muiere șolduroasă. I-am pus în brațe toate daturile pentru Oli, și-am alungat-o. N-a plecat departe. S-a oprit peste drum, la un brutar. Piinea noastră cea de toate zilele. Pentru care de-atîtea ori ne terfelim sufletu. Și cînd Oli a început să moară în mine, cînd umbra ei s-a făcut plumb și s-a scufundat ca și vaporu ăla a lu Caramet — două sute de lumini verzi, roșii, albastre, și de Anu nou încă două sute — apăru, pentru că nu mai era așteptat, Che Andrei. Și încă din stradă strigă :

— A lu Mohreanu, secătura cea mai mare din lume e orașu Brăila. Te uită dacă nu treci prin el în fiecare săptămînă. Am dat pe la Bijulică Bagdad, să iau o țuică și să-mi cînte țigani. Închis ! Și Bijulică, cică-i gropar la cimitiru Sfîntu Constantin. Dacă-l ține Dumnezeu să îmbrace cu țărîină pe cîți a dezbrăcat de haine cînd avea circiumă, învierea de apoi îl va găsi în picioare, cu casmaua pe umăr. Oamenii, camarade...

— Nu mă zăpăci. Spune-mi de Oli.

— Oamenii se împart în două : unii care s-au născut mai devreme decît trebuia, alții care s-au născut mai tîrziu. Scuip pe ăla care s-a născut la vremea potrivită. Și nu mă-ntreba de Oli, Lupoaică ! Toată iarna s-au tăvălit sub hamacu meu, fără rușine. Întreabă-mă din Plătărăști. De cine vrei tu.

— Neicu Jinga ! am zis eu, și-am zis la întîmplare.

— Treci în curtea ailaltă. Neicu trăiește cu Bocu, n-are nici o importanță. Rîmniceanu i-a lăsat, a plecat în munte. Treci în curtea ailaltă, acolo a pocnit o pușcă și...

— Restu îl știi eu mai bine.

— Ce știi ? *Restu* scris pentru tine. Da ce-a rămas în urmă și nu s-a terminat decît acum două luni și, poate, nici nu s-a terminat...

— Bine, i-am zis, spune-mi de Tița.

— S-a măritat.

— E mult de-atunci ?

— Două luni. Atunci cînd crezi tu că s-a măritat, n-a mai vrut Luca, pentru că omu e o vită, domnule, s-a dus de la Gheorghe Jinga, supărat că nu fuscuse el întîiu, cum ți-a spus ție Titi Șorici, și cînd a văzut că nu este nicăieri întîiu — nu vorbesc de muicri, zic de omenire în general — s-a întors și a vrut iar ceea ce avusese de mult și n-a vrut să ia. S-a întors și a zis : vreau ! și a băgat actele cu Tița, da acum nu mai era nici al doilea, și, poate, nici al treilea, și era numa una la rînd, nu ultimul, căci asta e ceva, ultimul are puterea primului, ba și mai mult decît a ăluia, pentru că e definitiv, e pentru totdeauna, e ăla cu care te duci în moarte și nu-l mai știi pe primu, fiindcă moartea e mai mare decît începutu, a zis : *vreau*, și au fixat nunta. Și simbătă, înaintea duminicii cînd să se cunune la biserică, pe la cinci dimineata, pe Luca l-au ridicat de-acasă, pentru că lucruse cu vorba și cu fapta împotriva regimului nou, asta o făcuse el la București, da abia acuma îl găsiseră. Cînd ai de gînd să duci o treabă la capăt, și ca s-o duci, știi că e nevoie să-ți ții gura, îți comanzi o botniță și-i lași pe alții să latre. N-a tăcut și l-au luat, și la Jinga fierbeau căldările cu sarmale, pentru că o nuntă începe marți sau miercuri, mezelul tăiat subțire și aranjat porții pe farfurii, cozonacii cu nucă, puși pe poliță, ștergarele împărțite la stolnici, patru sute de piini albe, și cinci vedre de vin și una de rachiu

nașului, și nașu adus de la București, gaie mare, ziceau ăia, da află de la mine că era un timpit și la ziuă albă, eu i-am dat să bea o sticlă de agheasmă, ridică paharu și-mi striga, ce crezi că-mi striga ? „Hai noroc, și să nu te joci cu țara-n bumbi, cu Europa-n nasturi și cu nașu-n firfirici.“ Cheltuială multă, un morman de parale, numa lăutarii, opt inși, l-au costat o avere pe Jinga. Și, hop, că nu mai e gnerica, și adă-l îndărăt dacă poți ! De unde și cu ce ? Și din nuntă dă-o-n plîns, ceea ce auzisem eu de mult, da credeam că nu se poate, și-am văzut-o și p-asta. Preoteasa urla, și ăsta-i singuru lucru de ris, că totdeauna am vrut eu să umplu o oală cu lacrimi de preoteasă. Tița, cu batista pe la ochi, iar Jinga și părintele Oancea : „Ce facem ?“ La o chestie ca asta spargi tîmbălău, ce tot mai întrebi, că dacă baba avea o roată sub fund era căruță ! Da nu, vine unu c-o idee : „Domnule, dacă l-au înșfăcat, pot să-l țină un an acolo, sau cinci — și asta o zicea drept, că știi și tu cum fac azi pe la tribunale : na și ție cinci ani, na și ție șapte, na și ție nouă ! — vine ăla cu ideea și zice : „Domnule, în timpul războiului s-au făcut mii de nunți fără gnerică“. Asta, ție, că erai mic, nu ți-a intrat în cap. Vine așa, că soldații erau pe front, și ce se gîndeau ei ? Mă, fata aia cu care sînt în vorbă și s-a jurat să mă aștepte, poate să zboare cu unu care se duce și-o încîntă. Și-atunci scriau acasă : „Tată și mamă care m-ați făcut, cînd primiți această c. p. vă duceți la cutare și spuneți-i că vreau să-mi fie nevastă și dacă-și ține vorba pe care-o am cu ea, faceți într-o seară o fărîmă de nuntă și frate-miu mai mic sau văru ăla să fie gnerică fals, că pe el l-aș fi luat cavaler de onoare, și pe nevastă s-o mutați la voi și s-o păziți ca pe ochii din cap“. S-au făcut multe nunți de-astea, chiar și Gicu al meu mi-a scris : „Însoară-mă, tată, că la noi în companie toți sînt cu neveste“. Da el nu fusese cu nimeni în vorbă, pretindea să caut eu una, da care-i nebuna aia să vie-așa pe *neve* ? ! Cu Gicu al meu ar fi fost greu și pe văzutelea ! Și pe urmă, de ce să dau eu de mîncare uneia care abia așteaptă să se facă noapte, ca să se ducă-n bozii la Dunăre ? „Cum ? sare părintele Oancea, un băiat am și să-i fac nuntă în lipsă ?“ Da Jinga, care cheltuisse atîta, s-a repezit în el, și-au început să caute un gnerică

fals. Să fie băiatu lu Alion Popescu, a zis Tița, da Alion n-a vrut, la toți le era frică să se bage-n borșu ăla care putea să iasă cu pumni în cap și cocoasă în spinare. Singuru care-a zis da, Dumitru Căpălău, gură-spuzită, banditu care mi-a jupuit pielea de pe spinare cu douăjinci de trăgături. Și-a urmat nunta, și lumea, care ar fi trebuit să se retragă, că asta nu mai era nuntă, în loc să se rărească, da buzna grămadă ca să belească ochii la ce n-a mai văzut. Și niște boi de bețivani s-au pus pe chiuit, și trage-i petrecere. Și, noaptea, Tița a fugit cu Dumitru Căpălău, din generică fals l-a făcut bărbatu ei ! Totu e pe dos în Plătărești, și cine-a avut avere nu mai e nimic. Acum opt zile i-au ridicat și pe văr-tu Gică Dună, pe Vetina și pe Gheorghe Jinga. S-a socotit că sînt împotriva transformării agriculturii.

— Cine-a socotit ? Titi Șorici ?

— M-am dus să-l înjur. Da nu știe nimic. E dincolo de mine, zice, o putere care umblă noaptea și ridică oameni și nu mă-ntrebă. O putere, zice, care nu-ți dă voie să pui întrebări și de carc-i e frică și lui. E greu să răzui cu limba o tigaie încinsă. Auzi, Ioane, urmă el, trist, eu o să mor. Sorocu meu e-aproape. Alaltăieri, stam la geamu casei lui Titi Șorici, și deodată văz doi catiri. Haide, zic, asta nu-i adevărat, am un singur ochi, și ce să caute în satu ăsta de hoți de cai doi catiri ? Da catirii erau acolo, goneau și scoteau scînteii pe drum și, iaca, din ce fugeau, se făceau mai grași și din piept le ieșea cîte-un catir mic, întii numa capu și urechile lungi, și pe urmă și picioarele de dinainte, și cînd picioarele astea atingeau pămîntu, picioarele catirilor vechi mureau. Și ăia tineri au ieșit cu tot trupu, și ăia bătrîni au murit, adică nu s-a mai văzut nimic din ei, și goneau mereu, și pe urmă și piepturile lor s-au despicat și-au ieșit din ele alte două capete cu urechi și alte picioare, și alea vechi s-au pierdut. O pereche nășlea altă pereche, care să se desfacă și să moară și să dea altă viață. Catir din catir, viață din viață, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat ! Știu, zic, catiri bătrîni și catiri tineri, știu, vine cucuveaua, da eu nu vreau să mor aici, mă duc să mor unde nu mă știe nimeni, toți care m-au cunoscut să zică : Che Andrei a plecat din nou de nebun, da într-o zi o să se-ntoarcă pe negîndite. Pentru că ăi plecați trebuie să se-ntoarcă,

numa pe mort nu-l aşteaptă nimeni. Voi toti o să credeți că sînt viu și-o să mă întorc.

Seara, cînd se prezentă la lucru, șeful de echipaj, unul cu obrazul brăzdat de-o cicatrice stacojie, îi spuse :

— Ne-au trecut la transporturi speciale, Mohreanule. Cărăm deținuți în Deltă.

Ion avu un ris morfolit. „Drace ! parcă stoarce ciorapi cu gura !“ se strimbă șeful de echipaj.

Și rîsul acela se lipi iarăși de fața lui Ion peste două zile, cînd îl împinseră în boxă și judecătorul Zigu Doancă, fiul administratorului de la Șuțu-Buric, președinte al tribunalului de urgență, întrunit în ședință închisă, citi cu voce tare :

— Inculpatul Ion Mohreanu, născut...

„Din tată împușcat și mamă înecată, vru să strige Ion, dar tăcu, ochii lui se fixară asupra treptelor pe care urma să le coboare judecătorul după citirea sentinței. A treia treaptă are muchia ruptă, acolo se va poticni !“ și nu mai ascultă, se adună tot în aşteptarea acelei clipe, și nu-și da seama că stînd în acest refugiu absurd pe rana lui umblau muștele.

.
.

Și a fost a doua strigare.

Epilog, 1954

XI

IMPREJUR ERA CÎMPIA — LUT NEGRU ȘI NORI desprinși parcă de pe biserici părăsite — iar mai demult fusese și grîul și fusese și Eva. Acum, în septembrie, era numai această cîmpie scitică și șaizeci și patru de case — a lor era în latura dinspre apus a coloniei, unde se găsește o peluză de lucernă, niște tufe de măturică, două tufe de mei tătăresc, patru pruni și un fag tînăr, cu frunzele acaju și de unde, în serile curate, luna se vede plutind cu o ureche în sus — și mai erau și buruienile jupuite de vînt și turmele vinete de porci care se roteau scurmînd pe marginea orizontului. Duhoarea lor multă, umedă, grețoasă curgea în valuri spre baraca înconjurată de lăzi cu sticle goale, pusă în marginea șoselei naționale Brăila-Fetești-Constanța. Pe șosea, în ultimele două ceasuri, trecuse o singură mașină, purtînd pe ea o pancartă : „cultivatorii de mac ben...” — restul literelor nu se deslușeau din pricina dîrelor de noroi — și șase bicicliști în tricouri pestrițe, cu cipilici aiurite și pantaloni de trening. Prin ușa deschisă — deasupra, unde ar fi trebuit să stea agățată firma, atîrna o colivie goală — răzbătea afară, de pe o placă de patefon, un cîntec idiot, însoțit de tropote de cal :

Cowboy-ul vine și dispare, șeriful plinge-n pumni...

— Ioane !

— A, domnu învățător Fulga ! O votcă cu sirop, domnule învățător ?

— Vreau să-ți spun c-or să ne mănince porcii. E atîta putoare în cîmpie, că-ți vine să-ți iei lîmea în cap. Azi-noapte m-am sculat amețit, am închis obloanele și am îndesat cîrpe în crăpăturile cercevelor. Muream. Pînă la urmă a trebuit să aprind și două ramuri de brad.

— Mai ales femeile nu suportă. Una, care e în poziție, mi-a spus că seara, cînd se culcă, ține o lămîie la nas. Două lucruri nu pricep : unu, de unde ia lămii ? — Doi, de ce continuați să-mi spuneți Ioane ? Mai bine mi-ați zice : Gîndace !

— Pentru că te îmbraci mereu în negru ?

— Sînteți rău, și simt, cînd mă strigați așa, că mă înfurii. Vă rog să mă credeți. Numele meu e ca o gaură în talpa cizmei. Sufăr, pe cuvînt de onoare, și nu mai vreau să-l aud. Uneori, cred, sufăr fără să-mi dau seama chiar. Să-mi spuneți cum îmi spunea domnu Nino.

— Arizona ?

— Exact.

— Arizona e un pustiu în America, un deșert.

— Și noi trăim aici într-un deșert. Chiar nu vreți nimic de băut ?

— Parcă s-aude o mașină, zise Fulga.

Ion își îndreptă șorțul de mușama pe burtă. Înalt, adus din spate — împlinise treizeci de ani — purta mustață subțire, purta cizme de gumă răsfrînte și cojoc negru, tăiat în poale. În ciuda vîrstei, fața lui rămăsese albă și suptă. Avea ochii albaștri, stinși, obișnuiți să vadă și să nu se mai mire, înfundați sub pleoape bolnave pe care și le ștergea mereu cu dosul palmei. Trecu în ușă, împingînd cu piciorul găleata cu gheață și privi șoseaua la stînga și la dreapta.

— E un tractor, domnule învățător. Trebuia să-mi dau seama de la început. Trage niște cabluri legate de magazia veche. Vor s-o dărîme, s-au prăsit șobolanii în ea, și se întoarse la teighea, călcînd îndesat pe picioarele lungi. Din aproape în aproape, astăzi o să curăț și aparatul de bere. I-a venit ziua.

Se opri cu coatele pe tabla de zinc.

— Ce ziceți, să mă adresez *Monitorului Oficial* pentru

schimbarea numelui ? „Subsemnatu Ion Mohreanu vreau să mă numesc Arizona.“ Ar face ăia o mutră !

Nu primi răspuns. Ridică diafragma patefonului cu un deget, ca să-și urmărească gândurile în voie, dar o scăpă din nou pe placă și cîntecul ăla stupid nu se întrerupse decît o clipă, răstimp în care calul, ale cărui copite s-au-zeau țacănind pe un drum de piatră — munte ? pămînt secetos ? —, își luă avînt.

— E ora unsprezece, spuse Fulga. Trebuie s-apară mașina poștei.

— Azi n-avem poștă, azi e joi, domnule învățător.

— Parcă ieri a fost joi.

— Nu, azi e joi. Ieri a fost miercuri, o știu foarte bine, pentru că am avut mîncare de post. Azi e joi. Și joia nu vine poșta.

— De, zise Fulga, ar trebui să ne plîngem.

— Dumneavoastră puteți. Scriți într-o zi. Da sus, sus de tot, fiindcă ăștia de jos se apără unu pe altu. „Pentru ce, să întrebați, pe alelalte linii poșta circulă și joia, iar pe noi ne ocolește ?“ Nu trebuie spus, însă, că sîntem o așezare specială, că n-avem nici biserică.

— Dac-ai auzit că pe celelalte linii circulă, înseamnă c-au renunțat la ziua liberă și-or să vină și la noi.

— Nu, pe-aici n-or să vină, spuse Ion convins, și se aplecă, întîi cu capul, apoi cu mîinile, apoi cu trunchiul, într-o mișcare ciudată, pe bucăți, către tubul de alamă al aparatului de bere. Plouă ! spuse el apoi, ridicîndu-se...

Ploua, și pe acoperișul bărăcii, făcut din scînduri date cu ulei de in, era ca o colcăială de viermi. Fulga, într-o manta cenușie, ce-i cuprindea cu greu trupul gros, privea cu ochi mari fotografiile rupte din reviste ilustrate și înținse pe peretele din dreapta intrării. Înfațisau actori de film, majoritatea străini, surprinși în momente de lucru, pe platou, sau acasă, dacă te luai după explicații, în apartamente cu mobilă confortabilă, cu oglinzi cu rame bogate, cu baruri cochete. Femei frumoase, în rochii moi, cu sîinii pe jumătate dezveliți, se tăvăleau pe canapele largi, mîngîiau căței lățoși, se aplecau pe fereastră să admire copaci înfloriți, rîdeau, primind în față primii fulgi

de zăpadă, schițau figuri de dans, ducînd genunchiul îndoit pînă aproape de bărbie, gustau șampanie din cupe de cristal și se sărutau cu bărbați înalți, largi în umeri și sugrumați în talie. Ion Mohreanu zis Arizona, într-o toată aiureală a simțurilor, scrisese sus, cu cretă : „vine ea, vine barza !“ amenințare ce părea implacabilă. Tractoriștii și lucrătorii permanenți de la gospodăria de stat și „temporarii“, cum li se spunea celorlați din așezare, care locuiau în cele șaizeci și patru de case, seara, cînd se adunau în baracă, să bea votcă, să mănînce heringi păstrați în salată de ceapă și să spună glume grosolane, se răsteau, întii prefăcut, apoi cu o sîrguință care se schimba treptat în ură, la bărbații tineri și viguroși ce trăiau într-o lume străină, necunoscută și plină de plăceri :

— Vouă ce vă pasă ? ! Aveți bani și putere și curve pe alesele !

Între ei și lumea aia depărtată și amețitoare pe care n-aveau s-o ajungă niciodată, se întindea o zonă acoperită de ploi, de miros greu de ceapă și heringi, de votcă și bere trezită, de ierburi ce se lipesc de cizme, de turme de porci vineți și de înjurături mototolite și murdare.

Cowboy-ul vine și se duce, aceasta-i viața lui...

— Schimbă, te rog, placa aia infectă.

Ion sări de sub tețghea.

— Am deschis gura pentru niște plăci cu muzică italiană care se cere foarte mult, da n-au vrut să ne doteze. Cică : lasă-i p-ăștia, a zis tovarășu Sabie de la T.A.P.L., căăștia au atacat Abisinia și-au făcut fascism negru.

— Aia a fost demult.

— Nimic nu se uită, domnule învățător. În afară de chestia aia, cînd faci cuiva un bine.

— Da! zise Fulga, și pielea de pe fața lui lată, cu nasul ușor coroiat, se strînse în boțuri mărunte.

— Dumneavoastră însă, insinuă Ion, trebuie să uitați. Vă fac rău pozele și am să le rup. O să se supere clientela, că fiecare vine și se holbează...

— Acum patru zile, Nino nu era în colecție, zise Fulga, arătînd peretele.

— L-am găsit într-un ziar. Mi-a fost drag. Era cel mai cumsecade din toată echipa aia.

— Nu poți să-ți dai seama despre un om cum e sau cum nu e în câteva zile, spuse Fulga ursuz, ca să rețeze discuția — și se răsuci în scaunul vechi, cu fața tot la perete și-l scrută pe Nino.

Nino, obraz plin, de mîncău care-ți stîrnește sila, stă într-o sanie oprită în cîmp, lîngă o troiță îngroșată de viscol și privește, cu hăturile petrecute pe după git, zăpezile albastre, desfășurate sub orizont. Poartă șubă cu guler răsfrînt și pare că așteaptă încordat să se producă ceva în necunoscutul misterios și ascultă vîntul șuierînd pe fundul rîpelor. E pace stinsă peste întinderi, s-apropie seara sau un duh de moarte, și pe fața lui osoasă, vulgară, punctată de alunițe păroase, cu bărbia rotundă, cît o potcoavă, plutește spaima.

— Domnu Nino se lipește repede de om, spuse Ion. Înainte să veniți aici, mi s-a părut că acum se dă jos din fotografie și mă ciupește de obraz și mă întrebă: „Care-i viața ta, Arizona?“ „Viața mea, domnule Nino, se împarte în două: înainte de cutremur și după cutremur.“ „Bravo, mă, ești deștept, o să te chem să facem deniile împreună. Hai, pune-mi o masă, jos, în șanț, că turbez de căldură.“ „N-am voie, domnu Nino, dacă vine o inspecție?!“ „Dacă vine, îi spui că domnu Nino învață să intre în pămînt. Asta, puile, e singuru mod de-a te obișnui cu moartea.“

„Cred că acolo, în șanț, am avut întiul semn al despărțirii“ se gîndi Fulga, și se văzu în scara aia de iulie, nisipoasă, ca o umbră de nebunie atîrnînd fărîmitată pe cerul roșu. Șanțul e adînc, de doi metri, desparte baraca de șoseaua națională și pe fundul lui, nu se știe de unde, adie un fir de vînt și tufele de cimbru respiră răcoare. Șase inși: Eva, Nino, Fulga, Tulgheș, directorul gostatului, pictorul scenograf Filip, miop, transpirat, cu tîmpla stîngă julită în loitrea unei căruțe și regizorul Rășcanu, un băiat de douăzeci și opt de ani, cu barbă galbenă, numai inele, rară și încilcită din pricina transpirației, s-au înghesuit în jurul mesei și beau bere în cinstea Evei, care astăzi a filmat: o fugă prin lanul de grîu, printre patruzeci de secerători — figurație specială, 50 de lei ziua de filmare — o oprire gîfîită în fața lui Nino și o replică rostită încet, cu tristețea nedisimulată:

— Prepeșița e o pasăre poligamă, ticăloasa.

Eva e nevasta lui Fulga, învățătoare ca și el, în așezarea de șizeci și patru de case, n-a știut niciodată bine și nici acum nu înțelege precis ce înseamnă să joci într-un film, a nimerit în echipă din întâmplare. Mursa, studenta care fusese distribuită în rol prin concurs, s-a îmbolnăvit de hepatită chiar în ziua sosirii, și Rășcanu, presat de timp, a chemat-o în locul ei pe Eva. Și Eva, fericită și fricoasă, ride, scuturându-și părul negru, ochii ei mari, umezi au o strălucire de copil. Nino o ține pe după umeri, și ea se strânge zgribulită în umărul lui și sub bluza roșie trupul ei subțire cu mușchi ascuțiți, întărit în lungi plimbări prin cîmpie, are o tresărire de vinovăție, așa i se pare lui Fulga, și el o înțelege, Eva a intrat într-o lume de miraj, lipsită de conveniențe și de prejudecăți și e uimită, gesturile ei se petrec încilcit și, ca să-și ascundă și să-și domolească această stare confuză, bea la rînd cu bărbații și se forțează să nu se strîmbe. Lîngă ea, Nino bea lacom și după fiecare pahar pe care-l răstoarnă pe gît, își șterge subțiorile, pe sub cămașă, cu un prosop înmuiat în găleata cu gheață. Tulgheș, pe jumătate întors către Eva — o iubește și a citit într-un roman franțuzesc că o fată, îndrăgostindu-se de un ofițer, i-a trimis fotografia pe care el i-o dăruise, înrămată în cozile ei, a subliniat fraza și i-a dat cartea Evei — are un suris scăzut pe fața tuciuire ca de țigan. Pictorul scenograf, peste capul căruia atîrnă un măcieș cu frunze prăfuite, soarbe băutura printre dinți și ascultă cearta mașiniștilor care beau pe mal, între tulpinele de floarea-soarelui. S-a pierdut sau s-a furat cuiva un briceag și cameramanul îl acuză pe șoferul de la grupul electrogen.

— Mai duceți-vă dracului! strigă pictorul, ridicîndu-se în picioare, și pe mal se face liniște. Domnule director, sîntem ultimii nomazi ai lumii, schimbă el vorba. Tîrim cu noi ispitele și dorul. Și toți proștii roiesc în jurul nostru. Mă înțelegeți ?

— Du-te și te culcă, intervine regizorul, iar o s-o faci de oaie.

— Greșești, sare Nino, nu de oaie, ci de porc.

— Pentru prima oară, se scuză Filip. Pentru prima oară vreau s-o fac de porc. Doamnă Eva, aici se poate

turba. Căldura de azi m-a năucit. Spune-mi, trebuie să știi, n-a rămas nici o față borțoasă de atita căldură ? Și ce e mai îngrozitor, sînt turmele alea de porci pe care le scoateți pe miriște, domnule director Tulgheș. E o idee stupidă să crești porci negri. E ca și cum eu aș zugrăvi o biserică și aș umbla gol prin ea, gol pușcă în fața împăraților David și Solomon. Eva-mi spunea că astă-primăvară porcii dumitale au blocat calea ferată spre aeroport și un avocat a ieșit pe scară să dea cu piciorul și i-au rupt laba. Eu n-aș da voie, sau dac-aș fi cineva în țara asta, te-aș pune să intri noaptea în mijlocul turmei de porci cînd guită de foame. Zimbești ? Te acuz, domnule director, care-ți dai pe față sufletul negru ca și turmele dumitale...

— Ajunge ! se revoltă regizorul. Ești idiot.

— Să-i punem gheață pe frunte, propune Nino.

— Dobitocule ! strigă Filip. Să se care de-aici cu porcii lui ! și bate cu pumnul în masă. Să se ducă la toți dracii !

— Și dacă pun eu să te lege ? întreabă Tulgheș. Eu am mai avut de-a face cu bandiți.

— Știam c-o să-mi răspunzi așa. Pentru dumneata, toți nenorociții ăștia peste care ești mai mare sînt bandiți.

— Matei ! strigă Eva, tremurînd și prinde mîna lui Tulgheș.

— Filip, te rog să pleci, zise Rășcanu. Imediat. Ești nebun, și miine te trimit la București. Tovarășe director, vă rog să stați liniștit. Cred că a făcut o insolație, a lucrat toată ziua în capul gol. Înțelege, Filip, și pleacă.

— Plec. Dar scup pe el ca pe o tinichea. Mi-e scîrbă, domnule, d-aia plec ! Miroși exact ca turmele dumitale.

Se smuci, răsturnînd scaunul, și urcă taluzul sprîjinindu-se în genunchi și agățîndu-se cu mîinile de tufa de măcieș care-i însîngeră palmele. Sus, mașiniștii și Ion, strînși în grup sub umbrar, îl întîmpinară tăcuți.

Scandalul, izbucnit pe neașteptate, acolo jos, în șanț, îi înviorase ; iată că ziua aia, cu miros nesuferit de cîrpă arsă, avea un sfîrșit interesant. Deslușcai, însă, pe fețele lor că nădăjduiau în mai mult.

Filip își scutură pantalonii de doc, pătați de vopsele, își șterse fruntea congestionată și făcu cîțiva pași spre puntea de scîndură aruncată peste șanț în dreptul bărăcii.

Doi plopi tineri, spoiiți cu var, fumegau peste buruieni. Pe șosea, pe sub cerul jos, care se topca în uleiul încins al asfințitului, se apropia, greoaie, posacă, acoperind tot asfaltul și tirind după ea un nor de negură, străpuns de șuvițe trandafirii de forme incredibile, întâlnite numai pe cerul cîmpiei, o turmă de porci, mînată cu strigăte și cu lovituri de bici. Filip traversă puntea și se opri în marginea șoselei. Se clătina, înalt și subțire, cu pălăria dată spre ceafă, și cînd turma, învăluită în miros de rapăn și de iod, se ivi lângă el, Filip smulse mîna din buzunarul hainei, se trase brusc spre stînga și înfipse adînc briceagul, izbind cu toată puterea, în spinarea unui mascur. Un șuvoi de sînge viscos îi stropi fața și pieptul, turma de porci se rostogoli spre dreapta, învălmășită de salturile furioase și de gîitatul mascurului rămas cu fierul împlîntat adînc în carne, Ion se smulse de lângă stîlpul umbrarului, strigînd îngrozit la Tulgheș : „Tovarășe director ! tovarășe director !” iar mașiniștii se repeziră buluc la Filip, îi răsuciră brațele și-l purtară în goană spre mașina de sunet. El nu se zbătu, spuse doar atît : „Atenție, să nu-mi spargeți ochelarii !” și ei îl întinseră pe o saltea, îi virîră haina făcută sul sub cap și cineva îi șterse sîngele de pe obraji. În cîmpie, dincolo de șosea, porcii grohăiau, păzitorii urlau, un camion plin cu tuburi de piatră, în trecere spre Brăila, claxona lung.

— Deschideți magnetofonul, zise Filip, puneți o bandă cu muzică, nu mai suport s-aud porcii. Și opriți-l pe dobitocul ăla să vină la mine. Sfătuiți-l să nu vină să-mi ceară socoteală.

— Domnule Filip, spuse cameramanul, trecîndu-și o mîna prin părul țepos, briceagul ăla era al meu, așa-i ?

— Da. Cred că da. L-am găsit la locul de filmare, am vrut să ți-l dau. Îți cumpăr altul, n-avea grijă. Hai, pune-mi muzică și nu mai lăsa pe nimeni să între aici !

— Vine doamna Eva, anunță cineva.

Filip se ridică în genunchi și se tirî pînă în ușa mașinii.

Eva se apropia încet, pe cărarea bătătorită în miriște. Bluza îi scăpase de sub cingătoare, boțită, o netezea cu palmele.

— Eva ! strigă Filip. Întoarce-te. Nu, Eva, nu ! țipă el, văzînd-o că înaintează. Nu vreau să mă bocească nimeni. Du-te acolo. Uite, au prins porcul să-l înjunghie. Sigur, așa trebuie. Un butoi de carne. De ce să se piardă ? Domnul Fulga te așteaptă. Întoarce-te !

— O mașină, spuse Ion, ieșind de după tejghea, în mîini cu țeava aparatului de bere pe care o sprijini de găleata cu gheață. Camion de patru tone.

Fulga auzi vorbele cu întîrziere — parcă veneau pînă la el prin apă — se întoarce și-l văzu pe șofer ; înalt, sur, cu șapca murdară de motorină, șoferul se oprise în ușa barăcii și, cu degetul îndoit, bătea în ușa coliviei de sticleți.

— Au zburat păsărelele. De-acuma la voi totu se face urît. Poți să scrii cu săpun pe oglindă : vino soare și el tot n-o să vină. Întuneric ca-n coșciug și miroase a porci.

— Pune batista la nas, îl sfătui Ion.

— Te supără ? făcu omul, înaintînd. Voi poate nu mai simțiți mirosu, da mie mi se întorc mațele pe dos. Ce-ai bun în rafturi ? Niște lichior de vanilie, dacă ai. De la kilometrul șaptejdoi am simțit că se atîrnă de mine mirosu ăsta puturos.

Descoperi peretele cu fotografii și, zîmbind, se apropie de el.

— Ei, asta da, e o șmecherie ! Bei țuică și te dai în leagăn. Pentru muierușca asta, drace ! merită să trăiești.

„E ca și ăștia de-aici, gîndi Fulga. Se holbează la ce nu are și nu poate să aibă. De-ar fi aici, seara, ar veni încoace, strîngînd în palmele nădușite o hîrtie de zece, ar veni să-și spele pleava din gît cu un pahar de băutură, să înghită heringi în sos de ceapă și să *vadă lume* — mașinile care gonesc cu o sută pe oră și nu opresc, fiindcă undeva le așteaptă orașul, cu lumini multe, cu oameni necunoscuți — și femeile astea de hîrtie pe care nici Ion și nici nimeni de aici n-o să le frămînte vreodată într-un colț de grajd, așa cum fac cu muierile lor.

— De unde ești ? întrebă Ion, îndatoritor.

Învățase că pe client, chiar dacă are inima plină de bale, îl dai gata cu o vorbă bine potrivită.

-- Constanța, răspunse șoferul.

-- Timpu pe-acolo ? vru să știe Ion.

-- Marea-i ca oglinda, e nemaipomenită, ceru, tot ca oglinda. Azi-dimineață se prăjea lumea la soare. Sezon gras. Străinii aruncă gologanii fără să se uite. Au. Și cînd ai, poți să zici că-ți trăiești viața. Ei, noroc ! zise, dînd băutura pe git. Aici, la voi, puteți să mă credeți, numa lupu ar putea să stea mai mult de-un ceas, că pe lup nu-l dezgustă mirosu de porc.

-- Cînd bate vîntu dinspre Dunăre e frumos și nu se simte nimic, spuse Ion.

-- Trebuia să pui patefonul să cînte. zise Fulga.

-- Ai patefon ? se întoarse șoferul.

Era în ușă și ținea brațele ridicate. Pe sub brațele lui, Fulga vedea două petice de cîmpie pe care ploaia ursuză, măruntă și cleioasă, le bătea pieziș. Și nu se știe de ce, lui Fulga îi păru că tot ce se afla împrejurul lui începuse să miroasă a păr de la subțioară.

-- Dar am numa trei plăci, spuse Ion.

-- Asta înseamnă că trei lucruri le cunoști bine, spuse șoferul. Aici, unde sînteți voi, trei plăci sînt trei lumi. N-am timp, trebuie să fiu undeva pînă diseară, altfel aș sta și le-aș asculta.

-- Poate cînd te întorci...

-- Peste o săptămînă. Să umbli cu grijă, să nu le fărîmi pînă atunci.

-- O să fii singur ? întrebă Ion.

Fulga scutură mîna. Gestul era de împotrivire.

-- Te-am înțeles. Ești sătul de lume, spuse șoferul. Dac-o să fii aici peste o săptămînă, n-am să opresc.

-- Face socoteli pentru mine, zise Fulga, arătînd spre Ion, și eu nu vreau.

-- Așteaptă mașina de poștă, explică Ion.

Și către Fulga :

-- Într-o lună și douăzeci și șase de zile ați primit o singură vedere.

Către șofer :

-- I-a plecat soția la mare pentru cinci zile, au luat-o să facă film, și nu s-a mai întors. Într-o lună și douăzeci și șase de zile, i-a scris o singură vedere. Pot să spun ce scria ?

Fulga avu un gest de lehamite.

— *Astăzi m-am întâlnit cu Marea*, recită Ion, *niciodată n-am fost mai fericită, și-am blestemat lacu Capernaum*. Capernaum e un lac în *Biblie*, cu milogi, asta o spun de la mine, nu mai e scrisă acolo.

— Femeia e norocu omului, spuse șoferul. Dacă-i pui picdică la timp, cade și lasă pe jos tot ce-avea prin buzunare.

— Astea sînt tîmpenii, zise Fulga. Situația mea mă privește numai pe mine.

— Sigur că da, aprobă șoferul. Sigur. Eu nu mă amestec în nimic, mi-a spus de plăcile alea și mă gîndeam să le ascult la întoarcere. Sînt vechi? întrebă.

— Una e veche de tot, nu se mai deslușesc cuvintele. Cum s-ar zice, am trei plăci, da numai două sînt de ascultat.

— Mie să mi-o păstrezi p-aia pe care n-o vrea nimeni. Cînd nu s-aud vorbele, te gîndești la ce vrei, sau la ce-ai vrea să fie. Eu o s-o ascult și-o să mă gîndesc că pe deasupra barăcii trece o pasăre. Așa mă gîndesc mereu cînd sînt trist, că pe deasupra mea e o pasăre... cum să spun?! pasărea asta la care mă gîndesc eu are numa gît de pasăre, lung și făcut din flori de liliac alb, iar trupu ei e o cutie de avion, cu aripile adunate, și pe-acolo pe unde avionu scuipe flacără și fum ies pui de pasăre, tot cu gît de liliac alb și cu trupu ca o cutie, da sînt mici.

— Peste o săptămînă, cînd te întorci, să-l iei și pe domnu învățător la Constanța. Trebuie, domnule Fulga, trebuie să vă lămuriți. Astăzi e în opt, i se adresă șoferului, peste o săptămînă, în șaijpe... deci pe data de șaisprezece o luați din loc. Cu ocazia asta o să vedeți și Marea Neagră. S-a aranjat? îl întrebă pe șofer.

— O să fiu aici dimineața, spuse șoferul, și porni spre mașină.

Înainte de-a sui în cabină, se opri să-și scuture noroiul de pe bocanci. Mirosul de porci venea în valuri, adus de vînt. „Trebuie să dau bătaie, să ies din zona asta“, își spuse, încrețindu-și obrazul, scîrbit.

Alături de șosea, pe un drum gîtuit de tufe de mărăcini, patru oameni, înfășurați în mantăi de mușama, cu glugile trase pe ochi, se mișcau greoi pe lîngă o căruță cu

scoarțele rupte în care zăcea răsturnat un bivol negru. Capul animalului atârna într-o parte, cu limba scoasă. Buza de jos, căzută mult, dezvelea două șiruri de dinți lați infipți în gingii vinete. Murise lovit de tren și-l duceau să-l jupoaie. Căruțașul, bezmetic, îngropase o țepușe de lemn în burta păroasă și legase în virful ei un șomoioag de paie. Grupul înainta tăcut către un tunel de trecere în gura căruia se roteau, croncănind, două ciori — și peste cîmpia scitică, așternută ploii, norii păreau altare de jertfă dintr-un rit străvechi.

- Eu am avut parte numa de barăci proaste, zise Ion.
- Vorbești mult, Arizona! aruncă Fulga.
- Mulțumesc că mi-ați învățat numele care-mi place.
- Ce-i cu baraca aia?

— Era de carton presat, prinsă cu scoabe de fier pe patru butuci de ciment. Și erau treizeci și opt de paturi suprapuse și deținutul 412, vecin cu mine, sforăia îngrozitor, și sergentu Paxaman, care era de noapte, îl înjura mereu. Numa eu auzeam, eram la început și noaptea mă gîndeam ce fac, e vreo scăpare? Pe urmă nu m-am mai gîndit, cădeam într-un somn mort, putred, ca și ăilalți, fiindcă lucram la ridicarea digului în zăpadă. Și-n patru luni de zile n-am avut nici un vis, și pe urmă am avut unu, parcă horecâiam și mușcam un bolovan de bronz. Într-o noapte, tot așa, nu dormeam, marca se spârgea în vagoanele alea de piatră de la picioarele digului — mai devreme se trăsese un foc de armă — și s-auzeau urlînd niște lupi, cred că-i răsturna vîntu și cred că era ora unu, și 412 încetă să mai sforăie, și asta era ceva, îl miră chiar pe sergentu Paxaman, care intră între paturi. Eu am întins picioarele, ca prin somn, și i-am barat drumu, și el m-a lovit cu muchea palmei peste genunchi, ca la infirmerie, cînd îți controlează reflexele, și-atunci i-am dat un călcii în burtă. M-a înhățat de urechi și m-a ridicat în picioare. Eu eram numărul 362 și, cînd m-a ridicat, s-a sculat și 363, Hoțu, cum îi ziceam.

— Lovești, Mohreanule? zise Paxaman. La prima ocazie o să fie rău de tine. Mișcați și zgîlțiți-l pe 412.

— Nu e rîndu meu, domnule sergent, spuse Hoțu, tremur, am pielea rară, omu, cînd îmbătrînește...

— Ai mult curaj. O să ți-l scot pe nări.

Ne-am dus să-l scuturăm pe 412. Era rece. Și Hoțu zise :

— Adio.

— Nu se poate, răspunse sergentu.

— Pofliți încoace.

Paxaman se apropie și ciocăni cu deștu în fruntea mortului, parc-ar fi zis : deschide, mă, și spune-ne ce e cu tine !

— A sforăit pîn-adineauri, cînd naiba a murit ?

— Unii mor repede, explică Hoțu. Asta era o natură sănătoasă și doctorii spun că aștia, naturile sănătoase, se curăță fulgerător.

Vorbea greu. Dinții de jos se sileau s-atingă gingia goală de deasupra. Întinse mîna, luă pătura de pe mort și-o puse-n pat la el.

— Permiteți să dorm sub două pături pînă la ziuă ? se rugă de sergent. Lui nu-i mai folosește.

— Echiparea ! răspunse Paxaman.

— Da nu-i rîndu meu ! spuse iar Hoțu, totuși începu, ca și mine, să se îmbrace.

Flaneaua ruptă îi cădea pe spinare cu două palme mai lungă decît în față. Smulse îmbrăcămintea de pe pernă și-o înfășură în juru gîtului.

— Pe cine să mai scol ? am întreat.

— 364 și 365.

Adică Țăranu și Căciulă de Iepure. Țăranu avea picioarele strîmbe, subțiri ca fusele și capu alungit. „Cap în formă de obuz, zicea Hoțu, într-o zi, să vedeți, capu o să lunece în măruntaiele Țăranului, o să explodeze și-o să ne înece în valuri de grîu, doar burta fiecărui țăran e o magazie de grîu, nu ?“ 365 era cel mai bătrîn din baracă, fusese adus numa de două zile și-avea o căciulă de iepure, de-aici și numele. Paxaman luă pătura pe care Hoțu o îngrămădisise în patu lui și ne-o dădu să înfășurăm mortu. 412 fusese cineva la viața lui, măsura un stînjen, și cînd ieșirăm, căzurăm cu el în zăpadă.

— La gropile vechi ! porunci Paxaman și ne ridicarăm.

— Lăsați-l pe Căciulă de Iepure, spuse Hoțu, de-abia se ține, ne descurcăm și fără el.

— Înainte marș ! Și dacă mai scoți o vorbă, o să rămii acolo cu 412.

— Da, spuse Hoțu, în timp ce ne țiram prin zăpadă, ar fi tocma cum trebuie. Singuru lucru făcut cum trebuie. Mai important decît digu. Căci digu îl ridicăm, și-l dărîmăm armata, vara, la manevre. Și iar îl ridicăm, și iar îl dărîmăm. Singuru lucru cuminte, un glonț.

Sub lumina reflectorului din turnu principal, zăpada, umflată de vînt, avea o culoare galbenă. Urmați de sergent, într-o manta lungă, îmbogățită cu guler moale de oaie, trecurăm lingă magazia de unelte, unu dintr-o patrulă cu cîini dezveli obrazu mortului, îi smulse un fir de păr și apoi intrarăm pe o cărare strînsă între două rînduri de sîrmă ghimpată. Marea vuia undeva în față, greoaie și furioasă, și sirenele șuierau.

— Stoop ! Stop !

— Mi-a promis să mă impuște, zise Hoțu. Vreau să se țină de cuvînt.

Țăranu oftă adinc, n-apucase să smulgă de pe mort decît un crac de pantalon, și uite, sergentu aprinsese lanterna. În dunga de lumină coclită descoperirăm gropile. Erau rupte, cu marginile îngroșate de zăpadă. Hoțu ridică o lopată și un tîrnăcop așezate între pereții unei gherete de santinelă. Pămîntu era înghețat. Am izbit în el și-am simțit că-mi trosnesc șalele. Căciulă de Iepure incremonise în viscol, cu spinarea îndoită.

— Îl aruncăm ? întrebă Țăranu.

Sergentu, cu lanterna vîrîtă în mîncă, veni și încercă marginea gropii cu botu cizmei. Se răsuci pe călcîie — vîntu mirosea a fum — și spuse :

— 362, 363 și 364, în gheretă !

Intrarăm toți trei și ne lipirăm de pereții de scîndură. Sergentu veni în ușă, ne lumină fețele, se retrase cu spatele și se așeză în prag. Era înalt, cu umerii atîngea partea de sus a ușii, și împiedeca vîntu să intre.

— 365, spuse el, dă-i drumu !

— Nu pot singur, domnule sergent, răspunse Căciulă de Iepure.

— N-am zis să-l îngropi. Asta or s-o facă ei. Ți-am citit fișa, înțelegi de ce te-am adus ?

— Da, domnule sergent, răspunse Căciulă de Iepure și, trecînd la căpătîiu mortului, începu să cînte : *Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău...*

Cînta trudnic și sergentu Paxaman se lăsă în genunchi, cu capu aplecat, și noi dinăuntru îl văzurăm pe bătrîn, pe marginea gropii, mutîndu-și brațu degerat de la frunte spre burtă, și pricepurăm că e popă și că slujește, și îngenuchiarăm și noi și sergentu se mișcă să ne facă loc. Va să zică, el, zbiru, avea un dram de omenie.

Erau în cameră la Tulgheș. Tulgheș, în cămașă, se juca cu niște mărgele, pipăia boabele și le răsucea între degete — afară, între magazii, grohăiau porcii, veterinarul scosese o sută de bucăți la castrat, mirosea a sînge, și o femeie care aduna fuduliile într-o căldare striga măscări și porcarii nechezau — iar alături de el, cu coatele pe masă, Fulga citea, mișcînd ușor buzele groase, scrisoarea pe care măică-sa i-o trimisese lui Tulgheș. La început, cînd Tulgheș îi dăduse plicul, refuzase : „Nu mă interesează !“, dar în seara asta venise singur, spunînd :

— Dă scrisoarea. Vreau să văd ce efect poate să aibă asupra mea.

2 septembrie 1954.

Dragă domnule Tulgheș, zicea bătrîna, da, știu că te va mira scrisoarea asta, dar o să mă ierți. Ești prietenul lui Eugen, așa mi-a spus el, și-am văzut și eu și simt c-așa este, de cînd ați fost amîndoi în casa noastră, în primăvară, și v-am dat ouă fierte la masă și le spărgeați, ciocnindu-le fiecare în fruntea celuiilalt. Omul tîndr poate să facă orice, îi stă frumos, numai noi bătrîni ne smiorcăim, ne plîngem păcatele și ne dorim mormîntul. Vă scriu cu inima frîntă și vă rog să-mi spuneți ce se întîmplă cu Eugen și cu Eva ? S-au certat ? S-au bătut ? De ce nu se mai întoarce ea de la mare ? Și de ce s-a dus să joace în filmul ăla ? Eugen a suferit destul, nu vreau să se mai chinuiască. Nouă, Eva ne-a fost dragă, am iubit-o de parcă era din carnea noastră, dar acum ce

să mai credem? Nu știu dacă ei ți-au spus vreodată, Eva a venit la noi în 1946, în vremea secetei, pe când Eugen era prizonier și nu mai știam nimic despre el de trei ani. Ne-am pomenit cu ea într-o zi. Subțire, străvezie, leșinată de foame, s-a oprit la poartă și, cu ochii mari, tremurînd, ne-a spus: Sînt Eva Ispas, sînt din Iași și sînt nevasta lui Eugen, v-a scris Eugen? Nu ne scrisese nimic, nici cînd s-a însurat și nici mai tîrziu. S-au unit într-o noapte din iarna lui '43, pe ascuns de lume, singuri în fața lui Dumnezeu, fiecare cu o lumîndrică în pumn, și după două zile pe Eugen l-au dus pe front. Altfel am fi vrut noi să fie nunta băiatului nostru, dar nu ne-am supărat, cum crezuse el că e bine, așa trebuia să rămîndă. Și-am oprit-o pe Eva lingă noi, și ne-am zbătut de i-am obținut post la școala din sat, alături de mine și de bărbatu-meu. Trei ani am stat împreună, și ea ne-a zis mamă și tată, cum se cuvine, și l-a așteptat pe Eugen cu cinste. Nu venea nici o scrisoare și ea răbda, nu-și urla disperarea și nu ne-a lăsat să-l socotim mort și să-i purtăm pomenile la biserică. Trăiește și o să vină, spunea mereu, în gară la Focșani, unde prizonierii întorși din lagăre sînt ținuți în carantină, în fiecare zi apare unul sau altul care a fost dat mort, o să vină și Eugen, nu se poate. Plîngeam și-o ocroteam, și cînd a venit Eugen i-am sărutat Evei mîinile și i-am spus că numai credința ei l-a adus. Și-acum, cînd după atîtea nenorociri se înseninase și casa noastră, Eva a plecat! Domnule Tulgheș, dacă poți, împacă-i, adună-i din nou. Și scrie-mi și mie. Eu, altceva decît să mă rog bunului Dumnezeu să fie totul bine, nu pot să fac. Mă rog în fiecare zi și vă aștept să mai treceți pe la noi. Acum o să culegem via și o să infundăm un butoiăș pe care să-l beți sănătoși și eu să mă bucur că sînteți fericiți.

Maria Fulga

— Da! zise Fulga isprăvind și punînd scrisoarca pe masă.

— Ce înseamnă: da? întrebă Tulgheș, înălțînd fruntea pe care părul negru, inclat, ca de țigan, o acoperea în dezordine.

— Mama are în mîini punctul de pornire, plecarea, atît!

Jarul trosni în sobă, scînteii albastre săriră în cenușar. Fulga îngustă ochii — fața rotundă, cărnoasă, i se umflă — și-o privi pe Eva în tabloul lucrat de Filip, atîrnat deasupra geamului împărțit în opt ochiuri, cu trei frunze de fag prinse într-un colț al ramei. Tinăra, înaltă, frumoasă — totdeauna mirosea a lucernă — Eva stă într-un leagăn făcut din două fringhii prinse pe un scripete, cu brațele ridicate leneș pe funii, cu capul aplecat pe umăr, cu tălpile goale întinse în iarbă — parcă-și freca tălpile în iarbă și iarba trosnea mărunț, plină de o neliniște fragedă — și un dor de demult, o umbră de chin desprinsă din dragostea flămîndă a celei dintii Eve, trecut, lege a durerii, din neam în neam, pînă la ea, și mai departe de ea, în pragul veșniciei, pune o pată de durere pe fața ei galben-cafenie.

— Eu și Eva am trăit toată povestea, reluă Fulga. *Plecare* e mincinoasă. Tu, dac-o iubești pe Eva...

— N-o iubesc, zise Tulgheș, așezînd mărgelile pe genunchi. Ce ți-a venit ?

— Ba da, întări Fulga. Amîndoi știam c-o iubești. Era ca într-un joc și ne bucuram. Eva spunea că suferi. Îi place să fie puțin nefericit. Sînt oameni care trag să se nenorocască cu tot dinadinsul, tu, însă, ești departe de asta, pentru că știi să te înfrinezi.

— Arizona e un timpit vesel. Te umfli cu votcă în baraca lui și-ncepi să vorbești aiurea. Ala, Filip, simula nebunia. Tu ești nebun de-a binelea.

— Astăzi n-am mai așteptat mașina poștei. Am început să mă stăpînesc. Poți să-i scrii mamei.

— N-o să-i scriu nimic.

— E bine. Pentru că nu știi nimic, Tulgheș. M-am întors din prizonierat în 1948. Ai văzut casa noastră ? Zici că stă să cadă în rîu, nu ? Toată vara miroase a ierburi. Doarme între ierburi și o leagănă vîntul. Cînd am coborît în gară la Focșani, era la sfîrșitul lui august, și vara murea. M-am gîndit că trebuie s-ajung la ai mei pînă nu încep ploile. Vroiam să găsesc casa pătrunsă de mirosul ierburilor. Fusesem ofițer în rezervă și mai aveam puțină trecere. Am obținut să nu rămîn în carantină decît trei zile. M-au tuns și m-au fotografiat și mi-au dat drumul. A trebuit să

mă fotografiez mai pe urmă și cu un individ cherchelit care ținea o oaie în brațe.

— Am cumpărat-o la Paști, era miel, dar mi-a fost milă s-o tai. Și-acuma se ține după mine ca un ciine, pricepe c-am fost bun cu ea.

Nu mi-a trimis niciodată fotografia... S-a potrivit s-ajung acasă după masă. Ardea un soare somnoros. Casa noastră, pusă pe grind, cu lemnăria veche, strălucea și iarba se clătina pe mal, o coamă de mohor cu spice cafenii. M-am descălțat și am trecut riul. Cu bocancii pe umăr, am suit prin vad în grădină. Nu știu de ce, mă așteptam să-l întilnesc întâi pe tata, dar sub nucul de lângă gard am văzut o fată. Citea. Nu mă simțise. M-am așezat de partea cealaltă a mesei și-am ridicat capacul de pe o cratiță. A tresărit speriată. Eu am zimbit, și ea s-a lipit de trunchiul nucului. Purtam haine militare, fără epoleți, fără grade, dar oricum, militare, și după asta și-a dat seama că sînt Eugen Fulga.

— Domnul Fulga ! a murmurat și s-a oprit. Apoi, stins: V-ați întors ?

— Cine ești ? am întrebat-o. Am lipsit mult și nu mai cunosc lumea.

— Nu vă mai amintiți de mine ? Ne-am cunoscut la Iași, sora sublocotenentului Ispas, ne-am plimbat într-o zi cu sania la Copou.

— Nu, nu-mi aduc aminte...

Și ăsta era adevărul, Tulgheș, nu-mi aduceam aminte. Mai tîrziu, mult mai tîrziu, într-o noapte, iarna, cînd Eva mi-a spus că în copilărie îi era frică de niște papuci primiți în dar de la o mătușă, fiindcă i se spusese că papucii ăia sînt vrăjiți, că, în clipa cînd va spune o minciună, papucii îi vor încălța picioarele singuri, cu de la ei putere, și vor fugi cu ea prin zăpadă, prin gropi, mi-am adus aminte de sublocotenentul Ispas și de sora lui care ținea hăturile și lovea cu biciul caii gonind prin ninsoarea bogată. Eva, atunci, era în ultima clasă de normală, avea un șal alb și o scurtă de piele și rîdea, fericită, și fulgii mari i se împleteau în funia părului — dar acolo, sub nuc, în capul meu zăpezile se amestecau urite și vrăjmașe ; cinci ani șezusem numai între zăpezi și uneori fusesem la un pas de nebunie din pricina lor. Am privit-o lung pe

Eva și am întrebat-o de ce plecase din Iași și de ce era la noi, și am ris când ea mi-a spus :

— Sînt soția dumneavoastră.

— A mea ? Cum asta ?

— Ascultați-mă încă puțin și pe urmă o să plec... părinții dumneavoastră sînt în sat și o să se întorcă...

— Dacă ești soția mea, pleci când vreau eu, am zis.

— Bine, o să plec când ziceți, cînd credeți că trebuie să plec, dar acum trebuie să vă vorbesc, să vă spun...

— Ce să spună ? întrebă Tulgheș. Nu mai ocoli, nu mai tăvăli vorbele.

— Să-mi spună că fusese secetă și că murea de foame... Muream. Dumneavoastră trebuie să știți ce e foamea, lipsa cumplită, și într-o noapte, nu mai știu cum, mi-am adus aminte că mi-ați spus cît de bogat e satul părinților, mi-am adus aminte și cum îi spune, și mi-am adus aminte că frate-meu vă citise numele pe lista ofițerilor dați dispăruți pe front, și am plecat încoace, șapte zile, pe tren, și le-am spus bătrînilor că sînt soția lui Eugen.

— Dar în 1948, trecuse seceta. Ar fi putut să plece, ar fi putut să dispară.

— Da, la fel i-am spus și eu : „Puteai să pleci, trebuia să pleci“. „Nu, mi-a răspuns ea, trebuia să rămîn și să plătesc.“

— E o prostie. Război și foamete. Nimeni nu s-a gîndit vreodată să plătească pentru chestiile astea. Nu intră în nici o socoteală.

— Era altceva, Tulgheș. Erau bătrîni. Ei o primiseră ca pe o noră și așteptarea Evei le dăduse nădejde. Bătrîni știu să aștepte, de la un timp încolo viața omului nu e decît o așteptare lungă, dar cînd e lîngă tine și cineva care are douăzeci și unu de ani și așteaptă, și pe urmă are douăzeci și doi și așteaptă, și împlinște douăzeci și trei și se încleștează în așteptare, așteptarea nu ți se mai pare neagră și lipsită de speranțe, începi să crezi că moartea n-a avut atîta putere să-l răpună și pe fiul tău.

— Eva credea în întoarcerea ta ?

— Nu, nu credea, dar important era că aștepta. Ea avea timpul înainte, putea să se joace cu el. Încă puțin și bătrîni aveau să-i spună singuri : du-te, Eva, ai așteptat

destul, du-te și aranjează-ți viața cît mai ești încă tînără. Mama mi-a spus c-ar fi trimis-o. E firesc.

— Pînă aici, acceptă Tulgheș, dar mai departe ?

— Scara, mama ne-a așternut patul în odaia mare, și am făcut-o pe Eva nevasta mea.

— Aha ! făcut Tulgheș și reluu jocul cu mărgelele.

— Te gîndești c-am silit-o ! zise Fulga, și se enervă, ochii lui avură o căutătură piezișă. Amîndoi am vrut-o. N-am considerat că e ultimul preț pe care trebuia să-l dea pentru anii ăia nenorociți. S-a dezbrăcat și s-a suit lîngă mine și mi-a pus mîna pe frunte. Și eu i-am sărutat mîna, și dincolo de perete, mama plîngea și tata bea vin cu vecinii, pe drum cineva lălăia un cîntec. Și Eva mi-a spus : „Dacă o să vrei, rămîn aici“. Peste o lună, ne-am dus la oraș, singuri, am ales o biserică unde nu vine lume și ne-am cununat. Am stat amîndoi în genunchi, cu cîte-o luminare în mînă și preotul ne-a slujit. Asta a fost nunta noastră, o nuntă ascunsă, așa cum spusese Eva și cum credeau ai mei că făcusem de mult, la Iași. Ne-am sărutat și am plătit părintelui și am ieșit pe stradă. Se făcuse noapte, bălea vînt rece, lumina ardea, am pătruns într-un gang mucegăit, ca să tăiem spre Strada mare. Eva s-a împiedecat de o ladă, pe semne că era un depozit de lăzi acolo, căci lada izbită de Eva, dărîmîndu-se, a tras după ea încă vreo douăzeci de cutii de lemn care s-au prăvălit pe ciment, hodorogînd, și-n clipa aia, de sus, de la un balcon, cineva a strigat : „Poliția !“ La strigătul ăsta s-au deschis toate geamurile și de sus au început să cadă peste noi coji de cartofi, gunoaie și ligheane de lături. Javre nemernice ! Pe întuneric se simțeau tari, erau în stare să bată și să lovească. Exact ca și porcarii pe care-i comanzi : noaptea iscodesc și mîrîie, iar ziua dau în brînci să-ți execute poruncile. Eva îi ura, și cred că de scîrba lor a plecat și nu se mai întoarce.

— Îți fierbe sîngele după Eva, zise Tulgheș, și de-aia îi injuri. De fapt ți-e milă de ei și în ascuns îi compătimești. Știi foarte bine că nici unul n-a fost, cum se spune, călăuză sau hoț de graniță.

— Da, hoț de graniță n-o fi fost nici unul, dar fiecare a avut o rudă, un prieten sau un cunoscut care a fost hoț adevărat și pe care ei l-au ascuns sau nu l-au denunțat.

— Grozav, gro-zav ești tu, Eugen Fulga ! Dar ești măgar, să știi ! mestecă Tulgheș între dinți.

Colțurile gurii largi, umede de salivă, îi tremurau și pe fruntea lată i se îngroșau vinele.

— Pe omul căzut în mizerie, n-ai dreptul să-l batjocorești.

— Ei singuri se batjocoresc și se ațîță. Și se pîndesc între ei.

Seara. În baraca lui Arizona, mirosind a rachiu și a bere, șapte coloniști s-au strîns sū sărbătorească „sîmbăta morilor de apă“. Fulga, singur la masa de unde poți privi în voie peretele acoperit cu poze rupte din reviste ilustrate, fumează și ascultă vîntul care se zbate la colțurile barăcii. Arizona, încins cu șorțul, desface cutii cu heringi, și patefonul, pus sub tejghea, cîntă încet melodia americană în care tropăie un cal și cîmpia e tristă.

— Pentru ziua asta, spune Arizona, ar fi trebuit niște ciocolată.

— Oprește placa ! îl pofti un flucău din grupul „temporarilor“.

Îi spuneau Destelnicu. Subțire, dar bine legat, purta mustață blondă, răsucită cu fierul și vorbea aspru, repezit. Turnă în pahare și se întoarce spre Toma, un bărbat de patruzeci de ani, cu barbă tunsă scurt și pomădată. Fusese contabil, aici era pontator.

— Vorbește, Toma.

Toma îl privește, zîmbind, nu știa de ce să se agațe, împreună mîinile pe pahar și spuse doar atît :

— Încă un an ! Să dea Dumnezeu să fie ultimul pe care-l petrecem aici. Așa. Să ne întoarcem cu toții sănătoși, la noi acasă, unde piinea e dulce și se frînge singură pe masă.

Se închină și bău. Și la fel făcură ceilalți.

— Cum e Dunărea acolo ? întrebă Arizona, aranjînd bucățile de pește pe o farfurie de tablă.

— Dunărea ? repetă Toma. Tristă.

— De ce? făcu Arizona, nemulțumit. La noi, uite, de-aici pînă-n malu ei sînt șapte kilometri. Dunărea, dacă ai o căsuță să te adăpostești și o barcă e tot ce-ți trebuie.

— La noi e tristă, se încâpățină Toma. Cum o fi aici, nu știu, n-am văzut-o, noi ne învîrtim într-un cerc din care nu avem voie să ieșim, și cercul nu atinge Dunărea, dar cum poate să fie cînd răsufală pe malul ei turmele astea de porci?!

— Schimbă vorba, îl sfătui Arizona. Nu e permis, știi bine, să vorbești chestii de-astea. Vedeți, asta e cu voi, nu vă învățați minte. Chiar și sărbătoarea asta a voastră e o aiureală. „Sîmbăta morilor de apă!“ Astăzi e sîmbătă, bun, este, dar unde-s morile de apă? N-are haz.

— De acord, n-are haz, spune Toma. Dar ce are haz, după tine? Tu, și noi toți, în afară de director și tractoriști, am venit aici aduși de la spate... asta are haz?

— Și domnu învățator Fulga, zise Arizona, tot de nevoie...

— Acolo unde sînt copiii, trebuie să fie și unul ca mine.

— Vorbeam despre ce are haz și ce n-are haz, zise Toma. Tu, Arizona, ne vinzi băutură și alimente, și n-ai leafă, execuți ce ți s-a spus. Și nu ne trași pe sfoară. Asta e bine. Tu, te privește ce-i cu tine. Ai făcut și închisoare. Da noi? Ce e cu noi? Ne am mutat în case străine, de humă, cu lut pe jos, cu un pat în fiecare odaie, cu o ladă pentru făină și o sobă. Totul e pe dos, și noi ne păstrăm obiceiurile de acolo, unde Dunărea e tristă. Ai dreptate, asta n-are haz. De doi ani măcinăm la o moară de aburi, în fiecare lună, patru inși, prin rotație, strîng în două căruțe saci și pornesc undeva, lipsesc o noapte și se întorc înapoi albiți de făină, rupți de oboseala țărinii, căci ceea ce ne distruge e țarina asta neagră, sumbră, fărîmicioasă, fără riuri, fără păduri, neprietenoasă, și povestesc ceva despre o hardughie în care huruie valțuri și se freacă, cu pocnete, roți de piatră, dar de gîndit tot la morile noastre de apă ne gîndim. E fără haz, sigur, dar acolo am trăit noi. În septembrie, acum, ce înghesuală de căruțe și de cai e acolo!

— Caii noștri au coamă, nu glumă, zise Destelnicu. Dintr-o coamă de-aia poți să faci o funie care să-ți ajungă să legi un raion întreg.

— Ați fi fost bogați, se vede, spuse Arizona. Și banu face totu. Eu sînt de-aici, din Baltă, oameni scăpătați. Nenorocirea, însă, n-alege, vine și peste bogat și peste sărac. Mie, spre dcosebire de domnu învățător Fulga, de față, îmi plac și porcii. Carnea de porc e cea mai gustoasă. Dac-aș avea eu gologani, mai încolo, cînd vine iarna, aș face un șanț de ciment, aș tăia porci, aș umple șanțu cu sînge roșu și aș pune o muiere să facă tobă și să umple un kilometru de cîrnați. Așa-i, de ce să mă îndop cu cartofi ?

— Dă, Doamne, spuse un bătrîn, să ne întoarcem mai repede acasă ! Între ai noștri, acolo, pot să trăiesc numa cu mămăligă și ceapă, nu-mi pasă.

— Odată și-odată, o să vă întoarceți cu toții la casele voastre, zise Arizona. Cei care-or trăi. Care-or avea noroc.

— Dac-o să mor, zise bătrînul, să-mi luați oasele acolo. Să nu mă lăsați singur aici.

— Nici-o grijă ! O să te duc acolo, la văru-meu Mestecăneanu. Că te-ai chinuit fără nici o vină.

— Ce e cu Mestecăneanu ăsta ? întrebă Arizona.

— E președintele raionului. Cu două luni înainte de-a ne porni încoace, vara, m-am dus la el. Era șef de trei luni și de două luni se însurase. Tocmai pleca pe teren. „Hai cu mine, zice, dacă vrei să vorbim.“ M-am suit în mașină. Nevastă-sa, din ușă, către el : „Astăzi te duci la lacuri ? Adu-mi un pescăruș, n-am văzut niciodată.“

— Da, zise Arizona, muierele au trăzneli de-astea. Știu una de-aici care se scoală noaptea și-i zice lu bărbatu-su : „povestește-mi ce-ai visat“.

— Să am una ca asta i-aș muta fâlcile. Hai, zi aia cu Mestecăneanu.

— Am ajuns într-un sat, Mara, și ne-am dat jos. Lacul, în marginea șoselei. Mestecăneanu îi cheamă pe cei de la primărie : „Măi băieți, să-mi prindeți un pescăruș“. Sus, în bărci și dă-i bătaie. Cu plase speciale, pe care le arunci de la distanță. Dar era soare, lumină albă care te orbea, și nu s-a putut.

— Trebuia lucrat cu lanțuri, interveni Arizona.

— Nu s-a putut, am plecat, continuă Toma. Și-am mers. Satele, pustii, și lacuri multe, albastre și neclintite. Trei ceasuri în șir, Mestecăneanu n-a mai găsit pe nici unul din oamenii de care avea nevoie.

— Păi cine-i prost să iasă din gaură când pică inspecția? întrebă Arizona. Eu am dar de-o simt cu două zile înainte. Incepe să mă mănânce pielea. Oricît mă scarpin, nu scap de mîncărime, pot să trag cu grebla pe spinare, și atunci știu că trebuie să pice cineva.

— În al șaptelea sat, Mestecăneanu s-a supărat. L-a chemat pe omul de serviciu și-a început să urle: „Unde-s șefii? Să mi-i aduci aici, să n-aud că nu știu unde sînt.“ „Știu, cum să nu?! zise omul. Sînt pe lac, s-au dus să prîndă un pescăruș.“ Înțelegi, Arizona? Înțelegeți, domnule Fulga? Mestecăneanu e acolo. De ce? Eu zic că el ar trebui adus aici. Cu biciul. „Na, și scurmă pămîntul și îngrijește porcii!“ Dumneata cum zici?

— Zic c-ar fi bine să vorbiți despre altceva, zise Arizona.

— Ai dreptate, m-am aprins. Dar despre ce să vorbesc?

— Tot despre păsări, spuse Arizona, da altfel. Tu, Destelnicule, îl întrebă pe flăcăul cu mustață blondă, ai văzut vreodată dropii? Păsările alea sălbatice, mari cît curcile? N-ai văzut. Umblî cu turmele de porci și precis porcii le sperie. Sînt mai sperioase decît sitarii. Dropii multe se vād în partea asta, spre Bărăgan, da n-avem cum să mergem acolo. Trebuie autorizație. Și, poate, cînd o capeți, dropia nu mai e de mult acolo, a trecut, și nu mai vine în seara aia. După ce vezi dropia, stai așa nemișcat și nu te gîndești la nimic rău și-ți vine să cînți ușor, pentru tine.

— Poate că într-o noapte o să mă duc pînă acolo, zise Destelnicu, moale.

— Prostule! îl repezi bătrînul care nu vroia să moară în cîmpie.

— Prostule! zise și Arizona.

— Vezi, Tulgheș, zise Fulga, ei se irită și-și fac singuri viața imposibilă. Pe-a lor și pe-a celor din jurul lor.

Dacă-ar fi vorbit numai despre păsări, aş fi stat şi aş fi băut cu ei. Fiecare ştim cite o poveste cu păsări, eu am stat o zi întregă sub un salcîm, cu douăzeci de inşi, şi-am ascultat cum fluierau două mierle. Şi jos, în vale, ne aştepta vaporul, şi altă cursă nu mai aveam decît seara şi, oricum, vroiam să fiu cît mai departe de locurile alea unde eram.

— Te pricepi să acuzi, răspunse Tulgheş, dar şi eu aş putea, dacă n-aş şti că veniseşi de unde veniseşi şi că nu mai cunoscuseşi o femeie de şase ani, să te acuz că ai tăvălit-o pe Eva în pat ca pe o tîrfă. Şi-aş mai putea să-ţi spun că, după ce ți-ai făcut-o nevastă, te-ai dat peste cap să mai dispari un an.

— Dar m-au arestat pe nedrept! se revoltă Fulga. N-am vorbit niciodată împotriva colectivizării. Îl duşmăneau pe tata şi l-au lovit lovind în mine.

— Te cred, spuse Tulgheş. Se fac abuzuri. Dar trebuie să-i crezi şi pe alţii. Şi în primul rînd să crezi în Eva. Dacă bănuiai ceva, nu trebuia s-o laşi să se ducă.

— Am vrut s-o aştept şi eu o dată. Ea m-a aşteptat trei ani, cînd eram şi nu eram, mai mult nu eram, şi pe urmă m-a aşteptat iar un an. Ziceam s-o aştept şi eu cinci zile şi să-i spun: te-am aşteptat şi m-am gîndit numai la tine.

— Şi-acum n-o mai aştepti ?

— Ba da, Tulgheş, dar n-o să vină. După ce-a stat la Mare, nu poate să se mai întoarcă în duhoarea asta. Şi ştiu că-i e frică.

— De cine ?

— De tot ce-a lăsat îndărăt. Lucrul ăsta l-am descoperit în serile goale de cînd stau singur. Ştii vederea pe care mi-a trimis-o de la Mare, scrie, ții minte : „Şi-am blestemat lacul Capernaum“. E un lac între Urziceni şi Slobozia, îi zice Fundata, eu l-am botezat Capernaum. După ieşirea din închisoare, m-am dus cu Eva acolo. Bătrînii, intraţi în datorii pînă în gît din pricina mea — pe tata îl destituiseră între timp — n-au avut să-mi dea bani ca să plecăm în altă parte. E un lac de cîmpie, sărat, plin de nămol şi brădiş, pe margine cu corturi făcute de ţărani din preşuri de zdrenţe. Ce lume vine acolo, poţi să-ţi închipui : bătrîni reumatici, cu ismenele suflecate pînă la genunchi, care se prăjesc la soare, la distanţă unul de altul, fiindcă te

e rușine să se cunoască. Și săracii din orașe. În mal, pe plite îngropate în pământ, fumegă oale și crățiți, țigănci vînd pepeni și porumb fiert, și cîțiva liceeni de prin satele din împrejurimi *agață fete*. Eu și Eva dormeam sub un umbrar de foaie de cort, avînd ca vecini două fete, surori gemene. Într-o seară s-au certat cu băieții și, peste noapte, ăștia au pus bolovani de drojdie de bere în closetele săpate de noi, murdăria s-a umflat și s-a scurs în ape, și n-am mai putut să stăm acolo. Înțelegi de ce-i e frică ?

— Dar cît sînt eu aici, nu se poate întîmpla nimic, spuse Tulgheș. Te asigur. Sînt consultat în toate, nimic nu se mișcă fără știrea mea.

În clipa aceea răsunară în ușă ciocănituri înăbușite. Tulgheș opri jocul cu mărgelele, Fulga se sculă și deschise. În prag se ivi Ion Mohreanu, într-o manta de cauciuc, cu gluga scoasă și vîrită mototol sub centură. Înalt, adus din spate, părea ieșit din viscol. Întinse mîinile spre sobă — gestul firesc al țaranilor cînd ajung lîngă foc — și spuse, clătînînd palmele lungi :

— Au venit și l-au ridicat pe Toma. Pentru ce-a vorbit azi-noapte în baracă.

Tulgheș se scutură și păli. Fulga, în picioare, zîmbi cenușiu.

— Vezi ! rosti el spre Tulgheș, într-o zvicnire de triumf jalnic.

Și Tulgheș avu dintr-o dată înțelegerea gestului lui Filip cînd împlîntase briceagul în spinarea mascurului.

— Du-te ! îi spuse lui Ion. Lasă-ne !

Și, pe cînd Ion ieșea, se prăbuși cu coatele pe masă și tăcu mult, cu ochii la tabloul în care Eva mîngîia iarba cu tălpile.

Afară, vîntul, care peste zi bolborosise numai în buruienii se ridicase și ieșise și luna. Plopul din marginea șoselei, gonind în două șiruri spre adîncul nopții, se zbuciumau în zarea scaldată într-o lumină cețoasă, Ion văzu turmele de porci. Veneau încet, răscolind pămîntul. Și mirosul lor dezgustător, vărsat prin mii de rîturi negre, se așeza între case, în ierburi și în haine.

Mestecînd o bomboană cleioasă, Ion străbătu cărarea îngustă, lingă care creștea singurul fag din așezare, ocoli o casă în care țipa un copil, intră în baraca cu băuturi și puse o placă de patefon.

Cowboy-ul vine și dispare, șeriful plinge-n pumni...

Din țeava aparatului de bere, înșurubată prost, cădeau în ligheanul de zinc, plin cu pahare murdare, picături de spumă acidulată. În rafturi, sticlele, cele atinse de raza lămpii, arătau simburi de văpaie, ochi de pisică, nuclee fosforescente.

Ion asculta cîntecul, țacănitul copitelor în stîncă, foșnetul pulberii de nisip, plimbînd degetul peste conturul unei scrumbii cu burta storcoșită și închisă într-un borcan cu ulei viscos în care pluteau și boabe de piper și două creștături stelate de morcov.

— Arizona !

El ridică fruntea, leneș, și pleoapele bolnave i se zbătură.

— Am stat în șanț și te-am așteptat.

— Ți-e sete ? întrebă Ion și văzu că ăla șezuse într-adevăr în șanț, avea frunze și iarbă pe haine.

— Arizona, tu l-ai vîndut pe Toma !

— Fii cuminte ! tresări Ion. Vorbești aiurea.

— Numa tu puteai să-l vinzi.

— Du-te dracului de neghiob ! Eu...

O flacăără scăpără scurt, Ion o simți între ochi, fierbinte, năucitoare, și căzu cu brațele peste calul galopînd în munți necunoscuți sau în cîmpie stearpă, și se uni cu Neculai Mohreanu — unire numai îndărăt — în pămînt, și apoi pămînt curgînd în Dunăre, cu oase sfărîmate, cai sfișiați și femei înecate, unire tragică, mort lingă mort, pămînt și ape și vînt, curgere nemiloasă în uitare.

Ușa a scîrțîit toată noaptea în trupul barăcii — și împrejur n-a fost decît noapte și cîmpie scitică, lut negru — și nori desprinși parcă de pe biserici părăsite.

— Al care face să se scufunde vapoarele, a zis Eugen Fulga, la ziuă.

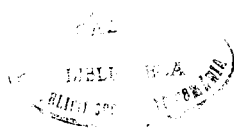
— Nu pricep, a răspuns Tulgheș, oprit lângă peretele cu fotografii de actori.

— Al care scufundă vapoarele, a repetat Fulga, și le scufundă, uneori, mai înainte ca vapoarele alca să fi fost construite.

.

Și a fost atunci a treia strigare, vestind nașterea.

Brăila, Sinaia, Mogoșoaia 1961-1968

Redactor : CORNEL POPESCU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules 04.10.1968. Bun de tipar 06.11.1968. Apărut 1968. Tiraj 30 140 ex. Broșate 28 090 ex. Legate 2050 ex. Hirtie scris tip I A de 70 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 16,22. Coli tipar 17,5. A. nr. 19 486/1968. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 80815 la Combinatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei nr. 1, București — Republica Socialistă România.